

**ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

АНТОНОВ АРТЕМ СЕРГІЙОВИЧ

УДК 342.9+347.2/.3

**ДИСЕРТАЦІЯ
ПРАВО ВЛАСНОСТІ ЯК ОБ’ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ
ОХОРОНИ**

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії
у галузі знань 08 Право
за спеціальністю 081 Право

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ А. С. Антонов

Науковий керівник:
Бісюк Олена Сергіївна,
кандидат юридичних наук, доцент

Київ – 2026

АНОТАЦІЯ

Антонов А. С. Право власності як об'єкт адміністративно-правової охорони. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». – Приватний заклад вищої освіти «Київський міжнародний університет». Київ, 2026.

Метою дисертації є комплексне теоретико-правове дослідження права власності як об'єкта адміністративно-правової охорони, виявлення системних проблем нормативно-правового регулювання та адміністративно-юрисдикційних процедур у цій сфері й розроблення науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення та правозастосовної практики адміністративно-правової охорони права власності в умовах воєнного стану та євроінтеграційних процесів.

Дисертаційна робота розкриває право власності як об'єкт адміністративно-правової охорони в умовах трансформації публічного адміністрування та підвищеної вразливості майнових відносин у період воєнного стану. Вихідною позицією є те, що охорона права власності не може бути редукована до приватноправових засобів захисту або до суто репресивного застосування заходів адміністративної відповідальності. У публічно-правовому вимірі право власності постає як цінність конституційного рівня й одночасно як об'єкт адміністративного впливу, у межах якого держава через систему публічних адміністрацій забезпечує правопорядок, профілактику деліктності, поновлення порушених прав і застосування адміністративної відповідальності за правопорушення, що посягають на право власності.

Умови воєнного стану суттєво загострили виклики для адміністративно-правової охорони права власності. За даними Державної судової адміністрації України, у 2023 році 154 місцеві суди не надавали статистичну інформацію; кадровий дефіцит суддів становив 34,43%; 123 приміщення судових установ зазнали пошкоджень. Станом на початок 2025 р. кадровий дефіцит зберігався на рівні 31%. Водночас дані Єдиного реєстру боржників засвідчують, що 20,3% усіх

записів (1 933 970) стосуються заборгованостей за адміністративні правопорушення, що свідчить про системні збої у виконанні адміністративних стягнень. За таких умов актуальним є не лише вдосконалення нормативних заборон, а системна модернізація адміністративно-юрисдикційних процедур та механізмів профілактики.

Дослідження систематизує наукові підходи до розуміння власності та права власності, обґрунтовує відмінність між власністю як ширшою соціальною категорією і правом власності як юридично визначеним комплексом правомочностей. Наголошено, що поняття «охорона права власності» є ширшим за «захист права власності», оскільки охоплює не лише реагування на вже вчинене порушення, а й нормативне закріплення заборон, попередження посягань, адміністративний контроль, припинення порушень і створення умов для реалізації правомочностей власника. Сформульовано підхід до інституту охорони права власності як самостійного адміністративно-правового інституту, внутрішня структура якого утворюється взаємозв'язком нормативно-правових і процедурно-правових засобів.

Розроблено функціональну класифікацію суб'єктів адміністративно-правової охорони права власності, у межах якої виокремлено три групи: а) суб'єктів нормативно-організаційного забезпечення (Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України); б) суб'єктів безпосереднього охоронного впливу (органи виконавчої влади, Національна поліція України, спеціалізовані ЦОБВ); в) юрисдикційних суб'єктів – суди та інші органи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення. Доведено, що Національна поліція України виконує системоутворювальну роль первинної ланки виявлення, припинення та документування адміністративних деліктів у сфері охорони права власності, тоді як органи спеціальної компетенції забезпечують галузевий контроль та розгляд справ у межах предметної юрисдикції.

Обґрунтовано класифікацію адміністративних деліктів у сфері охорони права власності за трьома групами об'єктів: посягання на державну власність на природні ресурси (ст.ст. 47–50 КУпАП); посягання на право приватної та іншої

недержавної власності (ст. 51 КУпАП); посягання на нематеріальні об'єкти майнових прав, зокрема права інтелектуальної власності та геопросторові дані (ст.ст. 51-2, 51-4 КУпАП). Виявлено наявність комплексних об'єктів посягання, де власницький компонент поєднується з управлінськими, екологічними, інформаційними та безпековими аспектами, що потребує уточнення меж адміністративної юрисдикції. На основі аналізу судової практики підкреслено значення чіткого встановлення вартості предмета посягання як операційної межі між адміністративним деліктом (ст. 51 КУпАП) і кримінальним правопорушенням (ст. 185 КК України), а також встановлення причинного зв'язку між діянням і наслідками.

Юрисдикційний механізм захисту права власності поєднує примусовий і гарантійний виміри: він забезпечує невідворотність адміністративної відповідальності та водночас є процесуальним запобіжником від неправомірного втручання публічної влади. На підставі порівняльного аналізу доктринальних підходів обґрунтовано чотиристадійну модель провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері охорони права власності (порушення справи → розгляд → перегляд постанови → виконання постанови) як оптимальну для цієї категорії справ. Виявлено структурну асиметрію між обсягом юрисдикції Національної поліції та змістом її процесуальних повноважень: поліція здійснює переважну частину первинних процесуальних дій (складання протоколів, застосування заходів забезпечення), тоді як розгляд справ і постановлення рішення зосереджені у судах або інших органах. Доведено, що ефективність охорони права власності визначається якістю організації повного юрисдикційного циклу, а не лише наявністю заборон і санкцій.

Виявлено й систематизовано шість взаємопов'язаних системних проблем адміністративно-юрисдикційного провадження у справах про посягання на право власності: нормативно-структурна фрагментарність і відомча варіативність процедур; інституційна множинність суб'єктів і конкуренція компетенцій; методичні недоліки стадій документування та доказування, зокрема відсутність спеціальних процедур для цифрових даних; кваліфікаційна невизначеність на межі адміністративної, кримінальної та цивільно-правової площин; формалізація

розгляду справ і дефіцит мотивування постанов; слабка керованість виконання постанов і недостатня інституціоналізація профілактичного «зворотного зв'язку». Зазначені проблеми підтверджено матеріалами судової практики (зокрема, постановою Галицького районного суду м. Львова у справі № 461/8763/19) та правовими позиціями ЄСПЛ (справи «Öztürk v. Germany», «Engel and Others v. the Netherlands», «Ruiz Torija v. Spain», «Sporrong and Lönnroth v. Sweden»).

Концептуалізовано профілактику адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності як самостійний (а не допоміжний) елемент адміністративно-правової охорони. Обґрунтовано двоконтурну профілактичну модель: передделіктний (ризик-орієнтований) контур, спрямований на мінімізацію можливостей для вчинення посягання, та постделіктний (юрисдикційний) контур, що забезпечує трансформацію матеріалів справи в управлінські рішення через механізм «зворотного зв'язку» (подання за ст. 282 КУпАП). Визначено функціонально диференційовані ролі ключових суб'єктів: нарядів патрульної поліції (оперативне стримування), дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад (середовищний аналіз, адресна превенція) і чергових служб (управлінський контур координації). Встановлено, що ефективна профілактика потребує інтеграції у модель «community policing» та аналітичного забезпечення на основі уніфікованих показників результативності.

Розроблено і обґрунтовано цілісний пакет змін до КУпАП у п'яти взаємопов'язаних напрямках. По-перше, запропоновано доповнити КУпАП новою ст. 251-1 «Електронні (цифрові) докази», що встановлює самостійний процесуальний режим для цифрової доказової інформації, з відповідними змінами до ст.ст. 251, 256 і 265 КУпАП. По-друге, запропоновано посилення вимог до мотивованості постанови через доповнення ст. 283 КУпАП, зокрема в частині обов'язкового мотивування форми вини та підтвердження правового титулу потерпілого. По-третє, запропоновано нову ст. 246-1 «Єдина електронна картка провадження», яка забезпечує цифрову простежуваність руху справи від первинної фіксації до виконання постанови, з відповідними змінами до ст.ст. 285, 299, 305, 307 і 308 КУпАП. По-четверте, запропоновано нову ст. 282-1 «Особливості профілактичного подання у справах про посягання на право

власності» та спеціалізовано ст. 282 КУпАП — з перетворенням профілактичного подання на формалізований процесуальний обов’язок. По-п’яте, запропоновано нову ст. 40-2 «Відновні заходи», що дозволяє суду одночасно зі стягненням зобов’язати повернути майно, припинити протиправне користування чи усунути перешкоди, зі змінами до ст.ст. 23, 40, 283, Глави 33, ст.ст. 299, 308, 329, 330 КУпАП. Ці зміни формують інтегровану модель провадження, у якій цифрове доказування, мотивованість рішень, цифрова простежуваність, профілактичний «зворотний зв’язок» і правовідновлювальні заходи функціонують як єдиний нормативно узгоджений механізм адміністративно-правової охорони права власності.

Ключові слова: власність, право власності, адміністративно правова охорона, адміністративне правопорушення, адміністративна відповідальність, державне регулювання, правовий механізм, законодавство, міжнародно-правові механізми, воєнний стан, публічно-правова охорона, судовий захист, захист прав, судова практика, профілактика адміністративних правопорушень.

SUMMARY

Antonov A. S. Property rights as an object of administrative and legal protection. – Qualification scientific work on the rights of a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 081 «Law». – Private institution of higher education «Kyiv International University». Kyiv, 2026.

The purpose of the dissertation is to conduct a comprehensive theoretical and legal study of the right of ownership as an object of administrative-legal protection, to identify systemic problems of legal regulation and administrative-jurisdictional procedures in this field, and to develop scientifically grounded proposals for improving the legal framework and law-enforcement practice of administrative-legal protection of the right of ownership under martial law and in the context of European integration processes.

The dissertation examines the right of ownership as an object of administrative-legal protection in the context of the transformation of public administration and the increased vulnerability of property relations during martial law. The starting point of the study is that the protection of the right of ownership cannot be reduced either to private-law remedies or to the purely repressive application of administrative liability measures. In the public-law dimension, the right of ownership appears both as a value of constitutional significance and as an object of administrative influence, within which the state, through the system of public administration bodies, ensures legal order, prevention of delinquency, restoration of violated rights, and application of administrative liability for offences infringing the right of ownership.

The conditions of martial law have significantly intensified the challenges to the administrative-legal protection of the right of ownership. According to the State Judicial Administration of Ukraine, in 2023, 154 local courts did not submit statistical information; the shortage of judges amounted to 34.43%; and 123 court premises were damaged. As of the beginning of 2025, the shortage of judges remained at 31%. At the same time, data from the Unified Register of Debtors indicate that 20.3% of all entries (1,933,970) concern debts arising from administrative offences, which points to systemic failures in the enforcement of administrative penalties. Under such conditions,

not only the improvement of legal prohibitions but also the systemic modernisation of administrative-jurisdictional procedures and prevention mechanisms becomes particularly relevant.

The study systematises scholarly approaches to understanding property and the right of ownership and substantiates the distinction between property as a broader social category and the right of ownership as a legally defined set of powers. It is emphasised that the concept of “protection of the right of ownership” is broader than “defence of the right of ownership”, since it covers not only responses to already committed violations, but also the statutory establishment of prohibitions, prevention of infringements, administrative control, termination of violations, and creation of conditions for the exercise of the owner’s powers. An approach is formulated to the institution of protection of the right of ownership as an independent administrative-law institution, whose internal structure is formed by the interrelation of regulatory and procedural legal means.

A functional classification of the subjects of administrative-legal protection of the right of ownership has been developed, within which three groups are distinguished: a) subjects of regulatory and organisational support, including the Verkhovna Rada of Ukraine, the President of Ukraine, and the Cabinet of Ministers of Ukraine; b) subjects of direct protective influence, including executive authorities, the National Police of Ukraine, specialised central executive authorities; c) jurisdictional subjects – courts and other bodies authorised to consider cases of administrative offences. It is proved that the National Police of Ukraine performs a system-forming role as the primary link in detecting, terminating, and documenting administrative offences in the sphere of protection of the right of ownership, whereas bodies of special competence ensure sectoral control and consideration of cases within their subject-matter jurisdiction.

The classification of administrative offences in the sphere of protection of the right of ownership is substantiated according to three groups of objects: infringements upon state ownership of natural resources (Articles 47–50 of the Code of Ukraine on Administrative Offences); infringements upon the right of private and other non-state ownership (Article 51 of the Code of Ukraine on Administrative Offences); infringements upon intangible objects of property rights, in particular intellectual

property rights and geospatial data (Articles 51-2 and 51-4 of the Code of Ukraine on Administrative Offences). The existence of complex objects of infringement is identified, where the ownership component is combined with administrative, environmental, informational, and security aspects, which requires clarification of the boundaries of administrative jurisdiction. On the basis of an analysis of judicial practice, the importance of clearly establishing the value of the object of infringement as an operational boundary between an administrative offence (Article 51 of the Code of Ukraine on Administrative Offences) and a criminal offence (Article 185 of the Criminal Code of Ukraine), as well as establishing the causal link between the act and its consequences, is emphasised.

The jurisdictional mechanism for protecting the right of ownership combines coercive and guarantee-related dimensions: it ensures the inevitability of administrative liability and, at the same time, serves as a procedural safeguard against unlawful interference by public authorities. On the basis of a comparative analysis of doctrinal approaches, a four-stage model of proceedings in cases of administrative offences in the sphere of protection of the right of ownership is substantiated – initiation of the case → consideration → review of the ruling → enforcement of the ruling – as optimal for this category of cases. A structural asymmetry is identified between the scope of jurisdiction of the National Police and the content of its procedural powers: the police perform the predominant part of primary procedural actions, such as drawing up administrative offence reports and applying measures to secure proceedings, while the consideration of cases and adoption of decisions are concentrated in courts or other bodies. It is proved that the effectiveness of protection of the right of ownership is determined by the quality of organisation of the full jurisdictional cycle, and not merely by the existence of prohibitions and sanctions.

Six interrelated systemic problems of administrative-jurisdictional proceedings in cases of infringements upon the right of ownership have been identified and systematised: regulatory and structural fragmentation and departmental variability of procedures; institutional plurality of subjects and competition of competences; methodological deficiencies at the stages of documentation and proof, in particular the absence of special procedures for digital data; qualification uncertainty at the boundary

between administrative, criminal, and civil-law dimensions; formalisation of case consideration and insufficient reasoning of rulings; weak manageability of the enforcement of rulings and insufficient institutionalisation of preventive “feedback”. These problems are confirmed by materials of judicial practice, in particular the ruling of the Halytskyi District Court of Lviv in case No. 461/8763/19, and by the legal positions of the European Court of Human Rights in the cases of *Öztürk v. Germany*, *Engel and Others v. the Netherlands*, *Ruiz Torija v. Spain*, and *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*.

The prevention of administrative offences in the sphere of protection of the right of ownership is conceptualised as an independent, rather than auxiliary, element of administrative-legal protection. A two-contour preventive model is substantiated: a pre-delict, risk-oriented contour aimed at minimising opportunities for committing infringements, and a post-delict, jurisdictional contour that ensures the transformation of case materials into managerial decisions through the mechanism of “feedback” – submissions under Article 282 of the Code of Ukraine on Administrative Offences. Functionally differentiated roles of key subjects are defined: patrol police units as actors of operational deterrence; district police officers and community police officers as actors of environmental analysis and targeted prevention; and duty units as the managerial contour of coordination. It is established that effective prevention requires integration into the community policing model and analytical support based on unified performance indicators.

A comprehensive package of amendments to the Code of Ukraine on Administrative Offences has been developed and substantiated in five interrelated directions. First, it is proposed to supplement the Code of Ukraine on Administrative Offences with a new Article 251-1, “Electronic (Digital) Evidence”, which establishes an independent procedural regime for digital evidentiary information, together with corresponding amendments to Articles 251, 256, and 265 of the Code. Second, it is proposed to strengthen the requirements for the reasoning of rulings by supplementing Article 283 of the Code, in particular regarding the mandatory reasoning of the form of guilt and confirmation of the victim’s legal title. Third, a new Article 246-1, “Unified Electronic Case Card”, is proposed, which ensures digital traceability of the movement

of a case from primary recording to enforcement of the ruling, together with corresponding amendments to Articles 285, 299, 305, 307, and 308 of the Code. Fourth, a new Article 282-1, “Specific Features of Preventive Submissions in Cases of Infringements upon the Right of Ownership”, is proposed, and Article 282 of the Code is specialised by transforming preventive submissions into a formalised procedural obligation. Fifth, a new Article 40-2, “Restorative Measures”, is proposed, allowing a court, simultaneously with imposing a penalty, to oblige the offender to return property, terminate unlawful use, or remove obstacles, together with amendments to Articles 23, 40, 283, Chapter 33, and Articles 299, 308, 329, and 330 of the Code of Ukraine on Administrative Offences. These amendments form an integrated model of proceedings in which digital evidence, reasoned decisions, digital traceability, preventive “feedback”, and restorative measures operate as a single normatively coordinated mechanism of administrative-legal protection of the right of ownership.

Keywords: property, property rights, administrative legal protection, administrative offense, administrative responsibility, state regulation, legal mechanism, legislation, international legal mechanisms, martial law, public legal protection, judicial protection, protection of rights, judicial practice, prevention of administrative offenses.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Антонов А. С. Право власності та власність як правові категорії. *Економіка. Фінанси. Право*, 2023. № 2. С. 5 – 9.
2. Антонов А. С. Інститут охорони права власності в адміністративному праві. *Аналітично-порівняльне правознавство*, 2024. № 1. С. 349 – 355.
3. Антонов А. С. Адміністративно-процесуальна діяльність державних органів у справах про адміністративні правопорушення у сфері охорони права власності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*», 2025. № 92. Частина 3. С. 17 – 28.
4. Антонов А. С., Бісюк О. С. Реституція права власності в умовах збройного конфлікту: адміністративно-правові механізми України у порівнянні з досвідом Боснії і Герцеговини та Косово. *Право.ua*, 2025. № 3. С. 523 – 530.

Наукові праці які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Антонов А. С. Зміст права власності. *Матеріали V Міжнародної наукової конференції «Технології, інструменти та стратегії реалізації наукових досліджень» (24.02.2023; Київ, Україна)*, 2023. С. 100 – 102.
2. Антонов А. С. Об'єкт адміністративних деліктів, що посягають на право власності. *«Science, Technology and Industry in the Digital Age: Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference. International Scientific Unity» (December 17-19, 2025; Hamburg, Germany)*, 2025. С. 479 – 483.
3. Антонов А. С. Об'єктивна сторона адміністративних деліктів, що посягають на право власності. *«Modern Trends in the Development of Economy, Technology and Industry: Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 5th International Scientific and Practical Conference. International Scientific Unity» (January 7-9, 2026; Toronto, Canada)*, 2026. С. 223 – 225.

4. Антонов А. С. Суб'єктивні ознаки адміністративних деліктів, що посягають на право власності. *«Global Trends in Science, Technology and Economy: Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Conference» (January 14-16, 2026; Graz, Austria)*, 2026. С. 150 – 156.

5. Антонов А. С. Кодифікаційні напрями модернізації адміністративно-правової охорони права власності. *Збірник матеріалів XXXI Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційні тенденції та перспективи розвитку освіти і науки в умовах полікультурного глобалізованого суспільства» (26-27 березня 2026 року)*. Київ: КиМУ, 2026. Т.1. С. 267 – 273.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	15
ВСТУП.....	16
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЯ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ЯК ОБ’ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ.....	30
1.1. Інститут охорони права власності в адміністративному праві.....	30
1.2. Суб’єкти адміністративно-правової охорони права власності.....	49
1.3. Адміністративні правопорушення у сфері охорони права власності..	68
Висновки до першого розділу.....	92
РОЗДІЛ 2. ЮРИСДИКЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ЯК ОБ’ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ.....	95
2.1. Компетенція державних органів щодо протидії адміністративним правопорушенням у сфері охорони права власності.....	95
2.2. Адміністративно-процесуальна діяльність державних органів у справах про адміністративні правопорушення у сфері охорони права власності.....	114
2.3. Проблематика адміністративно-юрисдикційної діяльності державних органів у сфері охорони права власності.....	134
Висновки до другого розділу.....	172
РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ЯК ОБ’ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ.....	176
3.1. Профілактика адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності.....	176
3.2. Пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення та організаційного механізму адміністративно-правової охорони права власності.....	192
Висновки до третього розділу.....	206
ВИСНОВКИ.....	211
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	217
ДОДАТКИ.....	238

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АМКУ – Антимонопольний комітет України

ГО – громадська організація

(Г)ПЦС – пункт (головний пункт) централізованого спостереження поліції охорони

ГУНП – Головне управління Національної поліції

Держводагентство – Державне агентство водних ресурсів України

Держгеонадра – Державна служба геології та надр України

Держекоінспекція – Державна екологічна інспекція України

Держлісагентство – Державне агентство лісових ресурсів України

Держмитслужба – Державна митна служба України

Держпраця – Державна служба України з питань праці

ДПС України – Державна податкова служба України

ЄДРСР – Єдиний державний реєстр судових рішень

ЄС – Європейський Союз

ЄСПЛ – Європейський суд з прав людини

ІПНП – Інформаційний портал Національної поліції України

КК України – Кримінальний кодекс України

КМУ – Кабінет Міністрів України

КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення

МВС України – Міністерство внутрішніх справ України

Мінекономіки – Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України

НМДГ – неоподатковуваний мінімум доходів громадян

НПУ – Національна поліція України

ОСББ – об'єднання співвласників багатоквартирного будинку

УКРНОІВІ – Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій

УПП ДПП – Управління/Відділ патрульної поліції Департаменту патрульної поліції

ФДМУ – Фонд державного майна України

ЦК України – Цивільний кодекс України

ВСТУП

Актуальність теми. Право власності посідає визначальне місце в системі конституційних прав і свобод людини і громадянина та виступає базовою економічною і соціальною передумовою стабільності суспільства. Для демократичної правової держави охорона права власності має подвійний вимір – гарантування автономії власника у здійсненні правомочностей та забезпечення ефективного публічно-правового механізму реагування на посягання, які порушують встановлений правопорядок у сфері відносин власності. В українських реаліях цей вимір набуває особливої інтенсивності, оскільки умови воєнного стану зумовлюють зростання деліктогенних чинників у відносинах власності. Це підвищує ризики адміністративної деліктності, одночасно актуалізуючи потребу у правомірному, необхідному і співмірному втручанні публічної влади, аби охоронні заходи не набували ознак надмірності, вибіркості чи непослідовності та не спричиняли необґрунтованого обмеження права власності добросовісних осіб.

За сучасних умов охорона права власності не може зводитися лише до фіксації та припинення посягань або застосування адміністративних стягнень – вона потребує належно організованого, процедурно визначеного й гарантійно зорієнтованого публічно-правового механізму, здатного одночасно забезпечити ефективність реагування та мінімізувати ризики свавільного чи неспівмірного втручання у сферу здійснення права власності. Саме в цій площині особливої ваги набуває рівень досконалості адміністративного регулювання та узгодженість правозастосовної практики з вимогами юридичної визначеності й належного адміністрування. Водночас євроінтеграційний курс України підвищує стандарти правового регулювання та практики його застосування. Це означає, що адміністративні процедури мають бути чіткими й передбачуваними, учасники – перебувати в рівному процесуальному становищі, рішення уповноважених органів – бути належно мотивованими, а механізми їх перегляду та оскарження – реальними й ефективними.

Попри нормативне закріплення гарантій права власності та наявність адміністративно-деліктних заборон, практична результативність адміністративно-правової охорони визначається не стільки формальною «наявністю норм», скільки спроможністю держави забезпечити належну якість адміністративно-юрисдикційної діяльності як процедурного «ядра» охоронної функції. Саме в межах юрисдикційного циклу – від первинного виявлення події, кваліфікації та документування обставин до ухвалення мотивованого індивідуального акта реагування, його перегляду (за наявності підстав), виконання та запуску профілактичного «зворотного зв'язку» – відбувається узгодження публічного інтересу в підтриманні правопорядку з приватним інтересом власника у збереженні та відновленні права власності. Однак сучасна правозастосовна практика засвідчує наявність системних дефектів організації цього циклу, що знижують передбачуваність реагування та підривають у населення довіру до інститутів держави. Ці дефекти мають не лише процедурний, а й виразний соціально-поведінковий наслідок – вони підживлюють латентність посягань на майно та формують у потерпілих установку на «неформальні» способи вирішення конфліктів або повну відмову від звернення до компетентних органів. В українських реаліях відображена тенденція додатково загострюється внаслідок воєнного стану та пов'язаних із ним обставин: підвищеної мобільності населення, руйнування чи пошкодження об'єктів нерухомості та іншого майна, що ускладнює їх ідентифікацію, огляд і належну фіксацію події, знищення, пошкодження або втрати документів, які посвідчують особу та підтверджують право власності, а також об'єктивних перешкод у комунікації та доступі до адміністративних і цифрових сервісів. За таких умов зростають ризики помилкової ідентифікації, ускладнюється доказування та реалізація процесуальних прав учасників провадження, що робить критично важливою не декларативну, а фактичну ефективність адміністративно-правової охорони права власності, її юридичну визначеність і зрозумілість для адресатів.

З огляду на викладене, проведення комплексного дисертаційного дослідження адміністративно-правової охорони права власності є своєчасним і необхідним. Воно обумовлене потребою сучасної доктринальної конкретизації

права власності як об'єкта адміністративно-правової охорони, системного переосмислення адміністративно-деліктного масиву та пов'язаних із ним компетенцій, а також вироблення науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення юрисдикційних процедур і профілактики – від уніфікації мінімальних стандартів документування та доказування, мотивованості рішень і гарантій участі сторін до підсилення координації між суб'єктами, розвитку ризик-орієнтованої превенції та доказового (аналітичного) забезпечення профілактичної політики. Саме така модернізація здатна підвищити юридичну визначеність, передбачуваність і довіру до механізмів публічно-правової охорони права власності, забезпечуючи перехід від ситуативного реагування до стабільної та легітимної охоронної політики.

Ступінь наукової розробленості теми. Проблематика адміністративно-правової охорони власності та права власності тривалий час перебуває у полі зору вітчизняної адміністративно-правової науки й неодноразово ставала предметом спеціальних та суміжних досліджень. У науковому дискурсі опрацьовано загальні підходи до розуміння права власності як об'єкта публічно-правового впливу, зміст і межі адміністративно-правової охорони, питання адміністративної відповідальності за посягання на майно, компетенцію суб'єктів публічної адміністрації та процесуальні аспекти адміністративно-юрисдикційної діяльності. Окремі аспекти зазначеної проблематики у межах основних напрямів своїх наукових розвідок висвітлювали В.Б. Авер'янов, Ю.П. Аленін, С.М. Алфьоров, О.І. Антонюк, Л.І. Аркуша, Р.В. Афанасієв, І.М. Балакарева, С.Ю. Беньковський, О.С. Бісюк, Ю.П. Битяк, І.В. Бойко, В.Т. Бусел, Є. В. Вдовиченко, В.В. Вапнярчук, А.М. Волощук, В.В. Галуцько, О.І. Гарасимів, В.М. Гаращук, Д.В. Голобородько, М.І. Горбач, В.В. Гордєєв, Н.Г. Горобець, Ю.В. Гридасов, І.С. Гриценко, М.М. Гудима, Д.А. Гудима, Л.С. Гулак, Т.О. Гуржій, А.В. Гуржій, О.В. Даниленко, Т.В. Данченко, П.В. Діхтієвський, Н.В. Добрянська, В.М. Дрьомін, С.С. Єсімов, О.М. Єщук, Д.Г. Заброта, О.В. Захарова, Л.І. Заморська, Л.І. Живицька, Р.А. Калюжний, О.Р. Кібенко, М.В. Ковалів, Я.Ю. Кондратьєв, В.П. Кононець, М.О. Котелюх, В.І. Крат, А.О. Кривий, С.А. Крушинський, О.В. Кузьменко, Є.О. Легеза, О.М. Литвинов,

І.О. Личенко, Б.О. Логвиненко, Н.О. Максименцева, В.В. Маньгора, Т.П. Мінко, Р.В. Миронюк, Є.М. Моїсєєв, В.В. Мушенюк, О.М. Обушенко, О.І. Остапенко, Л.О. Остапенко, Н.Я. Отчак, О.В. Панасюк, Н.М. Павлюк, М.В. Плугатир, О.О. Погрібний, М.М. Потіп, О.В. Поштаренко, О.М. Правоторова, Д.С. Припутень, Д.Ю. Рекеда, Т.О. Рекуненко, Ю.І. Римаренко, О.А. Сіроштан, О.Л. Соколенко, І.В. Спасибо-Фатєєва, А.В. Стоян, А.І. Суббот, О.В. Сукманова, Є.О. Суханов, В.Я. Тацій, І.О. Таран, В.М. Тertiшник, О. В. Ткаченко, О.В. Фазикош, Г.В. Фоміч, Ю.А. Хатнюк, А.А. Хребтова, А.В. Хрідочкін, О.О. Чернишова, Ю.С. Шемшученко, Х.П. Ярмачі та ін.

Разом із тим наявний масив праць не забезпечує цілісного й актуалізованого бачення адміністративно-правової охорони права власності саме як комплексного інституту, зформованого з матеріальних заборон, компетенційних приписів і процедурних гарантій. Значна частина вітчизняних досліджень формувалася до сучасних трансформацій публічного адміністрування та оновлення законодавства, унаслідок чого не повною мірою враховує зміну ролей суб'єктів адміністративної юрисдикції, практику застосування КУпАП, а також підвищені вимоги до якості адміністративної процедури, юридичної визначеності та належного мотивування індивідуальних актів. Певна частина робіт має виражений фрагментарний характер – зосереджується на окремих елементах охорони (деліктних складах правопорушення, санкціях, повноваженнях окремих органів), не формуючи узгодженої моделі адміністративно-правової охорони власності як системи, у якій превенція, юрисдикційне реагування, виконання постанов і профілактичний «зворотний зв'язок» взаємопов'язані та взаємозумовлені.

Щодо зарубіжного та міжнародно-правового контексту дослідження, то він у межах цієї роботи враховується не як самостійний напрям порівняльно-правового аналізу, а через стандарти Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практику Європейського суду з прав людини, які мають безпосереднє методологічне значення для оцінювання якості адміністративно-правового регулювання, юридичної визначеності, пропорційності втручання у право власності та належного мотивування юрисдикційних рішень. Такий підхід відповідає предмету дисертації, оскільки її

основний акцент зосереджено на вітчизняній моделі адміністративно-правової охорони права власності, чинному законодавстві України, практиці застосування КУпАП та напрямах удосконалення національного адміністративно-деліктного механізму. Додатково актуалізує проблему і те, що адміністративно-деліктне регулювання у сфері охорони права власності зазнало помітних змін, а практичні виклики правозастосування потребують сучасного комплексного осмислення. У зв'язку з цим вибір теми дисертаційного дослідження зумовлений потребою оновленого, системного аналізу права власності як об'єкта адміністративно-правової охорони з урахуванням чинного законодавства, актуальної правозастосовної практики, стандартів Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та сучасних вимог до належного адміністрування. Водночас дослідження не претендує на вичерпне охоплення всіх суміжних питань, а спрямоване на логічне продовження й узагальнення наявних наукових підходів із формуванням обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення нормативної бази та практики забезпечення адміністративно-правової охорони права власності в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Дисертаційне дослідження проведене в контексті пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2023 року, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України 07.09.2011 р. № 942 (в редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 09.05.2023 р. № 463) та Пріоритетних напрямків фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі права, закріплених у Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 роки, затвердженої Постановою загальних зборів НАПрН України від 26.03.2021 р. № 12-21. Дисертацію виконано в межах наукових тем Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права ПЗВО «Київський міжнародний університет»: «Тенденції розвитку сучасної правової науки в умовах інтеграційних процесів: теоретичні та практичні аспекти» (номер державної реєстрації 0120U100413) та «Сучасні виклики міжнародно-правових відносин і роль України у формуванні світового правопорядку» (номер державної реєстрації 0122U000743).

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є комплексне теоретико-правове дослідження адміністративно-правової охорони права власності та адміністративно-юрисдикційних механізмів її реалізації, виявлення проблем нормативно-правового регулювання і практики застосування відповідних процедур, а також розроблення науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення та правозастосовної практики у сфері адміністративно-правової охорони права власності. Для досягнення поставленої мети дослідження необхідно вирішити такі *завдання*:

- з'ясувати сутність інституту охорони права власності в адміністративному праві;
- систематизувати суб'єктний склад адміністративно-правової охорони права власності;
- проаналізувати адміністративні правопорушення у сфері охорони права власності;
- дослідити компетенцію державних органів щодо протидії адміністративним правопорушенням у сфері охорони права власності;
- розкрити зміст адміністративно-процесуальної діяльності державних органів у справах про адміністративні правопорушення у сфері охорони права власності;
- виявити ключові проблеми адміністративно-юрисдикційної діяльності державних органів у сфері охорони права власності;
- обґрунтувати напрями вдосконалення профілактики адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення та організаційного механізму адміністративно-правової охорони права власності.

Об'єктом дисертації є суспільні відносини, що виникають, змінюються та припиняються у процесі здійснення адміністративно-правової охорони права власності, зокрема: під час запобігання адміністративним правопорушенням; їх

виявлення та документування; розгляду і вирішення відповідних справ; виконання постанов; реалізації інших адміністративно-правових засобів охорони права власності.

Предметом дисертації є право власності як об'єкт адміністративно-правової охорони.

Методи дослідження. У процесі підготовки дисертації застосовано комплекс філософських, загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, використаних у взаємозв'язку, що забезпечило досягнення мети та завдань дослідження, а також повноту, об'єктивність і наукову достовірність одержаних результатів. Діалектичний метод і системний підхід використано для розкриття категорій «право власності» та «власність» як юридичних конструкцій, визначення їх місця в системі адміністративних відносин і логіки адміністративно-правової охорони (п. 1.1), а також для обґрунтування функціональної єдності матеріально-деліктного, юрисдикційного, профілактичного та відновного компонентів механізму охорони права власності (п. 2.1, 2.3, 3.1, 3.2). Аналіз і синтез, індукція та дедукція, абстрагування й узагальнення застосовувалися для виокремлення ознак, елементів і функцій інституту адміністративно-правової охорони, формування класифікацій деліктів у сфері охорони права власності, систематизації компетенційних моделей і узагальнення типових проблем правозастосування (п. 1.1, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1). Семантичний (термінологічний) метод і прийоми юридичного тлумачення використано для уточнення змісту понять «право власності», «власність», «адміністративно-правова охорона», «захист права власності», а також для критичного аналізу категоріального апарату й особливостей його нормативного закріплення (п. 1.1, 1.2). Формально-юридичний (формально-догматичний) метод застосовано під час дослідження Конституції України, КУпАП та спеціального законодавства, визначення меж компетенції суб'єктів охорони і протидії правопорушенням, аналізу процесуальних форм адміністративної юрисдикції, а також для формулювання пропозицій щодо вдосконалення правового

регулювання і процедур адміністративно-деліктного провадження (п. 1.2, 2.1-2.3, 3.2). Структурно-функціональний метод використано для характеристики системи суб'єктів адміністративно-правової охорони та розмежування їх ролей у юрисдикційному циклі – від виявлення і документування до розгляду, виконання постанов і профілактичного «зворотного зв'язку» (п. 1.2, 2.2, 2.3, 3.1). Моделювання та елементи правового прогнозування використано для конструювання оптимізованої організаційно-процедурної архітектури профілактики, а також для розроблення пропозицій щодо вдосконалення нормативного забезпечення адміністративно-правової охорони права власності (п. 3.1, 3.2). Зазначені методи застосовувалися комплексно, що забезпечило узгодженість теоретичних висновків і практичних рекомендацій дослідження.

Нормативну базу дослідження становлять положення Конституції України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, законів України, що визначають правове становище і повноваження суб'єктів публічної адміністрації у сфері охорони права власності, а також підзаконні нормативні акти й відомчі інструкції, що регламентують адміністративно-юрисдикційну та превентивну діяльність уповноважених органів. Важливе місце посідають міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, насамперед Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., а також практика Європейського суду з прав людини як орієнтир для тлумачення стандартів законності втручання у здійснення права власності, юридичної визначеності, співмірності та ефективності засобів правової охорони.

Емпіричну складову дослідження сформовано на підставі матеріалів правозастосовної практики у справах про адміністративні правопорушення, що посягають на право власності, відомостей Єдиного державного реєстру судових рішень, а також доступних офіційних статистичних і аналітичних матеріалів органів публічної влади щодо адміністративної деліктності та діяльності суб'єктів протидії правопорушенням у сфері охорони права власності (у частині, придатній для узагальнення та порівняння). Додатково використано результати узагальнень, оглядів і методичних матеріалів, що стосуються організації документування, розгляду справ, виконання постанов і профілактики правопорушень проти права

власності.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших комплексних адміністративно-правових досліджень, виконаних в умовах правового режиму воєнного стану, у межах якого право власності розглядається як самостійний об'єкт адміністративно-правової охорони через призму взаємопов'язаних елементів – методології охорони, юрисдикційного механізму реагування на адміністративні проступки, компетенційної архітектури суб'єктів охорони, адміністративно-процесуальної діяльності у провадженнях, а також профілактики адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності з урахуванням підвищених ризиків посягань, обмежень доступу до сервісів і процедур, зростання мобільності населення та потреби в уніфікованих стандартах адміністративно-юрисдикційної практики і превенції. У роботі сформульовано узагальнені висновки та рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності адміністративно-правової охорони права власності в умовах воєнного стану з урахуванням євроінтеграційних стандартів правового регулювання і належного адміністрування. До найбільш важливих положень, що містять наукову новизну, доцільно віднести такі:

уперше:

- запропоновано кооперативно-інституційну модель протидії адміністративним деліктам, що посягають на право власності, яка передбачає не ізольовану діяльність окремих органів, а їх узгоджену взаємодію залежно від рівня компетенції, функціонального призначення та предмета відання; у межах такої моделі Національна поліція України визначається як первинна ланка виявлення, припинення та документування правопорушень, тоді як спеціально уповноважені суб'єкти забезпечують галузевий контроль і подальше реагування в межах наданих їм повноважень;

- концептуалізовано профілактику адміністративних правопорушень проти власності як самостійний (а не допоміжний) елемент адміністративно-правової охорони з розмежуванням передделіктної й постделіктної превенції та введенням механізму управлінського «зворотного зв'язку» через процесуальні подання щодо усунення причин і умов правопорушень.

- запропоновано інтегровану модель нормативного оновлення адміністративно-деліктного провадження у справах про посягання на право власності, в межах якої цифрове доказування, мотивованість постанови, наскрізна цифрова простежуваність руху справи, спеціалізоване профілактичне подання та правовідновлювальні заходи розглядаються як взаємопов'язані елементи єдиного механізму адміністративно-правової охорони права власності;

удосконалено:

- понятійно-категоріальний апарат дослідження охорони права власності шляхом уточнення співвідношення «власність» і «право власності», а також розмежування «охорони» і «захисту» як взаємопов'язаних, але не тотожних правових режимів у публічно-правовій площині;

- систематизацію адміністративно-процесуальної діяльності у справах про правопорушення, що посягають на право власності, шляхом деталізації стадій провадження та ролей суб'єктів на кожній стадії, із виокремленням ключових проблемних аспектів документування, доказування і дотримання процесуальних строків (зокрема в умовах воєнного стану);

- аналітико-управлінський підхід до профілактики через обґрунтування потреби переходу від формально-кількісного обліку до показників результативності превентивних заходів, побудови зіставних класифікаторів подій і процесуальних рішень, а також запровадження системної фіксації результатів виконання постанов та оцінювання впливу адміністративних стягнень на повторюваність проступків;

- організаційно-практичні засади превенції в діяльності підрозділів Національної поліції через узгоджене розкриття профілактичних функцій патрульної поліції, дільничних офіцерів/поліцейських офіцерів громад та чергових служб як єдиного управлінського циклу реагування й попередження;

- підхід до правовідновлювального спрямування адміністративно-правової охорони права власності шляхом обґрунтування необхідності нормативного поєднання карального, профілактичного й відновного компонентів адміністративного провадження, зокрема через запровадження спеціальних

відновних заходів, придатних до самостійного виконання, та окремого обліку результатів виконання постанов у майнових справах;

дістало подальшого розвитку:

- положення про фрагментарність адміністративно-юрисдикційних режимів у сфері охорони права власності з обґрунтуванням ризиків конкуренції компетенцій, порушення послідовності адміністративного реагування та виникнення прогалин юрисдикції, що знижують охоронний потенціал адміністративного права;

- доктрина профілактики як ризик-орієнтованого управління (а не сукупності ізолюваних заходів) із підкресленням ролі комунікації з громадою та моделей партнерської взаємодії в логіці «community policing» як каналу раннього попередження;

- висвітлення впливу воєнного стану на охорону права власності через конкретизацію чинників мінливості оперативної обстановки та зростання позаштатних ситуацій, які потребують швидкого управлінського циклу, процедурної визначеності та посилення міжсуб'єктної координації.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані:

- у науково-дослідній діяльності – положення, висновки та узагальнення дисертації можуть слугувати теоретико-методологічною основою для подальших досліджень адміністративно-правової охорони права власності, адміністративної деліктності у сфері охорони права власності, адміністративної юрисдикції та профілактики правопорушень у сфері охорони права власності (Акт впровадження у освітній процес та науково-дослідну роботу ВНЗ «Київський університет ринкових відносин» № 57 від 23.02.2026р.);

- у правотворчості – сформульовані пропозиції та рекомендації можуть бути використані під час удосконалення норм КУпАП, підзаконних актів і відомчих інструкцій, що регламентують провадження у справах про адміністративні правопорушення, порядок документування деліктів, що посягають на право власності, виконання постанов та механізми профілактичного «зворотного зв'язку» щодо усунення причин і умов правопорушень;

- у *правозастосовній практиці* – розроблені підходи можуть бути застосовані органами Національної поліції України, адміністративними комісіями, виконавчими органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами адміністративної юрисдикції для підвищення якості кваліфікації, доказування, оформлення матеріалів, мотивування рішень, забезпечення процесуальної узгодженості та результативності виконання постанов у справах про посягання на право власності (Акт впровадження в практичну діяльність Бюро експертного забезпечення та ринкового моніторингу Українського національного комітеру Міжнародної Торгової Палати (ICC Ukraine) від 26.02.2026р.);

- в *організаційно-управлінській діяльності* – висновки роботи можуть бути використані для удосконалення планування і координації профілактичних заходів, ризик-орієнтованого патрулювання, взаємодії поліції з органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання та громадою (у логіці «community policing»), а також для розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення протидії правопорушенням, що посягають на право власності;

- в *освітньому процесі* – матеріали дисертації можуть бути використані під час підготовки та викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративний процес», «Адміністративна відповідальність», «Право власності», «Поліцейська діяльність» та ін., а також у науково-дослідній роботі здобувачів вищої освіти, курсантів і аспірантів (Акт впровадження у освітній процес та науково-дослідну роботу ВНЗ «Київський університет ринкових відносин» № 57 від 23.02.2026р. та Акт впровадження у в освітній процес ПЗВО «Київський міжнародний університет» № 309 від 11.02.2026р.);

Особистий внесок здобувача. Внесок здобувача полягає у самостійному проведенні комплексного адміністративно-правового дослідження права власності як об'єкта адміністративно-правової охорони. Сформульовані у дисертації наукові положення, висновки, узагальнення та пропозиції є результатом особистої наукової праці автора, здійсненої на основі опрацювання доктринальних джерел, Конституції України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, спеціального законодавства, підзаконних

нормативно-правових актів, матеріалів судової та правозастосовної практики, офіційних статистичних і аналітичних даних, а також міжнародних і європейських підходів до захисту майнових прав. У дисертаційній роботі з наукових праць, підготовлених у співавторстві, використано виключно ті наукові ідеї, положення та висновки, які становлять результат особистого внеску здобувача.

Автором особисто здійснено уточнення понятійно-категоріального апарату дослідження, розкрито місце права власності в системі адміністративно-правової охорони, обґрунтовано особливості інституційної та юрисдикційної побудови механізму його захисту, визначено проблеми адміністративно-процесуального реагування на правопорушення у сфері охорони права власності, а також запропоновано науково обґрунтовані напрями вдосконалення законодавства і практики його застосування. Усі ідеї, положення та наукові результати інших авторів використано з обов'язковим посиланням на відповідні джерела.

За результатами дисертації опубліковано 9 наукових праць, з яких 4 статі – у наукових виданнях за спеціальністю, включених до Переліку наукових фахових видань України, та 5 тез доповідей – у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та результати дисертації апробовано шляхом участі здобувача в наукових і науково-практичних заходах, під час яких обговорювалися питання адміністративно-правової охорони права власності, юрисдикційного механізму реагування на адміністративні правопорушення у сфері власності, профілактики таких правопорушень, проблем доказування і документування у відповідних провадженнях, а також перспектив удосконалення нормативно-правового забезпечення захисту майнових прав.

Основні результати дисертації доповідалися та обговорювалися на засіданнях кафедри публічного та європейського права Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права Київського міжнародного університету, а також були оприлюднені на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: «Технології, інструменти та стратегії реалізації наукових досліджень» (24 лютого 2023 року; Вінниця); «Science, Technology and Industry in

the Digital Age» (December 17-19, 2025; Hamburg, Germany); «Modern Trends in the Development of Economy, Technology and Industry» (January 7-9, 2026; Toronto, Canada); «Global Trends in Science, Technology and Economy» (January 14-16, 2026; Graz, Austria); «Інноваційні тенденції та перспективи розвитку освіти і науки в умовах полікультурного глобалізованого суспільства» (26-27 березня 2026 року; Київ).

Положення та висновки дисертації були апробовані також шляхом висвітлення результатів дослідження у фахових наукових публікаціях, присвячених питанням адміністративно-правової охорони права власності, юрисдикційного механізму її реалізації, компетенції суб'єктів публічної адміністрації у цій сфері, профілактики адміністративних правопорушень проти власності, а також удосконалення адміністративно-деліктного законодавства. Окремі результати дослідження знайшли застосування під час підготовки наукових і навчально-методичних матеріалів, а також у межах освітнього процесу та подальшої науково-дослідної діяльності за відповідною тематикою.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що включають вісім підрозділів, висновків після розділів, загального висновку, списку використаних джерел та додатку. Обсяг дослідження становить 244 сторінки машинописного тексту, з яких основний текст складає 201 сторінку. Список використаних джерел налічує 205 найменувань, розташованих на 20 сторінках машинописного тексту, додаток (6 сторінок).

РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЯ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ЯК ОБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ

1.1. Інститут охорони права власності в адміністративному праві

Питання визначення місця інституту охорони права власності в адміністративному праві має не лише теоретичне, а й прикладне значення, оскільки від його належного нормативного та доктринального осмислення залежить ефективність публічно-правових механізмів запобігання, припинення та реагування на порушення права власності. У сучасних умовах право власності потребує не лише цивільно-правового чи кримінально-правового, а й самостійного адміністративно-правового інструментарію охорони, що реалізується через систему спеціальних норм, повноважень публічної адміністрації та адміністративно-юрисдикційних процедур. Саме тому з'ясування правової природи, змісту та структури інституту охорони права власності дає змогу обґрунтовано визначити його функціональне призначення в системі адміністративного права.

Право власності належить до базових правових категорій, без належного осмислення яких неможливо ані пояснити функціонування сучасного суспільства, ані побудувати цілісний механізм його правової організації. Особливого значення ця категорія набуває в тому аспекті, в якому поєднуються приватний інтерес особи у володінні, користуванні та розпорядженні майном і публічний інтерес держави у забезпеченні правопорядку, безпеки, встановленні спеціальних режимів використання окремих об'єктів та гарантуванні недоторканності майнової сфери. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР вже на базовому рівні фіксує обидва ці виміри: у ст. 41 закріплено, що «кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю», тоді як ст. 13 визначає «землю, її надра, водні та інші природні ресурси ... об'єктами права власності Українського народу» [77].

У науковому дискурсі категорії «власність» і «право власності» нерідко або ототожнюються, або, навпаки, надмірно відмежовуються одна від одної. Обидва підходи видаються методологічно недостатніми. Ототожнення цих категорій

нівелює відмінність між соціальним змістом відповідних відносин та їх юридичною формою. Їх повне роз'єднання так само є непродуктивним, оскільки право власності не виникає у відриві від реальних відносин належності, присвоєння, використання, обміну та охорони матеріальних і нематеріальних благ. Власність доцільно розглядати як ширшу суспільну категорію, що відображає систему відносин щодо належності та використання благ, тоді як право власності – як її юридично оформлений, гарантований і захищений вимір. Таке розуміння не суперечить конституційній конструкції, у межах якої одночасно закріплено і суб'єктивне право особи на власність, і публічно-правовий статус окремих об'єктів, і обов'язок держави забезпечувати їх охорону.

Окреслений підхід є принципово важливим і для аналізу публічно-правових механізмів у цій сфері. Якщо приватноправова традиція зосереджується насамперед на змісті суб'єктивного права власника, то в публічно-правовій площині на перший план виходять механізми охорони права власності, межі допустимого державного втручання, компетенція органів публічної адміністрації, спеціальні режими окремих об'єктів, а також адміністративно-деліктні й адміністративно-процедурні засоби реагування на посягання у цій сфері. Нормативне підґрунтя такого висновку простежується, зокрема, у КУпАП, де окремо виділено Главу 6 – «Адміністративні правопорушення, що посягають на власність», а серед завдань провадження названо не лише «своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи», а й «виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням» [65].

Конституційний рівень закріплення права власності підтверджує, що воно не може сприйматися винятково як приватноправова конструкція. Конституція України визнає багатоманітність форм власності, гарантує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання та закріплює непорушність права приватної власності. Водночас вона вказує на об'єкти, які мають особливий публічно-правовий статус, зокрема природні ресурси як об'єкти права власності Українського народу, від імені якого «права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування» (ст. 13) [77]. Це означає,

що інститут власності в Україні від початку має подвійний – приватний і публічний – вимір. У зв'язку з цим принципово важливо розмежувати три взаємопов'язані, але не тотожні категорії: власність, право власності та майно.

Майно є об'єктом права, тобто тим благом, щодо якого виникають, реалізуються та охороняються відповідні правомочності й обов'язки. Власність є системою суспільних відносин щодо належності, присвоєння, використання та відчуження таких благ. Право власності є юридичною формою впорядкування цих відносин і водночас суб'єктивним правом уповноваженої особи. Отже, майно не може ототожнюватися з власністю, а власність – із самим лише переліком об'єктів. Коли Основний Закон визначає землю, надра, водні та інші природні ресурси як об'єкти права власності Українського народу, йдеться не про зведення власності до речі, а про нормативне окреслення матеріального носія тих відносин, які набувають правового оформлення.

Історія правової та політичної думки лише підтверджує багатовимірність власності. Починаючи з античних уявлень про приватне володіння як умову самостійності особи, через природно-правові, ліберальні, соціальні та інституціональні концепції, вона послідовно осмислювалася не лише як індивідуальне благо, а і як соціальний інститут, що впливає на розподіл влади, економічну організацію суспільства та межі державного втручання. Проведений аналіз дає змогу зробити узагальнюючий висновок: право власності ніколи не існувало поза публічним порядком, а тому його охорона завжди передбачала певний комплекс владно-організаційних, юрисдикційних і примусових засобів. Сучасне українське законодавство підтверджує це як через адміністративно-деліктний масив, так і через спеціальне регулювання управління об'єктами державної власності.

У сучасній юридичній науці усталився підхід, за яким право власності в суб'єктивному значенні розуміється як міра можливої поведінки уповноваженої особи щодо належного їй майна, забезпечена законом і гарантована державою. Саме категорія «міра можливої поведінки», а не «бажання» чи «свобода дії», є доктринально коректною для визначення суб'єктивного права. Вона відображає не психологічний стан особи, а юридично визнаний і забезпечений обсяг

дозволеної поведінки. У цьому сенсі право власності охоплює можливість володіти, користуватися і розпоряджатися майном у межах, визначених законом, а також вимагати від невизначеного кола осіб утримуватися від порушення відповідної майнової сфери. Наведена вище конституційна формула, що «кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю» [77], дає для такого висновку достатню нормативну основу.

Традиційна тріада правомочностей власника – володіння, користування, розпорядження – безумовно, зберігає значення для розкриття змісту цього права. Саме вона відображає базову модель здійснення особою влади над належним їй об'єктом. Водночас для розкриття публічно-правового аспекту її недостатньо. Така тріада характеризує внутрішню структуру суб'єктивного права, але не пояснює ані режиму публічно-правових обмежень, ані компетенції органів публічної адміністрації, ані механізмів охорони власності від адміністративних правопорушень, ані процедурного порядку державного реагування на відповідні посягання. Сам факт існування в КУпАП окремої глави про адміністративні правопорушення, що посягають на власність, свідчить, що публічно-правовий вимір цих відносин має самостійне нормативне значення.

Адміністративно-правовий вимір права власності виявляється насамперед у тому, що реалізація правомочностей власника відбувається не в абстрактному правовому просторі, а в системі публічно встановлених правил, заборон, дозволів, обмежень і процедур. Це особливо помітно щодо тих об'єктів, які мають підвищене суспільне значення або перебувають під спеціальним правовим режимом: землі, природних ресурсів, об'єктів державної і комунальної власності, культурних цінностей, окремих видів майна, використання яких пов'язане з безпековими, екологічними чи іншими публічними інтересами. У цих сферах держава не просто визнає право власності, а активно формує порядок його здійснення, контролює дотримання встановлених режимів, застосовує заходи адміністративного примусу та забезпечує юрисдикційне реагування на правопорушення. Показово, що Закон України «Про управління об'єктами державної власності» від 21.09.2006 р. № 185-V [139] визначає управління такими об'єктами як здійснення «повноважень щодо реалізації прав держави як власника

таких об'єктів, пов'язаних з володінням, користуванням і розпорядженням ними, у межах, визначених законодавством України, з метою задоволення державних та суспільних потреб».

Із наведеного випливає, що адміністративно-правова охорона права власності має ширший зміст, ніж реакція на вже вчинене порушення. Вона охоплює превентивний, організаційний, контрольний і юрисдикційний елементи. До її змісту входять встановлення правил поведінки з об'єктами власності, визначення компетенції органів публічної адміністрації, профілактика правопорушень, виявлення і припинення протиправних діянь, документування обставин посягання, розгляд справ про адміністративні правопорушення, виконання прийнятих рішень, а також усунення причин і умов, що сприяли порушенню. Саме таке широке бачення прямо узгоджується зі ст. 245 КУпАП, яка поєднує юрисдикційний, превентивний та організаційний елементи провадження.

У межах адміністративно-правової охорони право власності постає не тільки як приватне суб'єктивне право конкретного власника, а і як об'єкт публічно-правового забезпечення. Такий об'єкт охорони має складну структуру. До нього входить, по-перше, саме суб'єктивне право власника на належне йому майно, по-друге – встановлений законом порядок належності, використання і розпорядження відповідними об'єктами, по-третє – публічний інтерес у забезпеченні стабільності майнового обігу, недоторканності власності, дотриманні спеціальних режимів та своєчасному реагуванні держави на протиправні посягання. Таким чином, адміністративне право охороняє не лише річ і не лише абстрактне право, а цілісну систему врегульованих суспільних відносин, у межах яких воно реалізується.

З урахуванням викладеного для цілей цієї дисертації доцільно виходити з таких положень. Власність є системою суспільних відносин щодо належності, присвоєння, використання, управління та відчуження матеріальних і нематеріальних благ. Право власності є гарантованою Конституцією і законами мірою можливої поведінки уповноваженої особи щодо належного їй майна, яка охоплює володіння, користування і розпорядження ним, а також вимогу невтручання з боку інших осіб, крім випадків, установлених законом.

Адміністративно-правова охорона права власності є системою норм, повноважень, процедур і засобів адміністративного впливу, за допомогою яких держава та інші уповноважені суб'єкти забезпечують превенцію, припинення, документування, розгляд і усунення наслідків правопорушень у сфері власності, а також підтримують належний публічно-правовий режим відповідних об'єктів.

Після окреслення загальних засад адміністративно-правової охорони права власності необхідно звернутися до змісту самої категорії «охорона права власності». У Великому тлумачному словнику сучасної української мови термін «охорона» визначається через дію «охороняти», тобто оберігати від небезпеки кого-, що-небудь, забезпечувати від загрози нападу, замаху і т. ін. [21, с. 870]. Однак для юридичного аналізу важливим є не лише його загальнономове значення, а передусім правовий зміст, у межах якого охорона права має виразний превентивний характер і пов'язується із системою заходів та засобів, спрямованих на недопущення порушення права та забезпечення належних умов для його реалізації.

У доктрині поняття правової охорони також трактується переважно через систему юридичних засобів і видів правового впливу, спрямованих на забезпечення належної реалізації прав та недопущення їх порушення. Так, І.М. Коросташова визначає правову охорону як «систему правових засобів, комплексом різних заходів та створення необхідних умов щодо закріплення, забезпечення реалізації та захисту прав і свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб» [79, с. 72]. О.М. Правоторова наголошує, що правову охорону слід розглядати не лише як «установлення юридичних засобів, спрямованих на реалізацію суб'єктивного права та запобігання його порушенню, але і як правове регулювання правовідносин», підкреслюючи при цьому, що норми про захист прав становлять лише частину охоронних норм [122, с. 156]. Зі свого боку, С.Я. Вавженчук розглядає правову охорону як «абстрактну, правотворчу і правозастосовну діяльність, здійснювану за допомогою норм права та в межах правових норм», а охорону прав – як діяльність із дотримання прав і свобод та убезпечення їх від посягань [20, с. 45-46]. Наведені наукові підходи створюють підґрунтя для подальшого аналізу вживання відповідної термінології в

національному законодавстві.

Аналіз чинного законодавства свідчить, що поряд із категорією «охорона права» в ньому використовується й категорія «захист права», причому залежно від нормативного контексту обидва поняття набувають різного змістового навантаження. Наочні приклади цього можна виявити і в Конституції України, де, зокрема, у ст. 13 йдеться про «захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання», у ст. 14 – про перебування землі «під особливою охороною держави», а у ст. 54 закріплено, що «культурна спадщина охороняється законом» [77]. Аналогічний підхід простежується і в профільному законодавстві: у ст. 1 КУпАП серед завдань Кодексу прямо визначено «охорону прав і свобод громадян, власності» [65], тоді як у Цивільному кодексі України Глава 3 має назву «Захист цивільних прав та інтересів» [191], а в Земельному кодексі України Глава 23 – «Захист прав на землю» [53]. У юридичній літературі така особливість законодавчої термінології розглядається як самостійна наукова проблема, у межах якої простежуються різні підходи до співвідношення зазначених категорій. Очевидно, що диспут щодо розмежування аналізованих категорій виник не випадково, оскільки «охорона права» та «захист права» мають спільну функціональну спрямованість – правове забезпечення прав держави, суспільства, людини і громадянина. Водночас основна відмінність полягає в тому, що охорона права пов'язується зі створенням умов для реалізації права та запобіганням його порушенню, тоді як захист права передбачає наявність уже порушеного права і спрямований на його відновлення та, за потреби, відшкодування заподіяної шкоди. У цьому дослідженні, аналізуючи сферу адміністративно-правової охорони права власності, доцільно охоплювати нею також і захист права власності, що дає змогу розглядати відповідну проблематику комплексно, з урахуванням адміністративно-процесуальної діяльності державних органів як практичного аспекту застосування норм КУпАП, що передбачають відповідальність за посягання на право власності.

Для цілей цього адміністративно-правового дослідження підтримується підхід, за яким поняття «охорона права власності» є ширшим, ніж поняття «захист права власності». Він зумовлений тим, що адміністративно-правова охорона

охоплює не лише реагування на вже вчинене порушення, а й нормативне закріплення відповідних заборон, установлення адміністративної відповідальності, превентивний вплив, а також діяльність уповноважених органів щодо виявлення, припинення та недопущення посягань на право власності. Саме тому адміністративні правопорушення, що посягають на право власності, та відповідні приписи Глави 6 КУпАП доцільно розглядати як складову адміністративно-правової охорони права власності, оскільки їх існування саме по собі виконує превентивну й регулятивну функцію. Натомість процесуальні аспекти притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності, пов'язані з практичним реагуванням на вже вчинене порушення права власності, слід розглядати як захисний аспект у межах ширшої конструкції адміністративно-правової охорони. Такий підхід дає змогу комплексно дослідити як превентивні, так і юрисдикційні елементи охорони права власності в адміністративному праві.

З огляду на обґрунтовані положення, а також з урахуванням доктринальних підходів до розуміння правової охорони, співвідношення категорій «охорона» і «захист» та особливостей адміністративно-правового регулювання, категорію «охорона права власності» можна визначити як діяльність уповноважених суб'єктів, спрямовану на запобігання порушенням права власності, припинення посягань на нього та забезпечення належних умов для реалізації правомочностей власника шляхом застосування адміністративно-правових заходів, процедур і засобів контролю, що здійснюється відповідно до норм адміністративного законодавства.

Беручи до уваги багаторівневий характер нормативного забезпечення охорони права власності, доцільно виокремити щонайменше чотири взаємопов'язані рівні такої охорони: міжнародно-правовий, конституційний, міжгалузевий і галузевий. На міжнародно-правовому рівні охорона права власності забезпечується, зокрема, ст. 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [169], яка гарантує мирне володіння майном. На конституційному рівні закріплено засадничі гарантії права власності, принцип рівності всіх суб'єктів права власності перед законом, непорушність права приватної власності та допустимі межі його обмеження (ст.

13, 14, 41 Конституції України [77]). Міжгалузевий рівень охоплює норми цивільного, кримінального та адміністративного законодавства, що у сукупності формують комплексний правовий механізм охорони права власності. Одним із різновидів галузевого рівня є адміністративно-правова охорона права власності, що реалізується через сукупність норм адміністративного права, спрямованих на запобігання посяганням на власність, їх припинення та застосування передбачених законом заходів адміністративного впливу. У цьому значенні відповідна сукупність норм, що регулює однорідні суспільні відносини у сфері адміністративно-правової охорони права власності, може розглядатися як адміністративно-правовий інститут.

У теорії права інститут права розглядається як відносно відокремлена й внутрішньо узгоджена сукупність правових норм, що регулює певну групу однорідних суспільних відносин. Як слушно зазначає Л.І. Заморська, інститут права – це «регламентована та конкретизована правовим режимом цілісна сукупність однорідних юридичних норм, за допомогою яких здійснюється регулювання певної групи суспільних відносин через застосування відповідного методу правового регулювання з метою досягнення відповідної цілі». Водночас правовий інститут, як «системно-структурна складова права, впорядковує такі суспільні відносини, які підлягають нормативній регламентації правовими приписами, що входять до нього» [50, с. 81]. З огляду на це підставами для виокремлення інституту охорони права власності в адміністративному праві як самостійного є наявність відносно однорідної групи суспільних відносин, пов'язаних із запобіганням посяганням на право власності, їх припиненням і застосуванням адміністративно-правових засобів впливу; специфічний суб'єктний склад, до якого належать уповноважені органи публічної адміністрації; а також відносно відокремлений нормативний масив, сконцентований насамперед у положеннях КУпАП та спеціального адміністративного законодавства. Саме сукупність цих ознак дає підстави розглядати охорону права власності в адміністративному праві як самостійний адміністративно-правовий інститут.

Поряд з інституційною характеристикою охорону права власності доцільно розглядати і у функціональному вимірі – як один із напрямів внутрішньої

діяльності сучасної демократичної держави. Такий підхід зумовлений тим, що відповідна діяльність має самостійний об'єкт державно-правового впливу, відображає один із напрямів соціального призначення держави, передбачає наявність визначеної мети та реалізується через систему методів, принципів і засобів впливу на суспільні відносини у сфері власності.

Основний закон закріплює, що Україна є демократичною, соціальною та правовою державою (ст. 1 Конституції України [77]). Одним із напрямів внутрішньої діяльності демократичної держави є охорона права власності. Вона отримує своє вираження через державне регулювання сфери охорони права власності. Практична значущість реалізації функції охорони права власності виявляється, зокрема, у формуванні нормативної основи охорони об'єктів власності, що простежується, наприклад, у Законі України «Про управління об'єктами державної власності» від 21.09.2006 р. № 185-V [139], який визначає правові основи реалізації прав держави як власника; у забезпеченні умов для належного здійснення та офіційного визнання майнових прав, зокрема через механізми державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та адміністративного оскарження рішень у цій сфері (ст. 182 ЦК України [191], ст. 1-3, 37 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» [136]); у конституційному закріпленні рівності всіх суб'єктів права власності перед законом та непорушності права приватної власності (ст. 13, 14, 41 Конституції України [77], ст. 321 ЦК України [191]); а також в організації протидії правопорушенням проти власності, що знаходить нормативне вираження, зокрема, у главі 6 КУпАП [65], яка передбачає адміністративну відповідальність за посягання на власність.

Якщо охоронна функція права власності не реалізується належним чином, конституційне положення про те, що держава є демократичною, соціальною і правовою, ризикує набути декларативного характеру. Сутність охорони права власності полягає не лише у формальному закріпленні відповідних гарантій, а й у створенні правових та організаційних умов, за яких власник може безперешкодно здійснювати правомочності володіння, користування і розпорядження майном у межах, установлених законом. Саме такі межі та гарантії забезпечують майнову

самостійність суб'єктів права власності, передбачуваність правового регулювання та можливість реалізації їх законних інтересів.

Охорона права власності в Україні має комплексний характер і забезпечується нормами кількох галузей права. Її правову основу формують, зокрема, цивільно-правові інститути визнання, здійснення, захисту та поновлення майнових прав; кримінально-правові інститути, що встановлюють відповідальність за найбільш суспільно небезпечні посягання на власність; а також адміністративно-правові інститути, які охоплюють запобігання правопорушенням, адміністративну відповідальність за посягання на власність, контрольно-наглядову діяльність уповноважених органів і адміністративні процедури у сфері державної реєстрації та охорони майнових прав. У своїй сукупності ці інститути утворюють комплексний правовий механізм охорони права власності, оскільки охоплюють усі основні стадії правового забезпечення майнових прав: їх нормативне визнання і закріплення, створення умов для належного здійснення, запобігання порушенням, припинення протиправних посягань, притягнення винних осіб до юридичної відповідальності та поновлення порушеного правового становища власника. Саме в такій сукупності вони є достатніми для характеристики системи охорони права власності, оскільки жоден із названих інститутів окремо не забезпечує повного правового впливу на відносини власності. У цьому механізмі адміністративно-правова охорона посідає особливе місце, оскільки поєднує превентивний характер, оперативність реагування та можливість застосування владно-організаційних і юрисдикційних засобів впливу.

Інститут охорони права власності в адміністративному праві оперує універсальними адміністративно-правовими заходами та засобами. Вказана універсальність полягає в тому, що вони поєднують примусові повноваження державних структур із превентивним впливом на суспільні відносини у сфері власності. Їх комбіноване використання дає змогу якнайповніше та всебічно захистити право власності на галузевому рівні. Заходи та засоби, якими оперує цей інститут, лежать в основі ефективності адміністративно-правової охорони права власності, у безпосередньому здійсненні якої відобразатиметься роль

держави в належній охороні досліджуваного нами права.

Адміністративно-правові засоби охорони права власності являють собою систему правових механізмів, що забезпечують припинення, запобігання та усунення правопорушень, спрямованих проти права власності фізичних і юридичних осіб. Адміністративно-правові засоби охорони права власності охоплюють: 1) організаційно-правові заходи, пов'язані з оформленням і розглядом матеріалів про адміністративні правопорушення (ст. 255 КУпАП); 2) контрольні та забезпечувальні заходи, передбачені ст.ст. 260 і 265 КУпАП; 3) санкційні заходи, закріплені у ст.ст. 23-29 КУпАП [65]. Основна мета їх застосування полягає в забезпеченні правомірного володіння, користування та розпорядження майном, створенні правових передумов для поновлення порушеного правового становища власника, а також притягнення до відповідальності осіб за вчинення адміністративного проступку проти власності.

Система адміністративно-правових засобів охорони права власності охоплює широкий спектр правових явищ, серед яких можна виокремити: нормативно-правове регулювання, діяльність адміністративних органів із запобігання та припинення порушень, застосування заходів адміністративної відповідальності та відновлення прав власників. На відміну від цивільно-правових механізмів, які спрямовані насамперед на відшкодування шкоди, завданої об'єктам права власності, та врегулювання спорів між приватними суб'єктами, адміністративно-правові засоби акцентують увагу на публічно-правовій охороні власності, запобігаючи незаконним зазіханням і забезпечуючи охорону прав власників з боку держави. Застосування адміністративно-правових засобів охорони права власності ґрунтується на принципах законності, оперативності, ефективності та співмірності. Їхнє правове регулювання охоплює широке коло нормативних актів, серед яких можна виокремити Кодекс України про адміністративні правопорушення [65], що регулює відповідальність за порушення, які зазіхають на власність, а також спеціальні акти, що стосуються захисту права власності в окремих сферах (наприклад, Земельний кодекс України (Глава 23 «Захист прав на землю») [53], Закон України «Про захист прав споживачів» [123], Закон України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під

час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України» [148] та ін.). У своїй сукупності правові акти, що стосуються захисту права власності, утворюють інституційну нормативну базу правової охорони права власності – правові джерела охорони права власності.

Норми права набувають характеру адміністративно-правових засобів охорони права власності тоді, коли виконують гарантійну та превентивну функції, тобто забезпечують нормативне закріплення права власності, створюють умови для його реалізації та визначають механізми реагування на посягання на нього. Так, гарантійну функцію виконує, зокрема, ст. 1 КУпАП, яка прямо відносить охорону власності до завдань Кодексу [65], а також ст. 1-3 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» [136], що спрямовані на забезпечення визнання і охорону державою речових прав на нерухоме майно. Такі норми виконують регулятивно-організаційну роль, оскільки створюють чіткі правові рамки для діяльності уповноважених органів і визначають алгоритми правозастосовчої діяльності у сфері охорони права власності. Вони регулюють не лише заходи адміністративного впливу на правопорушників, а й механізми адміністративного контролю та юрисдикційного реагування, що впливає, зокрема, зі статей 255, 260, 265 КУпАП і ст. 37 зазначеного вище Закону. У цьому зв'язку заслуговує на увагу позиція Н.М. Павлюк, яка, характеризуючи адміністративно-правові засоби захисту права власності, визначає їх як «систему субстанціональних і діяльнісних правових явищ, за допомогою яких конкретні суб'єкти захисту права власності здійснюють організацію та реалізацію попередження, припинення адміністративними засобами посягань на гарантоване законом право власності громадян, притягнення до адміністративної відповідальності за такі адміністративні правопорушення, а також відновлення порушених правових можливостей володіти, користуватися і розпоряджатися майном» [204, с. 141]. Для цілей цього дослідження наведений підхід є цінним тим, що дає змогу розкрити внутрішню структуру адміністративно-правових засобів охорони права власності, виокремивши в їх системі нормативно-правові та процедурно-правові засоби.

Визначаючи ознаки нормативно-правових засобів адміністративно-правової

охорони права власності, ми виходимо з підходу, запропонованого Н.М. Павлюк [204, с. 141] щодо субстанціональних адміністративно-правових засобів захисту права власності, адаптуючи його до термінології адміністративно-правової охорони. Так, нормативно-правові засоби адміністративно-правової охорони права власності являють собою нормативно закріплені правові механізми, що визначають правові рамки охорони власності, права та обов'язки суб'єктів у сфері відносин власності. Вони характеризуються такими ознаками: 1) забезпечують реалізацію встановленої державою моделі можливої та належної поведінки осіб у сфері власності; 2) виступають формою вираження і закріплення прав, обов'язків власників, суб'єктів охорони права власності та інших осіб, а також процедур протидії можливим порушенням у цій сфері; 3) формально визначені у законах і підзаконних нормативно-правових актах; 4) їх зміст зумовлений сферою охорони права власності; 5) вони зумовлюють виникнення та існування адміністративно-правових відносин щодо охорони права власності; 6) перебувають у системному зв'язку з цивільно-правовими, кримінально-правовими та діяльнісними засобами охорони права власності; 7) забезпечені можливістю застосування адміністративного примусу; 8) здатні спричиняти юридичні наслідки, зокрема припинення порушення права власності, притягнення винної особи до відповідальності та створення правових передумов для відновлення порушеного правового становища власника. Нормативно-правові засоби формують основу адміністративно-правового регулювання охорони права власності.

Значну частину нормативно-правових засобів охорони права власності становлять захисні адміністративно-правові норми, які регламентують процедури відновлення порушеного права, а також визначають умови притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності. Вони формують правові рамки для охорони власності в публічно-правовій сфері, регулюючи діяльність органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та правоохоронних структур у питаннях запобігання, припинення та покарання за адміністративні правопорушення, що посягають на власність. До числа таких норм належать положення Глави 6 КУпАП, у яких передбачено заходи відповідальності за посягання на право власності в різних сферах. Так, прикладом захисної норми є

ст. 51 КУпАП, що встановлює адміністративну відповідальність за дрібне викрадення чужого майна; ст. 51-2 КУпАП, яка передбачає відповідальність за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності; ст.ст. 47-50 КУпАП, що спрямовані на охорону державної власності на надра, води, ліси та тваринний світ [65]. У сфері нерухомого майна захисну функцію виконує також ст. 37 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», яка закріплює механізм адміністративного оскарження рішень, дій або бездіяльності у сфері державної реєстрації речових прав [136]. Отже, захисні адміністративно-правові норми не лише фіксують склади правопорушень і відповідні санкції, а й створюють нормативні передумови для припинення посягань на право власності та поновлення порушеного правового становища власника.

Процедурно-правові засоби охорони права власності являють собою практичні механізми реалізації адміністративно-правових норм, спрямовані на застосування заходів адміністративного примусу та адміністративної відповідальності щодо порушників права власності. Процедурно-правові засоби пов'язані з конкретною діяльністю уповноважених органів (осіб), спрямованою на запобігання, припинення та покарання за адміністративні правопорушення, що посягають на власність. Їх реалізація здійснюється через активні дії суб'єктів адміністративно-правових відносин, використання юридичних механізмів захисту, а також через владні повноваження уповноважених органів (осіб).

Визначаючи ознаки процедурно-правових засобів адміністративно-правової охорони права власності, ми виходимо з підходу, запропонованого Н.М. Павлюк [204, с. 142] щодо діяльнісних адміністративно-правових засобів захисту права власності, адаптуючи його до термінології адміністративно-правової охорони. Так, процедурно-правові засоби охорони права власності наділені низкою особливостей: 1) реалізація процедурно-правових засобів охорони права власності спрямована на індивідуальне регулювання адміністративно-правових відносин; 2) вони мають форму державно-правової захисної діяльності органів публічного управління та захисної діяльності громадян і громадських формувань у межах регламентованих адміністративно-правовими актами процедур; 3) здійснюються в

межах способів реалізації адміністративно-правових норм; 4) охоплюють різноманітні прояви правозастосовчої діяльності, прийняття індивідуальних юридичних актів; 5) стосуються попередження, припинення адміністративних проступків у сфері власності, протидії порушенню права власності, його поновлення, покарання винних за вчинення адміністративних правопорушень у сфері власності, протидії діяльності суб'єктів владних повноважень, що незаконно порушують право власності громадян, відшкодування заподіяної шкоди в адміністративно-правовому порядку; 6) наслідком їх застосування є виникнення, зміна або припинення прав та обов'язків суб'єктів права власності. Отже, процедурно-правові засоби охорони права власності забезпечують реальне застосування нормативно-правових засобів, а також оперативну реакцію держави на адміністративні правопорушення, що посягають на власність. Їхня ефективність залежить від якості адміністративно-правового регулювання та ефективності роботи правоохоронних і контрольно-наглядових органів.

Нормативно-правові та процедурно-правові засоби охорони права власності перебувають у тісному взаємозв'язку. Такий взаємозв'язок простежується, зокрема, у тому, що ст. 51 КУпАП нормативно закріплює адміністративну відповідальність за дрібне викрадення чужого майна, тоді як процедурно-правове забезпечення реалізації цієї норми здійснюється через складання протоколу уповноваженою особою відповідно до ст. 255 КУпАП і подальший розгляд справи компетентним органом згідно зі ст. 213 КУпАП [65]. Отже, нормативно-правові засоби визначають зміст і межі адміністративно-правової охорони права власності, а процедурно-правові забезпечують її практичну реалізацію в установленому законом порядку. Без нормативно-правових засобів охорони права власності процедурно-правові не можуть існувати, а без процедурно-правових засобів охорони права власності нормативно-правові стануть малоефективними.

Сукупність правових норм, що міститься насамперед у Главі 6 КУпАП, дає підстави говорити про існування окремого правового інституту охорони права власності в адміністративному праві. До його ядра належать сім чинних статей КУпАП – ст. 47, 48, 49, 50, 51, 51-2, 51-4 [65], у яких встановлено адміністративну відповідальність за посягання на право власності у сферах використання

природних ресурсів, захисту майнових прав, інтелектуальної власності та прав на геопросторів дані і метадані. Цьому інституту притаманний імперативний метод правового регулювання, що виявляється у законодавчому визначенні заборонених діянь і встановленні адміністративних стягнень за їх вчинення. Інститут охорони права власності в адміністративному праві має внутрішню логічну структуру, окреслює коло об'єктів посягання, суб'єктів адміністративної юрисдикції та їх правове становище у відносинах з охорони власності.

На сьогодні під охороною перебувають усі форми власності, тоді як до прийняття Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення» від 05.04.2001 р. № 2342-III [134] в зазначеній вище статті була сформульована задача по охороні лише соціалістичної власності, яка, згідно ст. 5 Конституції УРСР від 30.01.1937 р. мала форму державної власності (всенародне добро) або форму кооперативно-колгоспної власності (власність окремих колгоспів, власність кооперативних об'єднань) [76]. Що стосується ст. 51 КУпАП «Дрібне викрадення чужого майна», до прийняття Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення» від 02.06.2005 р. № 2635-IV [137], вона також забезпечувала адміністративно-правову охорону тільки державній та колективній власності. У такий спосіб законодавець поступово привів КУпАП у відповідність до конституційних норм про охорону права власності. Склад адміністративних правопорушень, передбачених Главою 6 КУпАП, визначено законодавцем стосовно проступків, що посягають на право власності. Власність у цьому сенсі розглядають як об'єднуюче поняття, що характеризує собою комплекс правовідносин, які складаються внаслідок адміністративно-правового регулювання різних сфер обігу власності – державної, комунальної та приватної власності. Безперечно, призначення статей Глави 6 КУпАП пов'язане з їх функціональною значущістю – охороною власності в усіх її формах, вказівки на які містяться в диспозиціях цих статей, більшість з яких є бланкетними. Підкреслимо, що збиральною характеристикою норм ст.ст. 47, 48, 49, 50, 51, 51-2 та 51-4 КУпАП є спільність їхнього родового об'єкта, що, зі свого боку, визначає їхню функціональну спрямованість, яка полягає в адміністративно-правовій

охороні власності. Тому ми можемо говорити про те, що норми Глави 6 КУпАП входять до адміністративно-правового інституту охорони права власності. Адміністративно-правова охорона права власності має багатоаспектний характер, тому до інституту охорони можуть входити інші норми, а не тільки ті, що містяться в Главі 6 КУпАП.

У межах галузі адміністративного права охорону права власності слід розглядати як самостійний адміністративно-правовий інститут, а не лише як підінститут адміністративної відповідальності чи окремий напрям державного управління. Його самостійність зумовлена тим, що він охоплює відносно відокремлену групу однорідних суспільних відносин, пов'язаних не тільки з притягненням винних осіб до адміністративної відповідальності за посягання на власність, а й із запобіганням таким посяганням, їх припиненням, застосуванням заходів адміністративного примусу, контрольно-наглядовою діяльністю, адміністративними процедурами у сфері державної реєстрації майнових прав та адміністративним оскарженням рішень у цій сфері. Отже, інститут охорони права власності є ширшим за підінститут адміністративної відповідальності, оскільки останній становить лише один із його складників. Водночас цей інститут не зводиться і до державного управління у вузькому розумінні, оскільки охоплює не лише виконавчо-розпорядчу діяльність органів публічної адміністрації, а й юрисдикційні, контрольні, реєстраційні та правоохоронні форми адміністративно-правового впливу. Охорона права власності в адміністративному праві реалізується через систему спеціальних норм і процедур, закріплених, зокрема, у Главі 6 КУпАП, положеннях про повноваження уповноважених органів щодо складання протоколів і забезпечення провадження, а також у законодавстві про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно. Саме тому охорона права власності в адміністративному праві має власні джерела, предмет регулювання, коло суб'єктів та засоби правового впливу, що й дає підстави розглядати її як самостійний адміністративно-правовий інститут.

Оскільки відносини власності пронизують усі сфери життя суспільства, в охорону права власності залучені різні органи виконавчої влади. Особливе місце в цій системі традиційно посідає Національна поліція. Згідно ст. 1 Закону України

«Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. № 580-VIII, Національна поліція України є центральним органом виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [145]. Серед основних повноважень поліції Закон України «Про Національну поліцію» виділяє: здійснення охорони об'єктів права державної власності у випадках та порядку, визначених законом та іншими нормативно-правовими актами, а також участь у здійсненні державної охорони; здійснення на договірних засадах охорони фізичних осіб та об'єктів права приватної і комунальної власності, а також об'єктів критичної інфраструктури, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України [42] тощо.

З іншого боку, окремі служби, агентства, комітети та інспекції також беруть участь в охороні права власності в межах своєї спеціальної компетенції. Підставою для цього є не лише норми КУпАП, а насамперед профільні положення про відповідні органи та галузеве законодавство, що визначають їх контрольні, наглядові, реєстраційні, дозвільні або управлінські повноваження у відповідних сферах [110-115]. Водночас право складати протоколи про адміністративні правопорушення такі органи мають лише у випадках, прямо передбачених ст. 255 КУпАП. Отже, участь зазначених органів в охороні права власності не слід ототожнювати виключно з адміністративно-юрисдикційними повноваженнями, оскільки значна частина їхньої діяльності реалізується у формах державного контролю, нагляду, адміністрування та забезпечення спеціальних режимів використання окремих об'єктів власності.

На сьогодні охорона права власності в Україні здійснюється не лише в межах адміністративного права. Водночас застосування органами виконавчої влади адміністративно-правових заходів та засобів посідає важливе місце в системі охорони права власності, оскільки забезпечує оперативне реагування на посягання та реалізацію превентивних і юрисдикційних механізмів.

На підставі викладеного можна констатувати, що цінності права – життя, свобода, воля і справедливість – знаходять своє реальне втілення у власності, яка є опорною точкою як для людини, так і для суспільства та держави. У цьому сенсі

адміністративно-правова охорона права власності пов'язана із забезпеченням фундаментальних прав людини, оскільки право власності виступає матеріальною передумовою реалізації особистої свободи, автономії волі та людської гідності. Саме тому адміністративне право, встановлюючи публічно-правові гарантії охорони власності, не лише запобігає незаконним посяганням на майно, а й забезпечує належні умови для здійснення конституційно визнаних прав і свобод особи. На відміну від цивільного законодавства, орієнтованого переважно на регулювання приватних майнових відносин, адміністративне право виконує охоронну функцію, забезпечуючи баланс публічного і приватного інтересів у сфері власності. У результаті можна стверджувати, що власність виступає інструментом, який визначає межі свободи особистості та механізми її правового забезпечення. Лише комплексний підхід до охорони права власності, що включає адміністративно-правові механізми, дає змогу зберегти цілісність правового регулювання і гарантувати реалізацію цінностей права в сучасному суспільстві.

Охорона права власності в адміністративному праві становить самостійний адміністративно-правовий інститут, якому притаманні внутрішня єдність, відносна нормативна відокремленість і власні функціональні особливості. Його нормативну основу утворюють адміністративно-правові норми, спрямовані на запобігання посяганням на право власності, їх припинення та застосування передбачених законом заходів впливу. Як цілісне системне утворення цей інститут охоплює взаємопов'язані елементи, до яких належать джерела, об'єкти правовідносин і спеціальні суб'єкти, діяльність яких спрямована на організацію охорони права власності шляхом застосування адміністративно-правових заходів і засобів.

1.2. Суб'єкти адміністративно-правової охорони права власності

Під охороною суспільних відносин у сфері права власності слід розуміти забезпечення правомірного стану відносин щодо володіння, користування і розпорядження майном відповідно до встановленого правового порядку. Роль

держави у цьому зв'язку полягає у створенні та підтримці правових механізмів, що гарантують охорону власності всіх форм, запобігають незаконному втручання у право власності та забезпечують баланс інтересів різних суб'єктів – учасників відносин власності. Для вирішення зазначених і суміжних питань в Україні функціонує інститут адміністративно-правової охорони права власності.

Адміністративно-правова охорона здійснюється через діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів, які мають повноваження щодо охорони права власності. Суб'єкти адміністративно-правової охорони права власності виконують свої функції в межах установлених Конституцією України, законами та підзаконними актами повноважень, прав і обов'язків (компетенцій). Фактично, суб'єкти адміністративно-правової охорони права власності охоплюють різні ланки державного механізму.

З огляду на характер компетенції та місце у механізмі адміністративно-правової охорони права власності доцільно розмежовувати: 1) суб'єктів нормативно-організаційного забезпечення адміністративно-правової охорони права власності – Верховну Раду України, Президента України, Кабінет Міністрів України в частині формування правової та інституційної основи; 2) суб'єктів безпосереднього охоронного впливу – органи виконавчої влади, інші суб'єкти публічної адміністрації, правоохоронні та юрисдикційні органи. Додатково, залежно від об'єкта охорони, серед суб'єктів безпосереднього охоронного впливу можуть бути виокремлені суб'єкти спеціальної компетенції – органи у сфері земельних відносин, природних ресурсів, інтелектуальної власності, державного майна тощо. Такий підхід дає змогу уникнути змішування безпосередньої охоронної діяльності з її нормативно-правовим та організаційним забезпеченням.

Отже, система суб'єктів адміністративно-правової охорони права власності має не лінійний, а функціонально-диференційований кооперативно-інституційний характер, оскільки її ефективність забезпечується не ізольованою діяльністю окремого органу, а узгодженою взаємодією суб'єктів нормативно-організаційного забезпечення, суб'єктів безпосереднього охоронного впливу та юрисдикційних суб'єктів. У межах такої кооперативно-інституційної моделі кожна група суб'єктів реалізує власний функціональний блок повноважень, а суб'єкти

спеціальної компетенції забезпечують галузеву конкретизацію охорони окремих об'єктів власності – земель, природних ресурсів, об'єктів інтелектуальної власності, державного та комунального майна тощо. Спільна дія цих суб'єктів спрямована на досягнення єдиного результату – забезпечення належної адміністративно-правової охорони права власності.

Переходячи до аналізу суб'єктів нормативно-організаційного забезпечення адміністративно-правової охорони права власності, насамперед слід звернутися до ролі Верховної Ради України. Вона не здійснює адміністративно-правову охорону права власності безпосередньо, однак забезпечує її нормативно-правову та інституційну основу. Місце парламенту в аналізованому механізмі зумовлене тим, що саме на законодавчому рівні визначаються правовий режим власності, межі допустимого втручання публічної влади у майнову сферу, система уповноважених органів, їх компетенція, а також підстави і порядок застосування адміністративно-правових засобів охорони.

Нормативний вплив Верховної Ради України на адміністративно-правову охорону права власності виявляється насамперед в ухваленні та вдосконаленні законодавчих актів, які формують правову основу відповідного інституту. До таких актів належать, зокрема, Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III [53], Водний кодекс України від 06.06.1995 р. № 213/95-ВР [22], Лісовий кодекс України від 21.01.1994 р. № 3852-XII [86], Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X [65], Закон України «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» від 05.11.1997 р. № 621/97-ВР [132], Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» від 01.07.2004 р. № 1952-IV [136], Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15.12.1993 р. № 3689-XII [125], Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15.12.1993 р. № 3687-XII [126], Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» від 15.12.1993 р. № 3688-XII [127], Закон України «Про управління об'єктами державної власності» від 21.09.2006 р. № 185-V [139] та ін. Саме через законодавче закріплення правового режиму окремих об'єктів власності, визначення компетенції органів публічної адміністрації та встановлення

юридичних механізмів реагування на порушення у сфері власності Верховна Рада України формує загальні засади адміністративно-правової охорони відповідних відносин.

Поряд із цим Верховна Рада України в межах конституційно визначених повноважень здійснює парламентський контроль, який має значення для належного функціонування механізму адміністративно-правової охорони права власності. Такий контроль реалізується через парламентські слухання, депутатські запити, діяльність тимчасових спеціальних і тимчасових слідчих комісій, а також інші передбачені законодавством форми. Його призначення полягає не у безпосередньому припиненні порушень права власності, а у виявленні системних недоліків правового регулювання та практики діяльності органів, уповноважених на охорону майнових прав, а також у подальшому вдосконаленні законодавчого забезпечення цієї сфери.

Таким чином, Верховну Раду України доцільно розглядати не як суб'єкта безпосереднього здійснення адміністративно-правової охорони права власності, а як суб'єкта її нормативно-правового та інституційного забезпечення. Саме парламент формує законодавчу основу, в межах якої органи публічної адміністрації, правоохоронні органи та суди реалізують відповідні охоронні повноваження.

Суттєву роль у сфері нормативно-організаційного забезпечення адміністративно-правової охорони права власності відіграє Президент України, який у межах конституційних повноважень впливає на формування правових та інституційних засад охорони майнових відносин. Такий вплив виявляється, зокрема, у реалізації права законодавчої ініціативи, внесенні до Верховної Ради України законопроектів з питань удосконалення правового регулювання у сфері власності, підписанні законів або поверненні їх із вмотивованими пропозиціями для повторного розгляду, а також у виданні указів і розпоряджень на основі та на виконання Конституції і законів України. Через відповідні акти та інші форми реалізації конституційної компетенції Президент України може визначати організаційні орієнтири діяльності органів публічної влади, спрямовані на забезпечення законності, упорядкування управлінських процесів у сфері власності

та посилення захисту майнових прав. Окремі укази і розпорядження Президента України безпосередньо торкаються питань правової охорони права власності. До таких актів можна віднести: Указ Президента України «Про Тимчасове положення про правову охорону об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій в Україні» від 18.09.1992 р. № 479/92 [151], Указ Президента України «Про заходи щодо забезпечення захисту майнових прав селян у процесі реформування аграрного сектора економіки» від 29.01.2001 р. № 62/2001 [152], Указ Президента України «Про заходи щодо охорони інтелектуальної власності в Україні» від 27.04.2001 р. № 285/2001 [153], Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності в процесі виробництва, експорту, імпорту та розповсюдження дисків для лазерних систем зчитування» від 30.01.2002 р. № 85/2002 [154], Указ Президента України «Про організаційні заходи з підготовки об'єктів права державної власності до приватизації» від 19.03.2002 р. № 267/2002 [155], Указ Президента України «Про заходи щодо протидії рейдерству» від 22.07.2019 р. № 542/2019 [156] та ін.

У сфері права власності Президент України спирається на Кабінет Міністрів України, який, відповідно до ст. 1 Закону України «Про Кабінет Міністрів України», є вищим органом у системі органів виконавчої влади, який здійснює виконавчу владу безпосередньо та через міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Раду міністрів Автономної Республіки Крим та місцеві державні адміністрації [142]. Варто підкреслити, що Кабінет Міністрів України посідає центральне місце в механізмі адміністративно-правової охорони права власності, оскільки згідно з п. 5 ст. 116 Конституції України [77], а також ст. 20 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» [142] забезпечує рівні умови для розвитку всіх форм власності та здійснює відповідно до закону управління об'єктами державної власності. Крім того, відповідно до ст. 2 зазначеного Закону до основних завдань Кабінету Міністрів України належить виконання Конституції і законів України, актів Президента України, що визначає його роль у нормативно-організаційному забезпеченні адміністративно-правової охорони права власності. Кабінет Міністрів України забезпечує нормативно-організаційні засади адміністративно-правової охорони права власності шляхом видання в

межах своєї компетенції постанов і розпоряджень, спрямування та координації діяльності міністерств і інших органів виконавчої влади, а також здійснення контролю за їх діяльністю. Нормативну основу таких повноважень становлять ст. 117 і п. 5 ст. 116 Конституції України [77], а також п. 6, 9 ч. 1 ст. 2, ст. 20 і ст. 49 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» [142].

Похідним від наведених повноважень Кабінету Міністрів України є те, що в сучасних умовах інституційна побудова системи центральних органів виконавчої влади, через які реалізуються окремі напрями адміністративно-правової охорони права власності, визначається насамперед законами України та актами Уряду. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17.03.2011 р. № 3166-VI [140] систему центральних органів виконавчої влади складають міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, а вищим органом у цій системі є Кабінет Міністрів України. Згідно з ч. 3 ст. 3 цього Закону положення про міністерства та інші центральні органи виконавчої влади затверджує Кабінет Міністрів України, а відповідно до ст. 5 міністерства та інші центральні органи виконавчої влади утворюються, реорганізуються та ліквідуються Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України [140]. Нормативною основою сучасної конфігурації системи ЦОВВ виступає, зокрема, Постанова Кабінету Міністрів України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 10.09.2014 р. № 442 [157], а також подальші урядові акти, спрямовані на її уточнення й оновлення, зокрема постанови Кабінету Міністрів України: «Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» від 02.09.2019 р. № 829 [41], «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 р. № 442 і від 26 листопада 2014 р. № 676» від 04.06.2024 р. № 671 [165], «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 р. № 442 і від 30 червня 2015 р. № 460» від 10.09.2024 р. № 1049 [167] та «Про внесення змін щодо діяльності Міністерства культури та стратегічних комунікацій, інших центральних органів виконавчої влади до деяких постанов Кабінету Міністрів України» від 13.09.2024 р. № 1066 [168]. Саме в межах такої нормативно визначеної системи функціонують профільні міністерства та інші

центральні органи виконавчої влади, компетенція яких охоплює окремі аспекти адміністративно-правової охорони різних форм і об'єктів власності.

З метою посилення охорони права власності Кабінет Міністрів України видає постанови і розпорядження, які регулюють: запобігання незаконному відчуженню власності; посилення контролю за діяльністю державних підприємств у сфері власності; правові механізми захисту приватної та колективної власності від неправомірних і протиправних дій та ін. До них ми можемо віднести: Постанову Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення повної компенсації за майно, примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» від 31.10.2012 р. № 998 [40], Постанову Кабінету Міністрів України «Питання забезпечення охорони об'єктів державної та інших форм власності» від 11.11.2015 р. № 937 [107], Постанову Кабінету Міністрів України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» від 25.12.2015 р. № 1127 [158], Постанову Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні» від 01.06.2016 р. № 402-р [160], Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження категорій об'єктів державної форми власності та сфер державного регулювання, які підлягають охороні органами поліції охорони на договірних засадах» від 21.11.2018 р. № 975 [162], Постанову Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення заходів із сприяння захисту прав інтелектуальної власності та реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону» від 08.10.2022 р. № 1127 [43], Постанову Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» від 05.07.2024 р. № 785 [166] та ін.

Для вирішення завдань з охорони права власності Уряд України на підставі законодавства і в межах своєї компетенції утворює органи виконавчої влади, координуючи і спрямовуючи їхню діяльність. Такі органи безпосередньо забезпечують стан правомірної реалізації прав і свобод громадян у сфері власності. Насамперед, ідеться про органи виконавчої влади галузевої та

спеціальної (функціональної, або міжгалузевої) компетенції [71; 78] – служби, агентства, інспекції, фонди та інші органи, які в межах наданих їм повноважень здійснюють окремі напрями адміністративно-правової охорони права власності.

Фонд державного майна України відіграє особливу роль в адміністративно-правовій охороні права власності, виступаючи органом, що реалізує державну політику у сфері приватизації, оренди, використання та відчуження державного майна, управління об'єктами державної власності, у тому числі корпоративними правами держави щодо об'єктів державної власності, що належать до сфери його управління, а також у сфері державного регулювання оцінки майна, майнових прав та професійної оціночної діяльності [141]. ФДМУ забезпечує захист майнових прав держави, державних підприємств та акціонерних товариств, у яких держава володіє корпоративними правами. Зокрема, Фонд державного майна України контролює законність операцій з державним майном, запобігаючи його незаконному відчуженню, нецільовому використанню та корупційним схемам. При цьому ФДМУ опікується регулюванням оцінки майна та майнових прав, що гарантує їхню об'єктивну вартість і запобігає маніпуляціям на ринку. Додатково Фонд державного майна України виконує функції з повернення в державну власність майна, незаконно приватизованого або відчуженого з порушенням законодавства. Він також взаємодіє з Антимонопольним комітетом України вживаючи заходів до запобігання монополізації товарних ринків у процесі приватизації та оренди державного майна, що сприяє захисту прав власників і створенню рівних умов для всіх учасників ринку.

Забезпечення економічної безпеки, відповідно й охорони прав власності, виконують податкові та митні органи України. Державна митна служба України є центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну митну політику, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань митної справи. Відповідно до покладених на неї завдань Державна митна служба України: вживає заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час провадження зовнішньоекономічної діяльності, недопущення переміщення через митний кордон України контрафактних товарів; організовує та здійснює ведення обліку, зберігання, проведення оцінки

вилучених, прийнятих на зберігання, розміщених у митний режим відмови на користь держави товарів, а також товарів, які були виявлені (знайдені) під час здійснення митного контролю в зонах митного контролю та/або у транспортних засобах, що перетинають митний кордон України і власник яких невідомий, та розпорядження ними; здійснює відповідно до законодавства функції з управління об'єктами державної власності, що належать до сфери управління Держмитслужби; забезпечує охорону територій, будівель, споруд та приміщень Держмитслужби та її територіальних органів, охорону зон митного контролю [163] тощо. Отже, Державна митна служба України захищає державні економічні інтереси та права власності шляхом нагляду за ввезенням і вивезенням матеріальних цінностей. До того ж Держмитслужба відіграє важливу роль у запобіганні незаконному ввезенню підроблених товарів та порушенню прав інтелектуальної власності, що сприяє захисту прав власників об'єктів прав інтелектуальної власності шляхом застосування заходів виявлення та припинення фактів порушення прав інтелектуальної власності.

Державна податкова служба України є центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну податкову політику, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Державна податкова служби України відповідно до покладених на неї завдань: організовує роботу з виявлення, обліку, зберігання, оцінки, розпорядження безхазяйним майном, а також іншим майном, що переходить у власність держави, та з обліку, попередньої оцінки, зберігання майна, вилученого та конфіскованого за порушення податкового законодавства; виконує функції з управління об'єктами державної власності, що належать до сфери її управління [163] тощо. Зокрема, Державна податкова служба України запобігає ухиленню від сплати податків, незаконному збагаченню та тіньовим схемам відчуження власності, що сприяє захисту права власності держави та добросовісних власників. ДПС України також виявляє шахрайські схеми, пов'язані з фіктивними угодами з відчуження майна, контролюючи законність фінансових операцій.

Державна екологічна інспекція України є центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику із здійснення державного нагляду

(контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів [161]. Її місце у механізмі адміністративно-правової охорони права власності зумовлене тим, що значна частина природних ресурсів є об'єктами права власності або перебуває у спеціальному правовому режимі використання, а тому додержання встановлених законом правил у цій сфері безпосередньо пов'язане із забезпеченням законності майнових відносин. Держекоінспекція здійснює державний нагляд (контроль) за додержанням вимог законодавства про охорону земель, надр, вод та об'єктів тваринного світу, у тому числі в частині виконання екологічних вимог під час надання у власність і користування земельних ділянок, додержання правового режиму водних ресурсів та законності набуття у приватну власність окремих природних об'єктів. У цьому аспекті діяльність Держекоінспекції спрямована не лише на охорону довкілля, а й на запобігання порушенням установленого правового режиму природних ресурсів як об'єктів права власності. Державна екологічна інспекція України має повноваження щодо проведення перевірок, фіксації порушень, застосування передбачених законом заходів реагування та ініціювання притягнення винних осіб до юридичної відповідальності, що надає їй діяльності виразного охоронного значення у сфері майнових відносин. В умовах військової агресії її роль додатково посилюється у зв'язку з необхідністю фіксації шкоди, завданої природним ресурсам як об'єктам права власності Українського народу та держави.

Державна служба геології та надр України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого має безпосереднє значення для адміністративно-правової охорони права власності у сфері надрокористування. Зв'язок цього органу з темою дослідження зумовлений тим, що надра належать до об'єктів права власності Українського народу, а їх використання допускається лише в межах спеціального правового режиму, встановленого законом. Саме тому забезпечення законності геологічного вивчення, видобутку корисних копалин і користування надрами є водночас і засобом охорони публічного майнового інтересу у сфері власності. Державна служба геології та надр України виконує функції держателя Державного реєстру спеціальних дозволів на користування

надрами, Державного реєстру нафтових та газових свердловин та Державного реєстру артезіанських свердловин, здійснює державний контроль за геологічним вивченням надр та раціональним і ефективним їх використанням, зокрема за виконанням вимог щодо охорони надр під час ведення робіт з їх вивчення, а також виконує роботи із стандартизації, метрології та сертифікації у сфері геологічного вивчення, охорони та використання надр [159]. У цьому аспекті повноваження Держгеонадр спрямовані на запобігання незаконному заволодінню природними ресурсами, самовільному користуванню надрами, порушенню умов спеціального дозволу та іншим формам неправомірного втручання у встановлений законом режим використання об'єктів права власності. До того ж Держгеонадра наділена повноваженнями щодо зупинення та анулювання спеціальних дозволів у разі порушення законодавства про надрокористування, здійснює моніторинг мінерально-сировинної бази та контролює виконання державних програм геологічного вивчення, що надає її діяльності виразного охоронного значення у сфері публічно-майнових відносин.

Державне агентство лісових ресурсів України є суб'єктом, діяльність якого має важливе значення для адміністративно-правової охорони права державної власності на ліси та пов'язані з ними природні ресурси. Його зв'язок із досліджуваною сферою простежується насамперед через адміністративно-деліктні приписи КУпАП, зокрема ст. 49, яка передбачає відповідальність за порушення права державної власності на ліси, а також ст. 50 КУпАП у частині охорони права державної власності на тваринний світ, що має значення для сфери мисливського господарства [65]. Галузевою основою такої діяльності виступає Лісовий кодекс України, який визначає правовий режим лісів, засади їх охорони, захисту, використання та відтворення [86], а також Закон України «Про тваринний світ» у частині регулювання охорони і використання об'єктів тваринного світу, зокрема мисливських тварин [135]. Як центральний орган виконавчої влади, Держлісагентство реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства, здійснює державне управління у цій сфері, веде державний лісовий кадастр та облік лісів, здійснює моніторинг лісів, організовує видачу спеціальних дозволів на використання лісових ресурсів, забезпечує функціонування державної

лісової охорони, а також організовує заходи щодо охорони лісів від пожеж, незаконних рубок та інших порушень лісового законодавства [111]. Важливе значення має і те, що Держлісагентство у межах повноважень, передбачених законом, розглядає справи про адміністративні правопорушення та накладає адміністративні стягнення, а також здійснює управління об'єктами державної власності, які належать до сфери його управління. Завдяки цим повноваженням Державне агентство лісових ресурсів України забезпечує організаційно-управлінські передумови охорони лісів як об'єктів права власності, запобігання незаконному використанню лісових ресурсів і захисту державного та суспільного інтересу у сфері природоресурсної власності.

Державне агентство водних ресурсів України здійснює вагомий вплив на адміністративно-правову охорону водних ресурсів, забезпечуючи організаційно-управлінські передумови їх раціонального використання, відтворення, моніторингу та охорони. Його зв'язок з адміністративно-правовою охороною права власності простежується насамперед через ст. 48 КУпАП, яка встановлює відповідальність за порушення права державної власності на води, зокрема самовільне захоплення водних об'єктів, самовільне водокористування, переуступку права водокористування та укладення інших угод, які в прямій чи прихованій формі порушують право державної власності на води [65]. Галузевим нормативним підґрунтям відповідних повноважень є Водний кодекс України, який визначає правовий режим вод, порядок їх використання, охорони та відтворення [22], а також Положення про Державне агентство водних ресурсів України [110]. Держводагентство реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства, управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів, видає дозволи на спеціальне водокористування, встановлює режими роботи водосховищ, водогосподарських систем і каналів, здійснює державний моніторинг вод, веде державний облік водокористування та державний водний кадастр за відповідними розділами [110]. У цьому аспекті його діяльність спрямована не на безпосереднє адміністративно-юрисдикційне реагування у кожній конкретній справі, а на формування належного управлінського режиму використання вод як об'єктів особливого публічно-

правового значення. Завдяки своєму функціоналу Держводагентство забезпечує баланс між екологічною безпекою, раціональним використанням водних ресурсів і захистом прав водокористувачів, а в адміністративно-правовому вимірі – сприяє охороні права державної власності на води.

Міністерство економіки, довілля та сільського господарства України посідає особливе місце в системі суб'єктів адміністративно-правової охорони права власності, оскільки його компетенція пов'язана не з безпосереднім розглядом більшості справ про адміністративні правопорушення, а з формуванням нормативно-організаційних передумов належного управління, використання та захисту майнових прав у публічній, природоресурсній і господарській сферах. Мінекономіки забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері управління об'єктами державної власності, реалізації майна, майнових прав та інших активів на конкурентних засадах, інтелектуальної власності, розвитку підприємництва, публічно-приватного партнерства, охорони навколишнього природного середовища, лісового та мисливського господарства, рибного господарства, земельних відносин, розвитку водного господарства, захисту прав споживачів, ліцензування, дозвільної системи та державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності [45]. Нормативною основою такого зв'язку виступають, зокрема, Закон України «Про управління об'єктами державної власності» [139], Закон України «Про захист прав споживачів» [123], Закон України «Про авторське право і суміжні права» [149], закони у сфері охорони прав на об'єкти промислової власності [125; 126; 127], а також положення КУпАП, які передбачають адміністративну відповідальність за порушення прав на об'єкти права інтелектуальної власності, порушення правил торгівлі, надання послуг та інші делікти, що мають майново значущий характер [65]. У цьому аспекті міністерство забезпечує не стільки індивідуальне адміністративно-юрисдикційне реагування на конкретний делікт, скільки нормативне й організаційне середовище, у межах якого здійснюється правомірне володіння, користування і розпорядження майном, реалізація майнових прав та запобігання їх неправомірному обмеженню чи відчуженню.

У межах своїх повноважень Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України бере участь у визначенні правил управління державними активами, корпоративними правами держави, порядку передання, відчуження, використання та реалізації державного майна, майнових прав та інших активів. Через ці інструменти воно впливає на запобігання неправомірному вибуттю майна з державної власності, зловживанням під час розпорядження активами, порушенням конкурентних процедур реалізації майна та іншим діям, що можуть створювати передумови для посягання на майнові інтереси держави, суб'єктів господарювання або споживачів. Окреме значення мають повноваження міністерства у сфері інтелектуальної власності, оскільки саме у цій площині адміністративно-правова охорона права власності охоплює не лише матеріальні речі, а й нематеріальні майнові права, порушення яких може утворювати склад адміністративного правопорушення, передбаченого, зокрема, ст. 51-2 КУпАП [65]. Крім того, участь міністерства у формуванні політики у сфері захисту прав споживачів, підприємництва, ліцензування та дозвільної системи сприяє встановленню публічно-правових правил добросовісного майнового обігу, порушення яких у відповідних випадках може набувати адміністративно-деліктного значення.

Антимонопольний комітет України як державний орган зі спеціальним статусом забезпечує державний захист конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері публічних закупівель, що надає його діяльності безпосереднього значення для адміністративно-правової охорони права власності суб'єктів господарювання. Відповідно до ст. 3 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» від 26.11.1993 р. № 3659-XII [124] до основних завдань Комітету належать здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції, запобігання, виявлення і припинення відповідних порушень. У межах своєї компетенції Комітет протидіє антиконкурентним узгодженим діям (ст. 6 Закону України «Про захист економічної конкуренції»), зловживанню монопольним (домінуючим) становищем (ст. 13), антиконкурентним діям органів влади та органів місцевого самоврядування (ст. 15), а також здійснює державний контроль за концентрацією

суб'єктів господарювання (ст. 22). Загальний перелік таких порушень закріплено у ст. 50 зазначеного Закону, а можливість накладення штрафів передбачена ст. 52 [133]. Крім того, відповідно до ст. 25 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» [124] Комітет і його територіальні відділення мають право звертатися до суду з метою захисту інтересів держави, споживачів та суб'єктів господарювання. У такий спосіб діяльність Антимонопольного комітету України спрямована не лише на підтримання конкурентного середовища, а й на запобігання неправомірним обмеженням майнових прав та захист правомірних інтересів власників у сфері господарювання.

Отже, у сфері охорони права власності Кабінет Міністрів України здійснює насамперед координаційні, організаційні та розпорядчі функції, а також формує систему органів виконавчої влади, наділених відповідними охоронними повноваженнями. Поряд із цим у механізмі адміністративно-правової охорони права власності беруть участь і суди, однак не як суб'єкти публічної адміністрації, а як юрисдикційні суб'єкти, що забезпечують судовий контроль за законністю втручання органів влади у сферу майнових прав, відновлення порушених прав та застосування передбачених законом заходів юридичної відповідальності. Таке розуміння ґрунтується на ст. 55, ч. 1 і 3 ст. 124 та ст. 125 Конституції України [77], відповідно до яких права і свободи людини і громадянина захищаються судом, правосуддя здійснюють виключно суди, юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір, а для захисту прав, свобод та інтересів особи у сфері публічно-правових відносин діють адміністративні суди.

Насамперед ідеться про адміністративні суди, до юрисдикції яких відповідно до ст. 19 Кодексу адміністративного судочинства України [67] належать публічно-правові спори, зокрема спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктами владних повноважень щодо оскарження їхніх рішень, дій чи бездіяльності. У сфері права власності це можуть бути спори щодо державної реєстрації речових прав, примусового відчуження земельних ділянок та іншого нерухомого майна з мотивів суспільної необхідності, оподаткування об'єктів власності, адміністративного арешту майна, а також інших владних рішень, що впливають на можливість володіння, користування чи розпорядження майном. У

цьому аспекті адміністративні суди виконують важливу функцію судового контролю за діяльністю суб'єктів владних повноважень у сфері майнових відносин.

Крім того, до механізму охорони права власності у юрисдикційному аспекті належать і місцеві загальні суди, які розглядають окремі категорії справ про адміністративні правопорушення, що посягають на відносини власності. Ідеться, зокрема, про справи щодо дрібного викрадення чужого майна, порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності та порушення прав на геопросторові дані та метадані, розгляд яких КУпАП відносить до компетенції районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів. Отже, участь судів у досліджуваному механізмі полягає не у здійсненні адміністративно-управлінського впливу, а у правосудному забезпеченні охорони права власності через вирішення публічно-правових спорів і застосування заходів адміністративно-деліктного реагування.

Продовжуючи наше дослідження зазначимо, що завдання охорони права власності реалізується і в діяльності прокуратури України тією мірою, якою це відповідає меті захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави, проголошеної ч. 1 ст. 1 Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 р. № 1697-VII [143]. Акцентуємо увагу, що прокуратура України бере участь у механізмі адміністративно-правової охорони права власності не як суб'єкт публічної адміністрації, а як юрисдикційно-представницький суб'єкт, який діє у передбачених законом випадках через звернення до суду. Такий підхід відповідає ч. 1 ст. 131-1 Конституції України [77], відповідно до якої прокуратура здійснює представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом, а також ст. 1, п. 2 ч. 1 ст. 2 і ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» [143], які визначають представництво інтересів громадянина або держави в суді як одну з функцій прокуратури. Адміністративно-правовий аспект участі прокуратури в охороні права власності виявляється насамперед у представництві інтересів держави в адміністративному судочинстві у спорах, пов'язаних із незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю суб'єктів владних повноважень, що порушують майнові права або публічний майновий інтерес. Відповідно до ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» [143] прокурор здійснює

представництво в суді за наявності визначених законом підстав, а згідно зі ст. 53 Кодексу адміністративного судочинства України [67] прокурор, звертаючись до суду в інтересах держави, повинен обґрунтувати, у чому полягає порушення інтересів держави, необхідність їх захисту та підстави для такого звернення. Отже, роль прокуратури в досліджуваній сфері полягає не у застосуванні адміністративно-правових засобів у класичному управлінському розумінні, а у процесуальному забезпеченні судового захисту майнових прав та інтересів держави у випадках, прямо передбачених законом.

Особливе місце в системі суб'єктів адміністративно-правової охорони права власності посідає Національна поліція України. Органи Національної поліції України реалізують у цій сфері широкий спектр адміністративно-правових засобів, що виявляється у запобіганні правопорушенням, оперативному реагуванні на факти незаконного заволодіння майном, виявленні та припиненні адміністративних правопорушень, пов'язаних із власністю. Нормативною основою таких повноважень виступає, зокрема, ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. № 580-VIII [145], відповідно до якої поліція здійснює превентивну та профілактичну діяльність, виявляє причини й умови, що сприяють учиненню правопорушень, вживає заходів щодо їх усунення, а також виявляє і припиняє адміністративні правопорушення. У процесуальному аспекті повноваження Національної поліції у сфері охорони права власності конкретизуються положеннями КУпАП, зокрема ст. 255, яка визначає право уповноважених осіб складати протоколи про адміністративні правопорушення, ст. 262 – щодо адміністративного затримання, ст. 264 – щодо особистого огляду та огляду речей, а також ст. 265 – щодо вилучення речей і документів [65]. Саме тому, хоча органи Національної поліції України не розглядають по суті окремі справи про адміністративні правопорушення, що посягають на відносини власності, вони виявляють відповідні порушення, документують їх та забезпечують застосування передбачених законом заходів процесуального примусу, після чого матеріали передаються на розгляд суду. У цьому контексті йдеться, зокрема, про правопорушення, передбачені ст. 51, 51-2 і 51-4 КУпАП,

справи щодо яких відповідно до ст. 221 КУпАП розглядаються районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними судами.

До суб'єктів охорони права власності також належать організації, що створені державними органами та перебувають під їхнім управлінням. Серед них усіх варто виділити Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій – державну організацію, визначену Кабінетом Міністрів України як таку, що виконує функції Національного органу інтелектуальної власності [44], входить до державної системи правової охорони інтелектуальної власності та належить до сфери управління Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України. Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій виконує важливу функцію в системі адміністративно-правової охорони права власності, забезпечуючи правовий захист об'єктів права інтелектуальної власності (винаходів, корисних моделей, промислових зразків, торговельних марок (знаків для товарів і послуг), географічних зазначень, компонувань напівпровідникових виробів) [177]. Як національний орган інтелектуальної власності, Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій здійснює державну реєстрацію прав, ведення офіційних реєстрів, видачу патентів і свідоцтв, а також регулює діяльність у сфері захисту виключних майнових прав авторів і власників інтелектуальної власності. До того ж Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій відіграє важливу роль у попередженні порушень прав власності, включно з протидією незаконному використанню, фальсифікації та рейдерським атакам у сфері інтелектуальних активів. Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій розглядає звернення з питань захисту прав інтелектуальної власності, забезпечує представництво інтересів в судових органах України у справах щодо захисту прав інтелектуальної власності, координує діяльність органів влади та займається розробленням пропозицій щодо вдосконалення законодавства в аналізованій сфері. Також Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій співпрацює з міжнародними організаціями, такими як Всесвітня організація інтелектуальної власності. Завдяки цьому Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій робить

значний внесок у розвиток правової охорони об'єктів інтелектуальної власності, забезпечуючи їхній захист на державному та міжнародному рівні.

Проведений аналіз дає підстави для висновку, що оптимальна система суб'єктів адміністративно-правової охорони права власності в Україні має будуватися не на формальному переліку всіх органів і інституцій, дотичних до сфери власності, а на їх функціональному розмежуванні залежно від характеру компетенції та способу впливу на майнові відносини. У межах такої системи доцільно виокремлювати, по-перше, суб'єктів нормативно-організаційного забезпечення адміністративно-правової охорони права власності, які формують її правову та інституційну основу, – Верховну Раду України, Президента України та Кабінет Міністрів України; по-друге, суб'єктів безпосереднього охоронного впливу – органи виконавчої влади, правоохоронні органи та інші суб'єкти публічної адміністрації, що реалізують контрольні, наглядові, дозвільні, реєстраційні, управлінські та інші адміністративно-правові повноваження щодо конкретних об'єктів права власності; по-третє, юрисдикційні суб'єкти, до яких належать суди та прокуратура, участь яких у досліджуваному механізмі виявляється не в адміністративно-управлінському впливі, а у здійсненні правосуддя та представництві інтересів держави в суді у випадках, визначених законом. Такий підхід дає змогу уникнути змішування нормативно-правового забезпечення, безпосередньої охоронної діяльності та юрисдикційного захисту, а отже – точніше визначити місце кожного суб'єкта в загальному механізмі адміністративно-правової охорони права власності. При цьому інститути громадянського суспільства, зокрема громадські об'єднання, не належать до суб'єктів адміністративно-правової охорони права власності у вузькому значенні, однак можуть сприяти підвищенню ефективності її здійснення через представництво інтересів, громадську участь і правопросвітницьку діяльність. Саме функціонально впорядкована, багаторівнева система суб'єктів є найбільш придатною для забезпечення правомірного режиму майнових відносин, захисту прав власників і публічного майнового інтересу в сучасних умовах.

1.3. Адміністративні правопорушення у сфері охорони права власності

Охорона права власності в адміністративно-правовій площині невід’ємно пов’язана з інститутом адміністративної відповідальності, який на сьогодні у доктрині адміністративного права розглядається як складова загального механізму юридичної відповідальності держави перед суспільством і навпаки [1; 25; 27; 35; 100]. На відміну від регулятивних правовідносин, що виникають у зв’язку з правомірною поведінкою, у центрі уваги тут перебувають охоронні адміністративно-деліктні правовідносини, які постають як реакція держави на порушення встановлених правил володіння, користування й розпорядження майном. Практична значущість таких охоронних правовідносин підтверджується судовою практикою, яка виходить із того, що примусові заходи майнового характеру в публічно-правовій сфері допустимі лише за чітко визначених законом підстав (справа № 820/1929/17, касаційне провадження № К/9901/40847/18 [174]) і за умови дотримання вимог законності, передбачуваності та пропорційності втручання у право власності справа «Щокін проти України», заяви № 23759/03 та № 37943/06 [203]). Саме через призму цих охоронних правовідносин оцінюється реальна дієвість нормативних приписів, спрямованих на забезпечення недоторканності права власності.

Адміністративна відповідальність у загальнотеоретичному вимірі традиційно визначається як особливий різновид правової (юридичної відповідальності) [28; 47; 73; 120], що полягає в застосуванні уповноваженим органом (посадовою особою) передбачених законом заходів державного примусу до особи, яка вчинила адміністративний проступок, і в обов’язку цієї особи зазнати відповідних обмежень особистого чи майнового характеру. У сфері охорони права власності це означає, що заходи адміністративного впливу виступають правовим наслідком порушення адміністративно-правових заборон, закріплених, передусім, у Главі 6 КУпАП, та слугують інструментом відновлення порушеного майнового балансу, компенсації завданої шкоди та попередження нових посягань.

З позицій теорії правовідносин адміністративна відповідальність за порушення, що посягають на право власності, виявляється у формі адміністративно-деліктних охоронних правовідносин, які виникають із юридичного факту вчинення адміністративного проступку. У межах таких правовідносин держава в особі уповноважених органів реалізує свою юрисдикційну функцію (виявлення правопорушення, кваліфікація, притягнення до відповідальності, призначення та виконання адміністративного стягнення), а правопорушник набуває статусу зобов'язаного суб'єкта, на якого покладається юридичний обов'язок перетерпіти визначені законом негативні наслідки. Таким чином, адміністративна відповідальність у цій сфері має не лише охоронне спрямування, пов'язане із захистом прав власника, а й виражену превентивну функцію, що узгоджується із закріпленими у ст. 245 КУпАП [65] завданнями своєчасного, всебічного, повного й об'єктивного з'ясування обставин справи, запобігання правопорушенням та зміцнення законності.

Особливе місце у цій системі посідають норми Глави 6 КУпАП, які фіксують межі й підстави адміністративної відповідальності за посягання на власність, визначають коло охоронюваних правовідносин, типові моделі протиправної поведінки, види та інтенсивність адміністративних стягнень. Розширення законодавцем спектра складів, віднесених до цієї глави (зокрема, включення посягань на права інтелектуальної власності, геопросторові дані тощо), об'єктивно зумовлює потребу в концептуальному аналізі природи таких охоронних правовідносин, уточненні їх об'єкта, суб'єктного складу, змісту юридичного обов'язку правопорушника та інструментів державного примусу. Саме у цьому контексті подальший аналіз адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності зосереджується на розкритті елементів їх складу – об'єкта, суб'єкта, об'єктивної та суб'єктивної сторін, – а також на виявленні того, яким чином через конструкцію складу і санкції реалізується адміністративно-правовий механізм захисту права власності в Україні.

Слід акцентувати увагу на тому, що питання охорони права власності в межах адміністративно-деліктного права розглядається не лише крізь призму окремих норм КУпАП, а як системний комплекс адміністративно-деліктних

приписів, спрямованих забезпечити пропорційне співвідношення між публічними й приватними інтересами у сфері охорони права власності. Щоби з'ясувати структурні зв'язки цього комплексу та оцінити його регулятивну спроможність, необхідно не обмежитися переліком відповідних складів правопорушень, а й запропонувати їх науково обґрунтовану класифікацію. Класифікація у цьому контексті виступає не самоціллю, а методичним інструментом, що дає змогу структурувати нормативний матеріал, виокремити ключові напрями адміністративно-правового впливу на відносини власності та визначити проблемні елементи для коригування законодавчої моделі. У межах аналізу адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності доцільно виходити з двох взаємопов'язаних блоків:

а) особливостей складу адміністративних правопорушень, що посягають на право власності (їх об'єкта, об'єктивної та суб'єктивної сторін, кола суб'єктів);

б) специфіки санкцій, які законодавець пов'язує з вчиненням таких деліктів (видів адміністративних стягнень, їх інтенсивності, поєднання майнових та немайнових заходів впливу).

Починаючи аналіз першого блоку слід акцентувати увагу на тому, що категорія складу адміністративного правопорушення належить до усталених у вітчизняній теорії адміністративного права. Під складом правопорушення в розрізі нашого дослідження пропонується розуміти цілісну систему найбільш загальних, типових і юридично значущих ознак протиправної поведінки, необхідних і достатніх для її кваліфікації як адміністративного делікту, що посягає на право власності. У класичному вигляді така система охоплює чотири взаємопов'язані елементи: об'єкт правопорушення, об'єктивну сторону, суб'єкта правопорушення та суб'єктивну сторону [72; 84; 101]. Відсутність у фактично вчиненому діянні хоча б одного з названих елементів виключає можливість визнання такого діяння адміністративним правопорушенням і, відповідно, перешкоджає притягненню особи до адміністративної відповідальності. Для сфери охорони права власності це має принципове значення: помилки у встановленні об'єкта посягання, недоведеність вини чи відсутність належних ознак суб'єкта призводять не лише до процесуальних наслідків (закриття справи),

а й фактично послаблюють реальний рівень адміністративно-правових гарантій права власності. Саме тому подальший аналіз адміністративних правопорушень, що посягають на право власності, доцільно будувати, виходячи із зазначених елементів складу, їх специфіки та взаємодії з санкційним і компенсаційним блоками механізму адміністративно-правової охорони.

Об'єкт правопорушення. Наукова доктрина адміністративного права ґрунтується на положенні про те, що розмежування видів правопорушень доцільно здійснювати насамперед за об'єктом посягання, під яким розуміються охоронювані правом суспільні відносини [27; 48; 190]. Для нашого дослідження такими відносинами є відносини у сфері права власності в різних його проявах – державної, комунальної, приватної, а також пов'язаних із нематеріальними благами, що мають економічну цінність для їх носія. Саме через об'єкт посягання адміністративні проступки у сфері охорони права власності відмежовуються від інших категорій адміністративних деліктів, навіть якщо зовнішньо вони мають подібний механізм вчинення (порушення спеціальних правил, невиконання договірних умов тощо). Кодекс України про адміністративні правопорушення формально відображає такий підхід у структурі своїх норм: Глава 6 має чітко сформульовану назву – «Адміністративні правопорушення, що посягають на власність». Уже сама назва вказує на те, що системоутворювальним критерієм тут є саме посягання на власність як правовий режим та як комплекс майнових прав. Водночас поглиблений аналіз складів, об'єднаних у цій главі (ст.ст. 47 – 51-4 КУпАП), показує, що попри формальну єдність родового об'єкта, у ній поєднані різні за своїм змістом групи правовідносин і різні за природою об'єкти посягань. Це потребує уточнення внутрішньої класифікації адміністративних правопорушень, які в законі віднесені до посягань на власність, а також з'ясування меж між «власницькими» та управлінсько-регулятивними деліктами.

Якщо виходити з об'єкта посягання як ключового критерію, усі склади, що містяться в Главі 6 КУпАП, можуть бути згруповані таким чином:

1. До першої групи належать правопорушення, які посягають на державну власність на природні ресурси. Йдеться про порушення права державної власності на надра, води, ліси, тваринний світ (ст.ст. 47 – 50 КУпАП). Їх безпосереднім

об'єктом є встановлений законом правовий режим використання відповідних ресурсів як об'єктів публічної власності, а предметом – відповідно ділянки надр, водні об'єкти, ділянки лісового фонду, об'єкти тваринного світу. Ці склади спрямовані на охорону майнових інтересів Українського народу і держави, а також забезпечують дотримання спеціального режиму раціонального природокористування, що має екологічний і ресурсний вимір.

2. До другої групи можна віднести правопорушення, безпосереднім об'єктом яких є право приватної (або іншої недержавної) власності на майно. Типовим прикладом є дрібне викрадення чужого майна (ст. 51 КУпАП). Тут об'єктом виступають відносини з приводу володіння, користування та розпорядження чужим майном, а предметом – конкретні речі, гроші, інші цінності, що перебувають у законному володінні іншої особи.

3. Третю групу складають правопорушення, які посягають на нематеріальні об'єкти майнових прав, зокрема права інтелектуальної власності та права на геопросторові дані й метадані (ст.ст. 51-2, 51-4 КУпАП). У цих складах власність уже не зводиться до класичного «речового» розуміння: охороняються виключні майнові права правовласника на результат творчої чи інноваційної діяльності, спеціалізовані масиви даних, а також встановлений порядок їх використання, зберігання та обігу, зміст яких розкривається, зокрема, у Законах України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 р. № 2811-IX [149] та «Про національну інфраструктуру геопросторових даних» від 13.04.2020 р. № 554-IX [147].

Особливістю зазначених груп є те, що родовий об'єкт – суспільні відносини у сфері власності – у них наповнюється різним змістом:

– у випадку ст.ст. 47 – 50 КУпАП йдеться переважно про публічну власність на природні ресурси і пов'язаний із нею режим спеціального природокористування;

– у ст. 51 КУпАП – про недоторканність приватної власності й охорону майнової сфери окремої особи від дрібних посягань;

– у ст. 51-2 та ст. 51-4 КУпАП – про охорону майнових прав особливого, нематеріального характеру, що опосередковано відображаються в економічних інтересах правовласників.

Разом з тим аналіз чинної редакції Глави 6 КУпАП засвідчує наявність у низці складів комплексних об'єктів. Так, порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності зачіпає не лише майновий інтерес правовласника, а й установлені правила здійснення господарської діяльності, обігу продукції та захисту конкуренції. Порушення прав на геопросторові дані та метадані також не вичерпується майновим компонентом, оскільки пов'язане з гарантіями національної безпеки, функціонуванням публічної адміністрації, а також потребами містобудівного й земельного планування. Це дає підстави розглядати відповідні склади як такі, що перебувають на межі між класичними посяганнями на власність і правопорушеннями у сфері управління, інформаційної безпеки та публічної інфраструктури. У цьому аспекті Глава 6 КУпАП одночасно охоплює як ядро складів, безпосередньо спрямованих на охорону майнових прав, так і норми, у яких власницький елемент поєднано з ширшими управлінськими, екологічними чи інформаційними відносинами. Саме така законодавча конструкція зумовлює дискусію щодо оптимальності систематизації окремих складів, насамперед тих, де власність не є єдиним або головним безпосереднім об'єктом посягання, як-от у ст. 51-4 КУпАП. З погляду систематизації законодавства доцільним видається чіткіше розмежування складів, спрямованих безпосередньо на охорону власності, і складів, у яких майновий компонент має похідний характер щодо інших цілей правового регулювання.

Поглиблення об'єктної характеристики адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності потребує також звернення до традиційної трирівневої моделі об'єкта адміністративного проступку – загального, родового та безпосереднього.

1. Загальний об'єкт законодавства про адміністративні правопорушення становить сукупність усіх суспільних відносин, що перебувають під охороною КУпАП, – «прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого

правопорядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством» (ст. 1 КУпАП) [65]. Він окреслений у завданнях Кодексу, де власність прямо названа однією з ключових соціальних цінностей, що підлягають адміністративно-правовому захисту.

2. Родовий об'єкт у межах цього дослідження становить сукупність однорідних суспільних відносин у сфері власності та інших майнових прав, які поставлені під охорону нормами адміністративно-деліктного права, насамперед приписами Глави 6 КУпАП. Відповідно, родовим об'єктом адміністративних правопорушень, що посягають на власність, є охоронювані адміністративно-деліктним законом суспільні відносини з приводу володіння, користування, розпорядження майном, а також реалізації й захисту окремих майнових прав. Аналіз норм Глави 6 КУпАП свідчить, що в межах родового об'єкта зазначеної групи правопорушень можливо виділити два видових об'єкти: суспільні відносини щодо правового захисту загальнодержавної власності на природні ресурси (до яких належать надра, води, ліси і тваринний світ); суспільні відносини щодо правового захисту права власності фізичних, юридичних осіб чи держави [108, с. 101].

3. Безпосередній об'єкт – конкретні відносини з приводу певного виду майна або майнового права, на які спрямоване посягання. Безпосередні об'єкти цих правопорушень можна охарактеризувати так: суспільні відносини у сфері державної власності на надра, а також суспільні відносини щодо охорони навколишнього природного середовища та дотримання раціональних і ефективних методів видобування корисних копалин, недопущення понаднормативних утрат корисної природної сировини (ст. 47 КУпАП); суспільні відносини у сфері державної власності на води та суспільні відносини щодо охорони навколишнього природного середовища й раціонального використання природних водних ресурсів (ст. 48 КУпАП); суспільні відносини у сфері державної власності на ліси, а саме: щодо володіння, користування та

розпоряджання лісами, їх охорони, відтворення і сталого використання лісових ресурсів з урахуванням екологічних, економічних, соціальних та інших інтересів суспільства (ст. 49 КУпАП); суспільні відносини у сфері державної власності на тваринний світ (ст. 50 КУпАП), водночас варто зазначити, що відносини в галузі охорони, використання й відтворення сільськогосподарських, свійських тварин, а також діяльність, пов'язана з охороною та використанням залишків викопних тварин не належать до об'єкта цього правопорушення й охороняються іншими нормами КУпАП або Кримінального кодексу України; суспільні відносини щодо власності, зміст яких становлять відносини з приводу володіння, користування та розпорядження майном (ст. 51 КУпАП); суспільні відносини щодо майнових і немайнових прав суб'єктів права інтелектуальної власності (ст. 51-2 КУпАП) [108, с. 101].

У цьому контексті доцільно деталізувати класифікацію майна як предмета посягання. Виходячи з правової природи об'єктів, що фігурують у статтях Глави 6 КУпАП, умовно можна виокремити такі групи. По-перше, матеріальне майно, тобто речі та інші матеріальні об'єкти, що можуть перебувати у приватній, комунальній чи державній власності та бути предметом дрібного викрадення або іншого неправомірного впливу. У межах цієї групи окреме місце посідають природні ресурси – надра, води, ліси, об'єкти тваринного світу, – які хоча й мають матеріальну природу, однак характеризуються спеціальним публічно-правовим режимом використання та охорони. По-друге, фінансові активи, до яких належать не лише грошові кошти, а й інші майнові цінності фінансового характеру, зокрема акції, облігації, векселі та інші фінансові інструменти. На відміну від готівки як універсального платіжного засобу, такі об'єкти посвідчують корпоративні, боргові чи інші майнові права, а тому їх правовий режим визначається не стільки фізичним володінням, скільки правилами обігу, обліку, передачі, підтвердження належності та реалізації посвідчених ними прав. По-третє, нематеріальні об'єкти майнових прав, зокрема об'єкти права інтелектуальної власності, бази даних, геопросторові дані та метадані, що охороняються не як речі у класичному розумінні, а як результати інтелектуальної, інформаційної чи іншої спеціалізованої діяльності. Запропонована класифікація є умовною, оскільки в

окремих складах адміністративних правопорушень один і той самий об'єкт може поєднувати ознаки різних груп. Наприклад, геопросторові дані та метадані мають ознаки нематеріального інформаційного ресурсу, водночас становлять майнову цінність і функціонують у межах спеціального правового режиму, пов'язаного з їх створенням, використанням, зберіганням та захистом.

Різноманітність об'єктів посягання зумовлює значні складнощі у встановленні всіх елементів об'єктивної сторони адміністративних деліктів при розгляді справ про адміністративні правопорушення у сфері охорони права власності, а також при визначенні порядку та обсягу відшкодування заподіяної шкоди. Для правильної кваліфікації діяння недостатньо лише тексту КУпАП: правозастосовцеві необхідно орієнтуватися у великій кількості спеціальних нормативно-правових актів, які закріплюють правовий режим відповідних об'єктів – Кодексі України про надра від 27.07.1994 р. № 132/94-ВР [66], Водному кодексі України від 06.06.1995 р. № 213/95-ВР [22], Лісовому кодексі України від 21.01.1994 р. № 3852-XII [86], Законі України «Про тваринний світ» від 13.12.2001 р. № 2894-III [135], Законі України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 р. № 2811-IX [149], Законі України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних» від 13.04.2020 р. № 554-IX [147], Законі України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15.12.1993 р. № 3687-XII [126], Законі України «Про охорону прав на промислові зразки» від 15.12.1993 р. № 3688-XII [127], Законі України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15.12.1993 р. № 3689-XII [128] та інших актах спеціального законодавства. Без знання цих правових актів досягнення завдань провадження у справах про адміністративні правопорушення – всебічного, повного, об'єктивного та своєчасного розгляду справи, правильної кваліфікації діяння, індивідуалізації адміністративного стягнення та належного вирішення питання про відшкодування шкоди – є практично ускладненим. Саме тому аналіз адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності не обмежується нормами КУпАП і потребує системного дослідження спеціального законодавства, яке конкретизує зміст об'єкта посягання та умови правомірного володіння, користування й розпорядження відповідними об'єктами власності.

Об'єктивна сторона. У теорії адміністративного права загальновизнаним є підхід, згідно з яким об'єктивна сторона адміністративного проступку охоплює не лише сам факт протиправної поведінки, а й увесь комплекс зовнішніх ознак цієї поведінки. Йдеться про дію або бездіяльність, що завдали чи створили загрозу завдання шкоди охоронюваним суспільним відносинам, про шкідливі наслідки (якщо вони є елементом складу), причинний зв'язок між діями і такими наслідками, а також спосіб, час, місце, обстановку, знаряддя та засоби вчинення правопорушення. Для адміністративних деліктів, що посягають на право власності, цей елемент складу має принципове значення, оскільки саме через його аналіз виявляються специфіка посягання на майно, характер і розмір заподіяної шкоди, межі відмежування від цивільно-правових деліктів та злочинів проти власності.

Якщо виходити саме з особливостей об'єктивної сторони, склади адміністративних правопорушень, передбачені Главою 6 КУпАП, умовно можна згрупувати у декілька блоків.

По-перше, виокремлюється група правопорушень, у яких об'єктивна сторона виражена у формі активних дій, спрямованих на незаконне заволодіння, використання, знищення чи пошкодження чужого майна або майнових прав. До цієї групи належить, передусім, дрібне викрадення чужого майна (ст. 51 КУпАП), де діяння полягає у крадіжці, шахрайстві, привласненні чи розтраті майна, що перебуває у володінні іншої особи. Сюди ж можна віднести незаконне використання об'єктів права інтелектуальної власності, привласнення авторства, відтворення і розповсюдження контрафактної продукції (ст. 51-2 КУпАП), а також незаконне привласнення геопросторових даних та метаданих (ст. 51-4 КУпАП). У складі правопорушень, передбачених статтями 47 – 50 КУпАП, до цього блоку тяжіють такі форми поведінки, як самовільна переуступка права користування об'єктами тваринного світу чи лісів, укладення угод, які у прямій або прихованій формі порушують право державної власності на надра, води, ліси, об'єкти тваринного світу. Усі ці діяння характеризуються тим, що правопорушник активно змінює фактичний або юридичний стан об'єкта власності (або прав на нього), намагаючись одержати майнову вигоду чи іншу користь.

По-друге, можна виділити групу складів, де об'єктивна сторона полягає у порушенні встановленого законом режиму користування об'єктами державної власності, що не завжди напряму пов'язано з привласненням майна, але призводить до його несанкціонованого використання або створює загрозу заподіяння шкоди. Йдеться про самовільне користування надрами, водами, лісами, об'єктами тваринного світу, про укладення угод, які обходять або порушують визначений порядок розпорядження такими ресурсами (ст.ст. 47 – 50 КУпАП), а також про порушення порядку створення і використання геопросторових даних та метаданих (ст. 51-4 КУпАП). У межах цієї групи діяння може проявлятися як у формі дії (самовільне захоплення водного об'єкта, користування надрами без належних підстав, переуступка права користування ресурсами всупереч закону), так і у формі бездіяльності (невиконання обов'язків щодо дотримання встановлених умов користування, невжиття заходів щодо належного обліку, збереження чи захисту об'єкта). Ключовим є те, що порушується сам правовий режим використання майна, а шкода власникові може як уже настати, так і існувати у формі реальної загрози.

По-третє, окремо можна розглядати правопорушення, для яких типовою є пасивна форма поведінки – бездіяльність відповідальних осіб, що породжує втрату або пошкодження майнового об'єкта чи неможливість його належного використання. У чинній редакції Глави 6 КУпАП така модель найбільш виразно простежується у випадку втрати геопросторових даних та метаданих (ст. 51-4 КУпАП), коли особа не забезпечує належного збереження цих об'єктів або не виконує покладених на неї обов'язків щодо організації їхнього обліку, захисту, резервного копіювання тощо. Такий висновок узгоджується і з Порядком функціонування національної інфраструктури геопросторових даних, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 26.05.2021 р. № 532 [164], який покладає на держателів геопросторових даних обов'язок забезпечувати їх збереження і захист, а також передбачає створення та постійне оновлення резервної копії національного геопорталу. Формально ст. 51-4 КУпАП оперує терміном «втрата», проте в реальній правозастосовній практиці він

нерозривно пов'язаний саме з бездіяльністю посадової особи, яка не вчинила необхідних дій для запобігання втраті, хоча була зобов'язана і могла їх учинити.

Запропонована нами класифікація має умовний характер і не претендує на вичерпність, однак дозволяє зробити кілька важливих висновків про зміст об'єктивної сторони посягань на власність. По-перше, переважна більшість складів Глави 6 КУпАП є діяннями з активною формою поведінки, де правопорушення проявляється у конкретній дії, спрямованій на порушення прав власника або встановленого режиму користування майном. По-друге, частина складів має змішані конструкції, які допускають як дію, так і бездіяльність (наприклад, порушення умов користування природними ресурсами, порядку створення й використання геоданих). По-третє, у низці випадків законодавець застосовує оціночні категорії («самовільне користування», «порушення порядку», «незаконне використання»), не розкриваючи у самій диспозиції всіх можливих варіантів способу, місця чи обстановки вчинення правопорушення. У зв'язку з цим не можна погодитися з тезою, ніби такі факультативні ознаки об'єктивної сторони, як спосіб, час, місце, обстановка, знаряддя і засоби вчинення правопорушення, нібито вичерпно «зашиті» в нормативні формулювання. Для адміністративних правопорушень, що посягають на власність, ці елементи здебільшого уточнюються та встановлюються правозастосувачем у процесі розгляду конкретної справи. Саме під час розгляду справи орган (посадова особа) з'ясовує, яким саме чином було вчинене діяння (наприклад, таємно чи відкрито, з використанням спеціальних технічних засобів, шляхом підроблення документів тощо), в якій обстановці (у громадському місці, на об'єктах інфраструктури, у мережі Інтернет), за яких часових параметрів (повторність, тривалість, вчинення в умовах надзвичайного стану тощо). Ми погоджуємось з позицією Н.М. Павлюк про те, що факультативні ознаки слід виявляти та враховувати в процесі розгляду кожного окремого адміністративного правопорушення, бо вони часто чинять суттєвий вплив на кваліфікацію діяння [102, с. 212; 103-105].

Нарешті, невід'ємним елементом об'єктивної сторони є причинний зв'язок між протиправним діянням і шкідливими наслідками, що настали. Для посягань на власність це означає, що правозастосувачу необхідно довести, що конкретні

майнові втрати (знищення, пошкодження, неможливість використання майна, позбавлення правовласника доходу від використання об'єкта тощо) стали саме результатом встановлених дій або бездіяльності особи, яка притягується до відповідальності, а не наслідком випадку, дій третіх осіб чи форс-мажорних обставин. Без встановлення такого причинного зв'язку склад адміністративного правопорушення вважається неповним, а провадження в справі про адміністративне правопорушення не може бути розпочато, а розпочате підлягає закриттю.

Отже, при розгляді справ про адміністративні правопорушення, що посягають на право власності, правозастосувач має з'ясувати весь комплекс ознак об'єктивної сторони: форму діяння (дія чи бездіяльність), конкретний спосіб його вчинення, часові та просторові характеристики, використані засоби, розмір і характер заподіяної шкоди, а також причинний зв'язок між поведінкою правопорушника та наслідками. Лише за умови повного встановлення й належної фіксації цих елементів можна забезпечити законність і обґрунтованість притягнення особи до адміністративної відповідальності та реальну ефективність адміністративно-правової охорони права власності.

Суб'єкт правопорушення. Продовжуючи наш аналіз слід акцентувати увагу на тому, що характеристика суб'єкта правопорушення є ключовою передумовою для правильної кваліфікації діяння та застосування заходів адміністративної відповідальності. У сфері посягань на право власності це має особливе значення, оскільки коло потенційних порушників охоплює як «звичайних» громадян, так і посадових осіб, іноземців та осіб без громадянства.

1. Загальний суб'єкт адміністративного правопорушення у сфері охорони права власності.

Відповідно до ст. 12 КУпАП адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення правопорушення шістнадцятирічного віку [65]. У поєднанні з приписами ст. 20 КУпАП («Неосудність») це дозволяє сформулювати загальне визначення: суб'єктом адміністративного правопорушення, у тому числі такого, що посягає на право власності, є осудна фізична особа, яка досягла 16-річного віку. Не підлягає адміністративній

відповідальності особа, яка під час вчинення протиправної дії чи бездіяльності перебувала в стані неосудності, тобто не могла усвідомлювати свої дії або керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабоумства чи іншого хворобливого стану [65]. Ця законодавча дефініція дозволяє, за медичним критерієм, виділити кілька типових форм патологічних станів:

- 1) хронічні психічні захворювання (наприклад, шизофренія, епілепсія тощо);
- 2) тимчасові розлади психічної діяльності, зумовлені, зокрема, гострою психотравмуючою ситуацією;
- 3) слабоумство (олігофренія, деменція);
- 4) інший хворобливий стан психіки, за якого, не будучи психічно хворою в клінічному сенсі, особа тимчасово втрачає можливість усвідомлювати свої дії чи керувати ними.

Стан особи має бути встановлений правозастосувачем при розгляді справи про адміністративне правопорушення, за потреби – із призначенням та проведенням судово-психіатричної експертизи. Невстановлення осудності (або стану неосудності) фактично унеможлиблює правильне вирішення питання про наявність складу правопорушення, що посягає на право власності.

2. Неповнолітні як суб'єкти посягань на право власності.

Згідно ст. 13 КУпАП до неповнолітніх (осіб віком від 16 до 18 років), які вчинили адміністративні правопорушення, застосовуються спеціальні заходи впливу, передбачені ст. 24-1 КУпАП (попередження, догана, сувора догана, передача під нагляд батьків тощо), що мають переважно виховний характер. У контексті посягань на право власності це означає, що:

- неповнолітній у віці 16-18 років може бути суб'єктом адміністративного правопорушення у сфері охорони права власності (приміром дрібного викрадення чужого майна);
- однак питання про вид і міру реагування вирішується з урахуванням віку, умов життя, рівня розвитку, впливу оточення, можливості виправлення

неповнолітнього правопорушника без застосування «класичних» адміністративних стягнень;

- пріоритет надається заходам виховного впливу, а не каральним санкціям, що відповідає міжнародним стандартам поведіння з дітьми у конфлікті із законом, закріпленим, зокрема, у Конвенції ООН про права дитини від 20.11.1989 р. [75] та Мінімальних стандартних правилах ООН, які стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінських правилах), схвалених Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 29.11.1985 р. № 40/33 [94].

3. Іноземці, особи без громадянства як суб'єкти посягань на право власності.

Іноземці та особи без громадянства, які перебувають на території України, підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах нарівні з громадянами України (ст. 16 КУпАП). Виняток становлять ті іноземні громадяни, які згідно з законами України та міжнародними договорами користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України (насамперед дипломатичний та консульський персонал і члени їхніх сімей). Питання про їх відповідальність вирішується дипломатичним шляхом.

4. Посадові особи як спеціальні суб'єкти правопорушень, що посягають на право власності.

Особливого значення в контексті адміністративно-правової охорони права власності набуває аналіз правового положення посадових осіб, поведінка яких може спричиняти порушення прав власності або режиму користування державним майном. Згідно ст. 14 КУпАП («Відповідальність посадових осіб») «посадові підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, зв'язані з недодержанням установлених правил у сфері охорони порядку управління, державного і громадського порядку, природи, здоров'я населення та інших правил, забезпечення виконання яких входить до їх службових обов'язків» [65]. До посадових осіб належать, зокрема, керівники та інші працівники органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних і комунальних підприємств, установ та організацій, які виконують організаційно-розпорядчі (керівництво колективом, розподіл функцій,

застосування заохочень і стягнень тощо) та адміністративно-господарські функції (управління майном, фінансовими ресурсами, укладення договорів, організація експлуатації об'єктів, у тому числі критичної інфраструктури). Саме ці особи можуть бути суб'єктами:

- незаконного укладення угод, що порушують право державної власності на природні ресурси (ст.ст. 47 – 50 КУпАП);
- порушення прав на геопросторові дані та метадані (ст. 51-4 КУпАП), коли посадова особа не забезпечує належний порядок створення і використання захисту таких даних;
- інших правопорушень, де в диспозиції норм прямо або імпліцитно йдеться про дії «посадових осіб» як окремої категорії суб'єктів.

У цьому сенсі посадова особа виступає спеціальним суб'єктом адміністративного правопорушення, що посягає не лише на майнові інтереси власника, а й на порядок управління публічним майном, режим його експлуатації, збереження і захисту.

5. Юридичні особи та адміністративно-деліктні посягання на власність.

Нагадаємо, що нормативна модель адміністративної відповідальності, закріплена в КУпАП, передбачає визнання суб'єктом адміністративного правопорушення саме фізичної особи – конкретної людини; термін «особа» вживається саме в цьому сенсі. Однак розвиток ринкової економіки та зростання ролі корпоративних суб'єктів обумовили поступове формування окремого інституту адміністративної (адміністративно-господарської) відповідальності юридичних осіб, який закріплюється здебільшого не в КУпАП, а в спеціальних законах, зокрема: Податковому кодексі України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [109], Митному кодексі України від 13.03.2012 р. № 4495-VI [97], Законі України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 р. № 1023-XII [123], Законі України «Про рекламу» від 03.07.1996 р. № 270/96-ВР [130], Законі України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 р. № 2210-III [133], Законі України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» від 23.02.2006 р. № 3480-IV [138], Законі України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань

юридичних осіб» від 09.01.2025 р. № 4196-IX [150] та інших актах, що передбачають штрафні й інші майнові заходи впливу щодо юридичних осіб. Додатково слід враховувати й Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. № 1700-VII [144], який, хоча й не встановлює у вузькому значенні адміністративно-господарських санкцій щодо юридичних осіб, проте формує для окремих із них спеціальний публічно-правовий режим через положення ст. 62 «Антикорупційна програма юридичної особи», ст. 63 «Вимоги до антикорупційної програми юридичної особи» та ст. 64 «Правовий статус Уповноваженого», що також відображає тенденцію до розширення нормативного масиву, адресованого юридичним особам у сфері публічно-правового регулювання.

У площині посягань на право власності це, зокрема, означає, що:

- прямими суб'єктами складів Глави 6 КУпАП (ст.ст. 47 – 51-4) виступають фізичні особи;
- юридичні особи можуть нести паралельну адміністративно-господарську відповідальність за порушення правил користування майном, природними ресурсами, інтелектуальною власністю тощо – за спеціальним законодавством, незалежно від притягнення до відповідальності конкретної фізичної особи – працівника чи керівника;
- притягнення юридичної особи до відповідальності не виключає персональної відповідальності фізичної особи, і навпаки: санкції щодо юридичної особи не замінюють адміністративного стягнення щодо посадової або іншої винної особи.

Такий підхід відповідає загальній тенденції подвійного механізму реагування на порушення у сфері майнових відносин, який передбачає:

- персональну відповідальність осіб, які безпосередньо вчинили протиправні дії;
- відповідальність юридичних осіб, яким у встановленому законом порядку приписується відповідне порушення, із покладенням штрафів, інших майнових санкцій і спеціальних обмежень (наприклад, у сфері публічних закупівель, ліцензування, доступу до державних ресурсів тощо).

Отже, у контексті адміністративних правопорушень, що посягають на право власності, характеристика суб'єкта охоплює складну систему загальних та спеціальних ознак: осудність, вік, громадянство, належність до категорії посадових осіб, можлива «колективна» відповідальність юридичних осіб. Її належне з'ясування у кожній конкретній справі: по-перше, пов'язано з принципом персоніфікації та особистої відповідальності особи за вчинене нею правопорушення [63, с. 29]; по-друге, є необхідною умовою для встановлення повного складу правопорушення, відмежування адміністративної відповідальності від дисциплінарної та кримінальної, а також для побудови ефективного механізму адміністративно-правової охорони права власності в Україні.

Суб'єктивна сторона. Суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення традиційно пов'язується з категорією вини, яка передбачає наявність у особи відповідного власного психічного ставлення до свого діяння і його наслідків [46, с. 135]. У доктрині справедливо наголошується: за відсутності вини немає й правопорушення як юридичного феномена [24; 92; 172], а отже – відсутні підстави для застосування адміністративної відповідальності. Це повною мірою стосується й адміністративних деліктів, що посягають на право власності.

Нормативна модель вини в адміністративному праві України значною мірою корелює з кримінально-правовими підходами, оскільки КУпАП виходить із розмежування умисної та необережної форм вини. Водночас у науці адміністративного права та суміжних галузевих дослідженнях обґрунтовується і більш автономне розуміння вини, насамперед у контексті відповідальності юридичних осіб, де психічне ставлення не завжди може бути відтворене за класичною кримінально-правовою моделлю [23; 46; 192]. Однак для цілей аналізу адміністративних правопорушень, передбачених Главою 6 КУпАП, визначальне значення має саме нормативна конструкція вини, закріплена у Кодексі. У змісті відповідних дефініцій можна виокремити два взаємопов'язані елементи:

1) інтелектуальний (усвідомлення протиправності діяння, передбачення його наслідків);

2) вольовий (ставлення особи до наслідків свого діяння), який при умислі виявляється у бажанні їх настання або свідомому допущенні, а при необережності – у легковажному розрахунку на їх відвернення чи в непередбаченні таких наслідків за обов’язку і можливості їх передбачити.

Адміністративне правопорушення, що посягає на право власності, визнається вчиненим умисно, якщо особа:

- усвідомлює протиправний характер своєї дії чи бездіяльності (наприклад, розуміє, що здійснює дрібне викрадення, самовільно користується надрами або незаконно відтворює об’єкт авторського права);
- передбачає настання шкідливих наслідків (заподіяння майнової шкоди власнику, порушення режиму державної власності на ресурси, позбавлення правовласника доходів від використання результатів інтелектуальної діяльності);
- і водночас або бажає настання таких наслідків, або, не бажаючи їх, свідомо допускає їх настання.

У практичному вимірі умисел є типовою формою вини для більшості посягань на право власності: дрібних викрадань чужого майна, незаконного використання об’єктів інтелектуальної власності, самовільного користування природними ресурсами з метою отримання вигоди тощо. Такі делікти майже завжди пов’язані з цілеспрямованою поведінкою, орієнтованою на неправомірне заволодіння майном, правами або фактичними можливостями користування об’єктом.

Адміністративне правопорушення у сфері охорони права власності може бути визнане вчиненим з необережності, якщо особа: 1) передбачала можливість настання шкідливих наслідків, але самонадіяно розраховувала на їх відвернення без достатніх на те підстав (легковажність); 2) або не передбачала таких наслідків, хоча повинна була й могла їх передбачити з урахуванням своїх професійних обов’язків, досвіду, обстановки вчинення діяння (недбалість). Необережна форма вини переважно характерна для правопорушень, у яких посягання на право власності має опосередкований характер: зокрема, у випадках неналежної організації обліку, зберігання або захисту майна, даних чи об’єктів інфраструктури, коли втрата або пошкодження об’єкта зумовлені неналежним

виконанням службових обов'язків. У таких ситуаціях порушник не має умислу на заподіяння майнової шкоди, однак через легковажність або недбалість створює умови для її настання.

Для повноцінної характеристики суб'єктивної сторони адміністративних правопорушень, що посягають на право власності, важливе значення можуть мати її факультативні ознаки – мотив та мета. Мета є уявним образом результату, якого прагне досягнути суб'єкт внаслідок вчинення правопорушення, уявлення про бажані наслідки протиправних дій; мотив є рушійною силою, внутрішнім спонуканням на вчинення правопорушення [70, с. 148]. Як конструктивна ознака складу мотив та мета включається тільки в тих ситуаціях, коли діяння відбувається умисно. Звідси слідує, що такі факультативні ознаки набувають юридичного значення у випадку, коли вони прямо зазначені в диспозиції норми Особливої частини КУпАП. У разі відсутності таких вказівок у формулюванні правопорушення, ці характеристики не входять до складу даного діяння та, відповідно, не підлягають встановленню при його правовій кваліфікації [171, с. 40]. У сфері адміністративних деліктів, що посягають на право власності, ці факультативні ознаки набувають прикладного значення передусім у контексті оцінки конкретних ситуацій. Так, у правозастосовній практиці можна виокремити щонайменше два найбільш характерні виміри їх прояву: корисливий мотив є домінуючим для дрібних викрадань чужого майна, незаконного використання об'єктів права інтелектуальної власності, самовільного користування природними ресурсами, оскільки безпосередньо пов'язаний із прагненням правопорушника одержати неправомірну майнову вигоду; спеціальна мета (одержання доходу, уникнення витрат, приховування іншого правопорушення, вплив на ринкову кон'юнктуру тощо) може враховуватися судом чи іншим юрисдикційним органом при індивідуалізації адміністративного стягнення, а в окремих випадках – слугувати додатковим критерієм для відмежування адміністративної відповідальності від кримінальної.

Отже, при кваліфікації адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності правозастосовний орган повинен установити не лише факт протиправної дії чи бездіяльності та настання шкідливих наслідків, а й конкретну

форму вини – умисел чи необережність, а за можливості – також мотив і мету діяння. Лише за умови доведеності вини у відповідній формі можна говорити про наявність повного складу адміністративного правопорушення та про легітимність застосування адміністративно-правових заходів охорони права власності.

Для повноти характеристики адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності принципове значення має аналіз санкційного блоку, за допомогою якого законодавець визначає інтенсивність державного реагування на відповідні делікти. Якщо об'єкт та об'єктивна сторона дають змогу встановити, яке благо охороняється і в який спосіб воно порушується, то санкції відображають міру адміністративно-правового впливу у відповідь на таке порушення – обсяг і характер втручання у права правопорушника, який держава вважає необхідним і достатнім для відновлення правопорядку у майновій сфері та превенції нових посягань.

У межах Глави 6 КУпАП санкції мають переважно штрафний характер, причому штрафи виступають універсальним засобом реагування як на посягання на державну власність на природні ресурси (ст.ст. 47 – 50 КУпАП), так і на дрібні посягання на приватну власність (ст. 51 КУпАП), а також на порушення прав інтелектуальної власності та прав на геопросторові дані (ст.ст. 51-2, 51-4 КУпАП). Разом з тим у низці складів законодавець використовує комбінацію майнових і немайнових заходів впливу – штраф доповнюється можливістю застосування громадських робіт, виправних робіт, адміністративного арешту. Така модель свідчить про прагнення законодавця забезпечити градацію інтенсивності впливу залежно від характеру та тяжкості конкретного посягання, особи правопорушника, повторності правопорушення тощо. У цьому контексті санкція ст. 51 КУпАП передбачає диференціацію заходів адміністративного впливу залежно від установлених законодавцем вартісних порогів (0,5 та 2 неоподатковуваних мінімуми доходів громадян), що зумовлює застосування різних за суворістю санкцій – від штрафу невеликого розміру та громадських робіт до виправних робіт, адміністративного арешту і підвищення розміру штрафу у разі повторності або систематичності правопорушень. Запровадження такого підходу переслідує кілька взаємопов'язаних цілей:

- дозволяє відмежовувати адміністративні делікти від злочинів проти власності за критерієм розміру шкоди;
- забезпечує індивідуалізацію відповідальності в межах адміністративно-деліктного режиму;
- створює сигнал превенції, демонструючи, що навіть незначні посягання на чужу власність не залишаються без реакції, а їх повторення спричиняє суттєве посилення санкції.

Інший підхід законодавець застосовує до правопорушень, пов'язаних із посяганням на державну власність на природні ресурси (ст.ст. 47 – 50 КУпАП). Тут санкції мають форму штрафів із диференціацією за правовим положенням суб'єкта (громадяни / посадові особи). Підвищені розміри штрафів для посадових осіб відображають підвищену небезпеку зловживань у сфері управління ресурсами, а також більший ступінь довіри й відповідальності, покладених на таких суб'єктів. Водночас відсутність альтернативних немайнових стягнень (громадські роботи, адміністративний арешт тощо) підкреслює, що основний акцент тут зроблено на майновому компоненті відповідальності, прямо співвіднесеному з економічною природою відповідних правовідносин.

Свою специфіку має й санкційний режим у статтях, присвячених охороні прав інтелектуальної власності та прав на геопросторові дані (ст.ст. 51-2, 51-4 КУпАП). У ст. 51-2 КУпАП штраф поєднується з конфіскацією незаконно виготовленої продукції, а також обладнання і матеріалів, призначених для її виготовлення. Таке поєднання відображає різну функціональну спрямованість адміністративних стягнень: штраф реалізує карально-превентивне призначення адміністративної відповідальності, тоді як конфіскація, будучи майновим стягненням, пов'язана з примусовим вилученням із обігу предметів правопорушення та засобів його вчинення [193]. У ст. 51-4 КУпАП законодавець обирає іншу модель – ступінчасте збільшення розміру штрафу у разі повторності правопорушення протягом року. Така конструкція демонструє орієнтацію на ескалацію примусу стосовно суб'єктів, які систематично порушують режим обігу геопросторових даних та метаданих, що має значення і для захисту майнових інтересів правовласників, і для публічної безпеки.

Отже, санкційний блок Глави 6 КУпАП загалом відповідає принципу пропорційності, оскільки передбачає диференційоване реагування залежно від характеру посягання, статусу суб'єкта, повторності правопорушення та характеру майнового інтересу, що підлягає охороні. Це дає змогу співвідносити інтенсивність адміністративного примусу з тяжкістю порушення і тим самим забезпечувати справедливий баланс між публічним інтересом в охороні права власності та правом особи на мирне володіння майном у розумінні ст. 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [169].

Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що у сфері адміністративно-деліктного регулювання право власності виступає не лише самостійним об'єктом охорони, а й точкою перетину екологічних, інформаційних, управлінських і господарських правовідносин. У цьому виявляється міжгалузевий характер адміністративно-правової охорони власності, який потребує комплексного підходу до кваліфікації таких правопорушень і найвиразніше простежується саме у структурі їх складу.

Об'єктна характеристика адміністративних правопорушень, що посягають на право власності, заснована на трирівневій моделі (загальний – родовий – безпосередній об'єкт), що дає змогу чіткіше окреслити межі адміністративно-правової охорони як публічної, так і приватної власності, а також виокремити специфіку захисту нематеріальних об'єктів майнових прав. Водночас виявлено наявність комплексних об'єктів, у яких власницький компонент поєднується з управлінськими, інформаційними чи безпековими аспектами, що породжує дискусію щодо оптимальності систематизації відповідних складів і потребує подальшого теоретичного переосмислення. Різноманітність предметів посягання (матеріальне майно, природні ресурси, фінансові активи, нематеріальні блага) ускладнює встановлення об'єктивної сторони правопорушень і зумовлює необхідність комплексного врахування спеціального галузевого законодавства при кваліфікації діянь та визначенні розміру шкоди.

Суб'єктний вимір адміністративних правопорушень, що посягають на право власності, демонструє поєднання загального та спеціального підходів: базовим носієм адміністративної деліктоздатності є осудна фізична особа, яка досягла 16-

річного віку, але в низці випадків законодавець виокремлює спеціальні категорії суб'єктів, для яких зміст обов'язку дотримання майнових правил та обсяг відповідальності модифікується. Паралельний розвиток інституту адміністративно-господарської відповідальності юридичних осіб, закріпленого у спеціальних нормативно-правових актах, формує два взаємопов'язані механізми реагування на правопорушення, що посягають на право власності: персоніфіковану відповідальність фізичної особи та відповідальність юридичної особи як суб'єкта господарювання – бенефіціара порушення. Суб'єктивна сторона цих правопорушень, що охоплює умисел або необережність з урахуванням мотиву та мети, забезпечує відмежування ненавмисних порушень режиму здійснення права власності від свідомих корисливих посягань і слугує важливим інструментом справедливої індивідуалізації адміністративного стягнення.

Санкційний блок Глави 6 КУпАП, у якому центральне місце займає штраф із можливістю доповнення іншими адміністративно-правовими заходами, виконує не лише каральну, а й превентивну та частково відновлювальну функції. Водночас його доцільно розглядати як відносно самостійний елемент механізму адміністративно-правової охорони права власності, оскільки саме через санкції визначаються межі, інтенсивність, спрямованість і практична ефективність державного реагування на відповідні правопорушення. Відносна самостійність санкційного блоку полягає в тому, що він не лише завершує нормативну конструкцію складу адміністративного правопорушення, а й формує самостійну правову модель впливу на правопорушника, поєднуючи елементи покарання, спеціальної та загальної превенції, а в окремих випадках – відновлення порушеного майнового стану. Диференціація розмірів штрафів за критеріями об'єкта посягання, правового становища суб'єкта, повторності правопорушень і розміру шкоди дає змогу відмежовувати адміністративні делікти від злочинів проти власності, гнучко реагувати на різні за тяжкістю посягання та формувати чіткий превентивний сигнал у сфері охорони права власності.

У ході дослідження методології захисту права власності як об'єкта адміністративно-правової охорони було визначено таке:

1. Охорона права власності в адміністративному праві має розглядатися не як допоміжний елемент цивільно-правового чи кримінально-правового впливу, а як самостійний напрям публічно-правового забезпечення майнових відносин. Її сутність полягає у встановленні та підтриманні правомірного режиму володіння, користування і розпорядження майном, а також у створенні юридичних і організаційних гарантій, що унеможливають свавільне втручання публічної влади чи інших осіб у сферу власності.

2. Адміністративно-правова охорона права власності має безпосередній зв'язок із забезпеченням фундаментальних прав людини. У цьому аспекті право власності постає не лише як майнове благо, а як матеріальна передумова особистої свободи, автономії волі, людської гідності та фактичної спроможності особи реалізовувати інші конституційні права. Саме тому охоронна функція адміністративного права у сфері власності полягає не тільки в реагуванні на правопорушення, а й у підтриманні такого правового порядку, за якого публічний інтерес узгоджується з гарантіями непорушності майнових прав і принципом пропорційності втручання держави.

3. Інститут охорони права власності в адміністративному праві є самостійним адміністративно-правовим інститутом. Його самостійність зумовлена наявністю власного предмета регулювання, спеціального кола суб'єктів, відносно відокремленого нормативного масиву та специфічного поєднання превентивних, контрольних, реєстраційних, юрисдикційних і примусових засобів впливу. При цьому поняття «охорона права власності» є ширшим, ніж «захист права власності», оскільки охоплює не лише реагування на вже вчинене порушення, а й нормативне закріплення заборон, попередження посягань, адміністративний контроль, припинення порушень і створення умов для належної реалізації правомочностей власника.

4. Внутрішня структура інституту охорони права власності в адміністративному праві формується через взаємозв'язок нормативно-правових і

процедурно-правових засобів. Нормативно-правові засоби визначають зміст, межі та гарантії адміністративно-правової охорони права власності, тоді як процедурно-правові забезпечують її практичну реалізацію через діяльність уповноважених органів, застосування заходів адміністративного примусу, адміністративної відповідальності, реєстраційних і контрольних процедур. У цьому виявляється специфіка адміністративного права як галузі, що поєднує регулятивний, превентивний і юрисдикційний потенціал охорони власності.

5. Оптимальна система суб'єктів адміністративно-правової охорони права власності має будуватися на їх функціональному розмежуванні. У її межах доцільно виокремлювати: а) суб'єктів нормативно-організаційного забезпечення, які формують правову та інституційну основу охорони права власності; б) суб'єктів безпосереднього охоронного впливу, які реалізують контрольні, наглядові, дозвільні, реєстраційні, управлінські та правоохоронні повноваження щодо конкретних об'єктів права власності; в) юрисдикційних суб'єктів, участь яких виявляється у здійсненні правосуддя та представництві інтересів держави в суді. Такий підхід дає змогу уникнути змішування правотворчої, виконавчо-розпорядчої та юрисдикційної діяльності в межах єдиного механізму охорони власності.

6. У межах адміністративно-деліктного регулювання право власності постає не лише самостійним об'єктом охорони, а й правовим вузлом, у якому перетинаються екологічні, інформаційні, управлінські та господарські відносини. Цим пояснюється наявність у Главі 6 КУпАП як «класичних» складів посягань на майно, так і складів із комплексним об'єктом, де власницький елемент поєднано з публічно-управлінськими або безпековими аспектами. Така особливість зумовлює необхідність кваліфікації відповідних правопорушень не лише за текстом КУпАП, а й з урахуванням спеціального галузевого законодавства, що визначає правовий режим природних ресурсів, фінансових активів, об'єктів інтелектуальної власності, геопросторових даних та інших майнових благ.

7. Застосування заходів забезпечення провадження і адміністративних стягнень у справах про посягання на право власності має оцінюватися крізь призму принципу пропорційності. Санкційний блок Глави 6 КУпАП виконує не

лише каральну, а й превентивну та відновлювальну функції, а тому його слід розглядати як відносно самостійний елемент механізму адміністративно-правової охорони права власності. Водночас будь-які процесуальні та примусові заходи у цій сфері можуть вважатися легітимними лише за умови, що вони застосовані належним суб'єктом, у межах визначеної законом компетенції, у встановленій процедурній формі та з дотриманням міжнародних стандартів захисту права на свободу, повагу до приватного життя і мирне володіння майном.

РОЗДІЛ 2. ЮРИСДИКЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ЯК ОБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ

2.1. Компетенція державних органів щодо протидії адміністративним правопорушенням у сфері охорони права власності

Компетенція державних органів щодо протидії адміністративним правопорушенням у сфері охорони права власності безпосередньо впливає із конституційного статусу права власності та загальних завдань Української держави. Відповідно до статей 13 та 41 Конституції України право власності гарантовано, визнається недоторканим, а держава зобов'язана забезпечувати його захист від будь-яких протиправних посягань. У цьому контексті охорона права власності постає не суто декларативною конституційною засадою, а системоутворювальною функцією публічної влади, інституційна реалізація якої передбачає формування розгалуженої системи органів, наділення їх спеціальною компетенцією та забезпечення комплексом правових засобів і процедурно-процесуальних механізмів.

У загальнотеоретичній літературі механізм реалізації функцій держави розглядається як сукупність правових, інституційних, організаційних, економічних та матеріальних елементів [15, с. 6], через які забезпечується досягнення відповідних функціональних цілей держави. Зокрема, підкреслюється прямий зв'язок між функціями держави та її механізмом, оскільки саме механізм створюється для їх практичного здійснення. У сфері охорони права власності це означає, що відповідна функція реалізується не діяльністю окремого органу, а через узгоджену систему уповноважених суб'єктів, форм і методів публічно-правового впливу, а також правових засобів і процедур реагування на порушення майнових прав. Саме така комплексність механізму забезпечує перехід від нормативного визнання права власності до його реальної адміністративно-правової охорони. З огляду на це протидія адміністративним правопорушенням, що посягають на право власності, має розглядатися як результат скоординованої діяльності цілого комплексу органів публічної влади, а не як виключна компетенція будь-якого одного суб'єкта.

Саме в цьому проявляється функціонально-диференційована кооперативно-інституційна модель протидії адміністративним деліктам, що посягають на право власності: її зміст полягає у поєднанні повноважень органів загальної компетенції, спеціалізованих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, юрисдикційних суб'єктів і Національної поліції України як первинної ланки виявлення, припинення та документування відповідних правопорушень. Така модель дає змогу розглядати адміністративно-правову охорону права власності не як діяльність одного домінуючого суб'єкта, а як узгоджений механізм міжінституційної взаємодії.

У межах зазначеної моделі до комплексу органів публічної влади, які забезпечують протидію адміністративним правопорушенням у сфері охорони права власності, передусім належать суб'єкти нормативно-організаційного забезпечення відповідної політики: Верховна Рада України, яка визначає законодавчі основи охорони права власності та адміністративної відповідальності за посягання на неї; Кабінет Міністрів України, що забезпечує реалізацію цієї політики шляхом прийняття підзаконних актів, затвердження державних програм, визначення повноважень центральних органів виконавчої влади; профільні центральні органи виконавчої влади (зокрема, Міністерство юстиції України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство фінансів України, Міністерство культури України), які в межах своєї компетенції розробляють і реалізують галузеві механізми захисту права власності та здійснюють нормативно-організаційне забезпечення діяльності підпорядкованих їм служб і відомств.

Безпосереднє застосування заходів адміністративного впливу у справах про правопорушення, що посягають на власність, покладено на низку спеціально уповноважених органів. До них належать, зокрема, адміністративні комісії при виконавчих органах сільських, селищних та міських рад, які розглядають окремі категорії справ щодо посягань на комунальне майно та право власності територіальних громад; виконавчі органи місцевого самоврядування (структурні підрозділи місцевих рад, уповноважені у сфері благоустрою, комунального майна, торгівлі тощо), компетентні розглядати справи про пошкодження об'єктів

комунальної інфраструктури та інше майно громади. Значний масив справ про адміністративні делікти у сфері власності віднесено до відання Державної служби України з питань праці, органів рибохорони Державного агентства України з розвитку меліорації, рибного господарства та продовольчих програм, Державного агентства лісових ресурсів України, Державної екологічної інспекції України, Державної податкової служби України – у частині правопорушень, пов’язаних із незаконним використанням майна, природних ресурсів, об’єктів інтелектуальної власності тощо. У низці випадків закон прямо покладає на посадових осіб підприємств, установ та організацій повноваження зі складання протоколів про дрібні викрадення майна, яке перебуває в їх віданні, що посилює «внутрішній» рівень захисту власності.

Виконавча влада в Україні загалом, та її центральні органи зокрема здійснюють нормативно-організаційне забезпечення реалізації законів, що визначають правовий режим власності та відповідальність за посягання на неї. Права людини, у тому числі право власності, посідають чільне місце в діяльності практично кожного органу державної влади та органу місцевого самоврядування. Проте провідна роль у безпосередньому виявленні, припиненні та документуванні адміністративних деліктів, що посягають на власність, належить правоохоронним органам, насамперед Національній поліції України як центральному органу виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів через Міністра внутрішніх справ [145]. Саме Національна поліція України виступає тим суб’єктом, без участі якого повноцінна реалізація більшості конституційних прав і свобод, у тому числі права власності, є фактично неможливою. Уповноважені посадові особи Національної поліції здійснюють переважну більшість первинних процесуальних дій у справах про адміністративні правопорушення у сфері охорони права власності: виявляють факти посягань, проводять їх кваліфікацію, складають протоколи, забезпечують фіксацію доказів та своєчасне направлення матеріалів до органів, уповноважених на розгляд справи. Саме через належну організацію цієї «первинної ланки» реалізуються прописані законом повноваження інших органів публічної влади, а механізм

адміністративно-правової охорони права власності набуває реального, а не декларативного характеру.

Охорона конституційного права власності у діяльності поліції є багатоаспектною. Вона охоплює як запобігання правопорушенням (патрулювання, профілактична робота, реагування на звернення громадян, участь у програмах безпечного міста тощо), так і реалізацію процедур адміністративної юрисдикції (складання протоколів, застосування заходів забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення, участь у розгляді справ у судах тощо). Водночас Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. № 580-VIII [145] наголошує на пріоритеті прав і свобод людини, забороні дискримінації, обов'язку поліцейських утримуватися від будь-яких незаконних обмежень прав, у тому числі майнових, та діяти виключно в межах наданих повноважень і у спосіб, передбачений законом. Отже, механізм адміністративно-правової охорони права власності структурно поєднує як гарантійний (запобігання порушенням з боку самої влади), так і карально-превентивний (реагування на делікти) виміри.

Ключовою категорією, яка дозволяє окреслити роль того чи іншого органу в системі охорони права власності, є «компетенція». Ю.П. Битяк розглядає компетенцію як «певний обсяг державної діяльності, що покладений на конкретний орган, або коло питань, передбачених законодавством, іншими нормативно-правовими актами, які орган має право вирішувати в процесі практичної діяльності» [2, с. 59]. На думку Н.О. Армаш, компетенція – це «елемент правового статусу, який встановлює сукупність юридично встановлених прав та обов'язків органу виконавчої влади або його керівника, реалізація яких забезпечує виконання їх основних функцій» [13, с. 97]. Наведені підходи є методологічно важливими, оскільки акцентують увагу відповідно на предметі відання органу та на сукупності його юридично закріплених прав і обов'язків. Водночас для цілей цього дослідження більш придатним є підхід В.Б. Авер'янова, оскільки він дозволяє розглядати компетенцію не лише як формальне коло питань або набір повноважень, а як юридичне відображення функцій органу, його цілей, завдань і державно-владних засобів їх реалізації. Саме такий функціональний

підхід дає змогу пояснити місце конкретного органу в механізмі адміністративно-правової охорони права власності та з'ясувати, як через його компетенцію реалізується охоронна функція держави. У цьому зв'язку обґрунтованою є позиція В.Б. Авер'янова, відповідно до якої компетенція органів виконавчої влади – це «юридичне відображення (опосередкування) покладених на них функцій у спеціальних (так званих компетенційних або статутних) нормативно-правових актах шляхом закріплення цілей, завдань і необхідного для їх реалізації комплексу прав і обов'язків, тобто державновладних повноважень» [3, с. 265]. Компетенція виступає однією з основних властивостей органів державної виконавчої влади, місцевого самоврядування та їх посадових осіб. «Вона відіграє значну роль у встановленні місця конкретного органу серед інших органів державної влади, є своєрідним засобом (формою) суспільного поділу праці з професійного управління державою, її владними органами і суспільством» [93, с. 266]. За своєю структурою компетенція складається з основних (повноваження та предмет ведення) та організаційних (призначення органу, цілі та задачі, професіоналізм посадових осіб) елементів, які у своєму взаємозв'язку дають можливість якісного виконання покладених на органи державної виконавчої влади та місцевого самоврядування функцій. Компетенції властиві такі ознаки: а) має офіційне визначення у нормах права; б) виступає засобом структурної побудови системи органів державної влади та місцевого самоврядування; в) виступає критерієм якості діяльності органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування; г) здійснюється посадовими особами відповідно до покладених на них повноважень [119, с. 35]. Отже, у межах цього дослідження компетенція органів, задіяних у протидії адміністративним правопорушенням у сфері охорони права власності, розглядається як юридично закріплена сукупність їхніх правомочностей щодо проведення профілактичних заходів, перевірки дотримання вимог законодавства, виявлення фактів адміністративних правопорушень, складення протоколів та інших процесуальних документів, застосування заходів забезпечення провадження, звернення до суду, а також участі у виконанні постанов про накладення адміністративних стягнень.

Компетенція органів Національної поліції у сфері адміністративно-правової охорони права власності визначається насамперед Кодексом України про адміністративні правопорушення [65] та Законом України «Про Національну поліцію» [145]. КУпАП деталізує коло адміністративних правопорушень, протидія яким віднесена до відання поліції, а також визначає її процесуальні повноваження як органу, уповноваженого складати протоколи і застосовувати окремі заходи забезпечення провадження. Водночас на рівні спеціального закону окреслюється система поліцейських повноважень, спрямованих на захист власності: від превентивних заходів (перевірка документів, обмеження доступу до певних територій, супровід матеріальних цінностей, охорона об'єктів) до застосування заходів примусу (затримання, привід, тимчасове обмеження володіння річчю у випадках, визначених законом).

Слід підкреслити, що можливості органів Національної поліції щодо забезпечення охорони права власності не є безмежними й жорстко обмежені законодавчо визначеною компетенцією. Принцип верховенства права та конституційні гарантії права власності вимагають, щоб будь-яке втручання у сферу права власності – вилучення речей і документів, обмеження доступу до майна, застосування забезпечувальних заходів тощо – здійснювалося тільки на підставі закону, з дотриманням принципів необхідності, співмірності та недопущення зловживання владою. Таким чином, сама конструкція компетенції органів Національної поліції покликана врівноважувати потребу в ефективній протидії посяганням на власність із потребою забезпечення належного рівня гарантій від надмірного державного втручання у приватну сферу.

Узагальнюючи, державний апарат охорони права власності в адміністративно-правовому вимірі можна визначити як систему органів державної влади, які здійснюють превенцію, виявлення та припинення адміністративних правопорушень, що посягають на власність, і наділені для цього відповідною компетенцією. Важливою її складовою є Національна поліція України, якій належить центральне місце у практичній реалізації адміністративно-правової охорони права власності завдяки широкому обсягу повноважень у сфері забезпечення публічної безпеки, захисту прав і свобод людини та протидії

правопорушенням. Саме через призму компетенції цих органів, насамперед органів Національної поліції, оцінюється реальна дієвість нормативних приписів щодо охорони права власності та спроможність адміністративно-правового механізму забезпечувати своєчасне, співмірне й ефективне реагування на адміністративні делікти, що посягають на право власності.

Нормативну основу компетенції органів публічної влади у сфері охорони права власності становлять конституційні, адміністративно-правові, галузеві та процесуальні акти, які в сукупності визначають зміст права власності, межі його охорони, коло уповноважених суб'єктів і порядок їх реагування на адміністративні правопорушення. Для цілей цього дослідження основне значення має адміністративно-правовий сегмент такого регулювання, оскільки саме він безпосередньо формує компетенцію органів публічної влади у сфері протидії адміністративним деліктам, що посягають на право власності.

Адміністративно-правовий механізм охорони права власності доцільно розглядати у двох взаємопов'язаних вимірах – горизонтальному та вертикальному. Горизонтальна структура цього механізму відображає галузеву диференціацію нормативного регулювання. У площині адміністративного права ключове місце посідають три групи норм, які в сукупності утворюють спеціалізований інститут: 1) матеріальні норми, що визначають склади адміністративних правопорушень, пов'язаних із посяганням на власність, та види адміністративних стягнень; 2) компетенційні норми, які розмежовують повноваження органів публічної влади щодо виявлення, фіксації, розгляду справ та виконання постанов; 3) процесуальні норми, що регламентують порядок провадження у справах про адміністративні правопорушення. Жодна з цих груп не може розглядатися як другорядна: лише у їх системній єдності забезпечується ефективна реалізація охоронної функції держави у сфері охорони права власності.

Системоутворювальним актом у сфері адміністративно-правової охорони права власності є Кодекс України про адміністративні правопорушення, який акумулює зазначені нами вище блоки норм. У його матеріальних приписах формалізовано підстави притягнення до адміністративної відповідальності за посягання на власність (Глава 6 КУАП); у компетенційних нормах визначено

коло органів та посадових осіб, уповноважених розглядати відповідні категорії справ, а також їх юрисдикційні повноваження (Глава 17 КУпАП); у процесуальних положеннях – процедури провадження, гарантії прав учасників, порядок оскарження рішень тощо (Розділи IV, V КУпАП). Для органів Національної поліції України КУпАП виступає не лише джерелом загальних правил, а й безпосереднім регулятором щоденної практичної діяльності, задаючи межі допустимого втручання у сферу права власності під час реагування на делікти.

Вертикальний вимір адміністративно-правового механізму відображає ієрархію джерел права та розподіл нормотворчої компетенції. На його вершині перебуває Конституція України, яка закріплює базові гарантії права власності та визначає обов'язок держави забезпечувати його захист. Наступний рівень становлять закони, зокрема Кодекс України про адміністративні правопорушення [65], Закон України «Про Національну поліцію» [145], Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [131], Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» [140] тощо. Саме на законодавчому рівні фіксуються основні елементи компетенції відповідних органів у сфері протидії адміністративним правопорушенням проти власності, загальні принципи їх діяльності, а також ключові гарантії недоторканності майна.

Підзаконний рівень формують нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України та центральних органів виконавчої влади (зокрема Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Міністерства фінансів України, інших відомств), які конкретизують законодавчі приписи, встановлюють процедурні алгоритми діяльності, внутрішню організацію служб, порядок взаємодії між різними суб'єктами у процесі охорони права власності. До таких актів належать положення про відповідні органи, інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення, порядки ведення реєстрів, типові регламенти здійснення контрольно-наглядових заходів тощо. Вони забезпечують належну деталізацію загальних норм КУпАП і профільних законів, створюючи для посадових осіб чіткі «процедурні маршрути» реагування на делікти, що посягають на право власності.

Особливий сегмент адміністративно-правового механізму охорони права власності становлять акти органів місцевого самоврядування та локальні нормативно-правові приписи. Рішення місцевих рад про затвердження правил благоустрою, утримання об'єктів комунальної власності, функціонування ринків, утримання зелених насаджень тощо фактично конкретизують загальнодержавну політику в частині захисту майна територіальних громад. Саме вони визначають, наприклад, заборони щодо пошкодження елементів інфраструктури, самовільного зайняття земельних ділянок, несанкціонованого розміщення малих архітектурних форм, що у разі порушення набувають ознак адміністративних правопорушень. Локальні акти суб'єктів господарювання (статути, положення про збереження майна, внутрішні інструкції щодо протидії дрібним викраданням, договори охорони тощо) доповнюють цю систему, посилюючи «внутрішній» рівень охорони права власності, хоча й залишаються у підпорядкованому становищі щодо законів і підзаконних актів загальнодержавного рівня.

У контексті діяльності Національної поліції України важливо виділити відомчу нормативну базу, яка, залишаючись у межах законодавчо визначеної компетенції, деталізує порядок реалізації поліцейських повноважень у сфері охорони права власності. Йдеться про нормативні акти МВС України та Національної поліції України, що затверджують інструкції з реагування на заяви і повідомлення про правопорушення, порядок здійснення превентивних заходів, застосування заходів забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення, алгоритми взаємодії з органами місцевого самоврядування, суб'єктами охоронної діяльності, власниками майна тощо. Ці акти мають прикладний характер і безпосередньо впливають на якість документування правопорушень, пов'язаних із посяганням на власність, а відтак – на ефективність реалізації адміністративної відповідальності.

Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що основна проблема нормативної бази адміністративно-правової охорони права власності полягає не у відсутності правового регулювання як такого, а в його багаторівневій фрагментарності. Наявність значної кількості законів, підзаконних, відомчих і локальних актів забезпечує деталізацію повноважень органів публічної влади,

проте водночас ускладнює їх узгоджене застосування, створює ризики дублювання компетенції, прогалин у взаємодії та нерівномірності правозастосовної практики. Саме тому підвищення ефективності адміністративно-правової охорони права власності пов'язане не лише з розширенням повноважень окремих органів, а передусім із систематизацією нормативної бази та чіткішим розмежуванням компетенції між її суб'єктами.

Доцільно наголосити, що компетенція Національної поліції у досліджуваній сфері реалізується через систему функцій. Саме завдяки їх здійсненню органи Національної поліції посідають провідне місце у практичній реалізації державного механізму охорони права власності. Так, однією з основних функцій Національної поліції у сфері охорони права власності є функція виявлення адміністративних правопорушень, що посягають на власність. Її зміст становлять оперативне реагування на заяви та повідомлення громадян, самостійне виявлення деліктів у процесі патрулювання та інших форм службової діяльності, фіксація фактичних обставин події, первинна кваліфікація правопорушення, встановлення кола причетних осіб. Важливо наголосити, що обов'язок поліцейських реагувати на виявлені посягання на власність не обмежується лише тими випадками, коли розгляд справи прямо віднесено до їх відання. Навіть якщо подальший розгляд і прийняття рішення по суті належать іншому органу (посадовій особі), Національна поліція зобов'язана забезпечити проведення необхідних первинних процесуальних дій, належне документування події та передання матеріалів компетентному органу (посадовій особі), правомочному розглядати справу.

Наступною функцією є процесуальна, яка реалізується через провадження у справах про адміністративні правопорушення, підвідомчих поліції. В межах своєї підвідомчості органи Національної поліції здійснюють збирання та оцінку доказів, з'ясування всіх істотних обставин правопорушення, забезпечують реалізацію прав і законних інтересів особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, а також потерпілих. У випадках, коли закон прямо наділяє уповноважених посадових осіб поліції правом розглядати справи і виносити постанови, аналізована функція доповнюється повноваженнями щодо прийняття індивідуальних правозастосовних актів та контролю за їх виконанням. У інших

випадках провадження обмежується складанням протоколу, застосуванням заходів забезпечення провадження, переданням матеріалів органу (посадовій особі), уповноваженому на остаточне вирішення справи.

Обидві зазначені функції – виявлення правопорушень та провадження у справах про адміністративні делікти – конкретизують зміст компетенції органів Національної поліції у сфері протидії посяганням на власність. З огляду на це зміст такої компетенції доцільно інтерпретувати як багаторівневий, що розкривається через сукупність загальних, спеціальних та індивідуалізованих компетенцій. На загальному рівні компетенція поліції впливає із закріплених у Законі України «Про Національну поліцію» завдань щодо забезпечення публічної безпеки і порядку, захисту прав і свобод людини, у тому числі права власності, а також запобігання правопорушенням. На спеціальному рівні вона конкретизується положеннями КУпАП, які визначають, за якими складами адміністративних правопорушень майнового характеру уповноважені органи поліції ведуть провадження, у яких випадках мають право складати протоколи, застосовувати заходи забезпечення (адміністративне затримання, особистий огляд, огляд речей, вилучення речей і документів тощо), а також сприяти виконанню постанов про накладення адміністративних стягнень. Так, орган Національної поліції забезпечує виконання постанови про адміністративний арешт у порядку, встановленому законами України (ст. 300 КУпАП) [65]. Окремий вимір становить індивідуалізована (персональна) компетенція органів (посадових осіб) Національної поліції, яка деталізується у відомчих нормативно-правових актах Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України. Йдеться про визначення конкретних категорій поліцейських, що наділяються правом складати протоколи про адміністративні правопорушення, пов'язані з посяганнями на власність, застосовувати заходи забезпечення провадження, а також здійснювати інші юридично значущі дії. У цьому контексті можна виокремити кілька ключових груп посадових осіб Національної поліції: дільничні офіцери поліції, інспектори підрозділів превентивної діяльності, поліцейські патрульної поліції та підрозділів ювенальної превенції, а також

працівники підрозділів поліції охорони. Саме вони у повсякденній практиці становлять «першу лінію» адміністративно-правового захисту власності.

Провідна роль у реалізації індивідуалізованої компетенції належить підрозділам превентивної діяльності та патрульній поліції як складовим блоку поліції охорони публічної безпеки і порядку. Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» до їх основних завдань належать: забезпечення особистої безпеки громадян, охорона публічного порядку, запобігання й припинення адміністративних правопорушень, надання допомоги особам, які потребують захисту, а також забезпечення охорони права власності незалежно від форми власності. На відміну від підрозділів, орієнтованих на протидію тяжчим кримінальним правопорушенням, зазначені служби виконують більшість завдань у сфері охорони права власності саме адміністративно-правовими засобами, що зумовлює їх ключову роль у структурі адміністративної юрисдикції поліції.

Патрульна поліція та підрозділи реагування патрульної поліції забезпечують постійну присутність держави у публічному просторі – на вулицях, у громадських місцях, на об'єктах транспортної інфраструктури – і виступають первинною ланкою оперативного реагування на посягання проти власності. Відповідно до Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України, затвердженій Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 27.04.2020 р. № 357 [60], надходження інформації на лінію «102» фіксується оператором у системі «Інформаційний портал Національної поліції України» (ІПНП), їй присвоюється відповідна категорія («Альфа», «Бета», «Гамма», «Дельта») залежно від ступеня загрози, після чого диспетчер у визначені строки організовує направлення наряду поліції (груп реагування патрульної поліції, патрульних екіпажів) у зону оперативного реагування. Такий алгоритм забезпечує своєчасний виїзд поліцейських на повідомлення про дрібні викрадення чужого майна, умисне пошкодження майна, порушення правил користування об'єктами інфраструктури, а також дає змогу застосовувати дистанційне реагування (за категоріями «Гамма» і «Дельта») у випадках, коли виїзд наряду не є необхідним, з одночасним

наданням заявнику роз'яснень і скеруванням до компетентних органів.

У процесі несення служби патрульні поліцейські реалізують комплекс превентивних і охоронних повноважень у сфері охорони права власності: здійснюють патрулювання закріплених зон, спостереження за обстановкою, проводять профілактичні бесіди, роз'яснюють громадянам вимоги законодавства про охорону власності, вживають заходів до негайного припинення протиправних дій. Згідно з Інструкцією, наряд поліції, отримавши через планшетний пристрій, інтегрований з ІПНП, завдання щодо реагування на подію, зобов'язаний негайно прибути на місце, зафіксувати обставини правопорушення, встановити потерпілих, свідків, осіб, які потребують допомоги, забезпечити охорону місця події, збереження слідів і речових доказів, а також у найкоротший строк відобразити результати реагування в електронному рапорті.

Особливий сегмент компетенції у сфері охорони права власності становлять підрозділи поліції, відповідальні за безпеку дорожнього руху (патрульна поліція). Виконуючи основне завдання щодо контролю за дотриманням Правил дорожнього руху, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 р. № 1306 [121], вони одночасно зобов'язані вживати невідкладних заходів для захисту майна, яке опинилося під загрозою внаслідок дорожньо-транспортних пригод, аварій чи інших інцидентів, у тому числі організовувати охорону транспортних засобів, вантажів і залишеного на місці події майна до прибуття слідчо-оперативної групи або власника. Поліцейські мають повноваження перевіряти документи на транспортні засоби та вантаж, здійснювати, у випадках, передбачених законом, їх огляд з метою запобігання незаконному переміщенню товарно-матеріальних цінностей та виявлення ознак правопорушень проти власності, що вчиняються з використанням транспортних засобів. Водночас, за наявності передбачених законом підстав, відповідно як до Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України [60], так і до Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному

режимі [56], вони забезпечують належне документування адміністративних проступків, пов'язаних із посяганнями на майно, фіксацію доказів і подальше скерування матеріалів до компетентного органу (посадової особи), уповноваженого на розгляд справи. У такий спосіб патрульна поліція інтегрує функції забезпечення безпеки дорожнього руху із завданнями адміністративно-правової охорони права власності.

Не менш вагомою у механізмі адміністративно-правової охорони права власності є роль дільничних офіцерів поліції, діяльність яких регламентується Інструкцією з організації діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад, затвердженою Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 28.07.2017 р. № 650 (у редакції Наказу МВС України від 18.05.2022 р. № 301) [58]. Відповідно до цієї Інструкції дільничний офіцер поліції забезпечує підтримання правопорядку в межах визначеної поліцейської дільниці, що обслуговує обмежену кількість населення, та виступає тією «ланкою» поліції, яка безпосередньо взаємодіє з територіальною громадою. Такий формат близькості до населення об'єктивно зумовлює спрямованість його діяльності на індивідуалізовану профілактику правопорушень, у тому числі деліктів, що посягають на майно фізичних та юридичних осіб.

До кола основних обов'язків дільничних офіцерів поліції, релевантних тематиці охорони права власності, належать: систематичне виявлення осіб, схильних до вчинення деліктів, що посягають на право власності; вивчення стану охорони об'єктів, де зосереджені значні матеріальні цінності; внесення власникам та керівникам підприємств, установ і організацій подань щодо усунення виявлених недоліків в організації охорони майна; здійснення контролю за дотриманням фізичними та юридичними особами правил зберігання зброї, боєприпасів, вибухових матеріалів та інших предметів, на які поширюється дозвільна система, що безпосередньо впливає на рівень захищеності права власності. Значну увагу у їх діяльності приділено проведенню роз'яснювальної роботи серед населення щодо вимог законодавства про охорону права власності, формуванню правової культури й негативного ставлення до правопорушень, що посягають на право власності.

У процесі повсякденної діяльності дільничні офіцери поліції здійснюють своєчасне реагування на заяви та повідомлення про адміністративні правопорушення, проводять необхідні перевірки, у визначених законом випадках здійснюють провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймають рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечують їх виконання. У межах компетенції вони складають протоколи про адміністративні правопорушення у сфері охорони права власності, організовують доставляння до органів поліції осіб, які вчинили адміністративні делікти, забезпечують фіксацію доказів, беруть участь у реалізації заходів примусового виконання судових рішень, пов'язаних із захистом права власності. Усі ці елементи діяльності дільничного офіцера поліції безпосередньо інтегруються в механізм адміністративної охорони права власності.

У підсумку компетенція дільничних офіцерів поліції має самостійне значення в системі адміністративно-правової охорони права власності, оскільки поєднує реалізацію загальних повноважень Національної поліції щодо забезпечення публічної безпеки і порядку з безпосередньою профілактикою адміністративних правопорушень, що посягають на власність, та участю у провадженні у відповідних справах. Дільничні офіцери поліції здійснюють індивідуалізовану адміністративно-правову охорону власності на рівні окремої поліцейської дільниці.

Специфічну ланку у системі адміністративно-правової охорони права власності становлять органи та підрозділи поліції охорони, службова діяльність яких регламентується, зокрема, Інструкцією про організацію службової діяльності органів поліції охорони під час виконання заходів з фізичної охорони об'єктів, затвердженої Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 07.07.2017 р. № 577 [57]. На підставі договорів про надання послуг фізичної охорони вони здійснюють охорону стаціонарних і мобільних об'єктів, майна всіх форм власності, вантажів, валютних та інших цінностей, забезпечують особисту безпеку фізичних осіб, інкасацію, організацію пропускнуго та внутрішньооб'єктового режимів. Фізична охорона об'єктів у розумінні Інструкції забезпечується персоналом поліції охорони через визначені договором заходи

охорони, штатну чисельність, вид і склад нарядів, строки несення служби, що надає цій діяльності чітко структурований, нормативно регламентований характер.

Заходи охорони становлять комплекс організаційних, практичних та інших заходів безпеки, спрямованих на попередження, виявлення та припинення протиправних посягань щодо об'єктів охорони, кримінальних і адміністративних правопорушень, а також порушень публічної безпеки і порядку в межах постів і маршрутів несення служби. Наряди поліції охорони (наряди реагування, наряди охорони об'єктів і публічної безпеки, охорони вантажів і мобільних об'єктів, охорони фізичних осіб) здійснюють демонстративні під'їзди до об'єктів підвищеного криміногенного ризику, контролюють дотримання пропускнуго та внутрішньооб'єктового режимів, несуть службу на особливо важливих об'єктах і об'єктах критичної інфраструктури, проводять поверхневу перевірку осіб, огляд речей і транспортних засобів, реагують на тривожні сповіщення технічних засобів охорони, уживають заходів щодо затримання правопорушників до прибуття слідчо-оперативної групи. У межах укладених договорів органи та підрозділи поліції охорони організовують обстеження інженерно-технічної укріпленості об'єктів, формують зведену дислокацію постів і маршрутів охорони, беруть участь у розробленні планів захисту об'єктів критичної інфраструктури, взаємодіють із територіальними органами Національної поліції, підрозділами патрульної поліції, іншими правоохоронними органами, у тому числі при проведенні профілактичних заходів. Хоча діяльність поліції охорони формально здійснюється на договірних засадах і має виразний сервісний (ринковий) компонент, за своїм змістом вона органічно інтегрована у загальний механізм публічної охорони права власності, доповнюючи адміністративно-юрисдикційні повноваження інших підрозділів Національної поліції та забезпечуючи підвищений рівень захищеності об'єктів із підвищеним криміногенним ризиком.

Вважаємо, що однією з найбільш функціонально значущих ланок Національної поліції у сфері протидії адміністративним правопорушенням, які посягають на право власності, є дільничні офіцери поліції. Такий висновок зумовлений не порівняльним вимірюванням ефективності різних підрозділів

поліції, а специфікою їхньої компетенції та службової ролі: саме вони поєднують постійну присутність на відповідній території, безпосередню взаємодію з населенням, знання локальної криміногенної ситуації та можливість здійснювати індивідуалізовану профілактику правопорушень. На відміну від підрозділів, діяльність яких переважно має оперативно-ситуативний або спеціалізований характер, дільничні офіцери поліції забезпечують більш сталий зв'язок між превенцією, виявленням передумов деліктної поведінки та первинним реагуванням на посягання, що зачіпають право власності.

Отже, компетенцію органів Національної поліції України у сфері охорони права власності доцільно розглядати на кількох взаємопов'язаних рівнях. На макрорівні йдеться про загальну компетенцію, закріплену в Конституції України та законах, яка визначає місце поліції в системі органів публічної влади, її завдання щодо захисту прав і свобод людини, у тому числі права власності, а також базові засади запобігання правопорушенням. На мезорівні формується спеціальна компетенція, що конкретизується нормами Кодексу України про адміністративні правопорушення, які визначають коло адміністративних деліктів у сфері охорони права власності, порядок провадження у справах, види адміністративних стягнень і процесуальних заходів. Нарешті, на мікрорівні розкривається індивідуалізована компетенція, що виявляється через систему відомчих нормативно-правових актів, які встановлюють повноваження конкретних категорій поліцейських, розмежовують їх функціональне навантаження та визначають алгоритми службової діяльності. У межах такого багаторівневого підходу компетенція органів Національної поліції у сфері адміністративно-правової охорони права власності концептуалізується через систему функцій. Окрім «класичної» процесуальної функції до змісту компетенції поліції органічно входять також функція виявлення деліктів, функція сприяння іншим органам публічної влади, залученим до охорони права власності, а також профілактична функція. У своїй сукупності вони відображають багатовимірний характер участі поліції в механізмі захисту права власності.

Функція виявлення адміністративних правопорушень, що посягають на право власності, становить вихідну ланку всієї системи адміністративно-правової

охорони. Її зміст полягає в оперативному отриманні, перевірці та первинній оцінці інформації про можливі делікти, що посягають на право власності, що надходить через лінію «102», інші комунікаційні канали, під час патрулювання, планових і позапланових відпрацювань територій, взаємодії з органами місцевого самоврядування, громадськими формуваннями з охорони правопорядку, суб'єктами господарювання. На цьому етапі службові особи поліції кваліфікують подію за ознаками конкретного складу адміністративного правопорушення, фіксують фактичні обставини, забезпечують збереження доказової бази, встановлюють коло причетних осіб, потерпілих і свідків. Таким чином, функція виявлення не обмежується формальним «фіксуванням» правопорушення, а включає інтелектуально-аналітичний компонент, пов'язаний з правильною юридичною оцінкою події, що надалі визначає ефективність усього провадження у справі.

Процесуальна функція органів Національної поліції у сфері охорони права власності реалізується через провадження у справах про адміністративні правопорушення, підвідомчих поліції. Її зміст охоплює збирання, перевірку та оцінку доказів, встановлення всіх істотних обставин вчинення делікту, забезпечення реалізації процесуальних прав особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, потерпілих та інших учасників провадження. У випадках, прямо передбачених КУпАП, уповноважені посадові особи поліції розглядають справи і виносять постанови про накладення адміністративних стягнень, здійснюють контроль за їх виконанням, взаємодіють із органами державної виконавчої служби та іншими суб'єктами примусового виконання рішень. У інших випадках їх діяльність зосереджується на належному оформленні матеріалів (складанні протоколів, застосуванні заходів забезпечення провадження, вчиненні інших процесуальних дій) та своєчасному скеруванні їх до компетентного органу чи посадової особи. Отже, процесуальна функція поліції забезпечує перехід від факту виявленого посягання на власність до юридично значущого рішення, що зумовлює реалізацію адміністративної відповідальності й відновлення порушеного права власності осіб.

Функція сприяння іншим державним органам, які діють у сфері охорони права власності, відображає координаційно-допоміжний вимір компетенції Національної поліції. Йдеться про надання органам місцевого самоврядування, центральним органам виконавчої влади, судам, органам державного нагляду (контролю) та іншим суб'єктам публічної влади інформаційної, організаційної, а в окремих випадках – й силової підтримки у реалізації покладених на них повноважень. Така підтримка може проявлятися у формі участі поліцейських у перевітках додержання правил благоустрою, охорони комунального майна, функціонування об'єктів критичної інфраструктури, у забезпеченні громадського порядку під час проведення виконавчих дій, примусового виселення, звільнення самовільно зайнятих приміщень чи земельних ділянок, виконання рішень судів щодо витребування майна. У цьому контексті Національна поліція виступає не лише самостійним юрисдикційним суб'єктом, а й важливим елементом міжінституційної взаємодії, без якої неможливе повноцінне функціонування всього державного механізму охорони права власності.

Профілактична функція органів Національної поліції має самостійне значення в контексті протидії адміністративним правопорушенням у сфері охорони права власності, оскільки спрямована на обмеження та нейтралізацію детермінант вчинення деліктів, що посягають на право власності. Її зміст полягає у систематичній індивідуальній і загальній профілактиці правопорушень, аналізі причин і умов їх вчинення, внесенні пропозицій щодо усунення виявлених недоліків в організації охорони майна, проведенні роз'яснювальної роботи серед населення, формуванні у громадян правової культури й негативного ставлення до посягань на власність. Особливу роль у реалізації цієї функції відіграють дільничні офіцери поліції та поліцейські офіцери громад, які, будучи максимально наближеними до населення, здійснюють індивідуальну роботу з особами, схильними до правопорушень, ініціюють застосування адміністративного нагляду, контролюють виконання встановлених обмежень, координують діяльність громадських формувань з охорони правопорядку. У такий спосіб профілактична діяльність поліції доповнює юрисдикційну складову, зміщуючи акцент із «карального» реагування на завчасне попередження деліктів.

2.2. Адміністративно-процесуальна діяльність державних органів у справах про адміністративні правопорушення у сфері охорони права власності

Адміністративно-процесуальна діяльність державних органів у справах про адміністративні правопорушення у сфері охорони права власності визначається змістом та обсягом їхньої компетенції. Вона охоплює порядок і форми здійснення юрисдикційних повноважень у конкретних провадженнях, пов'язаних із посяганнями на право власності. Саме через процедури виявлення, фіксації правопорушень, розгляду справ і виконання постанов виявляється фактична спроможність держави забезпечити дієву адміністративно-правову охорону права власності.

У правопорядку України базові засади провадження у справах про адміністративні правопорушення визначаються насамперед Кодексом України про адміністративні правопорушення. Кодекс конкретизує конституційні принципи верховенства права, законності, поваги до честі й гідності людини, недоторканності права власності у площині адміністративної юрисдикції. Відповідно до концепції, закріпленої у КУпАП, завданнями провадження у справах про адміністративні правопорушення є своєчасне, всебічне, повне й об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її у точній відповідності із законом, забезпечення виконання постанов, а також виявлення причин і умов, що сприяли вчиненню правопорушень, та їх усунення. У площині охорони права власності це означає, що адміністративно-процесуальна діяльність державних органів повинна бути спрямована не лише на фіксацію факту протиправного посягання, але й на забезпечення відшкодування завданої власнику шкоди, усунення загроз його праву власності та формування у правопорушника й інших осіб поваги до режиму власності.

У широкому розумінні адміністративно-процесуальна діяльність державних органів є механізмом процесуального забезпечення законних прав та інтересів фізичних і юридичних осіб у їх взаємовідносинах з органами публічної адміністрації під час виявлення, розгляду та виконання рішень у справах про адміністративні правопорушення, що посягають на власність. У цьому контексті

сучасна адміністративно-правова доктрина України пов'язує з терміном «адміністративна юрисдикція» специфічний вид діяльності органів публічної влади [34; 90; 181], під якою доцільно розуміти встановлене законом коло повноважень органів державного управління, органів місцевого самоврядування, а також судів щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення, вирішення індивідуальних адміністративних спорів та застосування передбачених законом заходів адміністративного примусу і відповідальності. Отже, адміністративна юрисдикція охоплює як компетенцію (сукупність матеріальних і процесуальних повноважень), так і власне правозастосовну діяльність відповідних суб'єктів, що реалізується в межах адміністративного провадження та завершується винесенням юридично обов'язкових рішень.

Специфіка адміністративної юрисдикції у сфері охорони права власності полягає у множинності суб'єктів, наділених відповідними повноваженнями. До них належать: місцеві загальні суди, Державна служба України з питань праці, органи рибохорони Державного агентства України з розвитку меліорації, рибного господарства та продовольчих програм, Державне агентство лісових ресурсів України, Державна екологічна інспекція України, органи Національної поліції, Державна податкова служба України та ін. суб'єкти, перелік яких закріплено у нормах Глави 17 КУпАП. Водночас у контексті адміністративно-правової охорони права власності особливу роль відіграє Національна поліція України, оскільки саме її підрозділи найчастіше здійснюють первинне виявлення і документування адміністративних проступків у сфері охорони права власності, забезпечують оперативне реагування на звернення громадян та виконання значної частини юрисдикційних рішень.

Адміністративно-процесуальна компетенція органів Національної поліції у справах про адміністративні правопорушення у сфері охорони права власності проявляється у сукупності закріплених у законодавстві юрисдикційних повноважень: складати протоколи про адміністративні правопорушення; здійснювати адміністративне затримання та особистий огляд у випадках, встановлених законом; вилучати знаряддя правопорушення чи предмети, які є знаряддям або безпосереднім об'єктом посягання; розглядати окремі категорії

справ і виносити постанови про накладення адміністративних стягнень; забезпечувати виконання таких постанов; вносити подання щодо усунення причин і умов, які сприяли вчиненню правопорушень у сфері власності. Таким чином, адміністративно-процесуальна діяльність поліції у цій сфері є комплексною та охоплює фактично всі стадії провадження.

Аналіз правової літератури свідчить, що в науці адміністративного права відсутній єдиний підхід до визначення кількості стадій провадження у справах про адміністративні правопорушення. Тристадійний поділ підтримував Г.П. Бондаренко [18]. П'ятистадійну модель обґрунтовували А.П. Коренєв, Л.В. Коваль [64], В.Д. Сорокін. Чотиристадійного підходу дотримуються Ю.П. Битяк [17], Н.В. Хорошак [189], І.Л. Бородін [19], О.І. Миколенко [95], Д.П. Калаянов [62], М.В. Горошовський [33], а також О.М. Бандурка і М.М. Тищенко [14]. На нашу думку, саме чотиристадійна модель є найбільш обґрунтованою для цілей цього дослідження, оскільки вона не надмірно укрупнює завершальні етапи провадження, як це має місце у тристадійному підході, і водночас не вдається до штучного дроблення процесу на самостійні стадії там, де порушення справи, її розгляд, перегляд постанови та виконання постанови становлять логічно завершені й нормативно відокремлені етапи адміністративно-юрисдикційної діяльності. Саме тому в межах цього дослідження доцільно виходити з поділу провадження у справах про адміністративні правопорушення на чотири стадії: порушення справи про адміністративне правопорушення; розгляд справи; оскарження та перегляд постанови; виконання постанови.

Перша стадія (початкова) – стадія порушення справи. На цій стадії уповноважені посадові особи органів Національної поліції, Державної податкової служби України, громадські інспектори з охорони довкілля, державні інспектори з питань інтелектуальної власності та державні інспектори сільського господарства фіксують факт вчинення правопорушення (як правило, шляхом складання протоколу), здійснюють збір доказів, забезпечують збереження речових доказів, майна тощо. У сфері охорони права власності особливої ваги набувають процесуальні дії, спрямовані на встановлення розміру заподіяної шкоди,

уточнення форми власності майна (державна, комунальна, приватна), ідентифікацію власника або законного володільця.

Друга стадія – стадія розгляду справи по суті компетентним органом (посадовою особою). Вона передбачає аналіз зібраних матеріалів, оцінку доказів з позицій їх належності, допустимості й достовірності, заслуховування пояснень правопорушника, потерпілого, інших учасників процесу, вирішення клопотань, після чого виноситься постанова. У справах про адміністративні правопорушення, орган (посадова особа) виносить одну з таких постанов: про накладення адміністративного стягнення; про застосування заходів впливу; про закриття справи. З огляду на що зазначена стадія включає три етапи: підготовку справи до розгляду, розгляд справи і прийняття по ній постанови [184, с. 183]. Відзначимо, що у справах про адміністративні правопорушення у сфері охорони права власності саме на цій стадії забезпечується реалізація принципу індивідуалізації відповідальності, оцінка характеру й ступеня суспільної небезпеки діяння, врахування особи правопорушника, обставин, що пом'якшують чи обтяжують відповідальність.

Третя стадія перегляду постанови у справі є факультативною. Вона реалізується шляхом подання скарги особою, щодо якої винесено постанову, або внесення прокурором протесту. Перегляд забезпечує інстанційний контроль за законністю й обґрунтованістю юрисдикційних рішень, слугує процесуальною гарантією дотримання права на справедливий розгляд справи, особливо у ситуаціях, коли йдеться про втручання у право власності (наприклад, конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення).

Завершальною стадією провадження є виконання постанови. Вона охоплює діяльність органів Національної поліції, органів державної виконавчої служби та інших уповноважених суб'єктів, спрямовану на реальне здійснення накладених адміністративних стягнень. У площині охорони права власності виконання постанови нерідко пов'язане також із забезпеченням відшкодування заподіяної шкоди. Відповідно до ст. 299 КУпАП «постанова про накладення адміністративного стягнення підлягає виконанню з моменту її винесення, якщо

інше не встановлено цим Кодексом та іншими законами України» [65]. Водночас положеннями ст. 303 КУпАП встановлено строк давності виконання постанови: вона не підлягає виконанню, якщо її не було звернуто до виконання протягом трьох місяців з дня винесення; в разі оскарження постанови або відстрочки її виконання перебіг цього строку зупиняється.

Найбільш проблемними в практиці правозастосування у справах про адміністративні правопорушення, які посягають на право власності, є стадія порушення справи та стадія її розгляду. Саме на першій із них формується первинна доказова основа провадження через складання протоколу, фіксацію обставин правопорушення та збирання матеріалів, від якості яких надалі залежить законність усього провадження. На стадії розгляду справи ключового значення набувають повнота з'ясування обставин, дотримання права особи на захист, оцінка доказів і належне мотивування постанови. Натомість стадії оскарження та виконання постанови, хоча й мають важливе гарантійне значення, у більшості випадків виявляють уже наслідки процесуальних недоліків, допущених на попередніх етапах.

Саме тому ефективність адміністративно-процесуальної діяльності державних органів у справах про адміністративні правопорушення у сфері охорони права власності визначається не лише рівнем нормативної регламентації окремих стадій провадження, а й реальним дотриманням процесуальних гарантій його учасників. У справах, пов'язаних із посяганнями на власність, органи Національної поліції та інші суб'єкти адміністративної юрисдикції повинні забезпечувати особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, можливість знати суть інкримінованого їй правопорушення, користуватися правовою допомогою, подавати пояснення і докази, заявляти клопотання та відводи, оскаржувати постанову у справі. Водночас власник або законний володілець майна, який є потерпілою стороною чи іншим учасником провадження, має бути належним чином поінформований про його перебіг і результати, а також про прийняті рішення щодо вилученого майна, конфіскації чи повернення предметів посягання.

Поряд із юрисдикційно-каральним аспектом адміністративна юрисдикція у сфері охорони права власності виконує також превентивно-організаційну функцію. Кожне провадження у справі про адміністративне правопорушення, що посягає на власність, має розглядатися не лише як форма реагування на вже вчинений делікт, а і як джерело інформації про системні недоліки у сфері управління майном, охорони об'єктів державної чи комунальної власності, благоустрою, контролю за використанням земель і природних ресурсів. У цьому зв'язку подання уповноважених органів, у тому числі органів Національної поліції, адресовані підприємствам, установам та органам місцевого самоврядування, повинні бути спрямовані на усунення причин і умов, що сприяють учиненню адміністративних деліктів у сфері власності, і тим самим посилювати превентивний потенціал адміністративно-правової охорони права власності.

Ми дотримуємось позиції, згідно з якою діяльність держави, спрямована на охорону права власності, запобігання, припинення, виявлення та розкриття адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності, а також на здійснення виховного впливу на осіб, які їх вчиняють, має складний, багатоелементний характер. У цьому контексті до адміністративно-процесуальної компетенції державних органів відносять кілька взаємопов'язаних напрямів діяльності, які безпосередньо стосуються охорони права власності, зокрема: профілактична діяльність; виявлення та припинення адміністративних правопорушень; процесуальне сприяння іншим суб'єктам щодо усунення причин та умов адміністративних правопорушень.

Чинний Кодекс України про адміністративні правопорушення істотно розширює коло специфічних завдань у сфері охорони права власності, покладених на органи Національної поліції та інші органи адміністративної юрисдикції. Так, процесуальні правомочності поліцейських у сфері адміністративної юрисдикції конкретизуються нормами КУпАП і відомчими нормативно-правовими актами. Серед них можна виділити такі блоки повноважень:

- складення протоколів про адміністративні правопорушення – поліцейські уповноважені фіксувати факти вчинення адміністративних проступків, у тому

числі пов'язаних із посяганнями на власність, шляхом оформлення протоколів про адміністративні правопорушення у випадках і порядку, визначених ст. 255 КУпАП [65], із зазначенням обставин діяння, даних про правопорушника, потерпілого, свідків, ознак об'єкта посягання та розміру шкоди.

- застосування заходів забезпечення провадження – відповідно до ст. 260 КУпАП органи Національної поліції можуть застосовувати заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, зокрема адміністративне затримання у випадках і межах, установлених ст.ст. 261-262 КУпАП, особистий огляд та огляд речей за правилами ст. 264 КУпАП, а також вилучення речей і документів згідно зі ст. 265 КУпАП [65]. У частині поліцейських превентивних заходів, спрямованих на недопущення подальшого посягання на майно, правовою підставою виступають також ст. 31 Закону України «Про Національну поліцію» [145] та спеціальні приписи ст. 36 цього Закону щодо вимоги залишити місце і обмеження доступу на визначену територію, а також ст. 37 щодо тимчасового обмеження фактичного володіння річчю чи пересування транспортного засобу.

- перевірка документів та матеріалів дозвільної системи – поліцейські мають право перевіряти документи особи у випадках, визначених ст. 32 Закону України «Про Національну поліцію» [145], а також перевіряти дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ відповідно до ст. 39 цього Закону, зокрема коли є підстави вважати, що особа здійснює діяльність, пов'язану з підвищеним ризиком для права власності, без належних правових підстав.

- одержання пояснень, довідок і документів – у межах поліцейської превенції та адміністративного провадження поліцейські можуть отримувати від громадян, посадових осіб і представників юридичних осіб інформацію, необхідну для всебічного з'ясування обставин делікту; нормативною підставою для такого з'ясування, зокрема, є превентивний захід у формі опитування особи, передбачений ст.ст. 31, 33 Закону України «Про Національну поліцію» [145].

Важливо наголосити, що реалізація зазначених повноважень пов'язана з потенційним втручанням у сферу основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на повагу до приватного життя і житла,

гарантованого ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [74], а також права мирного володіння майном, закріпленого у ст. 1 Першого протоколу до Конвенції [169]. Тому адміністративно-процесуальна діяльність Національної поліції має будуватися на засадах законності, пропорційності, мінімальної необхідності обмежень і суворого дотримання процедурних гарантій, зокрема належного документування процесуальних дій, роз'яснення прав і обов'язків учасникам провадження, забезпечення можливості оскарження дій посадових осіб та ефективного судового контролю.

Аналіз положень КУпАП щодо органів, уповноважених складати протоколи про адміністративні правопорушення (ст. 255 КУпАП), та органів, уповноважених розглядати відповідні справи (Глава 17 КУпАП), дає підстави констатувати певну асиметрію між межами адміністративної юрисдикції органів Національної поліції та межами її процесуальних повноважень у справах, що стосуються охорони права власності. Вона впливає з установленого законодавцем розмежування функцій щодо: фіксації правопорушення (складання протоколу, застосування заходів забезпечення провадження) і вирішення справи по суті (винесення постанови про накладення стягнення чи закриття провадження). Унаслідок такого підходу уповноважені на те посадові особи органів Національної поліції нерідко наділені правом складати протоколи щодо значної частини правопорушень, які прямо або опосередковано посягають на власність (дрібне викрадення чужого майна, порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, порушення прав на геопросторові дані та метадані тощо), однак повноваження розглядати такі справи й ухвалювати по них рішення належать здебільшого суддям районних, районних у містах, міських чи міськрайонних судів, інколи – іншим органам виконавчої влади. Навпаки, щодо окремих складів адміністративних правопорушень у суміжних із власністю сферах (земельні, лісові, водні, природоохоронні відносини) посадові особи органів Національної поліції взагалі не визначені суб'єктами складання протоколів, хоча фактично саме її працівники часто першими виявляють такі порушення в ході несення служби.

Розподіл процесуальної компетенції між різними органами добре простежується на групах правопорушень, де об'єктом охорони є окремі види

майна чи права власності [88]. Для одних складів деліктів (ст.ст. 51, 51-4) КУпАП передбачає, що протоколи складають посадові особи Національної поліції, а справи розглядають суди загальної юрисдикції; для інших (ст.ст. 47 – 50) – протоколи оформлюють інспектори центральних органів виконавчої влади, які ж і приймають рішення у справах; у третій групі (ст. 51-2) випадків наявне поєднання: протокол може складати як поліція, так і інші органи, тоді як розгляд справи віднесено до компетенції суду. Таке неоднорідне нормативне розмежування призводить до того, що фактичні межі адміністративної юрисдикції Національної поліції у сфері охорони права власності не повністю збігаються з межами її адміністративно-процесуальних можливостей. Поліція виконує ключову роль на початковій стадії провадження, фіксуючи значну частину правопорушень у сфері охорони права власності, однак остаточні юрисдикційні рішення у багатьох таких справах ухвалюють інші органи. Це об'єктивно зумовлено галузевим принципом організації публічного управління, тобто наявністю спеціалізованих органів виконавчої влади, які реалізують державну політику у відповідних сферах, проте водночас породжує низку проблем: фрагментацію правозастосовної практики, ризики різного тлумачення однакових складів правопорушень різними органами, створення для осіб додаткових перешкод у чіткому розумінні того, до якого саме органу слід звертатися за захистом прав або вирішенням справи, а також небезпеку виникнення «прогалин юрисдикції», за яких жоден орган фактично не забезпечує належного реагування.

На перший погляд відсутність у Національної поліції повноважень щодо розгляду значної частини справ про адміністративні правопорушення у сфері охорони права власності могла б трактуватися як певне звуження кола завдань цього органу. Однак більш уважний аналіз норм КУпАП і спеціального законодавства дає підстави для протилежного висновку. Саме широкий спектр складів адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності, за якими поліцейські уповноважені виявляти делікти, фіксувати їх шляхом складання протоколів та застосовувати заходи забезпечення провадження, свідчить про істотне розширення обсягу завдань, що постають перед Національною поліцією на різних стадіях провадження у справах про

адміністративні проступки. До того ж виявлена вище певна невідповідність між межами адміністративної юрисдикції різних органів та змістом їх адміністративно-процесуальних повноважень ще раз підкреслює специфічний характер завдань, покладених на поліцію в механізмі адміністративно-правової охорони права власності.

Зазначені завдання конкретизують зміст основних функцій органів Національної поліції у сфері охорони права власності, окреслених у попередньому підрозділі дисертації, насамперед функції виявлення і фіксації правопорушень та функції здійснення процесуальних дій у межах провадження у справах про такі делікти. Якщо компетенція визначає зміст повноважень органу, то адміністративно-процесуальна діяльність окреслює порядок, послідовність і процесуальні форми їх реалізації. Таким чином, для органів Національної поліції ключове значення має початкова стадія провадження у справах про адміністративні правопорушення – стадія порушення справи, оскільки саме на ній зосереджується основний масив процесуальних дій поліції у сфері охорони права власності. Ця стадія охоплює встановлення обставин правопорушення, їх юридичну оцінку, фіксацію доказів і оформлення результатів належним процесуальним документом – протоколом про адміністративне правопорушення. Від того, наскільки грамотно він складений, залежить правильність розгляду справи по суті та обґрунтованість застосування стягнення [49, с. 165]. До змісту цієї стадії належать: отримання інформації про можливе посягання на власність ; перевірка її достовірності ; з'ясування часу, місця, способу та інших істотних обставин вчинення проступку ; встановлення особи правопорушника і потерпілого ; фіксація розміру завданої шкоди ; збір пояснень, характеристик та інших відомостей, необхідних для правильної кваліфікації діяння. Саме на цьому етапі формується первинна доказова основа всього подальшого провадження.

У цьому аспекті належне складання протоколу про адміністративне правопорушення слід розглядати не як технічну формальність, а як одну з ключових процесуальних гарантій законності провадження. Як слушно підкреслює О.М. Ярмач, протокол про адміністративне правопорушення є «комплексним джерелом доказів» [195, с. 15], а тому його доказове значення

безпосередньо залежить від дотримання вимог до форми, змісту та належного суб'єкта складення. Зі свого боку, С.С. Гнатюк пов'язує початкову стадію провадження з моментом встановлення ознак проступку та їх «подальшої фіксації у процесуальних документах» [29, с. 64], що особливо важливо у справах про посягання на право власності, де саме на цій стадії визначаються межі подальшої кваліфікації діяння. Водночас, як зауважує Р.В. Миронюк, під час підготовки до розгляду справи уповноважена особа зобов'язана перевірити «правильність складення протоколу та інші матеріали справи про адміністративне правопорушення» [96, с. 32]. Отже, випадки, коли суди визнають протоколи такими, що не відповідають вимогам закону через невідповідність фабули правопорушення диспозиції статті, відсутність істотних відомостей або складення протоколу неуповноваженою особою, слід розглядати не лише як наслідок формальних недоліків оформлення, а як свідчення порушення базових процесуальних умов притягнення особи до адміністративної відповідальності [173; 176]. Саме тому якість документування на початковій стадії провадження має визначальне значення для законності всього подальшого адміністративно-юрисдикційного процесу.

Особливість провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері охорони права власності полягає також у часових межах, відведених для реагування уповноважених органів. Загальне правило про невідкладне складання протоколу після виявлення правопорушення, закріплене у нормах КУпАП та деталізоване у відомчих інструкціях МВС щодо оформлення матеріалів, поєднується з вимогою дотримання встановлених законом строків розгляду справи. Відповідно до ст. 277 КУпАП для правопорушень, що посягають на право власності, застосовується саме загальний п'ятнадцятиденний строк з дня одержання протоколу та інших матеріалів органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, без запровадження спеціальних (скорочених) строків для цієї категорії деліктів. Формально такий строк виглядає достатнім для збирання й оцінки доказів, але в умовах дії правового режиму воєнного стану, систематичних перебоїв з електропостачанням, обмеження доступу до реєстрів, ускладненої логістики й комунікацій на окремих територіях його дотримання на

практиці нерідко виявляється проблематичним. За наявності потреби в додатковому з'ясуванні даних про особу правопорушника, проведенні експертної оцінки майна, уточненні розміру завданої шкоди, витребуванні інформації від інших органів реальний обсяг процесуальної роботи не завжди співвідноситься з відведеним часовим проміжком. Порушення цього строку, зі свого боку, сприймається судами як істотний процесуальний недолік і може призводити до закриття провадження або скасування постанов, що об'єктивно вимагає від посадових осіб поліції не лише високого рівня професійної підготовки та вміння оперативно орієнтуватися в нормах матеріального й процесуального права, а й налагодженої взаємодії з іншими органами та суб'єктами в умовах підвищеного навантаження й об'єктивних воєнних обмежень. У таких умовах саме під час складання протоколу концентрується значна частина завдань щодо всебічного та своєчасного з'ясування обставин адміністративного проступку, викриття винних осіб та вчинення необхідних процесуальних дій. Початкова стадія вимагає не лише оперативного реагування на факт посягання на власність, а й чіткої внутрішньої організації роботи самого органу поліції як суб'єкта адміністративної юрисдикції: координації дій чергових частин, дільничних офіцерів, патрульних підрозділів, оперативних служб, забезпечення належного обліку правопорушень і руху матеріалів.

Окремий вимір адміністративно-процесуальної діяльності органів Національної поліції у справах про адміністративні правопорушення у сфері охорони права власності становить застосування передбачених КУпАП заходів забезпечення провадження. Поліцейські вправі в межах ст.ст. 260, 261 та 262 КУпАП застосовувати адміністративне затримання, проводити особистий огляд особи, огляд речей, що знаходяться при ній, та, за наявності передбачених законом підстав, огляд транспортних засобів, тимчасове вилучення речей і документів, які можуть бути предметом чи знаряддям правопорушення або мають доказове значення. У справах про посягання на майно йдеться, як правило, про вилучення викрадених речей, знарядь доступу до приміщень чи транспортних засобів, підроблених документів на майно тощо. Застосування кожного із зазначених заходів має здійснюватися в процесуальній формі, передбаченій

КУпАП: складення відповідного протоколу, зазначення в ньому підстав та мотивів дії, часу і місця її вчинення, даних про посадову особу та про особу, щодо якої застосовано захід, а також роз'яснення їй прав та обов'язків. Ст. 261 КУпАП окремо вимагає складення протоколу про адміністративне затримання та негайного повідомлення родичів затриманого, а за загальним правилом – також інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги [65].

Щодо юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців Національна поліція, у межах повноважень, визначених спеціальним законодавством, може здійснювати огляд приміщень, територій, місць зберігання товарно-матеріальних цінностей, транспортних засобів, якщо це прямо передбачено законом і необхідно для документування правопорушень у сфері охорони права власності. У разі виявлення таких правопорушень застосовуються тимчасове вилучення товарів, транспортних засобів та інших речей з метою недопущення подальшого заподіяння шкоди правам власників чи іншим учасникам відносин власності. Усі ці дії, відповідно до ст. 260 КУпАП, повинні здійснюватися з урахуванням можливості подальшого відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконним застосуванням заходів забезпечення провадження.

Адміністративне затримання є одним із найбільш відчутних обмежувальних заходів адміністративного примусу, що полягає у короткочасному обмеженні свободи пересування особи та застосовується всупереч її волі у випадках і порядку, встановлених законом [81, с. 505]. Його функціональне призначення є комплексним: адміністративне затримання забезпечує негайне припинення посягання на майно, запобігає його продовженню, а також створює належні процесуальні умови для встановлення особи правопорушника, з'ясування обставин події, проведення огляду й тимчасового вилучення речей і документів, необхідних для належного оформлення матеріалів справи. Відповідно до ст. 260 КУпАП адміністративне затримання допускається «з метою припинення адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складення протоколу про адміністративне правопорушення у разі неможливості складення його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим, забезпечення своєчасного і правильного

розгляду справ та виконання постанов по справах про адміністративні правопорушення» [65]. Згідно зі ст. 262 КУпАП органи Національної поліції належать до суб'єктів, уповноважених здійснювати адміністративне затримання у випадках, передбачених законом, у тому числі у справах, віднесених до їх відання. При цьому за загальним правилом, встановленим ст. 263 КУпАП, строк адміністративного затримання не може перевищувати трьох годин.

Адміністративне затримання виступає інструментом оперативного реагування на посягання на власність, насамперед у ситуаціях, коли правопорушення має триваючий характер або супроводжується загрозою життю чи здоров'ю людей, надаючи уповноваженим поліцейським можливість негайно припинити делікт і забезпечити належне оформлення матеріалів провадження. Водночас установлені законом часові межі такого затримання, що зумовлюють обов'язок якнайшвидшого доставлення особи до відповідного підрозділу чи уповноваженої посадової особи, мають виразне гарантійне спрямування й слугують запобіжником від свавільного або неспівмірного обмеження особистої свободи. Це набуває особливої ваги у справах про посягання на право власності, де ризик необґрунтованого застосування заходів забезпечення провадження є об'єктивно підвищеним і потребує урівноваження чіткими процесуальними приписами.

Адміністративне затримання у справах про адміністративні правопорушення у сфері охорони права власності тісно пов'язане з іншими заходами забезпечення: особистим оглядом, оглядом речей і транспортних засобів, вилученням речей та документів тощо. Зазвичай ці заходи забезпечення проводяться у безпосередньому часовому та логічному зв'язку із затриманням: саме у період перебування особи у статусі затриманого поліцейські фіксують наявність у неї речей, які можуть бути предметом або знаряддям посягання на власність (викрадених грошей, техніки, інструментів, підроблених документів, пристроїв для несанкціонованого підключення до мереж тощо), здійснюють огляд місця події, транспортних засобів, приміщень, що перебувають у її володінні або користуванні. Всі ці процесуальні дії повинні супроводжуватися належним документальним оформленням – складанням протоколів, залученням понятих,

фіксацією часу й підстав затримання, роз'ясненням прав і обов'язків затриманому.

Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що ключовою проблемою практики адміністративного затримання у справах про посягання на право власності є неналежне процесуальне оформлення цього заходу. Йдеться насамперед про неповну фіксацію підстав затримання, часу його фактичного початку, змісту проведених дій та моменту звільнення особи, що не лише ускладнює доведення правомірності застосованого примусу, а й унеможливорює ефективний контроль за дотриманням установлених законом строків.

Переходячи до другої стадії – розгляду справи про адміністративне правопорушення та ухвалення постанови, доцільно акцентувати увагу на тому, що на ній вирішального значення набувають процесуальні механізми забезпечення участі необхідних суб'єктів провадження. Центральне місце серед них у контексті посягань на право власності посідає доставлення порушника. Відповідно до ст. 259 КУпАП, доставлення до підрозділу поліції чи іншого компетентного органу застосовується у випадках, коли неможливо скласти протокол на місці вчинення правопорушення, хоча складення протоколу є обов'язковим [65]. Метою доставлення є встановлення особи правопорушника, належна фіксація події, оформлення протоколу та інших матеріалів, зокрема при вчиненні правопорушень, зв'язаних з посяганням на охоронювані об'єкти, інше майно, при вчиненні порушень земельного законодавства тощо.

Найбільш типовою проблемою практики застосування адміністративного затримання у справах про адміністративні правопорушення, що посягають на право власності, є не стільки формальне перевищення встановленого законом строку, скільки неналежне документування підстав затримання, моменту його фактичного початку, проведених процесуальних дій і часу звільнення особи. Саме такі дефекти унеможливають належну перевірку законності затримання, ускладнюють судовий контроль і створюють передумови для порушення права особи на свободу та особисту недоторканність. З огляду на вимоги ст. 261 КУпАП, які зобов'язують фіксувати час і мотиви затримання у відповідному протоколі, якість процесуального оформлення цього заходу має розглядатися як

один із ключових критеріїв законності всієї подальшої адміністративно-юрисдикційної діяльності.

Санкції адміністративно-правових норм, спрямовані на обмеження прав і свобод людини і громадянина, а також застосування заходів забезпечення можуть бути виправдані лише за умови, що кожне рішення правозастосовного органу ґрунтується на чіткій, прозорій процедурі, приймається уповноваженою посадовою особою в межах її компетенції та має належне обґрунтування. У цьому контексті доцільно виокремити щонайменше три ключові критерії оцінки законності адміністративно-процесуальної діяльності державних органів у справах про адміністративні правопорушення у сфері охорони права власності:

1) правильність кваліфікації правопорушення та обґрунтованість застосування заходів адміністративного впливу, включно із заходами забезпечення провадження, що має відповідати вимогам ст.ст. 7, 245, 251, 252, 260 і 280 КУпАП [65], а у випадках втручання у право на свободу, приватне життя чи мирне володіння майном – також ст.ст. 5, 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [74] та ст. 1 Першого протоколу до неї [169];

2) реалізація повноважень виключно тим суб'єктом, якому вони прямо надані законом, без виходу за встановлені межі компетенції, що впливає зі ст.ст. 213, 217, 255 і 278 КУпАП [65];

3) суворе дотримання процедурних вимог КУпАП та спеціального законодавства, насамперед щодо змісту протоколу, прав особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, підготовки до розгляду справи та її вирішення, як це передбачено ст.ст. 7, 256, 268, 278, 279 і 280 КУпАП [65], а також гарантіями справедливого розгляду, закріпленими у ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [74].

Окремий вимір адміністративно-процесуальної діяльності державних органів у справах про адміністративні правопорушення у сфері охорони права власності становить реалізація функції взаємодії та сприяння іншим суб'єктам публічної адміністрації. З огляду на те, що інституційно таке співробітництво охоплює широкий спектр органів виконавчої влади та спеціалізованих контролюючих структур, доцільно зосередити увагу на його особливостях саме

крізь призму діяльності Національної поліції як базового суб'єкта первинного реагування. Ідеться не лише про загальне інформаційне співробітництво, а й про виконання органами Національної поліції конкретних процесуальних дій на прохання або в інтересах органів, уповноважених розглядати окремі категорії справ про адміністративні правопорушення у сфері охорони права. У сучасній українській моделі адміністративної юрисдикції значна частина правопорушень, дотичних до власності, віднесена до компетенції спеціалізованих органів – Державної служби України з питань праці, органів рибоохорони Державного агентства України з розвитку меліорації, рибного господарства та продовольчих програм, Державного агентства лісових ресурсів України, Державної екологічної інспекції України, Державної податкової служби України тощо. Водночас практичне виявлення таких деліктів, забезпечення прибуття правопорушника, фіксація окремих доказів часто здійснюється саме поліцейськими підрозділами. З огляду на це, можна виокремити кілька основних груп органів, у взаємодії з якими Національна поліція реалізує свої адміністративно-процесуальні повноваження у сфері охорони права власності.

По-перше, співробітництво з Державною службою України з питань праці проявляється насамперед у справах про дрібне викрадення чужого майна (ст. 51 КУпАП), вчинене в межах трудових колективів – на підприємствах, в установах, організаціях. У ході перевірок, що проводяться інспекторами праці, виявляються факти привласнення або розтрати матеріальних цінностей роботодавця, незаконного заволодіння інструментом, спецодягом, обладнанням тощо, які за своїми ознаками підпадають під склад ст. 51 КУпАП. У таких ситуаціях Національна поліція забезпечує належну фіксацію події, приймання відповідних матеріалів від Держпраці, відібрання пояснень у працівників і посадових осіб, проведення необхідних оглядів та, за наявності підстав, складання протоколів про адміністративне правопорушення. Це дозволяє перевести виявлені контролюючим органом факти у площину адміністративно-юрисдикційної діяльності щодо захисту права власності.

По-друге, у взаємодії з органами рибоохорони Державного агентства України з розвитку меліорації, рибного господарства та продовольчих програм

ключове значення мають склади, пов'язані з використанням водних об'єктів і тваринного світу як об'єктів державної власності (ст.ст. 48, 50 КУпАП). Самовільне захоплення водних об'єктів, незаконне самовільне водокористування, переуступка права водокористування, переуступка права користування об'єктами тваринного світу посягають на право державної власності. Національна поліція у таких випадках здійснює оперативне затримання осіб, що вчиняють правопорушення, зупинку транспортних засобів (суден, автомобілів), огляд і тимчасове вилучення знарядь лову, незаконно здобутих водних біоресурсів, інших речей, забезпечує охорону місця події. Отримані матеріали й результати процесуальних дій передаються до органів рибоохорони, які, спираючись на них, оформлюють протоколи за ст.ст. 48, 50 КУпАП і ініціюють притягнення винних до відповідальності.

По-третє, у відносинах з Державним агентством лісових ресурсів України центральним є захист права державної власності на ліси, закріплений у ст. 49 КУпАП, а також низка ситуацій, коли дрібне викрадення чужого майна стосується лісопродукції, лісоматеріалів, іншого майна лісогосподарських підприємств. Самовільна переуступка права лісокористування чи укладення угод, що порушують право державної власності на ліси, як правило, виявляються ліською охороною, але потребують силовій підтримки з боку Національної поліції. Поліцейські підрозділи забезпечують виявлення та зупинку транспортних засобів із незаконно заготовленою деревиною, проведення оглядів і тимчасове вилучення лісопродукції, документів на вантаж, фіксацію факту самовільного користування лісовими ресурсами, опитування причетних осіб. На основі цих дій уповноважені посадові особи Держлісагентства складають протоколи, здійснюють розрахунок завданих збитків і вживають заходів до їх відшкодування.

По-четверте, взаємодія з Державною екологічною інспекцією України має міжгалузевий характер, оскільки Держекоінспекція залучена до захисту права державної власності на надра, води, ліси й тваринний світ – відповідно ст.ст. 47 – 50 КУпАП. Самовільне користування надрами, самовільне захоплення водних об'єктів або водокористування, укладення угод, що порушують право державної власності на природні ресурси, часто вчиняються у віддалених місцевостях, із

використанням спеціальної техніки чи складних схем формальної «легалізації». У таких умовах Національна поліція, діючи спільно з інспекторами Держекоінспекції, забезпечує зупинку робіт (наприклад, незаконного видобування корисних копалин або самовільного використання вод), огляд територій, техніки, документації, тимчасове вилучення обладнання, добутої продукції, що є об'єктом державної власності. Зафіксовані поліцією дані слугують доказовою базою для складання протоколів за ст.ст. 47 – 50 КУпАП і визначення розміру завданої шкоди державі як власникові відповідних ресурсів.

По-п'яте, взаємодія з Державною податковою службою України проявляється передусім у площині захисту майнових прав держави та інших суб'єктів господарювання в справах за ст.ст. 51, 51-2 КУпАП. Матеріали податкових перевірок нерідко виявляють факти дрібного викрадення чужого майна (наприклад, привласнення готівкової виручки, майна підприємства службовими особами) чи незаконного використання об'єктів права інтелектуальної власності (ст. 51-2 КУпАП). У таких випадках Національна поліція забезпечує проведення оглядів приміщень і носіїв інформації, тимчасове вилучення незаконно виготовленої продукції, обладнання, матеріалів, що використовуються для порушення прав інтелектуальної власності. Отримані результати використовуються як підстава для складання протоколів за ст.ст. 51, 51-2 КУпАП і подальшого притягнення винних до відповідальності.

Вказане співробітництво здійснюється на всіх стадіях провадження – від моменту виявлення факту посягання до виконання постанови у справі. На етапі порушення справи поліція часто виступає «першою ланкою» реагування, передаючи зібрані матеріали до компетентного органу (посадової особи). На стадії розгляду справи – забезпечує явку осіб, сприяє витребуванню додаткових доказів, виконує окремі процесуальні доручення. У процесі виконання постанови – бере участь у реалізації адміністративних стягнень (наприклад, у частині сприяння органам державної виконавчої служби, забезпечення доступу до об'єктів майна, припинення триваючих правопорушень).

Підсумовуючи викладене у цьому підпункті, слід констатувати, що адміністративно-процесуальна діяльність державних органів у справах про

адміністративні правопорушення у сфері охорони права власності постає як «динамічний зріз» їхньої компетенції, в межах якого матеріально-правові повноваження набувають реального змісту через послідовні стадії провадження. Саме через порушення справи, її розгляд, перегляд постанови та виконання прийнятих рішень забезпечується не лише притягнення правопорушників до відповідальності, а й відновлення порушених прав, реалізація правовідновлювальної і компенсаційної функцій адміністративно-правової охорони власності. Ключовим суб'єктом первинного реагування на адміністративні проступки у сфері охорони права власності є Національна поліція України. Її адміністративно-процесуальна компетенція охоплює увесь комплекс базових юрисдикційних повноважень: від виявлення та фіксації правопорушення, складання протоколу, застосування заходів забезпечення провадження – до участі у виконанні постанов і внесення подань щодо усунення причин та умов вчинення деліктів. У цьому аспекті адміністративно-процесуальна діяльність Національної поліції виконує системоутворювальну роль у механізмі адміністративно-правової охорони права власності.

Суттєвим є також виявлення асиметрії між обсягом адміністративної юрисдикції різних органів та змістом їх адміністративно-процесуальних повноважень. Значна частина складів правопорушень, що посягають на власність, документується саме працівниками поліції, тоді як остаточні рішення ухвалюються, як правило, судами. В інших випадках функції виявлення, фіксації й розгляду зосереджуються у спеціалізованих центральних органах виконавчої влади, хоча фактичне первинне реагування нерідко здійснюється поліцейськими підрозділами. Така конфігурація свідчить про специфічну роль поліції: її завдання виходять за межі «вузької» моделі юрисдикційного органу і тяжіють до функцій інтегратора, який забезпечує доказову, організаційну та силову підтримку всієї системи органів, що здійснюють адміністративне провадження у справах, пов'язаних із посяганнями на власність.

Значне навантаження у структурі адміністративно-процесуальної діяльності припадає на заходи забезпечення провадження – насамперед адміністративне затримання. Вони виконують функцію оперативного припинення делікту,

недопущення подальшої шкоди майну та водночас створюють передумови для належного документування правопорушення й ідентифікації його суб'єктів. Водночас застосування таких заходів неминуче пов'язане з істотним втручанням у сферу особистої свободи, недоторканності приватного життя та майна, що зумовлює підвищені вимоги до законності, співмірності й процесуальної формалізованості дій уповноважених посадових осіб. У цьому світлі дотримання строків розгляду справ, визначених ст. 277 КУпАП і сформованих виходячи з умов «мирного» правопорядку, набуває особливої складності в умовах воєнного стану, перебоїв з електропостачанням, обмеженого доступу до реєстрів та інших інфраструктурних викликів, що додатково підвищує вимоги до організаційної спроможності поліції та інших суб'єктів адміністративної юрисдикції.

Взаємодія Національної поліції з іншими органами публічної адміністрації у сфері охорони права власності характеризується комплексністю та реалізується в інформаційній, процедурній, доказовій, забезпечувальній та виконавчій формах. Це свідчить про кооперативну й водночас системну природу адміністративно-процесуальної діяльності, за якої ефективність охорони права власності залежить від узгодженості дій уповноважених суб'єктів.

2.3. Проблематика адміністративно-юрисдикційної діяльності державних органів у сфері охорони права власності

Результативність адміністративно-правової охорони права власності виявляється не стільки у формальній наявності адміністративно-деліктних заборон і переліку уповноважених суб'єктів, скільки в реальній спроможності держави забезпечити належну якість адміністративно-юрисдикційної діяльності як процедурного «ядра» охоронної функції [185]. У цьому сенсі адміністративна юрисдикція виступає не допоміжним елементом, а ключовим каналом перетворення нормативних приписів на практичний правопорядок у сфері охорони права власності: саме вона задає стандарт фактичної дієвості охоронних гарантій, визначає межі процесуально унормованого втручання суб'єктів

публічної влади у відносини власності, а також формує довіру до інститутів держави через прогнозованість, обґрунтованість і справедливість прийнятих рішень.

Під адміністративно-юрисдикційною діяльністю у сфері охорони права власності доцільно розуміти комплекс процесуально врегульованих дій уповноважених органів (посадових осіб), спрямованих на встановлення події та складу адміністративного правопорушення у сфері охорони права власності, належне документування фактичних обставин, розгляд справи та ухвалення індивідуального акта реагування, забезпечення його перегляду (за наявності підстав) і виконання, а також реалізацію механізмів впливу на причини та умови делікту. Така діяльність має подвійний правовий зміст: вона є юрисдикційною формою державного примусу, що забезпечує невідворотність адміністративної відповідальності, і водночас виступає гарантійним процесуальним механізмом, покликаним убезпечити особу від свавільного втручання, забезпечити юридичну визначеність, рівність перед законом та співмірність реагування. Відтак ефективність охорони власності залежить від того, наскільки послідовно юрисдикційний механізм поєднує охоронну спрямованість із належним рівнем процесуальних гарантій і стандартів правомірного правозастосування.

Саме в межах юрисдикційного циклу, під яким ми розуміємо послідовний комплекс адміністративно-процесуальних стадій від первинного виявлення події та її попередньої правової кваліфікації до документування, розгляду справи, ухвалення та виконання постанови, а також реалізації заходів щодо усунення причин і умов правопорушення, відбувається узгодження публічного інтересу у підтриманні правопорядку і приватного інтересу власника у збереженні та відновленні права власності. Принциповим є те, що юрисдикційна процедура не вичерпується встановленням факту проступку та накладенням стягнення: її належна організація повинна забезпечувати відновлення правового стану у сфері охорони права власності, мінімізацію повторюваності деліктів і формування прогнозованого середовища правозастосування. У цьому контексті адміністративно-юрисдикційна діяльність має оцінюватися за критеріями результативності, процедурної справедливості та превентивного ефекту, а не

лише за кількісними показниками «виявлено – складено – притягнуто».

Актуальність зазначеної проблематики суттєво посилюється в умовах воєнного стану, оскільки саме ці умови об'єктивно ускладнюють організацію адміністративно-юрисдикційної діяльності у сфері охорони права власності [99]. Йдеться не лише про зростання ситуативних посягань на майно, мобільність населення чи конфлікти щодо доступу й користування майном, а й про інституційні наслідки воєнного стану для самої системи здійснення правосуддя та правозастосування. За даними Державної судової адміністрації України, у 2023 році статистична інформація не надходила від 154 місцевих і 6 апеляційних судів, територіальну підсудність справ яких було змінено; у цих судах правосуддя фактично здійснювали 4 150 суддів із 6 329, тобто близько 66% від визначеної чисельності. Станом на початок 2024 року 88 судів працювали в умовах, коли фактична кількість суддів становила 50% і менше від штатної, кадровий дефіцит у місцевих та апеляційних судах, які здійснювали правосуддя, становив 2 179 суддів, або 34,43%, а 123 приміщення судових установ зазнали пошкоджень різного ступеня внаслідок збройної агресії [51, с. 58]. Водночас станом на початок 2025 року чисельність суддів, визначена рішенням Вищої ради правосуддя для судів, які здійснювали правосуддя, становила 6 340 осіб, тоді як фактично правосуддя здійснювали 4 389 суддів. Отже, кадровий дефіцит у місцевих та апеляційних судах, які здійснювали правосуддя, становив 1 951 суддю, або 31%, що свідчить про збереження системних кадрових обмежень у функціонуванні судової системи навіть попри певне зменшення їх масштабу [52, с. 17]. За таких обставин процесуальні гарантії законності, юридичної визначеності та співмірності набувають підвищеної ваги, оскільки покликані компенсувати ризики, що виникають унаслідок кадрового дефіциту, зміни підсудності, порушення звичних комунікаційних зв'язків і пошкодження матеріальної інфраструктури судової влади. Отже, воєнний стан у цьому контексті слід розглядати як сукупність конкретних організаційно-правових умов, що безпосередньо впливають на своєчасність, безперервність і якість юрисдикційної діяльності.

1. Нормативно-структурні суперечності та фрагментарність

регулювання.

Перший комплекс проблем адміністративно-юрисдикційної діяльності у сфері охорони права власності має нормативно-структурну природу й пов'язаний із тим, що формально єдина за своїм призначенням процедура притягнення до адміністративної відповідальності функціонує в умовах багаторівневого та неоднорідного правового регулювання. Кодекс України про адміністративні правопорушення закріплює загальну рамку провадження і визначає базові правила щодо доказів, змісту протоколу та окремих заходів забезпечення провадження. Водночас нормативна достатність КУпАП щодо організації юрисдикційного провадження є лише відносною, оскільки значний масив практично значущих процесуальних дій винесено за межі кодексу та деталізовано у підзаконних актах. Так, ст. 256 КУпАП [65] лише окреслює загальні реквізити протоколу про адміністративне правопорушення, тоді як порядок оформлення матеріалів у діяльності органів поліції, вимоги до їх структури, підписання, додатків і службового руху визначаються Інструкцією з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженою Наказом МВС України від 06.11.2015 р. № 1376 [55]. Аналогічно КУпАП не регламентує окремо процедуру прийняття, реєстрації, маршрутизації та внутрішнього контролю заяв і повідомлень про події, що мають значення для подальшого адміністративного провадження, тоді як у системі поліції ці питання врегульовані Порядком ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, затвердженим Наказом МВС України від 08.02.2019 р. № 100 [118], який запроваджує єдиний облік, журнали, талони-повідомлення, протоколи прийняття заяв та інші уніфіковані форми. Так само ст. 265 КУпАП передбачає можливість вилучення речей і документів, однак порядок їх подальшого обліку й зберігання визначається окремим урядовим Порядком зберігання вилучених під час здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення речей і документів, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 16.01.2012 р. № 17 [117]. Отже, реальний юрисдикційний механізм у справах про посягання

на право власності функціонує не як цілісно кодифікована процедура, а як поєднання каркасу з КУпАП та чисельних підзаконних актів.

Показовою у цьому відношенні є ситуація з документуванням дрібного викрадення чужого майна, коли подія фіксується працівниками поліції в торговельному закладі. На рівні КУпАП така справа виглядає відносно просто: КУпАП визначає, що доказами є будь-які фактичні дані, встановлює загальні вимоги до протоколу та допускає вилучення речей і документів. Проте фактичний рух матеріалів справи регулюється не лише кодексом. Прийняття повідомлення про подію, його реєстрація в єдиному обліку, присвоєння номера та оформлення первинного документа відбуваються за Наказом МВС № 100 [118]. Складання самого протоколу, відображення в ньому пояснень, відомостей про свідків, опису вилученого майна та доданих матеріалів уже підпорядковуються Інструкції, затвердженій Наказом МВС № 1376 [55]. Якщо у справі вилучається річ або документи, подальше їх занесення до книги обліку, індивідуалізація та зберігання здійснюються відповідно до Порядку, затвердженого Постановою КМУ № 17 [117]. Це означає, що якість кінцевого матеріалу справи залежить не лише від норм КУпАП, а й від того, наскільки конкретна посадова особа коректно застосує відомчі алгоритми, форми та правила службового документообігу. Саме тут і виникає ризик неоднаковості правозастосування: дефект може з'явитися не на рівні матеріальної кваліфікації, а на рівні одного з підзаконних елементів процесуального ланцюга, що в подальшому вплине на належність доказів, повноту опису події або можливість ефективного розгляду справи.

Ще виразніше нормативно-структурна фрагментарність виявляється у випадках використання цифрових доказів. Ідеться про ситуації, коли адміністративне правопорушення у сфері охорони права власності фіксується за допомогою кількох цифрових джерел одночасно: запису камер відеоспостереження у торговельному закладі, відео з портативного відеореєстратора поліцейського, повідомлення з мобільного телефону працівника охорони, а також електронних даних внутрішньої облікової системи магазину щодо часу, вартості й найменування товару. На рівні КУпАП така доказова конструкція не розписана як окремий процесуальний алгоритм. Натомість окремі

її елементи розосереджені по різних актах: прийняття й реєстрація повідомлення про подію відбуваються за Порядком, затвердженим Наказом МВС № 100 [118]; оформлення протоколу та матеріалів – за Інструкцією, затвердженою Наказом МВС № 1376 [55]; використання та технічне опрацювання записів із портативного відеореєстратора – за Інструкцією, затвердженою Наказом МВС № 1026 [59]; зберігання вилучених речей і документів – за Порядком, затвердженим Постановою КМУ № 17 [117]. Методична недостатність КУпАП проявляється тут особливо виразно. Якщо для поліцейського відеозапису відомча інструкція передбачає безперервність відеозйомки, перевірку правильності дати й часу на пристрої, передачу відеореєстратора або карти пам'яті відповідальній особі та подальший експорт інформації встановленим технічним способом, то щодо відео з приватної камери спостереження, скріншотів із мобільного телефона, файлів із касової системи, журналів доступу чи записів із месенджера КУпАП не встановлює настільки ж цілісного й уніфікованого алгоритму. Невизначеними залишаються, зокрема, питання про те, хто саме має здійснювати копіювання файлу, як повинні фіксуватися джерело походження, дата створення та метадані, чи має долучатися оригінальний носій, яким чином перевіряється відсутність змін у файлі після його отримання і як у протоколі має описуватися технічний формат цифрового доказу. За таких умов практика змушена замінювати нормативну визначеність ситуативними службовими рішеннями, що прямо підвищує ризики неоднаковості доказування та оцінки допустимості таких матеріалів.

Фрагментарність регулювання посилюється тим, що провадження у справах про адміністративні правопорушення здійснюється не єдиним органом, а низкою суб'єктів із різним статусом і функціональною природою: Національною поліцією, органами виконавчої влади спеціальної компетенції, адміністративними комісіями при органах місцевого самоврядування тощо. Така полісуб'єктність сама по собі не є проблемою, однак за відсутності уніфікованих стандартів процесуального забезпечення справи вона породжує юрисдикційну асиметрію: однорідні за суспільною шкідливістю посягання на майно можуть отримувати різну якість документування, відмінні підходи до оцінки доказів і, зрештою, різний обсяг санкційного реагування. У доктрині адміністративного права [3; 30;

31; 32; 106] неодноразово наголошувалося, що дієвість адміністративно-деліктного механізму залежить від системності й узгодженості матеріальних та процесуальних приписів; у разі ж їх неузгодженості зростає ризик формалізації провадження або, навпаки, застосування матеріальних приписів без належних процесуальних гарантій.

Для сфери охорони права власності специфічною є ще одна обставина: майнові правопорушення охоплюють неоднорідні об'єкти та предмети посягання – від традиційних матеріальних речей і природних ресурсів до об'єктів майнового значення, включених у спеціальні режими використання, обігу чи доступу. Ця різнорідність у структурі КУпАП проявляється в тому, що охорона відносин у сфері власності не зосереджена в межах однієї глави, хоча центральною залишається Глава 6 «Адміністративні правопорушення, що посягають на власність». Поза її межами також містяться склади, які безпосередньо або опосередковано охороняють майнові інтереси. Так, ст. 53-1 КУпАП, розміщена у Главі 7 «Адміністративні правопорушення у сфері охорони природи, використання природних ресурсів, охорони культурної спадщини», передбачає відповідальність за самовільне зайняття земельної ділянки, тобто фактично захищає майновий інтерес щодо володіння і користування земельною ділянкою; ст. 124 КУпАП, що міститься у Главі 10 «Адміністративні правопорушення на транспорті, в галузі шляхового господарства і зв'язку», охоплює випадки пошкодження транспортних засобів, вантажу, автомобільних доріг, вулиць, дорожніх споруд чи іншого майна внаслідок порушення правил дорожнього руху; ст. 155 КУпАП, розміщена у Главі 12 «Адміністративні правопорушення в галузі торгівлі, громадського харчування, сфері послуг, в галузі фінансів і підприємницькій діяльності» [65], формально спрямована на охорону порядку торгівлі та надання послуг, однак у прикладному вимірі вона також пов'язана із захистом майнових інтересів учасників обігу товарів і послуг. Розосередження майнових адміністративних деліктів у структурі КУпАП ускладнює їх концептуалізацію як цілісного, системно взаємопов'язаного деліктного масиву й, відповідно, об'єктивно перешкоджає виробленню уніфікованих підходів до доказування, кваліфікації та чіткого відмежування суміжних складів

адміністративних правопорушень між собою. Практично це означає, що однаковий за логікою охоронюваний інтерес – збереження та відновлення права власності – реалізується в межах різних процесуальних моделей і різних інституційних контекстів. Для правозастосування це створює ризик помилок первинної кваліфікації, а для учасників провадження – правову невизначеність щодо того, який саме процесуальний режим буде застосований і який набір гарантій діятиме у конкретній справі.

Наслідком зазначеного є зниження юридичної визначеності як складника верховенства права. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР [77] гарантує непорушність права приватної власності та одночасно допускає можливість обмеження прав виключно на підставі закону. Однак у сфері адміністративної юрисдикції юридична визначеність має також процедурний вимір: адресат норми повинен мати змогу передбачити не лише заборону й санкцію, а й те, як саме буде реалізовано повноваження держави – який орган є компетентним, у які строки здійснюється провадження, які процесуальні дії є допустимими, якими є стандарти доказування та яким чином забезпечується право на захист і оскарження. У цьому контексті методологічно значущою є правова позиція Європейського суду з прав людини, сформульована, зокрема, у справі «The Sunday Times v. the United Kingdom» від 26.04.1979 р. [197], відповідно до якої закон має бути доступним для особи та сформульованим із достатньою точністю, щоб вона могла передбачити наслідки його застосування. Аналогічний підхід відтворено і в справі «Olsson v. Sweden» від 24.03.1988 р. [200]. З огляду на це процедура, яка істотно залежить від підзаконних інструкцій і різномірних відомчих практик, об'єктивно послаблює передбачуваність правозастосування та не повною мірою відповідає вимозі «якості закону» у її конвенційному розумінні. Власне, проблема полягає не лише в окремих прогалинах норм, а в множинності відомчих процесуальних моделей, за яких одна й та сама юридична конструкція – наприклад, встановлення факту посягання на майновий інтерес, документування події, збирання пояснень, опис предмета посягання або формування матеріалів справи – набуває різного процедурного наповнення. Показовим є вже саме зіставлення поліцейського та екологічного

контурів адміністративної юрисдикції. Так, в органах поліції порядок оформлення матеріалів визначається Інструкцією з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженою Наказом МВС України від 06.11.2015 р. № 1376 [55], яка встановлює спеціальні бланки протоколів та загальний порядок оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення. Натомість Інструкція з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення уповноваженими посадовими особами Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, затверджена Наказом Міндовкілля України від 02.03.2021 р. № 159 [61], деталізує інший процесуальний алгоритм: протокол складається не пізніше двадцяти чотирьох годин з моменту виявлення відомостей про правопорушення, оформлюється у двох примірниках, реєструється у спеціальному журналі, після чого матеріали формуються в окрему справу, якій присвоюється номер, справа з супровідним листом надсилається до суду, а уповноважена посадова особа додатково здійснює контроль за результатами її розгляду. Отже, навіть коли йдеться про суміжні за логікою охоронюваного інтересу делікти, процедурна траєкторія руху матеріалів, вимоги до їх оформлення та механізми подальшого супроводу залежать не стільки від самого КУпАП, скільки від відомчого нормативного середовища. Унаслідок цього нормативна конструкція набуває рис функціональної залежності від відомчої регуляції: кодекс установлює лише рамки, а реальні стандарти документування, маршрутизації та контролю деталізуються інструкціями, що може призводити до відхилень між загальною логікою законодавця і реальною процедурною практикою, зокрема у частині забезпечення однаковості доказових стандартів, рівності сторін і повноти реалізації права на захист.

З науково-практичного погляду окреслені вище суперечності мають дві взаємопов'язані проекції. Перша – інституційна: неконсолідованість нормативного регулювання ускладнює формування узгодженої юрисдикційної політики щодо охорони права власності, оскільки відомчі практики тяжіють до автономізації, а механізми міжвідомчої уніфікації застосовуються нерівномірно. Друга – процесуальна: фрагментарність підвищує ризик процедурних помилок на ранніх стадіях – виявлення, кваліфікації та документування, – які надалі

впливають на перебіг усього юрисдикційного циклу і можуть зумовлювати або скасування постанов, або формальне завершення справ без належного відновлювального та превентивного результату. З огляду на викладене, уніфікацію мінімальних стандартів адміністративно-юрисдикційної діяльності у сфері охорони права власності доцільно забезпечувати насамперед на відомчому рівні. З огляду на те, що ст. 280 КУпАП [65] уже покладає на орган (посадову особу) обов'язок з'ясувати майнову шкоду та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи, подальша деталізація відповідних вимог не обов'язково потребує внесення змін до кодексу. Натомість більш гнучким і практично доцільним рішенням є розроблення окремої відомчої інструкції або спеціального додатка до Наказу МВС України від 06.11.2015 р. № 1376 [55], у якому слід уніфікувати вимоги до опису предмета посягання, фіксації вартості майна чи розміру шкоди, відображення правового титулу потерпілого, роботи з цифровими доказами, порядку передачі матеріалів за підвідомчістю, а також до процесуального документування причин і умов, що сприяли вчиненню правопорушення. Саме такий підхід дає змогу поєднати стабільність кодексної рамки з необхідною процедурною деталізацією, мінімізувати відомчу варіативність практик у межах поліцейської юрисдикції та підвищити рівень юридичної визначеності й передбачуваності адміністративного провадження у справах про посягання на право власності.

2. Інституційна множинність суб'єктів і конкуренція компетенцій.

Другий блок проблем зумовлений тим, що адміністративно-юрисдикційна охорона права власності в Україні реалізується в умовах розмежування повноважень між різними суб'єктами, коли окремі стадії провадження фактично здійснюються різними органами чи посадовими особами, а процесуальна узгодженість забезпечується радше формальними приписами, ніж усталеними організаційними процедурами. КУпАП, визначаючи коло органів і посадових осіб, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, виходить із функціональної диференціації юрисдикції. Однак у сфері охорони права власності така диференціація нерідко набуває ознак перетину повноважень, коли відмежування підвідомчості здійснюється за складними критеріями –

предметом посягання, спеціальним статусом суб'єкта, галузевою компетенцією контрольного органу, а інколи й необхідністю попереднього відмежування адміністративної відповідальності від кримінальної. Показовим є приклад ст. 53-1 КУпАП про самовільне зайняття земельної ділянки [65]. За чинною редакцією Кодексу справи за цією статтею розглядають виконавчі комітети сільських, селищних і міських рад, а від їх імені – уповноважені посадові особи, які здійснюють державний контроль за використанням та охороною земель; водночас протоколи мають право складати як державні інспектори з контролю за використанням та охороною земель виконавчих комітетів, так і громадські інспектори з контролю за використанням та охороною земель. Практична складність полягає в тому, що самовільне зайняття земельної ділянки може утворювати межовий випадок між адміністративним проступком за ст. 53-1 КУпАП [65] і злочином, передбаченим ст. 197-1 КК України [82]. У спеціальному роз'ясненні Держземінспекції прямо зазначалося, що за відсутності ознак злочину особа підлягає адміністративній відповідальності за ст. 53-1 КУпАП, а за наявності таких ознак матеріали мають бути передані відповідно до ст. 253 КУпАП прокурору або органу досудового розслідування [194]. Отже, вже на стадії первинної кваліфікації той самий фактичний конфлікт може змінювати юрисдикційну траєкторію, а помилка на цій стадії впливає і на строки, і на рух матеріалів, і на збереження доказової інформації.

Інший різновид складності демонструє ст. 51-2 КУпАП про порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності [65]. Справи за цією статтею розглядають районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди, але коло суб'єктів, які можуть складати протоколи, є множинним: ст. 255 КУпАП прямо називає державних інспекторів з питань інтелектуальної власності, державних інспекторів сільського господарства, а також посадових осіб органів, що реалізують державну податкову політику. Це означає, що справа про посягання на майнові права інтелектуальної власності може бути задокументована різними органами залежно від того, який саме об'єкт інтелектуальної власності порушено і який орган першим виявив правопорушення [36]. Відповідно, підвідомчість у цьому випадку ускладнюється не лише розмежуванням між органом, що складає протокол, і

органом, що розглядає справу, а й галузевою спеціалізацією суб'єкта документування.

Схожа, але ще менш виразно врегульована ситуація простежується щодо ст. 51-4 КУпАП про порушення прав на геопросторові дані та метадані [65]. Сам Кодекс прямо відносить розгляд таких справ до компетенції суду, однак порівняння з конструкцією ст. 51-2 показує, що для близьких за логікою майнових деліктів питання спеціалізованого документування врегульовані нерівномірно. Це дає підстави стверджувати, що в окремих новіших складах КУпАП проблема підвідомчості проявляється не лише у формальному розподілі органів розгляду, а й у недостатній визначеності початкового процесуального контуру справи.

Унаслідок цього одна й та сама деліктна ситуація може переміщуватися між різними юрисдикційними сегментами: матеріали спрямовуються за підвідомчістю, повертаються на доопрацювання або переоцінюються з точки зору правової кваліфікації. Це підвищує ризики втрати доказової інформації, порушення процесуальних строків і неоднаковості адміністративного реагування, а отже, безпосередньо знижує передбачуваність юрисдикційного механізму охорони права власності.

Критичною в цьому контексті є проблема порушення послідовності адміністративно-юрисдикційного провадження. Юрисдикційний цикл у справах у сфері охорони права власності об'єктивно включає взаємопов'язані етапи – від виявлення події, складання протоколу та збирання доказів до розгляду справи, ухвалення постанови і забезпечення її виконання. Водночас нормативна модель передбачає, що протоколи про адміністративні правопорушення мають право складати визначені посадові особи, а розгляд справи по суті може бути віднесений до іншого органу (посадової особи). Саме це функціональне розмежування процесуальних повноважень породжує системне зниження якості: доказовий масив формується суб'єктом, який не несе повної відповідальності за кінцеве процесуальне рішення, тоді як орган розгляду змушений працювати з матеріалами провадження неоднакового рівня повноти й належності. У доктрині адміністративного права слушно підкреслюється, що розподіл функцій між суб'єктами провадження повинен компенсуватися уніфікованими стандартами

доказування та процесуального документування [68; 170; 178; 179]; за їх відсутності система тяжіє до формалізму і нерівномірності правозастосування.

Найбільш виразним проявом зазначеної асиметрії є дисбаланс між повноваженнями щодо виявлення та документування проступку і повноваженнями щодо розгляду справи. Коли орган, який фіксує подію, не є органом, що ухвалює постанову, виникають типові дефекти: формалізовані описи фактичних обставин, неповне відображення ознак складу, недостатня індивідуалізація предмета посягання, помилки у встановленні вартості (коли вона має кваліфікуюче значення), а також проблеми забезпечення явки особи, яка притягується до відповідальності, і потерпілого. Додатково ускладнюється реалізація процесуальних гарантій, передусім права на захист та права бути вислуханим, оскільки належне повідомлення учасників і організація їх участі залежать від узгодженості дій щонайменше двох суб'єктів – того, хто оформив матеріали, і того, хто їх розглядає. За таких умов порушується логіка процесуальної послідовності, а ризики помилок концентруються саме на ранніх стадіях, коли доказова інформація є найбільш чутливою до часу та обставин фіксації.

Окремої уваги заслуговує вплив інституційної множинності на дотримання строків притягнення до адміністративної відповідальності. Ст. 38 КУпАП диференціює ці строки залежно як від характеру правопорушення, так і від суб'єкта розгляду справи: за загальним правилом адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – не пізніше як через два місяці з дня його виявлення; якщо ж справа підвідомча суду, відповідний строк становить три місяці. Для сфери охорони права власності ця відмінність має принципове значення. Так, у разових складах, зокрема при дрібному викраденні чужого майна за ст. 51 КУпАП, вирішальним є день вчинення правопорушення. Натомість у складах, пов'язаних із незаконним використанням об'єктів права інтелектуальної власності або порушенням прав на геопросторів дані та метадані (ст.ст. 51-2, 51-4 КУпАП [65]), у певних випадках правопорушення може мати триваючий характер, а відтак процесуально значущим стає момент його виявлення. За умов

багатоетапної передачі матеріалів між органами строки, встановлені ст. 38 КУпАП, набувають характеру додаткового процесуального ризику: наближення до граничного строку стимулює спрощення доказування та формалізацію розгляду, а в окремих випадках призводить до припинення проваджень із суто процедурних підстав. Це означає, що у сфері охорони права власності результативність охоронної функції держави може втрачатися не через відсутність норми, а через неналежну організацію руху матеріалів справи та помилки у визначенні моменту початку перебігу строку. Відтак строковість провадження повинна бути підкріплена належною організацією юрисдикційного циклу; без цього строк перетворюється з процесуальної гарантії на критичне обмеження результативності адміністративно-юрисдикційної охорони права власності.

Не менш проблемним постає й дефіцит чіткого організаційного суб'єкта відповідальності за профілактичний контур адміністративно-юрисдикційного провадження. Кодекс України про адміністративні правопорушення орієнтує провадження не лише на встановлення обставин справи та прийняття рішення за її результатами, а й на виявлення причин і умов, що сприяли вчиненню правопорушення, прямо відносячи це до завдань провадження. Ст. 282 КУпАП передбачає спеціальний механізм реагування: «орган (посадова особа), який розглядає справу, встановивши причини та умови, що сприяли вчиненню адміністративного правопорушення, вносить у відповідний державний орган чи орган місцевого самоврядування, громадську організацію або посадовій особі пропозиції про вжиття заходів щодо усунення цих причин та умов. Про вжиті заходи протягом місяця з дня надходження пропозиції повинно бути повідомлено орган (посадову особу), який вніс пропозицію» [65]. Однак саме на цій стадії й виявляється інституційна недостатність профілактичного механізму: Кодекс не встановлює спеціальної санкції за формальне ігнорування такого подання або за повідомлення, яке не містить відомостей про реальні вжиті заходи; не передбачає і обов'язкового процесуального моніторингу виконання подання після надходження відповіді. Крім того, загальна конструкція ст. 283 КУпАП не вимагає відображати у постанові, чи було внесено таке подання і які саме

причини та умови правопорушення встановлено, що послаблює зв'язок між розглядом справи та подальшими управлінськими рішеннями. Унаслідок цього профілактичний компонент нерідко втрачає інституційну визначеність: заходи, спрямовані на усунення причин і умов, що сприяли вчиненню правопорушення, не забезпечуються належною наступністю, системністю й відповідальністю, а механізм «зворотного зв'язку» від матеріалів справи до управлінських рішень реалізується епізодично. Таким чином, профілактичний потенціал адміністративної юрисдикції реалізується нерівномірно й переважно ситуативно, хоча за логікою ст. 245 та 282 КУпАП має бути системним. У межах концепції належного адміністрування ефективність юрисдикційних рішень повинна оцінюватися не лише санкційним ефектом, а й здатністю запускати управлінські зміни, які мінімізують повторюваність деліктогенних ситуацій.

За умов воєнного стану інституційна множинність і конкуренція компетенцій проявляються особливо гостро. Переміщення населення, втрата документів, ускладнення комунікації, пошкодження об'єктів і зміна режимів доступу до майна підвищують частку ситуацій, де первинна фіксація події є неповною або здійснюється в стресових умовах. У таких обставинах розрив між початковою стадією документування та стадією розгляду справи здатний спричиняти системні провали доказування, що підриває як можливість справедливого рішення, так і довіру до охоронної функції держави.

Відтак перспективним науково-практичним орієнтиром удосконалення адміністративно-юрисдикційної діяльності у сфері охорони права власності є інституціоналізація таких механізмів, які дозволяють компенсувати об'єктивну множинність суб'єктів не формальною координацією, а процедурно визначеною моделлю узгодження компетенцій. Насамперед ідеться про уніфікацію мінімальних стандартів якості та повноти матеріалів справи на відомчому рівні – шляхом розроблення окремої відомчої інструкції або спеціального додатка до Наказу МВС України від 06.11.2015 р. № 1376 [55] для справ про посягання на право власності. До такого стандарту доцільно включити уніфіковані вимоги до опису предмета посягання, фіксації вартості майна чи розміру шкоди, відображення правового титулу потерпілого, долучення й опису цифрових

доказів, а також до передачі матеріалів за підвідомчістю. Не менш важливим є нормативно чіткий розподіл функціональної відповідальності за процесуальний рух справи: суб'єкт, який здійснює початкове документування, повинен нести відповідальність за належність і повноту первинних матеріалів, тоді як орган або посадова особа, уповноважені на розгляд справи, – за перевірку достатності доказової бази, правильність кваліфікації та дотримання строків, установлених ст. 38 КУпАП. Окремого закріплення потребує і профілактичний контур провадження: процесуальним суб'єктом відповідальності за нього доцільно визначати саме орган або посадову особу, які розглянули справу по суті та відповідно до ст. 282 КУпАП внесли подання щодо усунення причин і умов правопорушення, з покладенням на них обов'язку ініціювати таке подання, контролювати надходження відповіді та фіксувати результат реагування. Саме така модель – із поєднанням уніфікованого стандарту документування, чіткого функціонального розподілу та персоніфікованої відповідальності за профілактичний супровід – здатна знизити ризики процедурних розривів, посилити юридичну визначеність і підвищити відновний та превентивний потенціал адміністративно-правової охорони права власності.

3. Процесуальні ризики на стадії документування та доказування.

Третій блок проблем концентрується на стадіях документування та доказування, які у справах про адміністративні правопорушення у сфері охорони права власності мають визначальне значення для досягнення завдань провадження – своєчасного, повного й об'єктивного з'ясування обставин справи та ухвалення законного і обґрунтованого рішення. У межах адміністративно-деліктного механізму саме первинна фіксація події та належне формування доказової бази визначають межі подальшого розгляду справи: дефекти протоколу, прогалини у встановленні предмета посягання, неналежні відомості про правовий титул, а також неповнота даних про спосіб учинення правопорушення зумовлюють ситуацію, коли юрисдикційний орган об'єктивно позбавлений можливості усунути недоліки без порушення принципу процесуальної економії та дотримання встановлених законом строків притягнення до адміністративної відповідальності.

Специфіка проступків, що посягають на право власності, полягає в тому, що вони нерідко мають ситуативний і швидкоплинний характер, а тому вирішальне значення набуває негайна та коректна фіксація часу, місця, способу дії, контексту події та її наслідків. Додаткові труднощі виникають тоді, коли предмет посягання має нематеріальну або цифрову природу – зокрема йдеться про об'єкти права інтелектуальної власності, цифрові дані, результати творчої діяльності чи окремі правомочності у складі права власності. У таких випадках загальна конструкція КУпАП виявляється методично недостатньою: ст. 251 КУпАП визначає докази через перелік традиційних джерел – протокол, пояснення, висновок експерта, речові докази, показання технічних засобів та інші документи, але не встановлює окремого процесуального режиму для цифрових даних як самостійного об'єкта доказування; ст. 256 КУпАП закріплює лише загальні реквізити протоколу; ст. 265 КУпАП регламентує вилучення і зберігання речей та документів у загальному вигляді. За таких умов ключового значення набуває не лише своєчасне збирання цифрових відомостей, а й належне документування джерела їх походження, технічних параметрів, способу копіювання, збереження носія або копії та послідовності отримання інформації. За відсутності спеціально визначених процедурних механізмів дефекти первинної фіксації легко трансформуються у сумніви щодо допустимості, достовірності та перевірюваності доказів, що ускладнює повне й об'єктивне встановлення обставин справи.

У продовження наведеного слід підкреслити, що зазначений розрив між цифровою природою доказової інформації та формалізованими процесуальними формами її відображення у провадженні на практиці проявляється у низці типових, відтворюваних дефектів первинної фіксації та збирання доказів. Вони проявляються насамперед у тому, що фабула правопорушення викладається надмірно формалізовано та лаконічно, без належної конкретизації: протокол фактично відтворює загальний опис події, однак не фіксує суттєвих для кваліфікації даних про спосіб учинення, ознаки предмета посягання, характер порушення та роль особи в події. За таких умов правозастосування втрачає необхідну визначеність, а мотивувальна частина постанови стає недостатньо обґрунтованою, оскільки юрисдикційний орган не має достатньої фактичної

основи для коректного застосування матеріальної норми та обґрунтування висновків. Паралельно виникає проблема недостатньої індивідуалізації предмета посягання і, що принципово для охорони права власності, належного підтвердження правового титулу потерпілої сторони. На рівні доказування необхідно не лише описати майно через його ідентифікаційні ознаки, а й показати, чому саме відповідне посягання зачіпає право власності конкретного власника або законного володільця. Відсутність документів про належність майна, неналежна перевірка правомірності володіння чи користування, ігнорування режиму спільної власності або договірних підстав користування зумовлюють доказову невизначеність об'єкта охорони та створюють труднощі у доведенні самого факту порушення права власності. Показовою є Постанова Галицького районного суду м. Львова від 11.02.2020 р. у справі № 461/8763/19 [175], у якій провадження за ч. 1 ст. 51 КУпАП було фактично зірвано через неповноту протоколу: у матеріалах не було належно визначено потерпілу сторону, не зазначено свідків і потерпілих, при цьому одночасно вказувалося на викрадення товару на конкретну суму і на відсутність матеріальної шкоди. Суд прямо констатував, що протокол складено «неповно та неконкретно, що розцінюється судом як відсутність основного належного та допустимого доказу наявності складу адміністративного правопорушення» [175]. Така ситуація демонструє, що без належного встановлення, кому саме належало майно і в чому полягає заподіяна майнова шкода, навіть формально очевидна подія дрібного викрадення втрачає процесуальну визначеність. Не менш типовою є ситуація, коли особа, щодо якої складається протокол за ст. 51 КУпАП, заперечує ознаку «чужого майна», посилаючись на спільну власність, сімейний режим майна або наявність договірної підстави користування – наприклад, оренди, зберігання чи тимчасового володіння. Якщо такі доводи не перевіряються шляхом витребування документів, пояснень потерпілої сторони чи інших належних підтверджень правового титулу, орган фактично ризикує підмінити адміністративно-юрисдикційну охорону права власності реагуванням у ситуації, де насправді існує спір про право або невизначеність щодо законного володільця майна. Саме тому підтвердження правового титулу потерпілого або законного володільця має

розглядатися не як другорядна деталь, а як одна з ключових передумов належного доказування у справах про посягання на право власності.

Окремий пласт ускладнень пов'язаний із дефіцитом належних доказів вартості майна або розміру заподіяної шкоди у тих випадках, коли вартісний критерій впливає на кваліфікацію діяння, межі юрисдикції чи на обґрунтування співмірності адміністративного стягнення. Для сфери охорони права власності ця проблема має не лише доказове, а й юрисдикційне значення, оскільки, наприклад, ст. 51 КУпАП прямо пов'язує межу дрібного викрадення з вартістю майна на момент вчинення правопорушення. Водночас ані ст. 51 КУпАП, ані загальні положення ст.ст. 251, 256 і 280 КУпАП не встановлюють спеціальної методики визначення такої вартості під час складання протоколу та розгляду справи: Кодекс оперує лише загальними категоріями доказів, змісту протоколу, майнової шкоди та інших обставин, що мають значення для правильного вирішення справи. Так само Інструкція, затверджена Наказом МВС України від 06.11.2015 р. № 1376 [55], регламентує порядок оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, але не містить окремого уніфікованого алгоритму визначення вартості предмета посягання – зокрема не встановлює, чи має братися до уваги ринкова ціна, ціна придбання, балансова або залишкова вартість майна, а також не визначає спеціального переліку документів, якими така вартість повинна підтверджуватися. За таких умов визначення вартості фактично здійснюється в межах загального доказування на підставі тих документів і відомостей, які долучено до матеріалів справи, а відсутність єдиного нормативно встановленого підходу слід розглядати як самостійну прогалину адміністративно-деліктного регулювання. У результаті прийняте уповноваженим суб'єктом рішення може виглядати формально коректним, однак залишатися недостатньо вмотивованим, що суперечить стандартам належного адміністрування та вимогам передбачуваності правозастосування. Нарешті, істотного значення набувають процедурні дефекти оформлення пояснень, проведення огляду, вилучення речей і документів, які безпосередньо ставлять під сумнів допустимість і належність доказів. Хоча КУпАП визначає, що доказами в справі про адміністративне правопорушення, є будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом

порядку орган (посадова особа) встановлює наявність чи відсутність адміністративного правопорушення, винність даної особи в його вчиненні та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи [65], і окреслює їх типові джерела (протоколи, пояснення, висновки експерта, речові докази, документи тощо), реальна доказова сила таких даних залежить від процесуальної форми їх одержання та фіксації. Порушення процедури вилучення, нечіткий опис речей, відсутність відомостей про безперервність зберігання речей і документів, неналежне оформлення огляду фактично позбавляють юрисдикційний орган можливості усунути дефекти матеріалів на стадії розгляду, оскільки сумніви стосовно змісту первинних зафіксованих даних та їх походження не можуть усуватися припущеннями.

Системною проблемою постає й питання стандарту доказування у справах про адміністративні правопорушення, що посягають на право власності. Нормативно законодавець орієнтує провадження на досягнення його завдань через своєчасне, всебічне, повне й об'єктивне з'ясування обставин справи, а також покладає на орган (посадову особу), який її розглядає, обов'язок установити наявність події правопорушення, винність особи та інші юридично значущі факти. Як підкреслюють Т. О. Коломoeць і В. К. Колпаков, у чинному адміністративно-деліктному регулюванні «відсутні чіткі дефініції базових понять, критерії допустимості та достатності, а також механізми перевірки переконання особи, яка ухвалює рішення» [69, с. 179], що свідчить про відсутність у КУпАП внутрішньо узгодженого стандарту доказування, порівнюваного за рівнем структурованості з кримінальним процесом. Як наслідок, у адміністративно-деліктному сегменті виникає нормативна невизначеність, яка на практиці нерідко підмінюється процесуальним мінімалізмом: доказовий масив формується на межі формальної достатності, без належної перевірки альтернативних версій, без системного аналізу суперечностей, а інколи – і без чіткого розмежування між доказами факту події та доказами суб'єктивної сторони. У сфері охорони права власності такі підходи мають не лише прикладні, а й конституційні наслідки. Застосування адміністративних стягнень, які за своїм характером і суворістю здатні істотно впливати на права особи та її право власності, повинно

узгоджуватися з принципами верховенства права та юридичної визначеності, а також із презумпцією невинуватості. Саме тому «спрощеність» адміністративної процедури не може тлумачитися як підстава для зниження вимог до обґрунтованості рішень і якості доказування – навпаки, коли наслідком є відчутне втручання в права особи, вагомішими стають вимоги до повноти встановлення фактичних обставин і внутрішньої логіки мотивування. Додатково на користь такого висновку свідчить практика Європейського суду з прав людини. У справі «Öztürk v. Germany» від 21.02.1984 р. [199] Суд виходив із того, що навіть адміністративно-деліктне провадження може підпадати під кримінальний аспект ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. [74], якщо за своїм характером і наслідками воно має каральну природу. В основу такого підходу покладено критерії, сформульовані ще у справі «Engel and Others v. the Netherlands» від 08.06.1976 р. [196], які дозволяють оцінювати провадження не лише за його національно-правовою класифікацією, а й за природою правопорушення та суворістю санкції. Це означає, що сумніви щодо фактичних обставин не можуть усуватися формальним посиланням на спрощений характер адміністративної процедури, а державний орган зобов'язаний продемонструвати достатній рівень переконливості доказів для обґрунтування втручання у права особи.

Особливо відчутним дефіцит стандартизованого підходу стає у справах, де юридична кваліфікація та зміст правової оцінки залежать від належного встановлення форми вини. Це має принципове значення з огляду на ст. 9 КУпАП, яка пов'язує адміністративне правопорушення з винною дією або бездіяльністю, а також на ст.ст. 10 і 11 КУпАП, що розмежовують умисну та необережну форми вини. За відсутності чітких орієнтирів доведення суб'єктивної сторони виникає ризик, що умисел фактично виводиться із самого факту порушення або із загальних уявлень про типову поведінку правопорушника, тоді як обставини, які могли б свідчити про необережність або про відсутність прямого наміру, не отримують належної перевірки. У підсумку страждає не лише якість мотивування постанови, а й передбачуваність правозастосування, оскільки близькі за фактичними ознаками ситуації можуть отримувати різні висновки щодо вини

залежно від практик конкретного органу, що є несумісним із вимогами юридичної визначеності. З огляду на це доцільно розглядати як перспективний напрям удосконалення адміністративно-деліктного регулювання доповнення ст. 283 КУпАП положенням про обов'язкове мотивування форми вини у постанові по справі про адміністративне правопорушення у тих випадках, коли для правильної кваліфікації діяння має значення встановлення умислу або необережності. У такій мотивувальній частині мають бути наведені конкретні обставини та докази, на підставі яких орган (посадова особа) дійшов висновку про умисний або необережний характер діяння.

Дефіцит «єдиного стандарту» додатково підсилюється інституційними чинниками – високою завантаженістю уповноважених осіб, дефіцитом часу для повної перевірки матеріалів, обмеженими можливостями збору та верифікації доказів, а також неоднаковим рівнем методичної підготовки персоналу. У таких умовах доказування набуває рис організаційно зумовленого процесу: його якість визначається не стільки універсальними вимогами належного адміністрування, скільки спроможністю конкретного органу або підрозділу забезпечити повноту фіксації, аналітичну перевірку отриманих відомостей і належне процесуальне оформлення. Ця теза, однак, стикається з окремою інформаційною проблемою: попри те що ДСА України формує та оприлюднює річні й квартальні форми судової статистики, у публічно доступних статистичних оглядах відсутній стабільний загальнонаціональний зріз щодо скасування постанов саме у справах про адміністративні правопорушення, що посягають на власність. За таких умов емпіричне підтвердження впливу інституційних чинників на якість доказування має переважно фрагментарний характер і спирається на локальні огляди судової практики, а не на уніфіковану загальнодержавну статистику. Відтак сама відсутність відкритої систематизованої інформації про скасування постанов у відповідній категорії справ повинна розглядатися як окрема проблема інформаційного забезпечення адміністративно-деліктної політики, що ускладнює належний моніторинг якості доказування та результативності адміністративно-юрисдикційної охорони права власності. За таких умов потреба у підвищенні вимог до доказування в адміністративних справах у сфері охорони права

власності виступає не «ускладненням» процедури, а необхідною умовою правомірності санкційного втручання держави у сферу права власності та гарантією процесуальної справедливості адміністративної юрисдикції.

4. Проблематика кваліфікаційної визначеності та меж адміністративної юрисдикції.

Четвертий блок проблематики адміністративно-юрисдикційної діяльності державних органів у сфері охорони права власності пов'язаний із забезпеченням кваліфікаційної визначеності та належним визначенням меж адміністративної юрисдикції. У справах у сфері охорони права власності саме суміжні ситуації найчастіше зумовлюють процесуальні збої, оскільки один і той самий інцидент може водночас містити ознаки адміністративного проступку, кримінального правопорушення та приватноправового конфлікту. За такої багат шаровості помилка кваліфікації набуває не «технічного», а сутнісного значення – вона безпосередньо впливає на підвідомчість і процесуальну послідовність розгляду матеріалів, строки реагування, інтенсивність процесуальних гарантій, можливість ефективного захисту права власності, а також на сприйняття охоронної функції публічної адміністрації як ефективної та передбачуваної. У доктринальному вимірі це кореспондує із завданнями провадження у справах про адміністративні правопорушення та принципом юридичної визначеності, який вимагає узгодженості між правовою природою конфлікту й процесуальним порядком розгляду зібраних матеріалів.

По-перше, у центрі уваги перебуває відмежування адміністративної відповідальності за дрібне викрадення чужого майна (ст. 51 КУпАП [65]) від кримінальної відповідальності за крадіжку (ст. 185 КК України [82]). Нормативна конструкція ст. 51 КУпАП безпосередньо пов'язує межі адміністративної юрисдикції з вартістю предмета посягання на момент вчинення правопорушення, причому чинна редакція цієї статті диференціює адміністративну відповідальність залежно від двох вартісних інтервалів: якщо вартість майна не перевищує 0,5 неоподаткованого мінімуму доходів громадян, застосовується частина перша, а якщо вона становить від 0,5 до 2 неоподаткованих мінімумів доходів громадян – частина друга. Звідси впливає практично значуща теза: межа між

адміністративною та кримінальною юрисдикцією у сфері охорони права власності має операційний характер і визначається тим, наскільки переконливо та процесуально коректно встановлено вартісний параметр предмета посягання. Вартість у таких справах виступає не «довідковою» інформацією, а елементом, який опосередковує рішення про належний юридичний режим реагування. У цьому контексті типовою є проблема належної доказової фіксації вартості майна. Навіть у відносно простих випадках органи, що документують подію, нерідко обмежуються приблизними оцінками або посиланнями на усні пояснення потерпілого, не забезпечуючи належної перевірюваності джерела ціни, стану речі, часу та місця оцінювання. У складніших ситуаціях (майно з істотними ознаками зношення, частково пошкоджене майно, змішані комплекти, речі без очевидного ринкового еквівалента) ризик юрисдикційної помилки зростає кратно, оскільки саме «вартісний критерій» впливає не лише на кваліфікацію, а й на подальшу конфігурацію провадження – підвідомчість, строки, набір допустимих процесуальних дій, можливості вилучення та повернення майна, а також на обґрунтування співмірності стягнення. На рівні охоронної політики це зумовлює нормативно-прикладний дисбаланс: попри те, що законодавець формально окреслив критерії відмежування адміністративної та кримінально-правової реакції, у практиці правозастосування відповідна межа втрачає належну визначеність через варіативність підходів до оцінювання та процесуального документування. Такі підходи не забезпечують уніфікованості, відтворюваності й порівнюваності результатів, унаслідок чого рішення про належний юридичний режим реагування набуває рис контекстуально-залежного (а не стандартизованого) висновку.

По-друге, значний масив колізійних ситуацій виникає у площині відмежування адміністративної юрисдикції від приватноправового спору. Відносини власності об'єктивно продукують конфлікти, у яких поведінка сторін може бути інтерпретована як реалізація або оспорування цивільного права, тобто як спір щодо титулу, володіння чи користування, або як порушення договірною зобов'язання – невидача майна після припинення договору, самовільне утримання речі, невиконання обов'язку повернення тощо. У таких випадках ключовим є

завдання уповноваженого органу – не підмінити приватноправові механізми вирішення спору адміністративно-деліктними інструментами, але й не легітимізувати очевидно протиправну поведінку формулою «це лише цивільний спір». Доктринально це узгоджується з розумінням адміністративно-деліктної охорони як публічно-правового каналу забезпечення правопорядку: вона не покликана встановлювати або визнавати право власності у цивільно-правовому сенсі та не повинна підміняти собою вирішення спору про титул. Водночас для правильної кваліфікації діяння уповноважений орган зобов'язаний оцінити наявність правового титулу тією мірою, якою це необхідно для встановлення, чи є майно «чужим», чи існує законний володілець і чи справді мало місце посягання на охоронюваний майновий інтерес. Саме в цьому полягає принципова відмінність: адміністративна юрисдикція не вирішує спір про право, але не може уникнути попередньої оцінки правового титулу як елемента складу адміністративного правопорушення. Якщо ж у матеріалах справи наявна така невизначеність щодо титулу, яка не може бути усунута в межах адміністративного провадження без фактичного вирішення цивільно-правового спору, застосування адміністративно-деліктної реакції втрачає належну правову визначеність.

Практичний ризик полягає в тому, що інтерпретація події як приватноправового спору інколи використовується як спрощене пояснення для відмови від активного документування й перевірки версій події, а отже – для фактичного зниження стандарту реагування. Такий підхід є небезпечним з позиції юридичної визначеності та рівності у правозастосуванні: учасники відносин мають розуміти, у яких випадках конфлікт підлягає вирішенню в порядку цивільного судочинства (зокрема шляхом подання позову про витребування майна, застосування заходів забезпечення позову тощо), а в яких – у порядку адміністративної юрисдикції. Натомість у реальності нерідко спостерігається розрив між матеріальним змістом конфлікту і процесуальною перспективою матеріалів: подібні за фактичними ознаками ситуації завершуються різними юрисдикційними рішеннями залежно від локальної практики, завантаженості органів та якості первинної фіксації. Саме тому кваліфікаційна визначеність у

справах у сфері охорони права власності має розглядатися як окремий елемент належного адміністрування – такий, що забезпечує узгодженість компетенцій, передбачуваність реакції держави та довіру до механізмів публічно-правової охорони права власності.

5. Проблематика розгляду справи та реалізації процесуальних гарантій.

П'ятий блок проблем охоплює стадію розгляду справи, адже саме на ній відбувається остаточне формування публічно-владної реакції – від перевірки належності та допустимості доказів до формулювання правової кваліфікації, індивідуалізації адміністративного стягнення та визначення порядку виконання постанови. У сфері охорони права власності ця стадія має підвищену вагу з огляду на те, що адміністративно-деліктне реагування покликане не лише здійснити загальну і спеціальну превенцію та забезпечити невідворотність адміністративної відповідальності, а й забезпечити ефективний захист права власності, належно встановивши у процесуальній формі обставини посягання на чуже майно чи законне володіння ним. Водночас на стадії первинного розгляду справи, який залежно від складу правопорушення може здійснюватися не лише судом, а й адміністративними органами або посадовими особами, визначального значення набувають не стільки судові гарантії як такі, скільки вимоги належного адміністрування – обґрунтованість рішення, неупередженість оцінки доказів, дотримання процесуальних прав учасників та належна мотивованість постанови. Конституційна гарантія судового захисту в цьому контексті реалізується передусім через право оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення, а тому підвищені вимоги до якості первинної юрисдикційної процедури є необхідною передумовою як довіри до держави, так і ефективного подальшого судового контролю.

З позицій адміністративного процесу розгляд справи має спиратися на обов'язкові питання, що підлягають вирішенню під час розгляду справи, які законодавець прямо покладає на орган (посадову особу), що розглядає справу: чи було вчинено правопорушення, чи винна особа, чи підлягає вона відповідальності, чи є обставини, що пом'якшують або обтяжують відповідальність, а також інші суттєві обставини, необхідні для правильного вирішення справи. Водночас у

правозастосовній практиці саме цей обов'язок повного з'ясування обставин справи нерідко трансформується у формальну процедуру, де центральним стає не повнота встановлення події та її контексту, а оперативність завершення провадження. Наслідком є зниження якості мотивування та зростання частки постанов, які містять лише узагальнений висновок про наявність складу правопорушення без належної реконструкції причинно-наслідкового зв'язку, характеристик предмета посягання та належного підтвердження правового титулу потерпілої сторони.

У справах у сфері охорони права власності недостатність мотивування найвиразніше проявляється у шаблонізації юридичної аргументації: постанова нерідко фактично «дублює» фабулу протоколу та перелік долучених матеріалів, однак не розкриває обґрунтування правової оцінки – яким чином конкретні докази підтверджують (або спростовують) обов'язкові ознаки складу адміністративного проступку. У результаті між доказовою базою та висновками щодо об'єктивної сторони, суб'єкта й особливо суб'єктивної сторони виникає розрив: рішення констатує наявність правопорушення, але не показує, чому саме обрана кваліфікація є правильною і чому відхилено можливі альтернативні пояснення події. Такий стан речей є особливо ризикованим у юрисдикційно суміжних конфліктах, де правозастосовувач має провести належне розмежування між умисним посяганням на чуже майно, необережною поведінкою, добросовісною помилкою щодо меж користування чи розпорядження, а також приватноправовим спором, який за своєю природою не підлягає заміні адміністративною санкцією. Саме тут мотивування виконує не формальну, а гарантійну функцію: воно забезпечує передбачуваність правозастосування, мінімізує ризики довільної оцінки вини та дає змогу перевірити, чи дотримано принципів співмірності й належного адміністрування. У вимірі стандартів справедливого провадження вимога мотивованості рішень впливає не лише з внутрішньої логіки адміністративної юрисдикції, а й з практики Європейського суду з прав людини щодо «reasoned decision» як гарантії від свавільності та необхідної умови ефективного оскарження, що послідовно відображено, зокрема, у справах «Ruiz Torija v. Spain» від 09.12.1994 р. [202] та «Hiro Balani v. Spain» від

09.12.1994 р. [201]. В адміністративно-деліктному сегменті ця вимога набуває підвищеної ваги також з огляду на підхід ЄСПЛ, за яким окремі категорії адміністративних правопорушень можуть мати «кримінальний» характер у розумінні ст. 6 Конвенції; такий підхід було сформульовано у справі «Engel and Others v. the Netherlands» від 08.06.1976 р. [196] і поширено на адміністративні санкції, зокрема, у справі «Öztürk v. Germany» від 21.02.1984 р. [199]. Отже, належна аргументація висновків про вину та юридичну кваліфікацію у справах про адміністративні правопорушення є не факультативною характеристикою постанови, а необхідним елементом процедурної справедливості.

Другою проблемною площиною є нерівномірність оцінювання доказів і застосування санкцій. Оцінка доказів у провадженні здійснюється за внутрішнім переконанням уповноваженої особи, однак таке переконання має формуватися на підставі всебічного, повного й об'єктивного дослідження всіх обставин справи та сукупності доказів. На практиці ж нерідко спрацьовує формалізований підхід до доказування, коли достатність доказів ототожнюється з наявністю формального набору документів, без належної перевірки альтернативних пояснень та без чіткого відмежування фактів від оціночних суджень. Як підкреслюють Т.О. Коломєць і В.К. Колпаков «відсутність чітких нормативних меж оцінки створює ризики суб'єктивізму, формалізму або, навпаки, довільного розширення повноважень» [69, с. 187]. За таких умов виникає ризик неоднаковості юрисдикційної практики, коли за схожих фактичних обставин різні органи або посадові особи можуть демонструвати відмінний рівень критичності до доказів і, відповідно, доходити різних висновків щодо наявності складу правопорушення та міри реагування. Саме тому вимога, закріплена у ст. 245 КУпАП щодо всебічного, повного й об'єктивного з'ясування обставин справи, має розглядатися не як декларативний орієнтир, а як необхідна передумова однаковості й передбачуваності адміністративно-юрисдикційної практики.

Слід також наголосити на проблемі обґрунтування співмірності адміністративного стягнення. У справах у сфері охорони права власності цей елемент набуває додаткового, «матеріалізованого» змісту, оскільки співмірність має оцінюватися не лише крізь призму формальної відповідності обраному виду

стягнення та межах санкції, а й через його фактичну справедливість у конкретній ситуації. Інакше кажучи, стягнення повинне бути не просто «призначеним у межах санкції», а переконливо співвідносним із завданою шкодою, характером і способом посягання, контекстом події (випадковість – системність, ситуативність – підготовленість), поведінкою особи після вчинення проступку (зокрема добровільним поверненням майна, відшкодуванням збитків, сприянням з'ясуванню обставин), а також із ризиками повторності та потребою спеціальної превенції. За відсутності такого мотивування адміністративне реагування втрачає переконливість і належне обґрунтування: для потерпілої сторони воно виглядає радше формальним і неспроможним забезпечити ефективний захист права власності, а для правопорушника – випадковим та малопрогнозованим, що об'єктивно послаблює як загальну, так і спеціальну превенцію. У доктрині адміністративного права неодноразово підкреслювалося, що адміністративна відповідальність у сучасній моделі виконує не лише каральну, а й регулятивно-відновну та превентивну функції, а їх узгодження відбувається насамперед через належну процедуру розгляду справи та мотивоване застосування дискреції при визначенні виду й міри стягнення. Відтак співмірність слід розглядати не як «додатковий» компонент рішення, а як один із ключових критеріїв його якості й правомірності, що забезпечує баланс між публічним інтересом охорони права власності та гарантіями справедливого провадження. У цьому контексті методологічно значущою є практика Європейського суду з прав людини за ст. 1 Першого протоколу до Конвенції [169], насамперед справа «Sporrong and Lönnroth v. Sweden» від 23.09.1982 р. [198], у якій Суд виходив із необхідності досягнення «справедливого балансу» між вимогами загального інтересу суспільства та захистом основоположних прав особи. Саме тому адміністративне стягнення у справах про посягання на право власності має бути не лише формально законним, а й переконливо співмірним характеру посягання, заподіяній шкоді та встановленим обставинам справи.

Третя площина стосується процесуальних гарантій учасників провадження – як потерпілої сторони, так і особи, що притягається до відповідальності. Закон надає особі, яка притягається до адміністративної відповідальності, базовий

комплекс прав: знати, у чому її обвинувачують, давати пояснення, подавати докази й клопотання, користуватися правничою допомогою, виступати рідною мовою, користуватися послугами перекладача, оскаржити постанову тощо. Ці права кореспондують із конституційними гарантіями права на правничу допомогу та права на оскарження рішень органів публічної влади. Однак на практиці ефективність цих гарантій нерідко знижується через процесуальні вади, пов'язані з неналежним інформуванням учасників провадження про час і місце розгляду справи та/або про їхні процесуальні права, обмеженням доступу до матеріалів, надто стислими строками для підготовки правової позиції, а також формалізованим підходом до розгляду заяв і клопотань. В умовах воєнного стану ці проблеми істотно загострюються через сукупність конкретних організаційно-правових обставин: масове переміщення населення, втрату документів, порушення звичних каналів поштового й електронного зв'язку, нестабільний доступ до приміщень судів та інших органів, а також кадрові й інфраструктурні обмеження. За оцінками, станом на грудень 2024 року понад 4,6 млн. осіб були офіційно зареєстровані як внутрішньо переміщені, а ще 6,2 млн. українців перебували в Європі як біженці; крім того, 13% житлового фонду України було пошкоджено або зруйновано, що торкнулося більш ніж 2,5 млн. домогосподарств [205]. За таких умов навіть формально належне направлення повідомлення за останньою відомою адресою або його фіксація в матеріалах справи не завжди означає, що особа реально мала можливість з'явитися, ознайомитися з матеріалами, підготувати заперечення чи скористатися правничою допомогою. Це ставить під сумнів не лише формальну коректність повідомлення, а й змістовну реалізацію права бути почутим як складника права на захист.

Зі свого боку потерпілий у справах про посягання на майно часто залишається процесуально вторинним учасником: його участь зводиться до первинного повідомлення та пояснень, тоді як подальший рух матеріалів, зміна підвідомчості, дата і місце розгляду, а також результати ухвалення постанови можуть бути для нього неочевидними. Водночас КУпАП передбачає участь потерпілого і надає йому процесуальні можливості для подання доказів і клопотань, участі в розгляді та оскарження постанови [65]. Тому проблематика

полягає не у відсутності правових форм, а у дефіциті процедурних практик, які забезпечують реальне залучення потерпілої сторони як носія права власності. З огляду на охоронну спрямованість провадження у сфері охорони права власності така участь має не лише процесуальний вимір, а й виразну доказову функцію, оскільки саме потерпіла сторона нерідко є первинним носієм релевантних відомостей про правовий титул і належність майна, його вартісні характеристики, режим володіння чи користування, а також сукупність фактичних обставин справи.

Нарешті, стадія розгляду справи має оцінюватися крізь призму взаємопов'язаних критеріїв якості – результативності охоронної функції та процедурної справедливості як передумови легітимності адміністративної юрисдикції. Ефективність у цьому контексті означає не лише формальне завершення провадження, а досягнення його завдань через належне встановлення обставин справи, коректну правову кваліфікацію та обґрунтоване застосування стягнення. Водночас процедурна справедливість вимагає реальної змагальності позицій, дотримання прав учасників і мотивованості рішення як гарантії від свавільності та як підстави для ефективного оскарження.

6. Проблематика виконання постанов і досягнення профілактичного ефекту.

Завершальна стадія адміністративно-юрисдикційного циклу – звернення постанови до виконання та її виконання – є етапом, на якому підтверджується фактична результативність адміністративно-правової охорони права власності. Її зміст не зводиться до формального оформлення фінальної процесуальної дії, оскільки завдання провадження у справах про адміністративні правопорушення законодавець пов'язує не лише із своєчасним, повним і об'єктивним з'ясуванням обставин та ухваленням законного й обґрунтованого рішення, а й із забезпеченням виконання постанови, а також виявленням причин і умов правопорушення з метою їх усунення. У сфері охорони права власності така логіка набуває особливої ваги, адже суспільна оцінка дієвості публічно-владного реагування визначається передусім тим, чи забезпечено припинення порушення

права власності та знижено ризик його повторення, а не самим фактом накладення адміністративного стягнення.

Нормативно стадія виконання постанови про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу є достатньо формалізованою: за загальним правилом штраф має бути сплачений порушником не пізніше як через п'ятнадцять днів з дня вручення постанови, а в разі її оскарження – не пізніше як через п'ятнадцять днів з дня повідомлення про залишення скарги без задоволення. У разі несплати штрафу у визначений строк постанова надсилається для примусового виконання до органу державної виконавчої служби, а з правопорушника стягується подвійний розмір штрафу та витрати на облік правопорушення. Водночас у відкритому доступі відсутній консолідований офіційний статистичний показник, який би дозволяв точно визначити частку всіх адміністративних штрафів, що переходять у примусове виконання, що саме по собі свідчить про недостатню прозорість цієї стадії провадження. Непрямим показником масштабу переходу адміністративно-деліктних стягнень у фазу примусового виконання є дані Єдиного реєстру боржників, до якого відомості про боржника, як правило, вносяться одночасно з відкриттям виконавчого провадження. Станом на 5 березня 2025 року у Реєстрі обліковувалося 1 838 216 записів щодо боргів за адміністративні правопорушення, що становило 20,4% усіх записів [89], тоді як станом на 18 березня 2026 року – 1 933 970 таких записів, або 20,3% [116]. Таким чином, йдеться про кількість записів у Реєстрі, а не про суму заборгованості, що дає підстави констатувати значний, хоча й статистично не повністю прозорий, обсяг переходу адміністративних штрафів у сферу виконавчого провадження.

У справах у сфері охорони права власності домінуючим видом адміністративного стягнення є штраф, а отже, будь-які системні збої у механізмах його сплати та стягнення безпосередньо знижують ефективність охоронної функції адміністративно-деліктного реагування. Кодекс визначає строк добровільної сплати штрафу, а також правові наслідки його пропуску й підстави застосування примусового виконання [65]. Саме на цьому етапі на практиці значна частина постанов фактично втрачає охоронний потенціал через недостатню керованість виконанням – від неналежного інформування особи про

порядок і строки сплати штрафу до фрагментарної та несинхронізованої взаємодії суб'єктів, залучених до забезпечення стягнення.

Умови воєнного стану підвищують ризики неналежного виконання з огляду на мобільність населення, втрату документів, зміну місця проживання, ускладнену комунікацію та неоднорідність доступу до цифрових сервісів. Це породжує типову ситуацію формального завершення провадження: постанова існує як юридичний факт, однак її виконання або істотно затягується, або не відбувається взагалі, що нівелює принцип невідворотності відповідальності та, відповідно, превентивний ефект адміністративного реагування. У випадках переходу до примусового виконання діють механізми, пов'язані з правовим режимом виконавчого провадження, передбачені Законом України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. № 1404-VIII [146]. Однак перехід з адміністративно-юрисдикційної процедури на інструментарій виконання рішень на практиці нерідко супроводжується процедурними та організаційними труднощами: знижується оперативність, зростають витрати часу та ресурсів, а виконання набуває затяжного характеру та ускладнюється належним процесуальним контролем.

Другий принципово важливий аспект полягає в тому, що системний недолік стадії виконання у справах про посягання на право власності проявляється у функціональній асиметрії між публічно-каральним підсумком адміністративного провадження та реальним відновленням майнової сфери потерпілої особи. Штраф, який у переважній більшості таких справ виступає базовим адміністративним стягненням, забезпечує насамперед реалізацію владного примусу та фіскальний ефект для держави, однак сам по собі, як правило, не зумовлює автоматичного повернення майна, усунення перешкод у користуванні ним, припинення триваючого порушення або компенсації заподіяної шкоди. За таких умов ефективність адміністративно-юрисдикційної охорони права власності набуває подвійного виміру: з позицій публічної влади вона може оцінюватися як належна вже за фактом виявлення правопорушення, винесення постанови та стягнення штрафу, тоді як з позицій потерпілого така сама справа нерідко залишається невирішеною по суті, якщо його майнове становище не було реально відновлено.

Саме ця розбіжність між «ефектом для держави» і «ефектом для власника» виявляє одну з концептуальних меж чинного механізму адміністративно-юрисдикційної охорони права власності. У його межах реагування значно краще пристосоване до фіксації правопорушення та застосування санкції, ніж до забезпечення безпосереднього відновного ефекту. Внаслідок цього потерпілий нерідко сприймає адміністративну юрисдикцію як формально завершену, але практично недостатню для поновлення порушеного права. Така конструкція послаблює прикладну цінність адміністративного провадження у майнових спорах деліктного характеру, підриває довіру до спроможності публічної адміністрації забезпечити не лише покарання правопорушника, а й відновлення нормального майнового правопорядку, а також знижує мотивацію потерпілих до ініціювання провадження та належної процесуальної співпраці з уповноваженими органами.

Окреслена диспропорція між фіскальним ефектом адміністративного стягнення та реальним відновленням правомочностей власника свідчить про те, що чинний механізм адміністративно-юрисдикційної охорони права власності потребує подальшого нормативного доопрацювання у напрямі поєднання карального і відновного компонентів. Ідеться про таку перебудову правового регулювання, за якої наслідком провадження у справах про посягання на власність має бути не лише стягнення штрафу, а й, у належних випадках, поновлення майнового становища потерпілої особи. Конкретні законодавчі пропозиції з цього приводу будуть запропоновані у наступному розділі цього дисертаційного дослідження.

Певний відновний потенціал у цій сфері об'єктивно пов'язаний із застосуванням оплатного вилучення, конфіскації, вилучення речей і документів, а також із можливістю вирішення питання про майнову шкоду в межах провадження у справі про адміністративне правопорушення. Проте такі елементи не утворюють цілісного відновного механізму, а їх практична результативність безпосередньо залежить від якості процесуального забезпечення стадії виконання. Вирішального значення тут набувають належний опис та індивідуалізація предмета посягання, підтвердження його належності потерпілій особі,

додержання правил зберігання, передачі, реалізації або повернення майна, а також своєчасність і юридична визначеність дій органів, відповідальних за виконання постанови. За відсутності таких умов навіть ті інструменти, які потенційно здатні забезпечити відновний ефект, втрачають свою охоронну цінність.

Отже, проблема стадії виконання у справах про посягання на право власності полягає не лише у можливих організаційних чи процедурних ускладненнях примусового виконання, а й у глибшій конструктивній невідповідності між каральною логікою адміністративного стягнення та відновною природою самого охоронюваного блага. Якщо для держави завершення провадження часто означає реалізацію санкції, то для потерпілого завершення охоронної функції пов'язане передусім із поновленням можливості володіти, користуватися і розпоряджатися майном. Саме тому оцінка ефективності адміністративно-юрисдикційної охорони права власності не може зводитися лише до показників накладення та стягнення штрафів, а має враховувати, чи привело адміністративне реагування до реального усунення майнового порушення та відновлення порушеного права.

Третій аспект пов'язаний із недостатнім процесуальним забезпеченням виконання постанови як управлінської діяльності, зорієнтованої не лише на завершення провадження, а й на усунення причин і умов правопорушення. КУпАП передбачає спеціальний механізм внесення подання щодо усунення причин та умов, що сприяли вчиненню адміністративного правопорушення, покладаючи на адресата обов'язок розглянути його та повідомити про вжиті заходи. У сфері охорони права власності цей інструмент має концептуальне значення, оскільки значна частина посягань відтворюється через відносно сталі організаційні «вразливості» – неналежний режим доступу, відсутність технічних засобів захисту, дефекти внутрішнього контролю, недосконалі локальні правила користування або зберігання майна тощо. Водночас у правозастосовній практиці таке подання нерідко сприймається як дискреційний додаток до постанови, а не як обов'язковий інструмент реалізації профілактичної функції та трансформації матеріалів справи в управлінські рішення. Унаслідок цього адміністративна юрисдикція зберігає переважно реактивний характер: вона фіксує і санкціонує

вже вчинене, однак не забезпечує належного перетворення встановлених причинно-умовних чинників на конкретні заходи, здатні знижувати деліктогенність відповідного середовища.

З метою подолання цього недоліку доцільно запропонувати нормативне закріплення обов'язкового аналітичного моніторингу результативності виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення, що посягають на право власності. Такий моніторинг має охоплювати не лише факт винесення постанови чи внесення подання за ст. 282 КУпАП, а й частку добровільного виконання, середній строк виконання, питому вагу постанов, переданих у примусове виконання, частку подань, на які своєчасно надано відповідь, а також частку випадків, у яких за їх результатами фактично вжито організаційних або технічних заходів. Координацію збору й узагальнення цих даних доцільно покласти на МВС України як орган, у сфері управління якого перебуває основний масив первинного документування таких правопорушень, із залученням Державної судової адміністрації України щодо судового сегмента та Міністерства юстиції України щодо стадії примусового виконання. Відповідна інформація має підлягати обов'язковому щорічному оприлюдненню у формі зведеного аналітичного звіту. Для цього доцільно як доповнити ст. 282 КУпАП положенням про обов'язковий моніторинг результатів виконання постанов і профілактичних подань, так і прийняти спільний підзаконний акт МВС, Мін'юсту та ДСА, яким буде затверджено порядок збору, узагальнення та оприлюднення відповідних показників. За відсутності такого нормативного обов'язку профілактичний потенціал виконання постанов у справах про посягання на право власності й надалі залишатиметься організаційно факультативним і статистично непрозорим.

Четвертий аспект пов'язаний із розподіленістю відповідальності за кінцевий результат на стадії виконання. У функціонально розмежованій моделі адміністративної юрисдикції орган, який ухвалює постанову, не завжди має достатній інструментарій для контролю її фактичного виконання, тоді як суб'єкти, залучені до примусового стягнення, діють у межах власних процедур, пріоритетів і процесуальних строків. За таких умов формується типова управлінська зона невизначеності: формально кожен учасник виконує свій

фрагмент компетенції, проте сукупний охоронний результат для права власності є нижчим за нормативно передбачений. Методологічно виправданим у цій площині є підхід, за якого виконання постанови розглядається не як периферійний постпроцедурний етап, а як інтегральний компонент адміністративно-правової охорони – із належно визначеними каналами інформаційного обміну, процесуальними «точками контролю» та показниками виконання (зокрема часткою добровільної сплати, середнім строком виконання, питомою вагою постанов, що перейшли у примусове виконання, а також часткою подань, за якими реально усунуто виявлені організаційні дефекти).

П'ятий аспект – ризик порушення належного доказового забезпечення на межі між постановою та її виконанням у справах, де досягнення мети адміністративно-правової охорони пов'язане не лише зі сплатою штрафу, а й із вирішенням питання про вилучені речі, документи або матеріальні носії інформації, що мають значення для справи. За відсутності належної процесуальної дисципліни на стадії виконання зростають ризики втрати речей, порушення встановлених правил їх зберігання та обігу, виникнення спорів щодо правомірності вилучення чи конфіскації, а відтак – поставлення під сумнів обґрунтованості як конкретної постанови, так і результатів провадження загалом. У сфері охорони права власності це означає, що навіть належно вмотивована й законна постанова може не забезпечити досягнення цілей охорони через недоліки виконання, у зв'язку з чим належне виконання постанов доцільно розглядати як складову загальної якості адміністративно-юрисдикційної діяльності.

Таким чином, стадія виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення у сфері охорони права власності виявляє системні слабкі місця, які формують розрив між формальною завершеністю провадження та реальним досягненням профілактичного результату. Її вдосконалення потребує не лише точкового коригування окремих процедур, а й інституційного підсилення «зворотного зв'язку» – через більш послідовне застосування подань щодо усунення причин і умов, забезпечення цифрової простежуваності виконання та чіткіше закріплення управлінської відповідальності за кінцевий охоронний ефект. У цій логіці результативність має оцінюватися не кількістю винесених постанов, а

реальним припиненням порушень, зниженням повторюваності типових деліктів, що посягають на право власності, та мінімізацією відтворення організаційних передумов, що їх продукують.

З огляду на викладене, логічним є формулювання таких висновків: адміністративно-юрисдикційна діяльність у сфері охорони права власності постає як ключовий механізм перетворення приписів адміністративно-деліктного законодавства на реальний режим охорони права власності, у якому поєднуються санкційна невідворотність і процесуальні гарантії належного адміністрування. Проведений аналіз засвідчує, що зниження результативності охоронної функції зумовлюється не стільки відсутністю нормативних заборон, скільки системними дефектами організації юрисдикційного циклу: фрагментарністю регулювання та відомчою варіативністю процедур, конкуренцією компетенцій і розривами процесуальної безперервності, методичною недостатністю стадій документування й доказування, ризиками кваліфікаційної невизначеності на межі адміністративної, кримінальної та приватноправової площин, формалізацією розгляду справ і неповнотою мотивування, а також слабкою керованістю виконання постанов і профілактичного «зворотного зв'язку». В умовах воєнного стану ці вразливості набувають кумулятивного ефекту, оскільки ускладнюються доказові процедури, зростає частка ситуативних посягань і підвищуються ризики неспівмірного або непослідовного втручання у сферу права власності. З огляду на це, пріоритетом удосконалення має стати інституціоналізація мінімальних уніфікованих стандартів якості провадження у сфері охорони права власності, які повинні охоплювати щонайменше: обов'язкові вимоги до первинної фіксації події та опису предмета посягання; уніфіковані правила підтвердження правового титулу потерпілої особи, вартості майна чи розміру шкоди та роботи з цифровими доказами; обов'язкові вимоги до мотивування постанови, належного повідомлення учасників провадження та процесуального контролю за виконанням постанови і подань щодо усунення причин та умов правопорушення. Саме така модель здатна забезпечити юридичну визначеність, передбачуваність і довіру до публічно-правової охорони права власності, переводячи адміністративну юрисдикцію з режиму ситуативного реагування у режим стабільної та легітимної

охоронної політики.

Висновки до другого розділу

В ході дослідження юрисдикційного механізму захисту права власності як об'єкта адміністративно-правової охорони було визначено таке:

1. Юрисдикційний механізм захисту права власності як об'єкта адміністративно-правової охорони доцільно розглядати не як сукупність ізольованих норм про відповідальність, компетенцію чи провадження, а як цілісну конструкцію, в якій матеріально-деліктний, компетенційний, процесуальний і санкційний елементи перебувають у функціональній єдності. Саме через їх узгоджену дію право власності набуває реального публічно-правового захисту – від моменту виявлення посягання до застосування адміністративного стягнення, відновлення порушеного майнового стану та усунення причин і умов, що сприяли делікту.

2. Визначальною рисою юрисдикційного механізму охорони права власності є поліцентричний характер його інституційної побудови. Хоча у забезпеченні такої охорони беруть участь різні органи публічної влади, системоутворювальне значення має Національна поліція України як суб'єкт первинного реагування, документування і застосування заходів забезпечення провадження. Водночас роль поліції не зводиться до моделі «органу, що розглядає справу», оскільки в значній частині випадків вона здійснює фіксацію делікту, збір доказів і процесуальне забезпечення, тоді як остаточне рішення ухвалюють суди або спеціалізовані органи. Саме ця асиметрія між обсягом юрисдикції та змістом процесуальних повноважень є однією з ключових характеристик сучасної моделі адміністративно-правової охорони права власності.

3. Дослідження компетенції державних органів у цій сфері дає підстави стверджувати, що основною проблемою нормативної основи юрисдикційного механізму є не дефіцит правового регулювання, а його багаторівнева фрагментарність. Конституційні приписи, КУпАП, профільні закони, підзаконні,

відомчі та локальні акти формують розгалужений нормативний масив, який забезпечує деталізацію повноважень, але водночас ускладнює їх узгоджене застосування. Наслідком цього є дублювання окремих функцій, нерівномірність правозастосовної практики, складність чіткого розмежування компетенції та ризик виникнення юрисдикційних прогалин. Отже, підвищення ефективності охорони права власності пов'язане передусім із систематизацією нормативної бази та чіткішим розподілом повноважень між суб'єктами публічної адміністрації.

4. Адміністративно-процесуальний вимір охорони права власності розкривається через послідовний рух справи про адміністративне правопорушення – від первинного реагування на подію до фактичного виконання прийнятого рішення. Найбільш придатною для характеристики такого провадження є чотиристадійна модель, що охоплює порушення справи, її розгляд, перегляд постанови та виконання постанови. Водночас практична результативність цієї моделі найбільше залежить від якості початкової стадії та стадії розгляду, оскільки саме на них визначаються межі кваліфікації, формується доказова база, забезпечуються процесуальні права учасників і закладається підґрунтя для ухвалення мотивованого рішення. У справах про посягання на право власності особливого значення набуває належне оформлення первинних матеріалів, зокрема протоколу про адміністративне правопорушення, матеріалів фіксації доказів і протоколу про адміністративне затримання. Недоліки у фіксації підстав, часу, змісту та результатів процесуальних дій не є суто технічними, оскільки вони ускладнюють подальшу перевірку законності адміністративного примусу і можуть поставити під сумнів обґрунтованість усього провадження.

5. Взаємодія Національної поліції з іншими органами публічної адміністрації у сфері охорони права власності має не допоміжний, а системний характер. Вона охоплює інформаційний обмін, процесуальне сприяння, спільне формування доказової бази, забезпечувальні дії та участь у виконанні прийнятих рішень. Така взаємодія зумовлена тим, що значна частина майнових адміністративних деліктів перебуває на перетині компетенцій різних органів: поліція часто забезпечує первинне реагування і документування, тоді як розгляд

справи або спеціальний контроль здійснюються іншими суб'єктами. Отже, адміністративно-правова охорона права власності функціонує як багатосуб'єктний механізм, у якому результат залежить від узгодженості галузевої спеціалізації, поліцейських інструментів оперативного реагування та процесуальних форм адміністративної юрисдикції.

6. Адміністративно-юрисдикційна діяльність державних органів у сфері охорони права власності є процедурною формою, через яку адміністративно-деліктні приписи набувають реального правозастосовного значення. Її призначення полягає не лише у встановленні факту правопорушення та накладенні стягнення, а й у забезпеченні законного, обґрунтованого й співмірного владного рішення з дотриманням прав особи, яка притягається до відповідальності, потерпілого та інших учасників провадження. У цьому сенсі адміністративна юрисдикція має подвійне значення: з одного боку, вона забезпечує невідворотність відповідальності за посягання на право власності, а з іншого – виступає гарантією від свавільного або надмірного втручання публічної влади у майнову сферу. Тому ефективність адміністративно-правової охорони права власності слід оцінювати не лише за фактом притягнення до відповідальності, а й за якістю всього юрисдикційного циклу – від виявлення події та належного доказування до мотивованого вирішення справи, реального виконання постанови і використання профілактичних інструментів для усунення причин повторних правопорушень.

7. Сучасний стан адміністративно-юрисдикційного забезпечення охорони права власності характеризується сукупністю системних ризиків, які знижують передбачуваність і легітимність адміністративного реагування. До таких ризиків належать: нормативно-структурна фрагментарність і «відомча варіативність» процедур, що формують множинність процесуальних підходів до документування та оцінювання доказів і послаблюють юридичну визначеність; полісуб'єктність юрисдикції та перетин компетенцій, які спричиняють ускладнення маршрутизації матеріалів, втрату цілісності процесуального руху справи, ризики порушення строків і деградацію доказової інформації; методична недостатність стадій доказування та документування, зокрема у справах із цифровими джерелами

даних і нематеріальними об'єктами, що підвищує ймовірність помилок кваліфікації та зумовлює нестійкість постанов при перегляді; кваліфікаційна невизначеність меж юрисдикції на стику адміністративної, кримінально-правової та приватноправової площин, що призводить до порушення правил підвідомчості, «міграції» матеріалів і неоднаковості практики; формалізація розгляду справ та дефіцит мотивування, які обмежують реальність процесуальних гарантій і ускладнюють ефективне оскарження; недостатня керованість виконання постанов і слабка інституціоналізація профілактичного «зворотного зв'язку», що формує розрив між юридичною завершеністю провадження та фактичним охоронним результатом для власника. В умовах воєнного стану зазначені проблеми набувають кумулятивного характеру: підвищується мобільність населення, ускладнюються комунікації та доступ до сервісів, зростає частка ситуативних посягань і одночасно підвищуються ризики неспівмірного або непослідовного втручання публічної влади у відносини права власності. За таких обставин пріоритетом удосконалення має стати інституціоналізація уніфікованих мінімальних стандартів якості адміністративно-юрисдикційного провадження (вимоги до фіксації події, доказування, мотивування, повідомлення учасників, строкового менеджменту та виконання), нормативне та організаційне узгодження компетенцій між суб'єктами провадження, а також забезпечення цифрової простежуваності руху матеріалів у межах інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України», зокрема через підсистему «Адмінпрактика», у поєднанні з єдиним обліком заяв і повідомлень про правопорушення та інші події. Реалізація таких підходів забезпечить підвищення юридичної визначеності й однаковості правозастосування, зміцнить гарантії належного адміністрування, посилить відновний і превентивний потенціал адміністративної відповідальності та сприятиме зростанню довіри до публічно-правових механізмів охорони права власності.

РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ЯК ОБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ

3.1. Профілактика адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності

Виявлені у підрозділі 2.3 проблеми адміністративно-юрисдикційної діяльності у сфері охорони права власності засвідчують, що навіть належно побудоване реагування на вже вчинене правопорушення саме по собі не гарантує ані стійкого зниження деліктності, ані усунення причин і умов, що її відтворюють. Саме тому подальший аналіз потребує переходу від переважно реактивного виміру адміністративно-правової охорони права власності до її профілактичного компонента, який пов'язаний не лише з припиненням і документуванням адміністративних проступків, а насамперед із завчасним виявленням, мінімізацією та нейтралізацією деліктогенних чинників у відповідній сфері.

Профілактика адміністративних правопорушень є логічним продовженням самої концепції адміністративно-правової охорони. Під адміністративно-правовою охороною варто розуміти діяльність публічних адміністрацій відповідно до норм адміністративного права щодо профілактики правопорушень, відновлення порушених прав та притягнення до адміністративної відповідальності правопорушників задля охорони правопорядку як такого стану суспільних відносин, за якого забезпечуються права і свободи усіх суб'єктів права [80, с. 478]. Водночас охорона в адміністративно-правовому сенсі не зводиться до каральної реакції або фіксації правопорушення, а охоплює також комплекс управлінських, організаційних, інформаційних і контрольних заходів, спрямованих на підтримання правопорядку у сфері охорони права власності та зниження ризику адміністративних правопорушень. Профілактика у цій сфері має здійснюватися в межах принципів верховенства права, юридичної визначеності та співмірності. Превентивні заходи, навіть коли вони обґрунтовуються захистом власності, не можуть трансформуватися у надмірне адміністративне втручання, вибірковий контроль чи практики, що створюють неспівмірні обмеження прав добросовісних власників.

Таким чином, профілактику адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності доцільно визначати як комплексний напрям адміністративно-правової охорони, який об'єднує нормативно закріплені цілі запобігання правопорушенням, процедурні механізми виявлення причин та умов правопорушень, управлінські й організаційні рішення щодо їх усунення, а також координацію суб'єктів профілактики на різних рівнях.

Нормативна логіка окресленого підходу безпосередньо закладена у вітчизняному адміністративно-деліктному регулюванні. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X визначає серед своїх ключових орієнтирів не тільки охорону власності, а й запобігання правопорушенням та виховний вплив у дусі точного і неухильного дотримання Конституції і законів України (ст. 1) [65]. Це означає, що превентивна складова є не другорядним елементом адміністративної відповідальності, а її внутрішньою метою і критерієм ефективності: правозастосування має оцінюватися не лише кількістю накладених стягнень, а й тим, наскільки зменшується повторюваність проступків і відтворення типових деліктогенних ситуацій у сфері охорони права власності.

Показовим є те, що профілактичний компонент проявляється як на загальному рівні, так і на рівні адміністративно-юрисдикційної діяльності уповноважених органів. Провадження у справах про адміністративні правопорушення за своєю природою покликане не лише своєчасно, повно й об'єктивно з'ясувати обставини справи та забезпечити виконання постанови, а й установити причини та умови, що сприяли вчиненню проступку, з метою їх подальшого усунення. У цьому сенсі ідея попередження є інтегрованою в саму логіку адміністративної юрисдикції: матеріали справи мають використовуватися як джерело управлінських висновків про типові детермінанти деліктів, що посягають на право власності, – прогалини в охороні об'єктів, недоліки організації торгівлі, порушення правил зберігання, конфлікти щодо користування майном, неефективність локальних правил і процедур тощо. Звідси випливає принципово важливий висновок для теми нашого дослідження: профілактика, що реалізується на стадії розгляду справи та виконання постанови (постделіктна

профілактика), має самостійну правову цінність, однак не може бути єдиною. Її зміст полягає не лише у фіксації та юридичній оцінці порушення, а й у запуску механізму зворотного управлінського зв'язку – коли виявлені у справі детермінанти переводяться у площину конкретних організаційних рішень. Зокрема, за результатами розгляду справи орган (посадова особа), який ухвалює постанову, може ініціювати внесення пропозицій (подання) щодо усунення причин та умов правопорушення, а адресат зобов'язаний повідомити про вжиті заходи у визначений строк (як правило – протягом місяця). У площині захисту права власності така процедура є важливою тим, що переводить профілактику з рівня декларації на рівень управлінської відповідальності: суб'єкти, які експлуатують об'єкти, організовують зберігання майна або встановлюють правила користування ним, отримують юридично значущий сигнал про необхідність усунення конкретних недоліків, а поліція – інструмент перевірки результативності таких змін.

Водночас реальна охорона права власності потребує також передделіктної профілактики – організації роботи так, щоб правопорушення не набувало характеру стійкої моделі поведінки. Тому профілактика у сфері охорони права власності має базуватися на аналітиці та прогнозуванні: оцінці оперативної обстановки, картуванні типових ризиків посягань на право власності, виявленні групових та індивідуальних чинників делінквентної поведінки, а також узагальненні матеріалів адміністративних проваджень. Саме через такий механізм адміністративна юрисдикція перетворюється на інструмент управлінського реагування на ризики.

У цьому контексті профілактику адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності доцільно розглядати саме як ризик-орієнтоване управління, а не як сукупність розрізнених превентивних заходів. Його зміст полягає у послідовному виявленні деліктогенних ризиків, їх оцінюванні за рівнем імовірності та можливої шкоди для права власності, визначенні пріоритетних об'єктів і територій профілактичного впливу, доборі адекватних організаційних, інформаційних, контрольних і комунікаційних заходів, а також подальшій перевірці їх результативності. За такого підходу профілактична діяльність набуває

не випадкового чи кампанійного, а керованого характеру: поліцейські ресурси спрямовуються насамперед туди, де поєднуються підвищена ймовірність посягання на майно, вразливість об'єкта охорони та можливість запобігти правопорушенню до моменту заподіяння шкоди.

Важливою умовою реалізації такої моделі є поєднання аналітичних інструментів поліції з інформацією, що надходить від громади, органів місцевого самоврядування, об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ), адміністрацій об'єктів, суб'єктів господарювання та потерпілих осіб. У логіці «community policing» громада виступає не лише адресатом профілактичного впливу, а й джерелом раннього виявлення ризиків: повідомлень про повторювані конфлікти щодо майна, слабкі місця в охороні об'єктів, неналежний режим доступу, відсутність освітлення, відеоспостереження чи інших засобів захисту. Саме така взаємодія дає змогу перетворити профілактику з реакції на окремі події на постійний управлінський цикл виявлення, оцінювання, мінімізації та моніторингу ризиків посягань на право власності.

У системі суб'єктів профілактики адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності ключову роль відіграють органи Національної поліції України, однак профілактичні функції їх окремих підрозділів не є тотожними. Профілактична роль нарядів патрульної поліції проявляється передусім у площині постійної поліцейської присутності у публічному просторі, своєчасного реагування на повідомлення про події, припинення протиправної поведінки та первинної фіксації обставин правопорушення. Натомість системне виявлення причин і умов, що сприяють посяганням на право власності, аналіз особливостей території обслуговування, фіксація місць концентрації осіб, схильних до правопорушень, ведення контрольно-наглядових справ, планування превентивних заходів і ініціювання пропозицій щодо усунення передумов правопорушень становлять саме профілактичну компетенцію дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад. Такий висновок безпосередньо впливає з Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад, затвердженої Наказом МВС України від 28.07.2017 р. № 650 [58], яка визначає превентивну (профілактичну) діяльність ДОП та ПОГ як

заходи, спрямовані на запобігання правопорушенням, а також покладає на них обов'язки щодо здійснення профілактичних заходів, виявлення причин та умов правопорушень і вжиття заходів для їх усунення, своєчасного реагування на заяви і повідомлення, співпраці з групами реагування патрульної поліції щодо застосування превентивних заходів, взаємодії з населенням на засадах партнерства, ведення контрольо-наглядових справ поліцейської дільниці, у яких відображаються особливості території, кількість правопорушень, обставини, що до них призводять, місця концентрації осіб, схильних до правопорушень, а також двотижневого планування обов'язкових превентивних заходів з урахуванням оперативної обстановки та пріоритетів громади. Саме тому у профілактичному аспекті патрульна поліція виконує переважно функцію оперативного стримування та негайного реагування, тоді як ДОП і ПОГ реалізують функцію середовищного аналізу, адресної превенції та ініціювання організаційних змін, спрямованих на зниження деліктогенності відповідної території.

Профілактичний потенціал нарядів патрульної поліції у сфері охорони права власності реалізується не лише через реагування на повідомлення про подію, а й через постійний моніторинг території обслуговування та превентивне припинення протиправної поведінки учасників публічних відносин у межах закону. У місцях масового перебування людей – на площах, у парках, біля транспортних вузлів, на вокзалах, у торговельних зонах – поліцейська присутність виконує функцію зменшення ризику вчинення проступків, що посягають на право власності, оскільки підвищує ймовірність виявлення правопорушника та скорочує час, протягом якого протиправні дії можуть залишатися невиявленими. Водночас якісна профілактика передбачає і здатність наряду ідентифікувати фактори ризику, що сприяють правопорушенням, та ініціювати управлінські й організаційні рішення для їх усунення – від інформування чергової служби та керівництва до комунікації з відповідальними представниками органів місцевого самоврядування чи адміністраціями об'єктів (ринків, складів, стоянок, торговельних центрів) щодо посилення режиму охорони й дотримання правил функціонування.

Разом із тим навіть найбільш підготовлений і досвідчений поліцейський апарат не здатний забезпечити результативну профілактику деліктів, що посягають на право власності, виключно власними ресурсами. Ефективність превенції значною мірою залежить від широти й якості зв'язків поліції з населенням, громадськими об'єднаннями та адміністраціями об'єктів усіх форм власності. Публічна довіра, поінформованість мешканців, готовність повідомляти про підозрілі ситуації й підтримувати режим правопорядку формують соціальне середовище, у якому ризики деліктності зменшуються. З огляду на це комунікація з громадою, систематичні зустрічі, прийом громадян, роз'яснення способів захисту майна, а також залучення до спільних заходів охорони публічного порядку виступають не допоміжними, а структурно необхідними елементами профілактики. У сучасній організації поліцейської діяльності зазначений вимір особливо концентровано реалізується через інститут дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад.

Дільничний офіцер поліції (як і поліцейський офіцер громади) у межах закріпленої території фактично формує локальний центр профілактики у сфері охорони права власності, поєднуючи превентивні, юрисдикційні та комунікаційні інструменти. Його профілактична компетенція має практично-орієнтований характер і спрямована на запобігання правопорушенням, виявлення причин та умов, що сприяли їх вчиненню, а також ужиття заходів щодо усунення правопорушень. У межах закріпленої поліцейської дільниці дільничний офіцер систематично аналізує стан правопорядку, веде контрольно-наглядові справи щодо території обслуговування, фіксує місця концентрації осіб, схильних до вчинення правопорушень, у тому числі деліктів, що посягають на право власності, та об'єкти, де зосереджені значні матеріальні й товарно-матеріальні цінності, об'єкти дозвільної системи та критичної інфраструктури. Така обізнаність дозволяє своєчасно виявляти деліктогенні чинники у режимі охорони майна та ініціювати коригувальні заходи. Як ми бачимо, превентивна робота дільничного не зводиться до констатації фактів посягань на майно – вона набуває рис управління ризиками на території обслуговування. За результатами обстежень, перевірок і профілактичних відпрацювань можуть формуватися письмові

пропозиції (рекомендації, подання) стосовно мінімізації ризиків посягань на право власності: удосконалення режиму доступу, поліпшення освітлення та оглядовості, встановлення або підтримання систем відеоспостереження, сигналізації, належного зберігання товарно-матеріальних цінностей і документації, упорядкування внутрішнього режиму на об'єктах. Важливим елементом є контроль виконання таких рекомендацій керівниками підприємств, установ і організацій; у разі їх ігнорування профілактика передбачає належну службову комунікацію та інформування керівництва поліції для ухвалення управлінських рішень у межах визначеної компетенції. У такий спосіб профілактика спирається на персональну роботу дільничного, але завершується інституційним реагуванням органів Національної поліції на деліктогенні фактори.

Вагоме місце посідає робота з населенням на закріпленій території, яка забезпечує подвійний превентивний ефект: розширює можливості отримання інформації про ризики й загрози через мережу контактів (мешканці, ОСББ, керівники закладів, підприємств, організацій) та підвищує готовність громадян до правомірної поведінки і співпраці з поліцією у питаннях охорони права власності. Ключовою умовою результативності є довірчі відносини між поліцейським і громадою, оскільки довіра функціонує як механізм раннього інформування: завдяки регулярним контактам і службовому авторитету дільничного надходять відомості, що дозволяють запобігти заподіяння шкоди ще до вчинення правопорушення. Саме тому сучасні відомчі акти, що регламентують діяльність дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад, закріплюють орієнтацію на постійну взаємодію з населенням, публічні зустрічі, прийоми громадян та реагування на повідомлення як елементи щоденної превентивної практики.

Окремий блок профілактики адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності становить індивідуальна превенція щодо осіб із підвищеним ризиком деліктної поведінки [186]. У науковій літературі обґрунтовується, що індивідуальна профілактика має цілеспрямовану й спеціалізовану спрямованість та охоплює сукупність заходів, які застосовуються для встановлення й усунення причин, умов та інших детермінант правопорушень,

із використанням спеціальних методів і прийомів регулювання соціальних відносин з метою своєчасного виявлення осіб, від яких можна обґрунтовано очікувати вчинення правопорушення, і недопущення їх закріплення на протиправному шляху [87, с. 56-58]. Нормативною основою такого підходу у діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад є Інструкція, затверджена Наказом МВС України від 28.07.2017 р. № 650 [58], яка визначає превентивний (профілактичний) облік як комплекс організаційно-практичних заходів із запобігання, фіксації та припинення правопорушень, контролю за поведінкою осіб для недопущення повторного вчинення ними правопорушень, а також передбачає взяття окремих осіб на такий облік і внесення відповідної інформації до ЄІС МВС. Щодо осіб, звільнених з місць позбавлення волі, правова основа є більш спеціалізованою і включає Закон України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» від 01.12.1994 р. № 264/94-ВР [129] та Інструкцію про порядок організації здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, затверджену Наказом МВС України та Державного департаменту України з питань виконання покарань від 04.11.2003 р. № 1303/203 [54], які передбачають взяття піднаглядних осіб на профілактичний облік і ведення відповідних справ. У межах своєї компетенції дільничний офіцер поліції ініціює постановку таких осіб на облік, формує та веде відповідні облікові матеріали, контролює дотримання встановлених законом тимчасових обмежень, здійснює перевірки за місцем проживання та вживає заходів для зниження ризику повторного вчинення правопорушень, у тому числі посягань на чуже майно. Водночас така індивідуальна превенція безпосередньо зачіпає сферу приватного життя, оскільки пов'язана зі збиранням, зберіганням і використанням персоніфікованої інформації про особу. З погляду ст. 8 Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [74] це означає, що відповідна практика має не лише спиратися на формальну правову основу, а й відповідати вимозі «якості закону», зокрема щодо підстав обліку, його тривалості, доступу до інформації, порядку її використання та можливостей перегляду чи припинення такого обліку. Саме тому чинне українське регулювання дає підстави констатувати наявність правової основи

індивідуальної профілактики, однак одночасно виявляє і потребу в подальшому підсиленні її нормативної визначеності, насамперед у тих елементах, які залишаються врегульованими переважно на підзаконному рівні.

Результативність профілактики правопорушень проти власності посилюється координаційною роллю дільничного у взаємодії з іншими посадовими особами Національної поліції. На рівні території він виступає організатором інформаційної взаємодії та узгодження службових дій: передає патрульним відомості про проблемні адреси й часові періоди підвищеного ризику, взаємодіє з черговими службами щодо невідкладного реагування, сприяє плануванню превентивних відпрацювань на підставі аналізу локальної ситуації. Така організаційна логіка є особливо значущою для деліктів, що посягають на право власності, які нерідко виникають у місцях із динамічною обстановкою, де профілактичний результат залежить від узгодженості дій і оперативності прийняття рішень. У цьому контексті взаємне інформування дільничного і нарядів патрульної поліції щодо осіб та об'єктів підвищеної уваги, коригування маршрутів патрулювання, ініціювання адресних превентивних заходів слід розуміти як забезпечення узгодженості профілактичних заходів на території обслуговування.

Взаємодія з населенням як елемент профілактики реалізується також через правопросвітницьку роботу, спрямовану на підвищення правової культури у питаннях захисту майна: роз'яснення правил безпечної поведінки, алгоритмів звернення до поліції, способів фіксації шкоди, типових схем посягань на право власності та методів їх попередження. У підсумку формується превентивний ефект подвійної дії: підвищується рівень заявницької активності й оперативної інформованості поліції та водночас зміцнюється здатність громади до саморегуляції правомірної поведінки, що безпосередньо зменшує ризики вчинення адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності.

Отже, ефективна профілактика адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності потребує узгоджених дій патрульної поліції, дільничних офіцерів поліції, поліцейських офіцерів громад і чергових служб, оскільки лише

за такої координації забезпечується своєчасне реагування на ризики, їх належна локалізація та подальше усунення умов, що сприяють посяганням на майно.

У цій системі чергові служби не є ланкою, відокремленою від профілактики, оскільки саме вони формують управлінсько-організаційне забезпечення превентивної діяльності. Організація прийому та реєстрації звернень і повідомлень, їх первинна перевірка та правова кваліфікація, визначення пріоритетності реагування, оперативне спрямування нарядів і контроль виконання завдань забезпечують безперервність управління й концентрацію ресурсів у місцях ускладнення оперативної обстановки. Відомчі процедури реагування та оперативного інформування фактично виконують роль центрального елементу координації профілактики: вони дають змогу своєчасно перерозподіляти сили, коригувати дислокацію, забезпечувати взаємодію підрозділів та належне документування подій.

Практична значущість такого підходу особливо виразна з огляду на ситуативний характер багатьох адміністративних проступків, що посягають на право власності, які нерідко виникають у середовищах із динамічною оперативною обстановкою (масові заходи, транспортні вузли, ринки, черги/пункти видачі гуманітарної допомоги, місця стихійної торгівлі). За цих умов профілактичний ефект зумовлюється не лише фактом поліцейської присутності, а насамперед оперативністю та належною організацією управлінського циклу – здатністю своєчасно опрацьовувати інформацію про подію та ризики, приймати управлінські рішення, забезпечувати підсилення нарядів у проблемних локаціях, коригувати маршрути патрулювання та координувати спільні дії підрозділів. Чим точніше й оперативніше реалізується цей цикл, тим коротшим є період, протягом якого правопорушник має реальні умови для вчинення протиправного діяння, і тим вищою є ймовірність своєчасно припинити адміністративний проступок та відвернути заподіяння шкоди праву власності.

Додатковий профілактичний потенціал у сфері охорони права власності пов'язаний із діяльністю поліції охорони, яка на договірних засадах забезпечує фізичну охорону об'єктів і майна. Її специфіка як суб'єкта профілактики полягає

не в подальшому юрисдикційному реагуванні на вже вчинене правопорушення, а в передделіктному впливі на умови, за яких таке правопорушення могло б бути вчинене. Саме тому профілактичне значення поліції охорони проявляється передусім у мінімізації можливостей для посягання на майно шляхом запровадження режиму контролю доступу, забезпечення постійного або періодичного нагляду за об'єктом, використання технічних засобів охорони та оперативного реагування на тривожні сигнали.

У профілактичному аспекті діяльність поліції охорони спрямована на зниження деліктогенності конкретного об'єкта, а не лише на припинення окремого інциденту. Ідеться про такі елементи, як організація пропускнуго та внутрішньооб'єктового режимів, оцінка вразливостей об'єкта, технічне укріплення периметра, використання сигналізації та відеоспостереження, а також формування для потенційного правопорушника ситуації підвищеної імовірності виявлення. Саме в цьому полягає її передделіктна функція: поліція охорони не просто реагує на порушення, а створює організаційні й технічні бар'єри, що зменшують імовірність самого посягання на право власності.

За умов воєнного стану це значення додатково зростає, оскільки збільшується кількість об'єктів із підвищеним рівнем ризику, у тому числі пошкоджених, тимчасово неексплуатованих або розташованих у зонах ускладненої оперативної обстановки. У таких випадках профілактична роль поліції охорони полягає у стабілізації режиму безпеки, контролі доступу до об'єкта та забезпеченні безперервності спостереження, що дає змогу зменшити ризик ситуативних посягань на майно й доповнює загальну систему адміністративно-правової охорони права власності.

Окремої уваги потребує інформаційно-аналітичне забезпечення профілактики, оскільки управлінська практика у цій сфері має спиратися на систематичне узагальнення відомостей про правопорушення, зіставлення показників у динаміці та встановлення причин і умов їх вчинення. Водночас нині простежується дефіцит уніфікованих, зіставних та управлінсько релевантних статистичних даних щодо адміністративної деліктності, зокрема деліктів, що посягають на право власності. Наявні відомчі масиви обліку, навіть за умови їх

значного обсягу, нерідко відображають лише ті ділянки правозастосування, які «проходять» через конкретний орган або підрозділ, тоді як загальна картина залишається фрагментарною. У результаті оцінювання масштабів і динаміки посягань на право власності у площині адміністративної відповідальності часто набуває орієнтовного характеру, а можливості науково обґрунтованого планування превентивних заходів істотно звужуються.

В українських реаліях потенціал для подолання такої ситуації створює цифровізація процедур – насамперед стандартизація приймання, реєстрації та маршрутизації повідомлень про події і правопорушення, що здійснюється із застосуванням інформаційно-комунікаційних інструментів та єдиних алгоритмів реагування. Водночас наявність технічного каналу фіксації подій сама по собі не гарантує появи аналітичної інформації належної якості: без узгоджених класифікаторів, єдиних показників і регламентованих «точок контролю» (від повідомлення – до процесуального рішення та результатів його виконання) цифрові записи перетворюються на масив, придатний для оперативного управління, але недостатній для стратегічного аналізу причин і умов адміністративної деліктності у сфері власності. З огляду на це доцільно розглядати відомчу статистичну звітність не як формальну бюрократичну процедуру, а як інструмент доказової профілактичної політики. Її зміст мав би забезпечувати, принаймні, три взаємопов'язані контури: 1) облік виявлених фактів і подій, пов'язаних із посяганнями на майно (у прив'язці до місця, часу, способу та контексту); 2) облік процесуальних дій та матеріалів (складені протоколи, винесені постанови, направлення матеріалів за підвідомчістю), включно з фіксацією підстав прийнятих рішень; 3) «зворотний зв'язок» щодо наслідків розгляду справи уповноваженим суб'єктом і виконання адміністративного стягнення. На практиці саме третій контур є найменш інституціоналізованим і методологічно забезпеченим, хоча з погляду превенції він має ключове значення: без даних про результативність реагування неможливо оцінити, які заходи реально знижують ризики посягань на право власності, а які лише створюють видимість активності. У цьому контексті виявлена потреба у формалізації третього контуру – тобто нормативно визначеного механізму

звітування про наслідки розгляду справи, виконання адміністративного стягнення та реалізації подань щодо усунення причин і умов правопорушення. Саме тому конкретні законодавчі пропозиції з цього питання, включно з можливими змінами до ст. 282 КУпАП, будуть викладені у підрозділі 3.2.

Додаткової уваги потребує якість інформаційно-аналітичного забезпечення у сфері адміністративно-юрисдикційної діяльності: недостатньо підраховувати кількість виявлених проступків або складених протоколів, необхідно формувати показники ефективності застосованих заходів. У сфері охорони власності це означає встановлення кореляції між типами правопорушень та умовами їх вчинення (організаційні прогалини у зберіганні майна, відсутність режиму доступу, дефіцит технічних засобів захисту, конфліктні соціальні взаємини, ситуативні ризики в умовах переміщення населення тощо), а також визначення, які саме управлінські рішення зменшують повторюваність деліктів на конкретній території. Такий підхід переводить профілактику з площини загальних закликів у площину конкретних, вимірюваних впливів.

Закріплене в ст. 245 КУпАП завдання виявляти причини та умови, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень [65] становить внутрішню логіку провадження у справах про адміністративні правопорушення і має безпосередній зв'язок із профілактикою посягань на власність. Зміст провадження не обмежується встановленням події правопорушення та вини особи – він передбачає аналіз детермінант деліктної поведінки й реагування на них у формі внесення відповідних подань (пропозицій) щодо усунення причин та умов, що сприяли правопорушенню, із покладенням на адресатів обов'язку розглянути такі пропозиції та повідомити про вжиті заходи в установлені строки. Для сфери охорони права власності це має особливе значення, адже значна частина адміністративних правопорушень, що посягають на власність, зумовлюється сприятливими зовнішніми умовами: такі посягання найчастіше виникають там, де існують прогалини в організації охорони майна, контролі доступу, обліку матеріальних цінностей, правилах користування спільним майном або в управлінні об'єктами комунальної чи державної власності. Відтак процесуальні

механізми повинні працювати як канал впливу на середовище, а не лише на конкретного правопорушника.

Разом із тим профілактичні завдання не можна зводити лише до застосування адміністративного примусу. Сам факт того, що підрозділи поліції наділені не лише правами, а й обов'язками превентивного характеру, свідчить про пріоритет попередження як складника адміністративно-деліктної політики. Однак реалізація цього пріоритету стикається з об'єктивними бар'єрами: дефіцитом узгоджених даних, неоднаковими підходами до кваліфікації подій, перевантаженням підрозділів реагування, а також необхідністю забезпечити баланс між превентивною активністю та стандартами правомірного втручання у сферу права власності (поваги до прав власника, співмірності поліцейських заходів, належної процесуальної форми).

Відчутним резервом підвищення результативності профілактики є розвиток взаємодії з населенням і місцевими спільнотами. На практиці поліція не може забезпечити належний рівень попередження посягань на майно виключно власними силами, оскільки значна частина інформації про ризики, конфлікти та передделіктні ситуації перебуває в замкнутому локальному середовищі – серед мешканців, працівників об'єктів, власників і користувачів майна. Отже, завданням поліції стає не формальне «залучення громадськості», а вибудовування стійких каналів комунікації та довіри, у межах яких громадяни можуть передавати інформацію без страху неправомірного розголошення чи негативних наслідків, а поліцейські – трансформувати ці сигнали в превентивні заходи в межах компетенції. У цьому контексті інститут дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад має особливу роль, оскільки саме він структурно зорієнтований на постійну присутність у громаді, знання території, аналіз локальної обстановки і реалізацію індивідуальних профілактичних заходів.

Водночас некоректно виходити з уявлення про відсутність нормативної бази участі населення в попередженні правопорушень, оскільки в Україні існують правові форми такої участі. Проблема полягає радше у фрагментарності окремих регулятивних рішень, недостатній інтеграції цих форм у сучасну модель community policing, слабкій методичній підтримці та нерівномірності

інституційної спроможності громад. Це зумовлює потребу не стільки у декларативному «залученні населення», скільки у створенні процедурно визначених механізмів взаємодії, координації та відповідальності сторін, а також у формуванні інформаційної політики, спрямованої на підвищення правової культури населення у питаннях поваги до власності, правил користування спільним майном, належного зберігання речей і реагування на інциденти.

Комплексність профілактики адміністративних правопорушень, що посягають на власність, передбачає розв'язання щонайменше трьох груп проблем ефективності. По-перше, удосконалення практики застосування адміністративного законодавства – через єдині стандарти оформлення матеріалів, цифрові реєстри, підвищення доказової якості та забезпечення «зворотного зв'язку» щодо результатів розгляду справ. По-друге, підвищення професійного рівня суб'єктів профілактики – через підготовку з аналітики, ризик-орієнтованого патрулювання, комунікації з потерпілими, роботи з вразливими групами населення та дотримання стандартів прав людини під час застосування превентивних заходів. По-третє, науково-методичне забезпечення – формування кримінологічно й деліктологічно обґрунтованих моделей причинності деліктів, що посягають на право власності, на рівні громади, розроблення типових профілактичних програм для різних категорій об'єктів власності, а також упровадження індикаторів оцінювання результативності.

Нарешті, не можна ігнорувати значення загальносоціальних заходів держави та суспільства, які формують загальні передумови ефективності адміністративної превенції. Підвищення якості освіти, розвиток правової культури, підтримка соціальної згуртованості в громадах, зменшення соціальної напруги, забезпечення прозорого управління державним і комунальним майном, а також посилення довіри до правосуддя і правоохоронних інституцій впливають на готовність осіб дотримуватися запроваджених правил та усвідомити невідворотність відповідальності. Саме в цьому вимірі профілактика посягань на власність постає як частина ширшої державної правоохоронної політики, де адміністративні інструменти мають бути узгоджені з соціальними, освітніми й інформаційними впливами. Без такої узгодженості діяльність Національної поліції

ризикує залишатися переважно реактивною, тоді як досягнення стійкого профілактичного ефекту у сфері адміністративно-правової охорони права власності потребує системного підходу – формування доказової основи управлінських рішень, налагодження міждисциплінарної координації та забезпечення правомірної, процедурно визначеної участі громади у запобіганні правопорушенням.

У підсумку слід констатувати, що профілактика адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності в Україні має розглядатися як системоутворювальний елемент адміністративно-правової охорони, який поєднує реактивні механізми адміністративної юрисдикції із випереджальною, ризик-орієнтованою превенцією. Нормативна логіка КУпАП фіксує превентивну мету як внутрішній критерій результативності адміністративно-деліктного регулювання, а тому правозастосування у сфері охорони права власності повинно оцінюватися не лише через кількість накладених стягнень, а й через здатність зменшувати повторюваність проступків та усувати типові детермінанти деліктної поведінки. Профілактичний потенціал адміністративно-юрисдикційної діяльності реалізується через встановлення причин і умов правопорушень та запуск управлінського «зворотного зв'язку» у формі адресних подань (пропозицій) щодо усунення недоліків, що переводить превенцію у площину організаційної відповідальності власників, користувачів і управлінців власності. Водночас стійкий профілактичний результат можливий лише за умови інституційної узгодженості ключових ланок Національної поліції: нарядів патрульної поліції як інструмента зниження часового проміжку реалізації посягання у публічному просторі, дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад як носіїв адресної превенції й комунікаційного ресурсу громади, а також чергових служб як управлінського контуру, що забезпечує приймання, кваліфікацію повідомлень, пріоритезацію реагування та маневрування силами. Додатково профілактика посилюється поліцією охорони, яка на договірних засадах формує режимні, технічні й організаційні бар'єри посяганням на право власності. За умов воєнного стану значення такої багаторівневої превенції зростає, оскільки підвищується

мінливість оперативної обстановки та частка позаштатних ситуацій, що потребують швидкого управлінського циклу і коректної координації.

Окреслена модель профілактики має спиратися на доказову основу управлінських рішень, що актуалізує потребу у повнішому статистичному та аналітичному забезпеченні адміністративної деліктності у сфері посягань на право власності, включно з фіксацією процесуальних рішень і результатів їх виконання. Без порівнюваних показників і розбудови контурів «зворотного зв'язку» профілактика ризикує залишатися набором фрагментарних дій, а не керованою політикою з вимірюваним ефектом. Урешті, результативність адміністративної превенції у сфері охорони права власності прямо залежить від балансу між «жорсткими» та «м'якими» інструментами, дотримання принципів законності, юридичної визначеності й співмірності, а також від розвитку партнерської взаємодії з населенням та органами місцевого самоврядування в логіці «community policing». Саме така комплексність – інституційна, процедурна, аналітична й комунікаційна – забезпечує перехід від переважно постфактум-реагування до керованої превенції та створює підстави для стабільного зниження рівня адміністративних посягань на право власності.

3.2. Пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення та організаційного механізму адміністративно-правової охорони права власності

Проведений у попередніх підрозділах аналіз дає підстави стверджувати, що подальше підвищення ефективності адміністративно-правової охорони права власності в Україні не може бути досягнуте лише шляхом удосконалення правозастосовної практики або відомчої організації роботи уповноважених органів. Виявлені проблеми мають системний характер і пов'язані з фрагментарністю процесуального регулювання, недостатньою визначеністю доказового режиму, відсутністю уніфікованих вимог до мотивування постанов, розривами між окремими стадіями юрисдикційного циклу, недостатнім

інституційним оформленням профілактичного компонента провадження, а також диспропорцією між каральним і відновним ефектом адміністративного реагування у справах про посягання на право власності. Саме тому вдосконалення механізму адміністративно-правової охорони права власності слушно здійснювати у формі цілісного пакета змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та пов'язаного з ним підзаконного регулювання.

У цьому контексті доцільно виокремити п'ять взаємопов'язаних напрямів удосконалення законодавства. Перший із них стосується врегулювання електронних (цифрових) доказів у провадженні у справах про адміністративні правопорушення. Другий пов'язаний із запровадженням мінімальних стандартів мотивованості постанови у справі про адміністративне правопорушення. Третій передбачає формування єдиної цифрової траєкторії руху справи – від моменту фіксації події до виконання постанови. Четвертий напрям орієнтований на спеціалізацію профілактичного подання у справах про посягання на право власності. П'ятий – на посилення відновного потенціалу адміністративно-правової охорони права власності через нормативне зближення санкційного та правовідновлювального компонентів адміністративного провадження.

Першочерговим кроком видається запровадження у КУпАП цілісного процесуального режиму електронних (цифрових) доказів. Необхідність такої новели зумовлена тим, що чинна редакція Кодексу України про адміністративні правопорушення містить лише загальне визначення доказів у ст. 251 КУпАП, загальні вимоги до змісту протоколу у ст. 256 КУпАП та загальні правила щодо вилучення речей і документів у ст. 265 КУпАП [65], але не встановлює спеціальної процедури для електронних або цифрових даних. Водночас у справах про посягання на право власності дедалі частіше використовуються записи камер відеоспостереження, відеореєстраторів, дані мобільних телефонів, електронні документи, файли з касових та облікових систем, журнали подій, метадані, повідомлення з електронних сервісів та інші форми цифрової інформації. Фактичне використання таких даних уже давно стало частиною правозастосовної практики, однак воно залишається нормативно неповно оформленим, оскільки, як було показано у підрозділі 2.3 цієї дисертації, процесуально значущі елементи

збирання, копіювання, опису, перевірки цілісності й долучення цифрової інформації розосереджені між КУпАП і підзаконними актами, а саме: Порядком зберігання вилучених під час здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення речей і документів, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 16.01.2012 р. № 17 [117]; Інструкцією з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затвердженій Наказом МВС України від 06.11.2015 р. № 1376 [55]; Інструкцією із застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, затвердженій Наказом Міністерства внутрішніх справ України 18.12.2018 р. № 1026 [59]; Порядком ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, затвердженим Наказом МВС України від 08.02.2019 р. № 100 [118].

З огляду на це виправдано, по-перше, внести зміни до ст. 251 КУпАП, прямо передбачивши серед джерел доказів електронні (цифрові) дані, отримані в порядку, встановленому законом. Водночас просте доповнення ст. 251 КУпАП згадкою про електронні (цифрові) дані не вирішує всієї проблеми, оскільки ця стаття має загальний характер і визначає лише коло джерел доказів, не розкриваючи спеціального порядку їх отримання, копіювання, опису, перевірки цілісності та долучення до матеріалів справи. На відміну від кримінального процесуального законодавства, де цифрова інформація інтегрована у ширшу конструкцію документів як джерел доказів (ст. 99 КПК України [83]), КУпАП не містить розгорнутого процесуального режиму для цифрових даних. Тому для адміністративно-деліктного провадження більш доцільною є комбінована модель: у ст. 251 КУпАП слід прямо визнати електронні (цифрові) дані джерелом доказів, а в окремій ст. 251-1 КУпАП – закріпити їх поняття, форми подання, мінімальні вимоги до процесуального опису, правила фіксації джерела походження та умови перевірки цілісності. Такий підхід дозволяє не перевантажувати загальну норму про докази й водночас забезпечити належну процесуальну визначеність роботи з електронними (цифровими) даними у справах про адміністративні правопорушення.

По-друге, Кодекс доцільно доповнити новою ст. 251-1 «Електронні (цифрові) докази». У ній варто визначити, що електронними (цифровими) доказами у справі про адміністративне правопорушення є інформація в електронній формі, що містить відомості про обставини, які мають значення для правильного вирішення справи; до таких доказів належать, зокрема, фото-, аудіо- та відеофайли, електронні документи, текстові, графічні й мультимедійні повідомлення, дані з мобільних телефонів, комп'ютерів, камер відеоспостереження, відеореєстраторів, інформаційних систем, вебсайтів, електронних сервісів, журналів подій, метаданих, геолокаційних та інших цифрових записів. Окремо доречно встановити, що електронні докази можуть подаватися у формі оригіналу електронних даних, електронної копії, копії на матеріальному носії або витягу з інформаційної системи за умови, що це дозволяє встановити їх зміст, джерело походження та цілісність.

По-третє, у запропонованій ст. 251-1 КУпАП слід закріпити обов'язок відображення у протоколі або в окремому процесуальному документі таких відомостей, як джерело отримання електронного доказу, дата, час і спосіб його отримання, вид носія або інформаційної системи, технічні характеристики файлу чи запису, якщо їх можливо встановити, відомості про особу, яка здійснила копіювання, огляд або вилучення, а також ознаки, що дають можливість перевірити цілісність такого доказу.

По-четверте, ст. 256 КУпАП необхідно доповнити спеціальним приписом про те, що у разі використання електронних (цифрових) доказів у протоколі зазначаються їх джерело, спосіб отримання, вид носія або інформаційної системи, а також інші відомості, необхідні для ідентифікації та перевірки цілісності таких даних.

По-п'яте, до ст. 265 КУпАП потрібно додати положення про тимчасове вилучення або копіювання електронних носіїв і цифрових даних із обов'язковим складенням протоколу, в якому зазначаються спосіб отримання даних, характеристики носія, відомості про створену копію, а також обставини, необхідні для перевірки цілісності й незмінності інформації.

Запровадження у КУпАП окремої статті про електронні (цифрові) докази є раціональним тому, що воно дозволить перевести використання цифрової доказової інформації зі сфери відомчої та ситуативної практики у сферу кодифікованого процесуального регулювання. Це підвищить юридичну визначеність адміністративно-юрисдикційного провадження, зменшить відомчу варіативність у фіксації та оцінці цифрових даних, посилить гарантії перевірюваності й цілісності доказів та створить передумови для більш однакового правозастосування у справах про адміністративні правопорушення, що посягають на право власності.

Другим напрямом удосконалення є запровадження мінімальних стандартів мотивованості постанови у справі про адміністративне правопорушення. Необхідність таких змін зумовлена тим, що чинна редакція ст. 283 КУпАП не вимагає у загальному порядку ані окремого викладу доказів, ані мотивів відхилення доводів учасників провадження, ані спеціального обґрунтування виду й розміру адміністративного стягнення, хоча ст. 280 КУпАП прямо покладає на орган (посадову особу), який розглядає справу, обов'язок установити всі істотні для правильного вирішення справи обставини [65]. У результаті між тим, що має бути з'ясовано у справі, і тим, що обов'язково має бути відображено в постанові, виникає нормативний розрив, який у справах про посягання на право власності особливо небезпечний, оскільки тут конфліктними є питання предмета посягання, його належності, правового титулу потерпілого, вартості майна, меж між адміністративним деліктом, кримінально караним діянням і приватноправовим спором.

У зв'язку з цим ст. 283 КУпАП доцільно доповнити положенням про те, що постанова у справі про адміністративне правопорушення повинна містити: перелік доказів, на яких ґрунтуються висновки органу (посадової особи); мотиви, з яких відхилено пояснення особи, її заперечення, клопотання, доводи потерпілого та інші істотні аргументи учасників провадження; обґрунтування правової кваліфікації діяння; мотиви обрання виду й розміру адміністративного стягнення з урахуванням ст. 33 КУпАП. Окремо потрібно передбачити, що у справах про адміністративні правопорушення, які посягають на право власності,

постанова додатково повинна містити відомості про предмет посягання, його індивідуалізацію, правовий титул потерпілої сторони, розмір майнової шкоди або вартість предмета, якщо це має значення для кваліфікації чи виду реагування, а також мотиви відмежування адміністративного правопорушення від кримінального правопорушення або приватноправового спору, якщо така проблема виникає за обставинами справи.

З доповненням ст. 283 КУпАП доречно оновити й ст. 285 КУпАП. Її необхідно доповнити правилом, що копія постанови, яка вручається або надсилається учасникам провадження, повинна містити повний текст постанови з мотивувальною частиною та роз'ясненням порядку і строків її оскарження. У справах про адміністративні правопорушення, що посягають на право власності, копія постанови має обов'язково вручатися або надсилатися потерпілому, якщо постановою вирішено питання про майнову шкоду, вилучені речі й документи або інші майнові наслідки. Така новела сприятиме не лише підвищенню якості правозастосування, а й зміцненню реальності процесуальних гарантій, оскільки без повного мотивованого тексту постанови право на оскарження набуває значною мірою формального характеру.

Третім напрямом удосконалення є запровадження єдиної електронної картки провадження у справі про адміністративне правопорушення та механізму цифрової простежуваності руху справи від фіксації події до виконання постанови. Така новела безпосередньо відповідає на вже виявлені в дисертаційній роботі проблеми втрати процесуальної безперервності, розриву між стадіями провадження, ризиків пропуску строків, слабкої керованості виконання постанов і дефіциту «зворотного зв'язку». Чинний КУпАП визначає завдання провадження, порядок його здійснення та звернення постанови до виконання, але не встановлює єдиного цифрового механізму, який би забезпечував наскрізне відстеження руху справи між усіма суб'єктами адміністративної юрисдикції. Водночас окремі елементи цифрового супроводу вже існують у системі Національної поліції та в спеціальних реєстрах МВС, що свідчить не про абстрактність, а про інституційну реалістичність такої пропозиції.

У цьому контексті окремого пояснення потребує співвідношення запропонованої цифрової новели з чинною ст. 246 КУпАП. Зазначена стаття виконує рамкову функцію, оскільки встановлює загальне правило, за яким порядок провадження у справах про адміністративні правопорушення визначається КУпАП та іншими законами України. Тому ст. 246 КУпАП доцільно зберегти без змін, а цифрову організаційну форму руху справи конкретизувати шляхом доповнення Кодексу новою нормою, яка не змінює базової логіки адміністративно-деліктного провадження, а забезпечує його електронну простежуваність, контроль строків і фіксацію ключових процесуальних переходів.

З огляду на це Кодекс доцільно доповнити новою ст. 246-1 «Єдина електронна картка провадження у справі про адміністративне правопорушення». У статті варто передбачити, що в кожній справі про адміністративне правопорушення з моменту складання протоколу, а у випадках, передбачених Кодексом, – з моменту винесення постанови без складання протоколу формується єдина електронна картка провадження. Вона повинна містити відомості про дату, час і спосіб первинної фіксації події; орган чи посадову особу, відповідальних за первинну фіксацію правопорушення; особу, щодо якої здійснюється провадження; потерпілого; складені процесуальні документи; передання матеріалів за підвідомчістю; дату надходження справи на розгляд; результати розгляду; оскарження постанови та результати її перегляду; звернення постанови до виконання; стан добровільного або примусового виконання постанови; внесення подань щодо усунення причин і умов правопорушення та результати їх розгляду. Одночасно доречно закріпити, що відомості до такої картки вносяться невідкладно, але не пізніше наступного робочого дня після вчинення відповідної процесуальної дії чи прийняття рішення, а кожна зміна автоматично фіксується із зазначенням дати, часу та посадової особи, яка внесла відповідні дані.

Логічним продовженням цієї новели є доповнення ст. 285 КУпАП положенням про надання учасникам провадження інформації щодо способу доступу до електронної картки провадження. Ст. 299 КУпАП слушно уточнити, що орган або посадова особа, які винесли постанову, одночасно із зверненням постанови до виконання забезпечують внесення відповідних відомостей до єдиної

електронної картки провадження. У ст.ст. 305, 307 і 308 КУпАП необхідно передбачити, що контроль за виконанням постанови про накладення адміністративного стягнення здійснюється, зокрема, шляхом ведення електронної картки провадження, яка забезпечує фіксацію всіх процесуальних дій і рішень на стадії виконання постанови, автоматичне відображення контрольних строків та формування повідомлень про їх наближення або пропуск; відомості про сплату штрафу, передачу постанови на примусове виконання та завершення виконання також мають підлягати обов'язковому внесенню до цієї картки.

Вважаємо, що запровадження єдиної електронної картки провадження у справі про адміністративне правопорушення суттєво сприятиме зміцненню процесуальної безперервності, підвищенню контролю за строками, зменшенню ризику втрати матеріалів і дублювання відомостей, посиленню прозорості для учасників провадження, а також формуванню повнішої аналітичної бази для виявлення причин і умов адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності.

Четвертий напрям удосконалення пов'язаний із спеціалізацією профілактичного режиму подання у справах про адміністративні правопорушення, що посягають на право власності. Чинна редакція ст. 282 КУпАП у загальному вигляді передбачає внесення органом (посадовою особою), який розглядає справу, пропозицій про вжиття заходів щодо усунення причин та умов, що сприяли вчиненню правопорушення [65]. Однак ця конструкція є надто загальною: вона не визначає, коли у справах про посягання на право власності таке подання є обов'язковим, які відомості воно повинно містити, які саме організаційні, технічні чи режимні недоліки повинні бути відображені та як оцінюється належне реагування адресата.

Крім того, саме на рівні ст. 282 КУпАП доцільно закріпити вимогу щодо аналітичного моніторингу результативності виконання постанов і профілактичних подань у майнових справах. Такий моніторинг не слід розглядати лише як елемент відомчої статистичної звітності, оскільки він є процесуальним продовженням обов'язку органу, який розглядає справу, реагувати на встановлені причини й умови правопорушення та оцінювати фактичну результативність

відповідного профілактичного впливу. Кодексний рівень закріплення цієї вимоги дасть змогу перетворити моніторинг із факультативної управлінської практики на складову профілактичного контуру адміністративно-юрисдикційної діяльності.

Тому ст. 282 КУпАП доцільно доповнити спеціальною частиною такого змісту: у справах про адміністративні правопорушення, що посягають на право власності, орган (посадова особа), який розглядає справу, зобов'язаний внести мотивоване подання про усунення причин та умов, що сприяли вчиненню правопорушення, якщо під час розгляду справи встановлено недоліки в організації доступу до майна, його обліку, зберігання, охорони, контролю за користуванням, технічного захисту або інші обставини, що створили реальну можливість для вчинення правопорушення. Окремо у ст. 282 КУпАП доцільно передбачити, що у справах про адміністративні правопорушення, які посягають на право власності, здійснюється аналітичний моніторинг результативності виконання постанов і подань щодо усунення причин та умов правопорушення, зокрема щодо частки добровільного виконання, середнього строку виконання, питомої ваги постанов, переданих у примусове виконання, своєчасності реагування на подання та фактичного вжиття організаційних або технічних заходів за результатами їх розгляду.

Одночасно до Кодексу потрібно включити нову ст. 282-1 «Особливості внесення та розгляду подання про усунення причин та умов адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності». У ній варто передбачити, що таке подання повинно містити короткий виклад установлених обставин правопорушення; зазначення конкретних причин і умов, що сприяли його вчиненню; відомості про об'єкт права власності, щодо якого виявлено організаційні, технічні або режимні недоліки; перелік рекомендованих заходів щодо їх усунення; строк, у межах якого адресат повинен повідомити про вжиті заходи; відомості про посадову особу, відповідальну за контроль розгляду подання.

Додатково необхідно конкретизувати, що у справах про посягання на право власності подання вноситься, зокрема, у разі встановлення порушень режиму доступу до майна або об'єкта, відсутності чи неналежного функціонування

технічних засобів охорони, освітлення, відеоспостереження, недоліків обліку, зберігання або переміщення матеріальних цінностей, відсутності локальних правил користування, зберігання або контролю за майном, а також повторюваності однотипних правопорушень на тому самому об'єкті або території. Адресата подання слід зобов'язати протягом одного місяця розглянути його, вжити заходів у межах компетенції та письмово або в електронній формі повідомити орган (посадову особу), який вніс подання, про результати розгляду. Якщо подання залишено без належного реагування або відповідь не містить відомостей про конкретні вжиті заходи, орган (посадова особа), який його вніс, повинен ініціювати повторний розгляд питання в межах компетенції або повідомити про це відповідний орган вищого рівня або посадову особу, уповноважених реагувати на бездіяльність адресата подання. Відомості про внесення подання, його адресата, строк розгляду та результати виконання доцільно включити до єдиної електронної картки провадження.

Для забезпечення системної дії цієї новели доцільно уточнити і ст. 280 КУпАП, передбачивши, що у справах про посягання на право власності орган або посадова особа з'ясовують також наявність організаційних, технічних або режимних недоліків, які сприяли вчиненню правопорушення. Таке нормативне уточнення закономірно потребує й відповідного коригування ст. 283 КУпАП, яку слід доповнити вимогою про те, що постанова у справі про адміністративне правопорушення, яке посягає на право власності, повинна містити відомості про внесення або невнесення подання за ст. 282 КУпАП, а також мотиви такого рішення. Такий підхід дозволить перетворити профілактичний компонент адміністративно-юрисдикційної діяльності з факультативного елемента на формалізований процесуальний обов'язок і забезпечити більш тісний зв'язок між результатами розгляду справи та фактичним усуненням деліктогенних чинників у конкретному майновому середовищі.

Поряд із кодексними змінами виправдано передбачити й відомчий рівень деталізації. Зокрема, більш гнучким і практичним є рішення щодо розроблення окремого додатка до Наказу МВС України від 06.11.2015 р. № 1376 [55], у якому слід уніфікувати вимоги до опису предмета посягання, фіксації вартості майна чи

розміру шкоди, відображення правового титулу потерпілого, роботи з цифровими доказами, порядку передачі матеріалів за підвідомчістю, а також до процесуального документування причин і умов, що сприяли вчиненню правопорушення. Саме така комбінація – кодексної рамки та відомчої деталізації – дозволить поєднати стабільність правового регулювання з необхідною процедурною конкретикою.

П'ятим, найбільш концептуальним напрямом удосконалення є посилення відновного потенціалу адміністративно-правової охорони права власності. Як показав попередній аналіз, чинний КУпАП значно краще пристосований до реалізації карально-фіскального ефекту, ніж до реального відновлення майнового становища потерпілої особи. Штраф, який домінує у структурі адміністративних стягнень у справах про посягання на право власності, забезпечує насамперед владний примус і фіскальний ефект для держави, однак сам по собі, як правило, не призводить до автоматичного повернення майна, припинення протиправного користування ним, усунення перешкод у здійсненні правомочностей власника або відшкодування шкоди. Саме тому доцільним є комплексне оновлення КУпАП у напрямі зближення карального і відновного компонентів адміністративного реагування.

На концептуальному рівні виправдано внести зміни до ст. 23 КУпАП, доповнивши її положенням про те, що у справах про адміністративні правопорушення, які посягають на право власності, адміністративне стягнення та пов'язані з ним заходи застосовуються також з метою відновлення порушеного майнового становища потерпілої особи у випадках і порядку, встановлених законом. Така зміна важлива тим, що вона закладає нормативну основу для подальшого розвитку спеціальних правовідновлювальних інструментів у самому Кодексі.

Наступним кроком має стати доповнення КУпАП новою ст. 40-2 «Відновні заходи у справах про адміністративні правопорушення, що посягають на право власності». При цьому йдеться не про введення нового виду адміністративного стягнення до переліку ст. 24 КУпАП, а про спеціальний додатковий правовідновлювальний інструмент, який може застосовуватися поряд зі штрафом

чи іншим адміністративним стягненням. Водночас коло суб'єктів, уповноважених застосовувати такі заходи, доцільно визначати диференційовано. У справах, що розглядаються суддями, зокрема у справах про дрібне викрадення чужого майна та інші делікти, пов'язані з безпосереднім посяганням на індивідуально визначене майно, суддя може одночасно з накладенням адміністративного стягнення застосовувати один або кілька відновних заходів: зобов'язати повернути індивідуально визначене майно законному володільцю; зобов'язати передати потерпілому майно або документи, тимчасово вилучені й ідентифіковані як такі, що належать йому; зобов'язати припинити протиправне користування чужим майном; зобов'язати усунути перешкоди у володінні, користуванні чи розпорядженні майном, якщо такі перешкоди безпосередньо виникли внаслідок адміністративного правопорушення. Щодо справ про адміністративні правопорушення, передбачені ст.ст. 47-50 КУпАП, які пов'язані з посяганням на право державної власності на природні ресурси та розглядаються спеціально уповноваженими органами в межах їх предметної компетенції, відновні заходи мають застосовуватися з урахуванням особливостей відповідного об'єкта охорони. У таких випадках уповноважений орган або посадова особа можуть, поряд із накладенням адміністративного стягнення, вирішувати питання про припинення самовільного користування відповідним природним ресурсом, повернення або передачу вилучених речей, документів, знарядь чи предметів правопорушення законному володільцю або компетентному органу, а також про вжиття заходів, необхідних для усунення безпосередніх наслідків протиправного користування об'єктом державної власності, якщо це не потребує вирішення складного цивільно-правового чи господарсько-правового спору.

Водночас необхідно встановити загальні запобіжники застосування таких заходів: вони можуть використовуватися лише за умови, якщо предмет посягання належно індивідуалізований, правовий титул потерпілого або публічно-правовий режим відповідного об'єкта підтверджений, характер порушення безпосередньо впливає з матеріалів справи, а спір не набуває ознак складного спору про право. У разі наявності такого спору адміністративно-юрисдикційний орган не повинен підміняти собою судовий порядок захисту права власності, а має вирішувати

лише питання адміністративної відповідальності та, за потреби, роз'яснювати заінтересованим особам право на звернення до суду.

Узгоджено з цим потребує оновлення і ст. 40 КУпАП. У її чинній конструкції питання відновлення порушеного майнового становища потерпілої особи врегульоване переважно через механізм відшкодування майнової шкоди, тоді як інші способи правовідновлення прямо не охоплені. Чинна ч. 1 ст. 40 КУпАП передбачає право адміністративної комісії, виконавчого органу сільської, селищної, міської ради під час вирішення питання про накладення адміністративного стягнення одночасно вирішити питання про відшкодування винним майнової шкоди, якщо її сума не перевищує двох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а судді районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду – незалежно від розміру шкоди, крім випадків, передбачених ч. 2 цієї статті [65]. З огляду на це доцільно запропонувати у ч. 1 ст. 40 КУпАП слова «має право одночасно вирішити питання про відшкодування винним майнової шкоди» замінити словами «має право одночасно вирішити питання про відшкодування винним майнової шкоди та застосування інших способів відновлення порушеного майнового становища потерпілої особи у випадках і порядку, встановлених цим Кодексом». При цьому адміністративним комісіям і виконавчим органам місцевих рад доцільно залишити можливість вирішення такого питання лише у випадках безспірності права і незначного розміру шкоди, тоді як суддям – незалежно від розміру шкоди та за наявності достатньої доказової визначеності.

Для того щоб відновний компонент не залишився декларативним, потребує уточнення і ст. 283 КУпАП. У разі застосування відновного заходу або вирішення питання про шкоду постанова повинна містити точний опис майна з індивідуальними ознаками, посилення на докази належності майна потерпілому, конкретний спосіб виконання постанови, строк добровільного виконання, орган, відповідальний за примусове виконання, місце зберігання вилученого майна, а також порядок передачі, повернення, реалізації або іншого розпорядження ним. Саме така деталізація забезпечить придатність постанови до реального виконання.

Необхідним є й оновлення виконавчого блоку КУпАП. Нині Глава 33 КУпАП та ст.ст. 329, 330 КУпАП фактично орієнтовані лише на відшкодування майнової шкоди у грошовій формі. Потрібно поширити виконавчий режим цієї глави не лише на грошове відшкодування, а й на відновні заходи немайнового характеру. Виправдано змінити назву та зміст Глави 33, поширивши її на «відшкодування майнової шкоди та виконання відновних заходів», передбачивши у ст. 329 КУпАП, що постанова у частині застосування відновного заходу також є виконавчим документом, а у ст. 330 КУпАП – що у разі невиконання такого заходу у встановлений строк постанова надсилається для примусового виконання у порядку, визначеному Законом України «Про виконавче провадження» [146].

Узгоджено з цим ст.ст. 299 і 308 КУпАП доречно доповнити положенням про те, що якщо постанова містить і штраф, і відновний захід, то її фіскальна частина виконується за правилами ст.ст. 307, 308 КУпАП, а відновна частина – за правилами оновленої Глави 33. Одночасно варто прямо встановити для органу або посадової особи, які винесли постанову, обов'язок надіслати її до органу державної виконавчої служби не пізніше трьох робочих днів після спливу строку добровільного виконання відповідної частини постанови.

Важливою умовою реальної дії відновного механізму є також уточнення ст. 265 КУпАП та пов'язаного підзаконного регулювання в частині обов'язкових стандартів ідентифікації та зберігання майна. На рівні Кодексу доцільно закріпити обов'язковість окремого опису індивідуальних ознак предмета посягання та документів, що підтверджують його належність. На рівні Кабінету Міністрів України та відомчих актів МВС потрібно встановити стандартизовану форму опису, фотофіксації, маркування, передачі на зберігання та повернення вилученого майна, включно з цифровими носіями та іншими об'єктами, що складно ідентифікуються. Саме на цій стадії вирішується, чи матиме майбутнє відновне рішення фактичний зміст, чи залишиться суто формальним.

Окремим організаційним елементом цього блоку має стати запровадження спеціального статистичного обліку виконання постанов у справах про посягання на право власності. Обґрунтованим є внесення змін до підзаконних актів Міністерства юстиції України та форм відомчої звітності МВС України і

Державної судової адміністрації України, якими слід забезпечити окремий облік: постанов про штраф у справах, що посягають на право власності; постанов, що містять відновний захід; добровільного виконання; передачі до примусового виконання; фактичного повернення майна, усунення перешкод або відшкодування шкоди. Без такого обліку проблема, виявлена в попередніх підрозділах, і надалі залишатиметься статистично непрозорою.

Отже, вдосконалення нормативно-правового забезпечення адміністративно-правової охорони права власності має розглядатися не як сукупність розрізнених технічних змін до окремих статей КУпАП, а як перегляд самої регулятивної моделі адміністративно-деліктного провадження у майновій сфері. Її ключовим недоліком є те, що вона й надалі зберігає переважно санкційно-фіксаційний характер, тоді як сучасна охорона права власності потребує значно складнішої конструкції – такої, що одночасно забезпечує доказову визначеність, мотивованість юрисдикційного рішення, безперервність руху справи, інституційну обов’язковість профілактичного реагування та реальний відновний ефект для потерпілої особи. Саме тому перспективним є перехід від фрагментарного регулювання окремих процесуальних дій до нормативно узгодженої моделі, у якій цифровізація, процесуальні гарантії, профілактика і правовідновлення функціонують не автономно, а як взаємопов’язані елементи єдиного механізму охорони права власності. У цьому полягає не лише прикладне, а й методологічне значення запропонованих змін: вони орієнтовані на те, щоб адміністративне провадження у справах про посягання на право власності перестало бути переважно реакцією держави на вже вчинений делікт і набуло рис послідовного, передбачуваного та результативного інструменту забезпечення майнового правопорядку.

Висновки до третього розділу

У ході дослідження перспектив вдосконалення механізму захисту права власності як об’єкта адміністративно-правової охорони було визначено таке:

1. Профілактика адміністративних правопорушень становить

системоутворювальний компонент адміністративно-правової охорони права власності і має розглядатися як самостійний, нормативно зумовлений напрям публічного адміністрування, спрямований на нейтралізацію причин і умов деліктності до моменту заподіяння шкоди. Її юридична природа полягає у поєднанні превентивної функції адміністративного права із гарантійним потенціалом принципів верховенства права, юридичної визначеності та співмірності – з огляду на те, що профілактичні заходи, навіть будучи мотивованими охороною власності, не можуть трансформуватися у надмірне, вибіркове або свавільне втручання у сферу прав власності добросовісних суб'єктів. Відтак профілактика у цій площині виступає не «додатком» до адміністративної відповідальності, а її внутрішньою метою і критерієм результативності адміністративно-деліктного регулювання, що кореспондує із загальними цілями КУпАП – охороною власності, запобіганням правопорушенням і виховним впливом.

2. Ефективна профілактика має будуватися як комплексна багаторівнева система із взаємопов'язаними контурами – передделіктним (ризик-орієнтованим) і постделіктним (юрисдикційним). Передделіктний контур спрямований на зменшення «вікна можливостей» для правопорушника шляхом застосування організаційних, інформаційних і контрольних заходів, аналітичного картування локальних ризиків посягань на право власності, прогнозування повторюваності деліктів та своєчасного впливу на чинники, що підвищують імовірність їх вчинення. Постделіктний контур виявляється у використанні матеріалів адміністративного провадження не лише для фіксації та юридичної оцінки вже вчиненого проступку, а й для подальшого виявлення та усунення причин і умов, що йому сприяли. Саме через механізм «зворотного зв'язку» встановлені у справі детермінанти правопорушення трансформуються у владно-організаційні рішення, спрямовані на недопущення аналогічних посягань у майбутньому. Така конструкція переводить профілактику з декларативного рівня у площину управлінської відповідальності суб'єктів, які організовують режим зберігання, доступу та користування об'єктами права власності, і водночас формує підстави для оцінювання її дієвості за показниками повторності, зниження ризиків і

стабілізації правопорядку у сфері охорони права власності.

3. В інституційному вимірі ключовим суб'єктом профілактики виступає Національна поліція України. Наряди патрульної поліції забезпечують превентивну присутність у публічному просторі, раннє виявлення деліктогенних ситуацій і первинне припинення правопорушень. Дільничні офіцери поліції та поліцейські офіцери громад формують локальний «центр превенції» шляхом адресної роботи з територією, комунікації з населенням, індивідуальної профілактики щодо осіб групи ризику, а також ініціювання організаційних змін у режимі охорони майна на об'єктах різних форм власності. Чергові служби забезпечують управлінський контур превентивної діяльності – приймання, первинну верифікацію та кваліфікацію повідомлень, пріоритезацію реагування, оперативне спрямування нарядів і контроль виконання, що фактично гарантує безперервність управління превентивними ресурсами в умовах мінливої оперативної обстановки. Додатково профілактичний ефект посилюється діяльністю поліції охорони, яка, діючи на договірних засадах, створює режимні, інженерно-технічні та організаційні бар'єри посяганням на майно, тим самим забезпечуючи передделіктний захист та зменшення деліктогенності об'єктів.

4. Стійкий профілактичний результат у сфері охорони права власності є досяжним не просто за наявності загальної взаємодії поліції з громадою, а за умови формування спеціального координаційного контуру, у межах якого поєднуються: оперативна інформація поліції про деліктні ризики, організаційні можливості органів місцевого самоврядування щодо усунення середовищних чинників правопорушень, управлінські рішення адміністрацій об'єктів і належно врегульовані канали участі населення у повідомленні про загрози майну. Саме така модель набуває особливої ваги в українських умовах воєнного стану, коли пошкодження об'єктів, переміщення населення, нестабільність режимів доступу до майна та ускладнення комунікацій істотно підвищують ризик ситуативних посягань на право власності. За цих умов профілактика повинна спиратися не лише на загальну ідею «community policing», а й на систематичне узагальнення матеріалів проваджень, стандартизацію показників, цифрову простежуваність адміністративного реагування та впровадження індикаторів результативності

превентивних заходів, що дає змогу оцінювати її як керовану управлінську політику, а не як сукупність ізольованих дій.

5. Основною перешкодою для підвищення ефективності адміністративно-правової охорони права власності є не відсутність окремих заборон чи санкцій, а внутрішня непослідовність чинної процесуальної моделі КУпАП. Її вразливість виявляється у п'яти взаємопов'язаних площинах: невизначеності режиму цифрового доказування, недостатній мотивованості юрисдикційних рішень, відсутності наскрізної простежуваності руху справи, слабкій формалізації профілактичного реагування та перевазі штрафно-фіскального ефекту над реальним відновленням порушеного майнового становища. За таких умов модернізація адміністративно-правової охорони права власності має здійснюватися не шляхом ізольованого коригування окремих норм, а через нормативно узгоджений пакет змін, орієнтований на перебудову всієї логіки адміністративно-деліктного провадження у майновій сфері.

6. Зміст запропонованого нормативного оновлення полягає у переході від санкційно-фіксаційної моделі провадження до інтегрованої моделі, у якій доказування, мотивування рішення, рух справи, профілактичний «зворотний зв'язок» і виконання постанови утворюють єдиний правовий цикл. У такій моделі електронні докази мають отримати самостійний кодифікований процесуальний режим, постанова – набути змістовної мотивованості, необхідної для перевірки її законності, а профілактичне подання – перетворитися з факультативного управлінського інструмента на формалізований обов'язок, безпосередньо пов'язаний із результатами розгляду справи. Водночас цифрова простежуваність провадження повинна забезпечувати не лише технічний супровід матеріалів, а й процесуальну безперервність, контроль строків та аналітичну основу для оцінювання результативності адміністративного реагування у сфері охорони права власності.

7. Адміністративно-правова охорона права власності потребує нормативного посилення її правовідновлювального потенціалу. Чинна модель КУпАП значно краще забезпечує факт притягнення до відповідальності, ніж фактичне поновлення порушених правомочностей власника чи законного

володільця. Тому перспективним напрямом розвитку законодавства є закріплення відновної мети адміністративного реагування у справах про посягання на право власності, упровадження спеціальних відновних заходів, придатних до самостійного виконання, а також формування окремого статистичного обліку результатів виконання постанов у майнових справах. За такої умови адміністративне провадження перестає бути переважно формою державного штрафного реагування і набуває рис повноцінного механізму забезпечення майнового правопорядку, в якому поєднуються превенція, процесуальна визначеність і реальний захист порушеного права.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено комплексне теоретико-прикладне дослідження права власності як об'єкта адміністративно-правової охорони крізь призму сучасного розуміння публічного адміністрування, адміністративно-деліктного регулювання та адміністративно-юрисдикційної діяльності уповноважених суб'єктів. На основі аналізу доктрини адміністративного права, положень Конституції України, КУпАП, спеціального законодавства, підзаконних актів і відомчих інструкцій, а також з урахуванням стандартів Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики ЄСПЛ уточнено зміст адміністративно-правової охорони у майновій сфері, розкрито її інституційний і процесуальний виміри та окреслено межі правомірного втручання публічної влади у майнові відносини відповідно до принципів законності, юридичної визначеності й співмірності. У роботі систематизовано адміністративні правопорушення, що посягають на власність, запропоновано підходи до їх класифікації та відмежування від суміжних складів, проаналізовано компетенцію органів публічної влади щодо протидії деліктам майнового характеру, визначено стадійну структуру адміністративного провадження і типові проблеми його реалізації в умовах воєнного стану, а також обґрунтовано напрями підвищення якості адміністративної юрисдикції та профілактики правопорушень у сфері охорони права власності в контексті євроінтеграційних вимог належного адміністрування. Результати проведеного дослідження дозволяє сформулювати наступні узагальнені висновки:

1. Право власності в адміністративно-правовому вимірі постає як самостійний об'єкт охорони, який не зводиться ані до приватноправового змісту суб'єктивного права власника, ані до суто каральної реакції держави на посягання на майно. Для цілей адміністративно-правового аналізу необхідним є розмежування категорій «власність», «право власності» і «майно»: власність є ширшою суспільною категорією, право власності – її юридично оформленим і гарантованим виміром, а майно – об'єктом, щодо якого реалізуються відповідні правомочності та охоронні механізми. Адміністративно-правова охорона права

власності має ширший зміст, ніж захист права власності, оскільки охоплює не лише реагування на вже вчинене порушення, а й нормативне закріплення заборон, превенцію, контроль, реєстраційні процедури, юрисдикційне реагування, виконання рішень та усунення причин і умов правопорушень. За таких ознак інститут охорони права власності в адміністративному праві набуває характеру самостійного адміністративно-правового інституту з власним предметом регулювання, джерелами, системою суб'єктів і специфічним поєднанням регулятивних, превентивних, юрисдикційних та примусових засобів впливу.

2. Система суб'єктів адміністративно-правової охорони права власності потребує побудови не за формально-переліковим, а за функціональним критерієм. У її межах доцільно виокремлювати: а) суб'єктів нормативно-організаційного забезпечення, які формують правову та інституційну основу охорони права власності; б) суб'єктів безпосереднього охоронного впливу, що реалізують контрольні, наглядові, дозвільні, реєстраційні, правоохоронні та управлінські повноваження щодо конкретних об'єктів власності. Також у механізмі адміністративно-правової охорони права власності були виокремлені юрисдикційні суб'єкти, участь яких полягає у здійсненні правосуддя та процесуальному представництві інтересів держави. У такій кооперативно-інституційній моделі протидії адміністративним деліктам, що посягають на право власності, Національна поліція України виконує системоутворювальну роль первинної ланки виявлення, припинення та документування правопорушень, тоді як інші органи спеціальної компетенції забезпечують галузевий контроль та розгляд справ у межах своєї предметної юрисдикції. Саме такий підхід дозволяє уникнути змішування правотворчих, виконавчо-розпорядчих, контрольних і юрисдикційних функцій у межах єдиного механізму охорони права власності.

3. Адміністративні правопорушення у сфері охорони права власності слід розглядати як охоронні адміністративно-деліктні правовідносини, що виникають у відповідь на порушення правил володіння, користування та розпорядження майном і становлять матеріальну основу адміністративно-правової охорони права власності. Глава 6 КУпАП формує ядро цього деліктного масиву, однак не вичерпує його повністю, оскільки майново значущі склади розосереджені й в

інших главах Кодексу. Аналіз відповідних деліктів доцільно здійснювати через два взаємопов'язані блоки – склад правопорушення і санкційний блок. У межах об'єктної характеристики виокремлюються три основні групи складів: посягання на державну власність на природні ресурси; посягання на право приватної та іншої недержавної власності; посягання на нематеріальні об'єкти майнових прав, зокрема інтелектуальну власність, геопросторові дані та метадані. Для цієї категорії справ характерною є наявність комплексних об'єктів, у яких власницький елемент поєднується з екологічними, управлінськими, інформаційними або безпековими аспектами. Санкційний блок Глави 6 КУпАП має відносно самостійне значення в механізмі охорони права власності, оскільки саме через нього визначаються межі, інтенсивність і практична ефективність державного реагування на відповідні делікти.

4. Компетенція державних органів у досліджуваній сфері охоплює юридично закріплений комплекс цілей, завдань, предмета відання, прав та обов'язків, через які держава реалізує охоронну функцію щодо права власності. Її зміст має багаторівневий характер: на загальному рівні вона впливає з конституційних приписів та профільних законів; на спеціальному – конкретизується нормами КУпАП та галузевого законодавства; на індивідуалізованому – деталізується відомчими нормативно-правовими актами. Юрисдикційний механізм охорони права власності є поліцентричним, однак системоутворювальним суб'єктом у ньому виступає Національна поліція України, яка забезпечує переважну частину первинних процесуальних дій, пов'язаних із виявленням, припиненням і документуванням посягань на право власності. При цьому компетенція поліції має здійснюватися в суворих межах законності, необхідності та співмірності, оскільки охорона права власності не може виправдовувати надмірне адміністративне втручання в майнову сферу добросовісних осіб.

5. Адміністративно-процесуальна діяльність у сфері охорони права власності є динамічним зрізом компетенції державних органів, у межах якого матеріально-правові приписи набувають практичного змісту через стадії порушення справи, її розгляду, перегляду постанови та виконання постанови.

Саме чотиристадійна модель провадження найбільш повно відображає логіку адміністративної юрисдикції у справах про посягання на право власності. Найбільш уразливими є початкова стадія та стадія розгляду справи, оскільки саме на них формується доказова база, забезпечується право на захист, оцінюються докази та мотивується рішення. Особливу роль у цьому процесі відіграє Національна поліція України, адміністративно-процесуальна компетенція якої охоплює складання протоколів, застосування заходів забезпечення провадження, збирання та фіксацію доказів, участь у виконанні постанов і внесення подань щодо усунення причин та умов правопорушення.

6. Сучасний стан адміністративно-юрисдикційної охорони права власності характеризується системними проблемами, що не зводяться до окремих помилок правозастосування. До них належать: багаторівнева фрагментарність нормативного регулювання та відомча варіативність процедур; інституційна множинність суб'єктів і конкуренція компетенцій; розрив між суб'єктом документування і суб'єктом розгляду справи; методична недостатність стадій документування та доказування, особливо у справах із цифровими даними та нематеріальними об'єктами; кваліфікаційна невизначеність на межі адміністративної, кримінально-правової та приватноправової площин; формалізація розгляду справ та дефіцит мотивування; слабка керованість стадії виконання постанов і недостатня інституціоналізація профілактичного «зворотного зв'язку». В умовах воєнного стану ці проблеми набувають кумулятивного характеру через кадровий дефіцит суддів, зміну підсудності, пошкодження інфраструктури, мобільність населення, труднощі комунікації та доступу до реєстрів. За таких умов підвищення ефективності охорони права власності пов'язане не лише з посиленням санкцій, а передусім із забезпеченням юридичної визначеності, уніфікації мінімальних стандартів провадження та цифрової простежуваності руху матеріалів справи.

7. Профілактика адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності є не допоміжним, а самостійним системоутворювальним компонентом адміністративно-правової охорони права власності. Її доцільно будувати за двоконтурною моделлю, яка охоплює: а) передделіктну, ризик-орієнтовану

превенцію, спрямовану на мінімізацію можливостей для вчинення правопорушення; б) постделіктну профілактику, пов'язану з використанням матеріалів адміністративного провадження для виявлення та усунення причин і умов делікту. Ефективна профілактика потребує інституційної узгодженості між нарядами патрульної поліції, дільничними офіцерами поліції, поліцейськими офіцерами громад, черговими службами та поліцією охорони. Особливого значення набувають адресна превенція, аналіз локальної оперативної обстановки, робота з особами групи ризику, формування процедурно визначених каналів взаємодії з населенням та органами місцевого самоврядування в логіці «community policing», а також розвиток інформаційно-аналітичного забезпечення профілактичної політики. До таких показників результативності превентивних заходів доцільно відносити, зокрема, динаміку повторюваності однотипних адміністративних правопорушень на певній території або об'єкті, частку повторних правопорушень, своєчасність реагування на повідомлення про посягання на майно, кількість і результативність внесених подань щодо усунення причин та умов правопорушень, частку подань, за якими фактично вжито організаційних або технічних заходів, а також зміну кількості правопорушень після реалізації відповідних превентивних заходів. Без перетворення профілактики на керовану, аналітично забезпечену та інституційно скоординовану діяльність адміністративно-правова охорона права власності залишатиметься переважно реактивною.

8. Модернізація адміністративно-правової охорони права власності потребує цілісного перегляду регулятивної моделі КУпАП у майновій сфері не лише на рівні загальних підходів, а й через системне оновлення конкретних його структурних одиниць. У цьому контексті доцільним є внесення змін до ст. 23 КУпАП – у частині закріплення відновної мети адміністративного реагування у справах про посягання на право власності; до ст. 40 – щодо розширення способів відновлення порушеного майнового становища потерпілої особи; до ст. 251 КУпАП – щодо прямого визнання електронних (цифрових) даних самостійним джерелом доказів; до ст. 256 КУпАП – щодо спеціальних вимог до фіксації цифрових доказів у протоколі; до ст. 265 КУпАП – щодо тимчасового вилучення

або копіювання електронних носіїв і цифрових даних, а також належної індивідуалізації предмета посягання; до ст. 280 КУпАП – щодо обов’язку з’ясовувати організаційні, технічні та режимні недоліки, які сприяли вчиненню майнового делікту; до ст. 282 КУпАП – щодо спеціалізації профілактичного подання у справах про посягання на право власності та запровадження обов’язкового аналітичного моніторингу результативності виконання постанов і таких подань; до ст. 283 КУпАП – щодо мінімальних стандартів мотивованості постанови, у тому числі мотивування форми вини, індивідуалізації предмета посягання, правового титулу потерпілої сторони, вартості майна або розміру шкоди, відмежування адміністративного делікту від кримінального правопорушення чи приватноправового спору, а також фіксації відомостей про відновний захід і профілактичне подання; до ст. 285 КУпАП – щодо обов’язкового вручення повного мотивованого тексту постанови та надання інформації про доступ до електронної картки провадження; до ст.ст. 299, 305, 307 і 308 КУпАП – щодо цифрової простежуваності руху справи, контролю строків і розмежування виконання фіскальної та відновної частин постанови; до ст.ст. 329 і 330 КУпАП та Глави 33 КУпАП загалом – щодо поширення виконавчого режиму не лише на відшкодування майнової шкоди, а й на виконання відновних заходів. Одночасно Кодекс доцільно доповнити новими ст. 40-2 «Відновні заходи у справах про адміністративні правопорушення, що посягають на право власності», ст. 246-1 «Єдина електронна картка провадження у справі про адміністративне правопорушення», ст. 251-1 «Електронні (цифрові) докази» та ст. 282-1 «Особливості внесення та розгляду подання про усунення причин та умов адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності». Такий пакет змін формує підґрунтя для інтегрованої моделі провадження, у якій цифрове доказування, мотивованість рішень, наскрізна цифрова простежуваність, формалізований профілактичний «зворотний зв’язок» і правовідновлювальні заходи функціонують як взаємопов’язані елементи єдиного нормативно узгодженого циклу охорони права власності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник у двох томах. Том 2 : Особлива частина. Київ : Юридична думка, 2009. 600 с.
2. Адміністративне право України / за ред. Ю. П. Битяка. Харків : Право, 2001. 528 с.
3. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник: у 2 т. : [Т.1 : Загальна частина] / ред. колегія : В. Б. Авер'янов (голова). К. : Вид-во «Юридична думка», 2004. 584 с.
4. Антонов А. С. Право власності та власність як правові категорії. *Економіка. Фінанси. Право*, 2023. № 2. С. 5–9.
5. Антонов А. С. Інститут охорони права власності в адміністративному праві. *Аналітично-порівняльне правознавство*, 2024. № 1. С. 349–355.
6. Антонов А. С. Адміністративно-процесуальна діяльність державних органів у справах про адміністративні правопорушення у сфері охорони права власності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*», 2025. № 90. Частина 3. С. 17–28.
7. Антонов А. С. Зміст права власності. *Матеріали V Міжнародної наукової конференції «Технології, інструменти та стратегії реалізації наукових досліджень» (24.02.2023 ; Київ, Україна)*, 2023. С. 100–102.
8. Антонов А. С. Об'єкт адміністративних деліктів, що посягають на право власності. *«Science, Technology and Industry in the Digital Age : Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference. International Scientific Unity» (December 17-19, 2025 ; Hamburg, Germany)*, 2025. С. 479–483.
9. Антонов А. С. Об'єктивна сторона адміністративних деліктів, що посягають на право власності. *«Modern Trends in the Development of Economy, Technology and Industry : Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 5th International Scientific and Practical Conference. International Scientific Unity» (January 7-9, 2026 ; Toronto, Canada)*, 2026. С. 223–225

10. Антонов А. С. Суб'єктивні ознаки адміністративних деліктів, що посягають на право власності. «*Global Trends in Science, Technology and Economy : Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 4th International Scientific*» (January 14-16, 2026 ; Graz, Austria), 2026. С. 150–156.
11. Антонов А. С. Справедливість адміністративно-правової охорони власності. *Успіхи і досягнення у науці*, 2026. № 4(26). С. 26 – 39.
12. Антонов А. С. Право власності як адміністративно-правова цінність: аксіологічний та функціональний вимір. *Наука і техніка сьогодні*, 2026. № 4(58).
13. Армаш Н. О. Керівник органу виконавчої влади : адміністративно-правовий статус. Запоріжжя : ГУ «ЗІДМУ», 2006. 248 с.
14. Бандурка О. М., Тищенко М. М. Адміністративний процес : підручник для вищ. навч. закл. К. : Літера ЛТД, 2002. 288 с.
15. Беспалова О. І. Адміністративно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави : монографія. Х. : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2014. 544 с.
16. Бісюк О. С., Антонов А. С. Реституція права власності в умовах збройного конфлікту : адміністративно-правові механізми України у порівнянні з досвідом Боснії і Герцеговини та Косово. *Право.ua*, 2025. № 3. С. 523–530.
17. Битяк Ю. П. Адміністративне право України. Х. : Право, 2000. 520 с.
18. Бондаренко Г. П. Адміністративна відповідальність в СРСР. Львів : Вища школа, 1975. 175 с.
19. Бородін І. Л. Адміністративно-юрисдикційний процес : монографія. К. : Алерта, 2007. 184 с.
20. Вавженчук С.Я. Співвідношення понять «захист» та «охорона» трудових прав у чинному законодавстві. *Форум права*, 2010. Вип. 1. С. 45–49.
21. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
22. Водний кодекс України від 06.06.1995 р. № 213/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1995. № 24. Ст. 189
23. Войнарівський М. Щодо проблем встановлення вини при застосуванні адміністративно-господарських санкцій. *Юридичний вісник*, 2024. № 1. С. 29–39.

24. Волощук А. М., Ярмачі Х. П., Чернишова О. О. Діяльність органів внутрішніх справ щодо протидії правопорушенням у сфері інтелектуальної власності : монографія. О. : ОДУВС, 2013. 175 с.
25. Галуцько В. В. Адміністративно-правова охорона права власності в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2009. 35 с.
26. Галуцько В. В. Адміністративно-правова охорона та захист права власності. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*, 2007. № 38. С. 192–198.
27. Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О. та ін. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Видання четверте. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с.
28. Гарасимів О. І., Захарова О. В. Адміністративна відповідальність як різновид юридичної відповідальності працівників органів внутрішніх справ. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*, 2013. № 1. С. 220–230.
29. Гнатюк С. С. Провадження в справах про адміністративні проступки: проблемні питання структури : монографія. Львів : ЛьвДУВС, 2011. 156 с.
30. Горбач М. І. Адміністративно-правовий статус суб'єктів адміністративного права : теорія і практика : дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.07. Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2017. 202 с.
31. Горбач М. І. Класифікація елементів адміністративно-правового статусу суб'єктів адміністративного права. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*, 2017. № 2. С. 29–41.
32. Горобець Н. Г. Захист права власності в практиці Європейського суду з прав людини. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11. Київський університет права НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Київ, 2018. 228 с.
33. Горошовський М. В. Стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення. *Актуальні питання юридичної науки та практики : тези доп. учасників I Наук.-практ. онлайн-конф. (Київ, 23 квітня 2020 р.)*. Київ, 2020. С. 73–

76.

34. Гриценко І. С. Загальне адміністративне право : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 568 с.

35. Гуржій Т. О. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ : КНТ, 2016. 680 с.

36. Гуржій Т. О., Мушенко В. В., Гуржій А. В., Ситніченко О. М. Адміністративна відповідальність у системі забезпечення державою захисту права інтелектуальної власності особи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*, 2023. Вип. 79. Ч. 2. С. 49 – 54.

37. Данченко Т. В., Головенко О. Д. Значення практики Європейського суду з прав людини для адміністративного судочинства України в процесі розв'язання спорів щодо публічних фінансів. *Сучасні питання економіки і права*, 2012. № 2. С. 110–116.

38. Данченко Т. В., Суббот А. І. Вдовиченко Є. В. Публічний інтерес у сфері права власності : адміністративно-правовий вимір. *Наукові перспективи*, 2026. № 3(69). С. 939–951.

39. Данченко Т. В., Суббот А. І. Правові засади реалізації окремих форм прямого народовладдя в умовах децентралізації публічної влади в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*, 2026. Вип. 93. Ч. 3. С. 107–112.

40. Деякі питання здійснення повної компенсації за майно, примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 31.10.2012 р. № 998. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998-2012-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.01.2026)

41. Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.09.2019 р. № 829. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/829-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.01.2026)

42. Деякі питання об'єктів критичної інфраструктури : Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 р. № 1109. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1109-2020-%D0%BF#n11> (дата звернення: 15.01.2026)

43. Деякі питання здійснення заходів із сприяння захисту прав інтелектуальної власності та реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону : Постанова Кабінету Міністрів України від 08.10.2022 р. № 1127. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1127-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.01.2026)

44. Деякі питання Національного органу інтелектуальної власності : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.10.2022 р. № 943-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/943-2022-%D1%80?utm_source=chatgpt.com#Text (дата звернення: 15.01.2026)

45. Деякі питання Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.07.2025 р. № 903. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/903-2025-%D0%BF> (дата звернення: 15.01.2026)

46. Добрянська Н. В. Дискусійні питання із приводу адміністративної відповідальності юридичних осіб. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія : юридичні науки*, 2019. Том 30 (69). № 5. С. 133–138.

47. Добрянська Н. В. Адміністративна відповідальність як вид юридичної відповідальності та елемент державного примусу. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*, 2024. № 2. С. 30–35.

48. Єщук О. М. Адміністративно-правова охорона : теорія, практика та перспективи розвитку : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Київ : Університет «Україна», 2017. 464 с.

49. Живицька Л. І. Стадії провадження справ про адміністративні правопорушення при їх розгляді різними державними органами. *Зовнішня торгівля : економіка, фінанси, право*, 2012. № 6. С. 161–167.

50. Заморська Л. І. Інститут права як вираження правової нормативності та його властивості. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*, 2015. Т. 14. С. 79–81.

51. Звіт про діяльність Державної судової адміністрації України за 2023 рік. URL: https://dsa.court.gov.ua/dsa/pokazniki-diyalnosti/1233/zvit_dsa_23 (дата звернення: 15.01.2026)
52. Звіт про роботу Державної судової адміністрації України за 2024 рік URL: https://dsa.court.gov.ua/dsa/pokazniki-diyalnosti/1233/zvit_dsa_24 (дата звернення: 15.01.2026)
53. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2002. № 3-4. Ст. 27
54. Інструкція про порядок організації здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, затверджена Наказом МВС України та Державного департаменту України з питань виконання покарань від 04.11.2003 р. № 1303/203. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0046-04#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
55. Інструкція з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затверджений Наказом МВС України від 06.11.2015 р. № 1376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
56. Інструкція з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі, затверджена Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 07.11.2015 р. № 1395. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1408-15#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
57. Інструкція про організацію службової діяльності органів поліції охорони під час виконання заходів з фізичної охорони об'єктів, затверджена Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 07.07.2017 р. № 577. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0989-17#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
58. Інструкція з організації діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад, затверджена Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 28.07.2017 р. № 650 (у редакції Наказу МВС України від 18.05.2022 р. № 301). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17#Text> (дата звернення: 15.01.2026)

59. Інструкція із застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, затверджена Наказом Міністерства внутрішніх справ України 18.12.2018 р. № 1026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0028-19#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
60. Інструкція з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України, затверджена Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 27.04.2020 р. № 357. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
61. Інструкція з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення уповноваженими посадовими особами Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, затверджена Наказом Міндовкілля України від 02.03.2021 р. № 159. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0597-21#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
62. Калаянов Д. П. Адміністративно-юрисдикційна діяльність органів внутрішніх справ України : навч. посіб. Одеса : АО БАХВА, 2000. 128 с.
63. Калюжний Р. А., Комзюк А. Т., Погрібний О. О. та ін. Кодекс України про адміністративні правопорушення : науково-практичний коментар. 2-ге вид. К. : «Правова єдність», 2008. 655 с.
64. Коваль Л. В. Адміністративне право: курс лекцій для студентів юрид. вузів та факультетів. 3-є вид. К. : Вентурі, 1998. 208 с.
65. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР)*, 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122
66. Кодекс України про надра від 27.07.1994 р. № 132/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1994. № 36. Ст. 340
67. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2005. № 35-36. № 37. Ст. 446
68. Колеснікова М. В. Докази та доказування в адміністративному судочинстві. *Аналітично-порівняльне правознавство*, 2024. № 8. С. 378–383.

69. Коломоець Т. О., Колпаков В. К. Доказування в адміністративно-деліктних провадженнях: між допустимістю, достатністю і переконанням. *Вісник Національної академії правових наук України*. Харків : Право, 2025. Т. 2025. Т. 32. № 3. С. 179 – 199.
70. Колпаков В. К., Гордєєв В. В. Теорія адміністративного проступку : монографія. Харків, 2016. 344 с.
71. Колпаков В. К. Адміністративне право України: підручник. 3-тє вид., стер. К.: Юрінком Інтер, 2001. 752 с.
72. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України : Підручник. К. : Юрінком Інтер, 2003. 544 с.
73. Комарницька І. Адміністративна відповідальність : теоретико-правові аспекти. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : «Юридичні науки», 2020. Т. 7. № 2. С. 155–161.
74. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 15.01.2026)
75. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 15.01.2026)
76. Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки від 30.01.1937 р. *Збірник законів і розпоряджень Робітничо-селянського Уряду Української Радянської Соціалістичної Республіки*, 1937. № 30. Ст. 121
77. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996. № 30. Ст. 141
78. Конституційне право України / за ред. д-ра юрид. наук, проф. В.Ф. Погорілка. К.: Наукова думка, 2000. 732 с.
79. Коросташова І. М. Адміністративно-правова охорона: загальнотеоретичні аспекти. *Вісник Академії митної служби України*. Серія : Право, 2015. № 2. С. 66–72.
80. Котелюх М. О. Поняття адміністративно-правової охорони правопорядку. *Право та державне управління*, 2022. № 3. С. 474–479.

81. Кравцова Т. М. Юридична природа адміністративного затримання. *Порівняльно-аналітичне право*, 2020. № 4. С. 504–512.
82. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2001. № 25-26. Ст. 131
83. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2013. № 9-10. № 11-12. № 13. Ст. 88
84. Курс адміністративного права України : підручник / за ред. О. В. Кузьменко. 3-тє вид., допов. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 904 с.
85. Легенченко М. О. Поняття охорони й захисту права та їх співвідношення. *Актуальні проблеми держави і права*, 2014. Вип. 72. С. 59–65.
86. Лісовий кодекс України від 21.01.1994 р. № 3852-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1994. № 17. Ст. 99
87. Литвинов О. М. Поняття, зміст та значення координації дій суб'єктів профілактики злочинів. *Вісник університету внутрішніх справ України. Спецвипуск. Х.*, 2000. С. 56–58.
88. Личенко І. О. Адміністративно-правовий захист права власності України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. Л., 2010. 264 с.
89. Майже 165 тисяч нових боргів з'явилося в українців за час не-роботи Реєстру боржників. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/erb-2025> (дата звернення: 15.01.2026)
90. Максименцева Н. О. Публічне адміністрування у галузі використання і охорони надр в Україні : дис ... докт. юрид. наук. 12.00.07. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2018. 608 с.
91. Максимович Р. О. Співвідношення понять «охорона» та «захист» соціальних і економічних прав і свобод людини: теоретико-правові засади. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*, 2015. № 5. Ч. 1. С. 101–106.
92. Маньгора В., Пукалюк А. Захист права власності в умовах воєнного стану : питання теорії та практики. *Наукові перспективи. Серія право*, 2025. № 6(60). С. 813–826.
93. Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. Т. III. Поліцейський

- менеджмент : історія та сучасність / відп. ред. : Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, Є. М. Моїсєєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. Харків, 2006. 1187 с.
94. Мінімальні стандарти правил ООН, які стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінських правилах), схвалені Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 29.11.1985 р. № 40/33 URL: <https://www.un.org/ru/documents/treaty/A-RES-40-33> (дата звернення: 15.01.2026)
95. Миколенко О. І. Адміністративний процес і адміністративна відповідальність в Україні : навч. посіб. Харків, Одиссей, 2004. 272 с.
96. Миронюк Р. В. Адміністративно-деліктний процес: окремі питання адміністративно-деліктної юрисдикції : навч. посіб. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 64 с.
97. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2012. № 44-45. № 46-47. № 48. Ст. 552
98. Мушенко В. В. Фінансово-правові засади державної аграрної політики України : монографія. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 371 с.
99. Мушенко В. В., Бісюк О. С. Принципи відшкодування державою шкоди фізичним особам за втрату власності по причині військових дій. *Аналітично-порівняльне правознавство*, 2026. Том 2. № 2. С. 197 – 202.
100. Никитенко О. І. Адміністративно-правовий захист власності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 1996. 23 с.
101. Остапенко О. І. Ковалів М. В., Єсімов С. С. та ін. Адміністративне право України (загальна частина) : навч. посіб. ; Вид. 2-е, доп. Львів : СПОЛОМ, 2021. 616 с.
102. Павлюк Н. М. Адміністративно-правове забезпечення діяльності Національної поліції України щодо захисту права власності. *Наше право*, 2017. № 4. С. 60–65.
103. Павлюк Н. М. Історіографічне дослідження основ адміністративно-правового захисту права власності Національною поліцією України. *Вісник НУ «Львівська політехніка»*, 2017. № 861. С. 312–319.

104. Павлюк Н. М. Складові елементи адміністративно-правового статусу Національної поліції України як суб'єкта захисту права власності. *Часопис Київського університету права*, 2017. С. 116–119.
105. Павлюк Н. Особливості реалізації Національною поліцією України засобів захисту права власності. *Підприємництво, господарство і право*, 2018. № 1. С. 73–76.
106. Панасюк О. В. Адміністративно-деліктне право України : теоретичні питання розвитку та реформування : монографія. Харків : ФОП Панов, 2020. 549 с.
107. Питання забезпечення охорони об'єктів державної та інших форм власності : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 р. № 937. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/937-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
108. Плугатир М. В. Загальна характеристика адміністративних правопорушень, що посягають на власність. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*, 2015. Вип. 17(1). С. 101–104.
109. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2011. № 13-14. № 15-16. № 17. Ст. 112
110. Положення про Державне агентство водних ресурсів України, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. № 393. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/393-2014-%D0%BF?utm_source=chatgpt.com#Text (дата звернення: 15.01.2026)
111. Положення про Державне агентство лісових ресурсів України, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 08.10.2014 р. № 521. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/521-2014-%D0%BF?utm_source=chatgpt.com#Text (дата звернення: 15.01.2026)
112. Положення про Державну службу геології та надр України, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 р. № 1174. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1174-2015-%D0%BF?utm_source=chatgpt.com#Text (дата звернення: 15.01.2026)

113. Положення про Державну екологічну інспекцію України, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 19.04.2017 р. № 275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
114. Положення про Державну податкову службу України, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
115. Положення про Державну митну службу України, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
116. Понад півмільйона нових боргів з'явилося в українців за рік. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/erb-2025-12> (дата звернення: 15.01.2026)
117. Порядок зберігання вилучених під час здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення речей і документів, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 16.01.2012 р. № 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/17-2012-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
118. Порядок ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, затверджений Наказом МВС України від 08.02.2019 р. № 100. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0223-19#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
119. Потіп М. М. Щодо сутності компетенції органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування. *Право і суспільство*, 2012. № 6. С. 32–35.
120. Поштаренко О. Поняття, сутність та зміст адміністративної відповідальності в умовах нової парадигми адміністративного права. *Підприємництво, господарство і право*, 2020. № 3. С. 174–179.
121. Правила дорожнього руху, затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 р. № 1306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.01.2026)

122. Правоторова О. М. Поняття та зміст адміністративно-правової охорони. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2019. № 4. С. 154–158.
123. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 р. № 1023-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
124. Про Антимонопольний комітет України : Закон України від 26.11.1993 р. № 3659-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
125. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : Закон України від 15.12.1993 р. № 3689-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
126. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15.12.1993 р. № 3687-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
127. Про охорону прав на промислові зразки : Закон України від 15.12.1993 р. № 3688-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
128. Про охорону прав на сорти рослин : Закон України від 21.04.1993 р. № 3116-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3116-12#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
129. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Закон України від 01.12.1994 р. № 264/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
130. Про рекламу : Закон України від 03.07.1996 р. № 270/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
131. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
132. Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів : Закон України від 05.11.1997 р. № 621/97-ВР. URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/621/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
133. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.2001 р. № 2210-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
134. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення : Закон України від 05.04.2001 р. № 2342-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2342-14> (дата звернення: 15.01.2026)
135. Про тваринний світ : Закон України від 13.12.2001 р. № 2894-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
136. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
137. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення : Закон України від 02.06.2005 р. № 2635-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2635-15> (дата звернення: 15.01.2026)
138. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
139. Про управління об'єктами державної власності : Закон України від 21.09.2006 р. № 185-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
140. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
141. Про Фонд державного майна України : Закон України від 09.12.2011 р. № 4107-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4107-17#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
142. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text> (дата звернення: 15.01.2026)

143. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
144. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
145. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
146. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
147. Про національну інфраструктуру геопросторових даних : Закон України від 13.04.2020 р. № 554-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-20#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
148. Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України : Закон України від 01.04.2022 р. № 2174-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2174-20#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
149. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
150. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб : Закон України від 09.01.2025 р. № 4196-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
151. Про Тимчасове положення про правову охорону об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій в Україні : Указ Президента України від 18.09.1992 р. № 479/92 (втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/92#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
152. Про заходи щодо забезпечення захисту майнових прав селян у процесі реформування аграрного сектора економіки : Указ Президента України від 29.01.2001 р. № 62/2001. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/2001#Text> (дата звернення: 15.01.2026)
153. Про заходи щодо охорони інтелектуальної власності в Україні : Указ

Президента України від 27.04.2001 р. № 285/2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285/2001#Text> (дата звернення: 15.01.2026)

154. Про невідкладні заходи щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності в процесі виробництва, експорту, імпорту та розповсюдження дисків для лазерних систем зчитування : Указ Президента України від 30.01.2002 р. № 85/2002 (втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/2002#Text> (дата звернення: 15.01.2026)

155. Про організаційні заходи з підготовки об'єктів права державної власності до приватизації : Указ Президента України від 19.03.2002 р. № 267/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/267/2002#Text> (дата звернення: 15.01.2026)

156. Про заходи щодо протидії рейдерству : Указ Президента України від 22.07.2019 р. № 542/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/542/2019#Text> (дата звернення: 15.01.2026)

157. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 р. № 442. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.01.2026)

158. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 р. № 1127. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1127-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.01.2026)

159. Про затвердження Положення про Державну службу геології та надр України : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 р. № 1174. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1174-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.01.2026)

160. Про схвалення Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2016 р. № 402-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 15.01.2026)

161. Про затвердження Положення про Державну екологічну інспекцію України: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.04.2017 р. № 275. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.01.2026)

162. Про затвердження категорій об'єктів державної форми власності та сфер державного регулювання, які підлягають охороні органами поліції охорони на договірних засадах : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.11.2018 р. № 975. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/975-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.01.2026)

163. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/227-2019-%D0%BF> (дата звернення: 15.01.2026)

164. Порядок функціонування національної інфраструктури геопросторових даних, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 26.05.2021 р. № 532. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/532-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.01.2026)

165. Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 р. № 442 і від 26 листопада 2014 р. № 676 : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.06.2024 р. № 671. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.01.2026)

166. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.07.2024 р. № 785. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/785-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.01.2026)

167. Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 р. № 442 і від 30 червня 2015 р. № 460 : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2024 р. № 1049. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1049-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.01.2026)

168. Про внесення змін щодо діяльності Міністерства культури та стратегічних комунікацій, інших центральних органів виконавчої влади до деяких постанов Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від

13.09.2024 р. № 1066. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1066-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.01.2026)

169. Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535#Text (дата звернення: 01.04.2026)

170. Рекуненко Т. О. Доказування в процесі розгляду справ про адміністративне правопорушення. *Підприємництво, господарство і право*, 2019. № 3. С. 169–173.

171. Рекуненко Т. О. Суб'єктивні ознаки адміністративних правопорушень у галузі фінансів. *Правова позиція*, 2025. № 1 (46). С. 37–40.

172. Соколенко О. Л. Адміністративно-правові засади захисту прав громадян у діяльності правоохоронних органів : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07 ; Харківський. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2012. 460 с.

173. Справа № 465/6730/17, Провадження № 3/465/355/18. URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/71819370> (дата звернення: 15.01.2026)

174. Справа № 820/1929/17, Касаційне провадження № К/9901/40847/18. URL: <https://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78192211> (дата звернення: 15.01.2026)

175. Справа № 461/8763/19. URL: <https://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87536775> (дата звернення: 15.01.2026)

176. Справа № 673/1002/24, Провадження № 3/673/663/24. URL: https://zakononline.ua/court-decisions/show/122042674?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 15.01.2026)

177. Статут УКРНОІВІ. URL: <https://ukrpatent.org/atachs/ukrnoivi-statut.pdf> (дата звернення: 15.01.2026)

178. Стоян А. В. Триступенева градація стандартів доказування в адміністративному процесі. *Форум Права*, 2021. № 66(1). С. 25–36.

179. Стоян А. В. Масштаб імплементації категорії «стандарти доказування» в адміністративне процесуальне право. *Нове українське право*, 2022. № 6(6). С. 168–174.

180. Суббот А. І., Корнєєв Ю. В. Роль державних органів по забезпеченню діяльності управління охороною, використанням та відтворенням лісів. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля*

Данила. Серія: Право, 2021. Вип. 12(24). С. 154–161.

181. Сукманова О. В. Елементи адміністративно-правового механізму публічного адміністрування охорони права власності в Україні. *Порівняльно-аналітичне право*, 2018. № 6. С. 90–95.
182. Ткаченко О. В. Цивільне право (Загальна частина): курс лекцій. Київ : КиМУ, 2017. 509 с.
183. Ткаченко О. В. Римське приватне право: курс лекцій. Київ : КиМУ, 2018. 318 с.
184. Фазикош О. В. Поняття та сутність провадження у справах про адміністративні правопорушення. *Науковий вісник Ужгородського університету*, 2012. № 18. С. 183–185.
185. Фоміч Г. В. Адміністративні процедури у публічній службі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2010. 20 с.
186. Хатнюк Ю. А. Адміністративно-правові засади діяльності органів внутрішніх справ у боротьбі з рейдерством в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2012. 19 с.
187. Хачатурян Х. В. Інновації в державному управлінні: монографія. Київ : НАДУ, 2005. 252 с.
188. Хачатурян Х. В. Переорієнтація державного управління на потреби громадян: нова європейська модель. *Вісник Київського міжнародного університету (електронний ресурс Серія «Міжнародні відносини»)*. Київ : КиМУ. 2009. Вип. 8. 352 с.
189. Хорощак Н. В. Проведення у справах про адміністративні правопорушення. *Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. Т. 1 : Загальна частина / ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). К. : Юридична думка, 2004. С. 515–530.*
190. Хрідочкін А. В. Об'єктивні ознаки складу адміністративного правопорушення у сфері інтелектуальної власності. *Право і суспільство*, 2018. № 3. С. 210–216.
191. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної*

Ради України (ВВР), 2003. №№ 40-44. Ст. 356

192. Червонописький В. С. Встановлення вини у справах про адміністративні правопорушення: аналіз судової практики. *Право і суспільство*, 2023. № 6. С. 235–240.

193. Шестак Л. В., Веремієнко С. В. Конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення: правова природа та проблеми застосування. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*, 2018. Вип. 1. Т. 2. С. 35–39.

194. Щодо притягнення порушників земельного законодавства до відповідальності за самовільне зайняття земельної ділянки: Лист Державного комітету України по земельних ресурсах, Державної інспекції з контролю за використанням і охороною земель від 20.02.2007 р. № 6-8-326. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v_326489-07#Text (дата звернення: 15.01.2026)

195. Ярмач О. М. Протокол про адміністративне правопорушення як джерело доказів у провадженні в справах про адміністративні правопорушення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2014. 23 с.

196. Case Of Engel and Others v. The Netherlands (Application no. 5100/71; 5101/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57479%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57479%22]}) (дата звернення: 15.01.2026)

197. Case Of The Sunday Times v. The United Kingdom (Application no. 6538/74). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57584%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57584%22]}) (дата звернення: 15.01.2026)

198. Case Of Sporrang and Lönnroth v. Sweden (Application no. 7151/75; 7152/75). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57580%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57580%22]}) (дата звернення: 15.01.2026)

199. Case Of Öztürk v. Germany (Application no. 8544/79). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57553%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57553%22]}) (дата звернення: 15.01.2026)

200. Case Of Olsson v. Sweden (Application no. 10465/83). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57548%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57548%22]}) (дата звернення: 15.01.2026)

201. Case Of Hiro Balani v. Spain (Application no. 18064/91). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57910%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57910%22]}) (дата звернення: 15.01.2026)
202. Case Of Ruiz Torija v. Spain (Application no. 18390/91). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57909%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57909%22]}) (дата звернення: 15.01.2026)
203. Case Of Ruiz Shchokin v. Ukraine (Application no. 23759/03 and 37943/06). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-100944%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-100944%22]}) (дата звернення: 15.01.2026)
204. Pavliuk N. Concept and types of administrative and legal remedies for property rights protection. *Legea și viața*, 2017. № 12/2. P. 140–144.
205. Ukraine Relief, Recovery, Reconstruction, and Reform Trust Fund 2024 Annual Report : Building Blocks for Ukraine’s Recovery and Long-Term Reconstruction (English). URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099430504172540289> (дата звернення: 15.01.2026)

ДОДАТОК А

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ
до пропозицій щодо внесення змін до діючого законодавства*

№	Структурна одиниця	Чинне регулювання / стан правового регулювання	Запропонована редакція / зміни	Функціональне призначення змін
1	Стаття 23 КУпАП	Адміністративне стягнення визначено переважно як міру відповідальності, спрямовану на виховання особи та запобігання новим правопорушенням; відновна мета для майнових деліктів прямо не акцентована.	Доповнити статтю положенням про те, що у справах про адміністративні правопорушення, які посягають на право власності, адміністративне стягнення та пов'язані з ним заходи застосовуються також з метою відновлення порушеного майнового становища потерпілої особи у випадках і порядку, встановлених законом.	Нормативно поєднати каральний і правовідновлювальний компоненти адміністративного реагування.
2	Стаття 40 КУпАП	Норма врегульовує переважно відшкодування майнової шкоди у грошовій формі; інші способи відновлення порушеного майнового становища прямо не охоплено.	Замінити конструкцію про «відшкодування майнової шкоди» формулюванням «відшкодування майнової шкоди та застосування інших способів відновлення порушеного майнового становища потерпілої особи»; для адміністративних комісій і виконавчих органів місцевих рад зберегти можливість вирішення питання лише за безспірності права і незначного розміру шкоди, а для суддів – незалежно від розміру шкоди за наявності достатньої доказової визначеності.	Розширити відновний інструментарій без руйнування чинної архітектури ст. 40 КУпАП.
3	Нова стаття 40-2 КУпАП	Відсутня.	Доповнити КУпАП статтею «Відновні заходи у справах про адміністративні правопорушення, що посягають на право власності», передбачивши можливість одночасно з адміністративним стягненням: 1) зобов'язати повернути індивідуально визначене майно законному володільцю; 2) передати потерпілому майно або документи, тимчасово вилучені й ідентифіковані як такі, що належать йому; 3) припинити протиправне користування чужим майном; 4) усунути перешкоди у володінні, користуванні чи розпорядженні майном.	Запровадити спеціальний відновний інститут, який реально працюватиме поряд зі штрафом.

№	Структурна одиниця	Чинне регулювання / стан правового регулювання	Запропонована редакція / зміни	Функціональне призначення змін
			Застосування – лише за належної індивідуалізації предмета, підтвердження правового титулу та відсутності складного спору про право.	
4	Стаття 246 КУпАП	Порядок провадження визначається КУпАП та іншими законами України; окремої цифрової організаційної форми простежуваності руху справи не встановлено.	Зберегти загальну норму як рамкову та конкретизувати її шляхом запровадження окремої ст. 246-1 КУпАП.	Побудувати спеціальний цифровий контур провадження без зміни базової логіки ст. 246 КУпАП.
5	Нова стаття 246-1 КУпАП	Відсутня.	Запровадити «Єдину електронну картку провадження у справі про адміністративне правопорушення». Передбачити, що картка формується з моменту складання протоколу, а у випадках, визначених Кодексом, – з моменту винесення постанови без протоколу. У картці фіксуються: первинна подія, суб'єкт фіксації, особа правопорушника, потерпілий, процесуальні документи, передання за підвідомчістю, надходження на розгляд, результати розгляду, оскарження, звернення постанови до виконання, стан добровільного й примусового виконання, внесення подань за ст. 282 КУпАП та результати їх розгляду.	Забезпечити безперервність руху справи, контроль строків і цифрову простежуваність усіх стадій провадження.
6	Стаття 251 КУпАП	Доказами визнаються будь-які фактичні дані, що встановлюються, зокрема, протоколом, поясненнями, висновком експерта, речовими доказами, показаннями технічних засобів та іншими документами; електронні (цифрові) дані окремо не названі.	Прямо передбачити серед джерел доказів електронні (цифрові) дані, отримані в порядку, встановленому законом.	Зняти сумнів щодо статусу цифрової інформації як самостійного джерела доказування.
7	Нова стаття 251-1 КУпАП	Відсутня.	Визначити поняття електронних (цифрових) доказів, їх орієнтовний перелік (фото-, аудіо-, відеофайли, електронні документи, повідомлення, дані з телефонів, комп'ютерів, камер,	Перевести цифрове доказування зі сфери відомчої практики у сферу кодифікованого процесуального регулювання.

№	Структурна одиниця	Чинне регулювання / стан правового регулювання	Запропонована редакція / зміни	Функціональне призначення змін
			реєстраторів, інформаційних систем, вебсайтів, сервісів, журналів подій, метаданих, геолокаційних записів тощо), форми подання (оригінал, електронна копія, копія на матеріальному носії, витяг з інформаційної системи), а також обов'язкові реквізити їх процесуального опису: джерело, дата, час, спосіб отримання, вид носія, технічні характеристики, особа, яка здійснила копіювання чи огляд, ознаки цілісності.	
8	Стаття 256 КУпАП	Встановлює загальні реквізити протоколу про адміністративне правопорушення; спеціальний блок для цифрових доказів відсутній.	Доповнити приписом, що у разі використання електронних (цифрових) доказів у протоколі зазначаються їх джерело, спосіб отримання, вид носія або інформаційної системи, а також інші відомості, необхідні для ідентифікації та перевірки цілісності таких даних.	Уніфікувати опис цифрових доказів на рівні протоколу.
9	Стаття 265 КУпАП	Передбачає вилучення речей і документів, але не встановлює спеціальних правил для електронних носіїв, цифрових даних та їх копіювання.	Передбачити можливість тимчасового вилучення або копіювання електронних носіїв і цифрових даних з обов'язковим складенням протоколу, в якому зазначаються спосіб отримання даних, характеристики носія, відомості про створену копію та обставини, необхідні для перевірки цілісності й незмінності інформації. Окремо закріпити обов'язковість опису індивідуальних ознак предмета посягання та документів, що підтверджують його належність.	Забезпечити належне поводження з цифровими даними та майном, що підлягає можливому поверненню потерпілому.
10	Стаття 280 КУпАП	Орган або посадова особа з'ясовують обставини, потрібні для правильного вирішення справи, але спеціального обов'язку встановлювати організаційні, технічні чи режимні недоліки для майнових деліктів не містить.	Уточнити, що у справах про посягання на право власності орган або посадова особа з'ясовують також наявність організаційних, технічних або режимних недоліків, які сприяли вчиненню правопорушення.	Зв'язати розгляд справи з профілактичним контуром і подальшим усуненням деліктогенних чинників.
11	Стаття 282	Містить загальне правило про	1. Доповнити, що у справах	Перетворити профілактичне

№	Структурна одиниця	Чинне регулювання / стан правового регулювання	Запропонована редакція / зміни	Функціональне призначення змін
	КУпАП	внесення пропозицій щодо усунення причин та умов правопорушення, але не спеціалізує його для майнових деліктів.	про адміністративні правопорушення, які посягають на право власності, орган (посадова особа), який розглядає справу, зобов'язаний внести мотивоване подання, якщо встановлено недоліки в організації доступу до майна, його обліку, зберігання, охорони, контролю за користуванням, технічного захисту або інші обставини, що створили реальну можливість для вчинення правопорушення. 2. Доповнити, що у справах про адміністративні правопорушення, які посягають на право власності, здійснюється обов'язковий аналітичний моніторинг результативності виконання постанов і подань щодо усунення причин та умов правопорушення. Такий моніторинг повинен охоплювати, зокрема, частку добровільного виконання, середній строк виконання, питому вагу постанов, переданих у примусове виконання, частку подань, на які своєчасно надано відповідь, а також частку випадків, у яких за їх результатами фактично вжито організаційних або технічних заходів.	подання з факультативної практики на спеціальний процесуальний обов'язок у майнових справах. Інституційно закріпити моніторинг результативності виконання постанов і профілактичних подань у майнових справах.
12	Нова стаття 282-1 КУпАП	Відсутня.	Визначити особливості внесення та розгляду подання про усунення причин та умов адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності: обов'язкові реквізити подання; перелік типових підстав для його внесення; строк і форму реагування адресата; порядок повторного реагування в разі формальної відповіді або бездіяльності; обов'язкове внесення інформації про подання та його результати до єдиної електронної картки провадження.	Інституційно оформити профілактичний блок адміністративно-юрисдикційної діяльності.
13	Стаття 283	Не вимагає в загальному	Доповнити вимогами про	Запровадити мінімальні

№	Структурна одиниця	Чинне регулювання / стан правового регулювання	Запропонована редакція / зміни	Функціональне призначення змін
	КУпАП	порядку окремого викладу доказів, мотивів відхилення доводів учасників, обґрунтування виду і розміру стягнення; для майнових деліктів спеціальних вимог до мотивування немає. Окремої вимоги щодо мотивування висновку про форму вини стаття не містить.	зазначення у постанові: переліку доказів; мотивів відхилення пояснень, заперечень і клопотань; обґрунтування правової кваліфікації; мотивів обрання виду і розміру стягнення. Для справ про посягання на право власності – додатково відомостей про предмет посягання, його індивідуалізацію, правовий титул потерпілої сторони, вартість або розмір шкоди, мотиви відмежування від кримінального правопорушення чи приватноправового спору, а також відомості про внесення або невнесення подання за ст. 282 КУпАП і мотиви такого рішення. У разі застосування відновного заходу – спосіб і строк виконання, орган примусового виконання, місце зберігання та порядок передачі майна. Доповнити статтю положенням про те, що у випадках, коли для правильної кваліфікації діяння має значення встановлення умислу або необережності, у постанові обов'язково зазначаються мотиви висновку щодо форми вини із посиланням на конкретні обставини справи та докази, на підставі яких орган (посадова особа) дійшов відповідного висновку.	станданти мотивованості постанови та зробити її придатною до реального виконання.
14	Стаття 285 КУпАП	Регламентує вручення або надсилання копії постанови, але не гарантує надання повного мотивованого тексту та не пов'язує вручення з цифровою прозорістю руху справи.	Передбачити, що копія постанови, яка вручається або надсилається учасникам провадження, повинна містити повний текст постанови з мотивувальною частиною та роз'ясненням порядку і строків її оскарження. У справах про посягання на право власності – обов'язково вручати або надсилати копію потерпілому, якщо постановою вирішено питання про шкоду, вилучені речі, документи чи інші майнові наслідки. Додатково	Посилити реальність права на оскарження та процесуальну поінформованість учасників.

№	Структурна одиниця	Чинне регулювання / стан правового регулювання	Запропонована редакція / зміни	Функціональне призначення змін
			передбачити надання інформації щодо способу доступу до електронної картки провадження.	
15	Стаття 299 КУпАП	Регулює звернення постанови до виконання, але не пов'язує цю дію з цифровою фіксацією та не розмежовує фіскальну й відновну частини постанови.	Передбачити, що орган або посадова особа, які винесли постанову, одночасно із зверненням постанови до виконання вносять відповідні відомості до єдиної електронної картки провадження. У разі наявності у постанові і штрафу, і відновного заходу – врегулювати окремий порядок скерування до виконання відповідної частини постанови.	Узгодити стадію звернення постанови до виконання з цифровою простежуваністю та відновним механізмом.
16	Стаття 305 КУпАП	Контроль за виконанням постанови врегульовано загальною; цифровий інструментарій контролю за строками й станом виконання не передбачений.	Установити, що контроль за виконанням постанови здійснюється, зокрема, через ведення єдиної електронної картки провадження, яка забезпечує фіксацію всіх процесуальних дій і рішень на стадії виконання, автоматичне відображення контрольних строків та формування повідомлень про їх наближення або пропуск.	Підвищити керованість виконання постанов і зменшити ризик втрати контролю за строками.
17	Статті 307, 308 КУпАП	Регламентують добровільну сплату штрафу та наслідки його несплати, однак не вимагають єдиного цифрового відображення стадій виконання і не розмежовують фіскальну та відновну частини постанови.	Передбачити обов'язкове внесення до електронної картки відомостей про сплату штрафу, передачу постанови на примусове виконання та завершення виконання. Уточнити, що якщо постанова містить і штраф, і відновний захід, фіскальна частина виконується за правилами ст.ст. 307, 308 КУпАП, а відновна – за правилами оновленої Глави 33.	Системно розвести два різні режими виконання та забезпечити їх прозорість.
18	Глава 33 КУпАП	Орієнтована переважно на відшкодування майнової шкоди; немайнові відновні заходи не охоплено.	Змінити назву та зміст Глави 33 КУпАП, поширивши її на «відшкодування майнової шкоди та виконання відновних заходів».	Створити належну виконавчу основу для нових відновних заходів.
19	Стаття 329 КУпАП	Фактично розглядає постанову як виконавчий документ у частині відшкодування майнової шкоди.	Передбачити, що постанова у частині застосування відновного заходу також є виконавчим документом.	Надати відновним заходам реальну примусову силу.
20	Стаття 330 КУпАП	Врегулює надсилання постанови на виконання у частині майнової шкоди;	Передбачити, що у разі невиконання відновного заходу у встановлений строк	Забезпечити дієвий механізм примусового виконання відновних заходів.

№	Структурна одиниця	Чинне регулювання / стан правового регулювання	Запропонована редакція / зміни	Функціональне призначення змін
		спеціального режиму для немайнових відновних заходів не містить.	постанова надсилається для примусового виконання у порядку, визначеному Законом України «Про виконавче провадження».	
21	Наказ МВС України від 06.11.2015 р. № 1376	Інструкція регулює оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення, але не містить спеціалізованого блоку для справ про посягання на право власності.	Розробити окремий додаток або спеціальний розділ, у якому уніфікувати вимоги до опису предмета посягання, фіксації вартості майна чи розміру шкоди, відображення правового титулу потерпілого, роботи з цифровими доказами, передачі матеріалів за підвідомчістю та документування причин і умов правопорушення.	Поєднати стабільність кодексної рамки з необхідною відомчою процедурною деталізацією.
22	Спільний підзаконний акт МВС України, Міністерства юстиції України та ДСА України щодо статистичного обліку та моніторингу результативності виконання постанов у майнових справах	Спеціальний узгоджений порядок статистичного обліку, збору, узагальнення та оприлюднення показників результативності виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення, що посягають на право власності, а також подань щодо усунення причин і умов їх вчинення, нормативно не визначений. Окремий системний облік постанов про штраф у майнових справах, постанов із відновними заходами, добровільного та примусового виконання, фактичного повернення майна, усунення перешкод або відшкодування шкоди відсутній.	Прийняти спільний наказ МВС України, Міністерства юстиції України та ДСА України «Про затвердження Порядку збору, узагальнення та оприлюднення показників результативності виконання постанов у справах про адміністративні правопорушення, що посягають на право власності, та подань щодо усунення причин і умов їх вчинення». У такому порядку передбачити окремий облік: постанов про штраф у майнових справах; постанов із відновними заходами; добровільного виконання; передачі до примусового виконання; фактичного повернення майна, усунення перешкод або відшкодування шкоди; результатів розгляду подань щодо усунення причин і умов правопорушення. Закріпити щорічне узагальнення й оприлюднення відповідних даних.	Забезпечити реальний механізм міжвідомчого статистичного обліку, моніторингу та оприлюднення показників результативності адміністративно-юрисдикційного реагування у сфері охорони права власності.

*складено автором

**КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Україна, м. Київ-03179,
вул. Львівська, 49

Тел.: (044) 594-03-04

(063) 594-03-04

(097) 594-03-04

<http://www.kymu.edu.ua>

e-mail: info@kymu.edu.ua

**KYIV INTERNATIONAL
UNIVERSITY**

49, Lvivska str.

03179-Kyiv; Ukraine

Tel.: (044) 594-03-04

(063) 594-03-04

(097) 594-03-04

<http://www.kymu.edu.ua>

e-mail: info@kymu.edu.ua

11.02.26 № 309

ПІДПИСАВ
ПЗВО «Київський міжнародний університет»
«11» лютого 2026 року
Перший віцепрезидент
доктор філософії з права
Володимир Хачатурян

АКТ

про впровадження в освітній процес
ПЗВО «Київський міжнародний університет»

результатів дисертаційного дослідження

Антонова Артема Сергійовича на тему

«Право власності як об'єкт адміністративно-правової охорони» на здобуття
наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

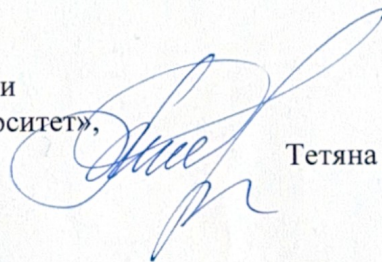
Комісія у складі: голови – проректора з навчально-виховної роботи, кандидата юридичних наук, доцента Тетяни Володимирівни Данченко; членів комісії – директора Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права, кандидата юридичних наук, доцента Олени Сергіївни Бісюк, завідувача кафедри публічного та європейського права, доктора юридичних наук, професора Анатолія Івановича Суббота склали цей акт про те, що здобувач третього (освітньо-наукового) ступеня вищої освіти ПЗВО «Київський міжнародний університет» Антонов Артем Сергійович підготував дисертаційне дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» на тему «Право власності як об'єкт адміністративно-правової охорони», результати якого, були імплементовані в освітній процес, зокрема при

проведення лекційних і семінарських занять з навчальної дисципліни «Публічне право: проблеми, тлумачення, застосування», «Адміністративне право та процес» та «Адміністративна відповідальність».

Висновки та рекомендації, що містяться у зазначеному дисертаційному дослідженні обговорювалися на:

- засіданнях наукових гуртків «Цивілістичні конструкції», «Актуальні проблеми державотворення»;
- круглих столах та науково-практичних семінарах Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права за участю здобувачів;
- науково-практичних конференціях молодих учених, аспірантів і студентів, зокрема: Міжнародна наукова конференція «Технології, інструменти та стратегії реалізації наукових досліджень» (24.02.2023; Київ, Україна); Science, Technology and Industry in the Digital Age: Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference. International Scientific Unity (December 17-19, 2025; Hamburg, Germany); Modern Trends in the Development of Economy, Technology and Industry: Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 5th International Scientific and Practical Conference. International Scientific Unity (January 7-9, 2026; Toronto, Canada); Global Trends in Science, Technology and Economy: Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Conference (January 14-16, 2026; Graz, Austria).

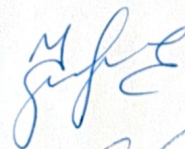
Голова комісії
проректор з навчально-виховної роботи
ПЗВО «Київський міжнародний університет»,
кандидат юридичних наук, доцент

Тетяна ДАНЧЕНКО

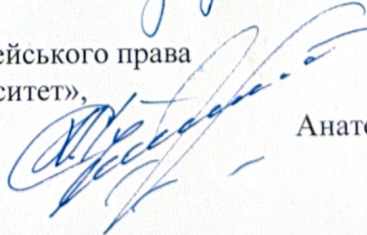
Члени комісії

директор Навчально-наукового інституту
міжнародних відносин та права
ПЗВО «Київський міжнародний університет»,
кандидат юридичних наук, доцент

Олена БІСЮК

завідувач кафедри публічного та європейського права
ПЗВО «Київський міжнародний університет»,
доктор юридичних наук, професор

Анатолій СУББОТ

Асоціація «Український Національний Комітет Міжнародної Торгової Палати» (ICC Ukraine)

01054, м.Київ, вул. Рейтарська 19-Б, Код ЄДРПОУ 30019686,
IBAN: UA273005280000026000301330330
АТ «ОТП Банк» E-mail: office@iccua.org Тел.: +38 (044) 234 42 73

Від 26.02.2026

АКТ

впровадження в практичну діяльність

**Бюро експертного забезпечення та ринкового моніторингу Українського національного комітету Міжнародної Торгової Палати» (ICC Ukraine)
результатів дисертаційного дослідження здобувача наукового ступеня доктора філософії в галузі права Антонова Артема Сергійовича
на тему: «Право власності як об'єкт адміністративно-правової охорони»**

Повідомляємо спеціалізованій вченій раді ПЗВО «Київський міжнародний університет», що наукові положення, розроблені здобувачем наукового ступеня доктора філософії в галузі права Антоновим Артемом Сергійовичем на тему: «Право власності як об'єкт адміністративно-правової охорони», які стосуються вдосконалення механізмів адміністративно-правової охорони права власності суб'єктів господарювання, можуть бути використані Бюро експертного забезпечення та ринкового моніторингу Українського національного комітету Міжнародної Торгової Палати» (ICC Ukraine) при здійсненні консультативно-правової діяльності, розробці методичних рекомендацій для підприємств та підготовці аналітичних матеріалів щодо вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства.

Заслужують на увагу розроблені Антоновим Артемом Сергійовичем пропозиції щодо вдосконалення національного законодавства України у сфері адміністративно-правової охорони права власності. Зокрема, запропонована функціональна класифікація суб'єктів охорони на три групи – нормативно-організаційного забезпечення, безпосереднього охоронного впливу та юрисдикційних суб'єктів – дозволяє чіткіше розмежувати правотворчі, виконавчо-розпорядчі та юрисдикційні функції в механізмі охорони майнових відносин. Класифікація адміністративних правопорушень у сфері охорони права власності за трьома групами об'єктів посягання (державна власність на природні ресурси; приватна та недержавна власність; нематеріальні об'єкти майнових прав, зокрема права інтелектуальної власності та геопросторові дані) підвищує точність кваліфікації відповідних деліктів. Обґрунтована автором двоконтурна модель профілактики – що охоплює передделіктний (ризик-орієнтований) і постделіктний (юрисдикційний) контури із механізмом управлінського «зворотного зв'язку» – становить практичний інтерес для організації превентивної взаємодії підприємств з органами Національної поліції. Цілісний пакет пропозицій до КУпАП щодо запровадження нових ст. 251-1 «Електронні (цифрові) докази», ст. 246-1 «Єдина електронна картка провадження», ст. 282-1 «Особливості профілактичного подання у справах про посягання на право власності» та ст.

40-1 «Відновні заходи» формують інтегровану модель провадження, у якій цифрове доказування, мотивованість постанови, процесуальна безперервність і правовідновлювальні заходи функціонують як взаємопов'язані елементи єдиного механізму охорони права власності.

Наведені висновки та рекомендації Антонова Артема Сергійовича взяті до уваги Бюро експертного забезпечення та ринкового моніторингу Українського національного комітету Міжнародної Торгової Палати» (ICC Ukraine) і будуть враховуватись при наданні консультативно-правової допомоги членам Палати у питаннях захисту права власності суб'єктів господарювання, при проведенні навчально-інформаційних заходів для підприємців з питань адміністративно-деліктного законодавства, а також при підготовці аналітичних матеріалів для вдосконалення законодавства України у сфері адміністративно-правової охорони права власності.

Директорка

**Бюро експертного забезпечення та
ринкового моніторингу Українського національного комітету
Міжнародної Торгової Палати» (ICC Ukraine),
доктор юридичних наук, доцент**

Надія АРМАШ

АКТ

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
здобувача наукового ступеня доктора філософії в галузі права

Антонова Артема Сергійовича

на тему: «Право власності як об'єкт
адміністративно-правової охорони»

в освітній процес та науково-дослідну роботу
ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

Комісія у складі: завідувача кафедри права к.ю.н., доцент Загрішевої Н.В., доцента кафедри права к.ю.н., доцента Сергєєва І.С., доцента кафедри права к.ю.н., доцента Мирославського С.В. склала цей акт про те, що комісією вивчені матеріали, підготовлені **Антоновим Артемом Сергійовичем** на тему: «Право власності як об'єкт адміністративно-правової охорони» галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Результати дисертаційного дослідження Антонова А. С. відображені у навчально-методичних матеріалах з навчальних дисциплін: «Адміністративне право» (для здобувачів вищої освіти першого рівня), «Адміністративне судочинство» (для здобувачів вищої освіти першого рівня), «Захист прав власності» (для здобувачів вищої освіти другого рівня), де як джерела рекомендовано такі публікації:

1. Антонов А. С. Право власності та власність як правові категорії. *Економіка. Фінанси. Право*, 2023. № 2. С. 5 – 9.
2. Антонов А. С. Інститут охорони права власності в адміністративному праві. *Аналітично-порівняльне правознавство*, 2024. № 1. С. 349 – 355.
3. Антонов А. С. Адміністративно-процесуальна діяльність державних органів у справах про адміністративні правопорушення у сфері охорони права власності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*, 2025. № 90. Частина 3. С. 17 – 28.
4. Бісюк О. С., Антонов А. С. Реституція права власності в умовах збройного конфлікту: адміністративно-правові механізми України у порівнянні з досвідом Боснії і Герцеговини та Косово. *Право.ua*, 2025. № 3. С. 523-530.

У освітньому процесі, на підставі матеріалів дисертаційного дослідження Антонова А. С., також розроблено практичний кейс-навчальний модуль із прикладами адміністративно-юрисдикційної практики органів Національної поліції у справах про посягання на право власності, зокрема з

Вих. № 57

«23» 04 2026 р.

використанням цифрових доказів, а також навчальне завдання з порівняльного аналізу мотивованості постанов у справах про адміністративні делікти майнового характеру.

Отримані результати також впроваджені в науково-дослідну роботу ВНЗ «Київський університет ринкових відносин», а саме при виконанні курсових робіт і проєктів здобувачами вищої освіти першого рівня (бакалавр), залученими до дослідження проблематики адміністративно-правового забезпечення охорони права власності та реформування адміністративно-деліктного законодавства, а також при виконанні індивідуальних дослідних проєктів з аналізу впливу стандартів ЄСПЛ на адміністративно-юрисдикційну практику у майнових справах.

Члени комісії дійшли спільного висновку, що матеріали дисертаційного дослідження, представлені здобувачем Антоновим Артемом Сергійовичем, ґрунтуються на достатній кількості опрацьованих автором законодавчих, наукових та емпіричних джерел, а його результати успішно впроваджені в освітній процес та науково-дослідну роботу ВНЗ «Київський університет ринкових відносин», сприяючи підвищенню якості підготовки фахівців у галузі права.

Ректор

Ірина ЧЕРЕВАНЬ